

SAMFUNNSØKONOMISKE STUDIER

44

**HOLDNINGER OG ATFERD
PÅ ARBEIDSMARKEDET**

**ATTITUDES AND BEHAVIOUR
IN THE LABOUR MARKET**

**Av/By
Olaf Foss**

**STATISTISK SENTRALBYRÅ
CENTRAL BUREAU OF STATISTICS OF NORWAY
OSLO 1980**

INDEX OF FIGURES

	Page
1. Non-employed persons seeking work and registered unemployed at the Employment Service offices as a percentage of the labour force	59
2. Persons aged 16-74 in different age groups, by main activity. Annual average 1974. Per cent	77
3. Persons not in the labour force, by main activity. Annual average 1974	78
4. Males and females not in the labour force, by age. Annual average 1974. Per cent	79
5. Non-employed males in different age groups, by activity. 1st quarter 1976. Per cent	85
6. Non-employed females in different age groups, by activity. 1st quarter 1976. Per cent	86
7. Percentage of persons outside the labour force, having had paid employment during the last 12 months. 1st quarter 1976. Per cent	94
8. Males and females aged 16-74, by relation to the labour market. Percentage of total number of persons in each group. Annual average 1974	114
9. Labour force participation rates of married females and of the total number of females, and percentage of active females outside the labour force, wanting or needing paid employment. 1st quarter 1976	122

SAMFUNNSØKONOMISKE STUDIER NR. 44

**HOLDNINGER OG ATFERD
PÅ ARBEIDSMARKEDET**

**ATTITUDES AND BEHAVIOUR
IN THE LABOUR MARKET**

Av/By
Olaf Foss

**STATISTISK SENTRALBYRÅ
CENTRAL BUREAU OF STATISTICS OF NORWAY
OSLO 1980**

ISBN 82-537-1186-7
ISSN 0085-4344

FORORD

Personer som ikke er sysselsatt i inntektsgivende arbeid utgjør en sammensatt og mangeartet gruppe i befolkningen. Deres forhold til arbeidsmarkedet er ikke på langt nær uttømmende beskrevet.

I denne publikasjonen blir begreper som arbeidskrafttilbud og arbeidsløshet tatt opp til nærmere drøfting, og personers og gruppers tilknytning til arbeidsmarkedet blir undersøkt og belyst ved flere typer av indikatorer. Så langt det er mulig er det gitt overslag for størrelsen av de viktigste gruppene. Datagrunnlaget er arbeidskraftundersøkelsene (AKU) og tilleggsundersøkelsen til AKU i 4. kvartal 1946.

Undersøkelsen er finansiert med bidrag fra Kommunal- og arbeidsdepartementet og Forbruker- og administrasjonsdepartementet.

Statistisk Sentralbyrå, Oslo, 2. september 1980

Petter Jakob Bjerve

PREFACE

Persons who are not employed in income earning occupations constitute a complex and heterogeneous group. Their relations to the labour market are not by far exhaustively described when we specify the subgroup of persons registered as unemployed or the group that we designate "non-employed persons seeking work".

In the present study concepts like the supply of labour and unemployment are subjected to closer scrutiny, and the relationships to the labour market among persons and groups of persons are illustrated by the use of several types of indicators. To the extent that it is feasible, the numerical sizes of the main groups are estimated. The data on which the study is based are the Norwegian labour force sample surveys (LFSS) and a supplementary survey to the LFSS in the fourth quarter of 1976.

The study was carried through with partial funding from the Ministry of Public Labour and Municipality Affairs and the Ministry of Consumer Affairs and Government Administration.

Central Bureau of Statistics, Oslo, 2 September 1980

Petter Jakob Bjerve

INNHOOLD

	Side
Figurregister	9
Tabellregister	10
Sammendrag	21
Sammendrag på engelsk	32
1. Formål	41
2. Litt teori om arbeidskraftatferd	43
2.1. Grunnleggende forskjeller i forholdet til arbeids- markedet	43
2.2. Motivasjon: Forskjeller mellom egenarbeid og markedsarbeid	44
2.3. Restriksjoner på valget mellom egenarbeid og markeds- arbeid	49
2.4. Betydningen av å være uten inntektsgivende arbeid ...	50
3. Hovedbegreper i Arbeidsmarkedstatistikken	52
3.1. Begrepene i arbeidskraftundersøkelsene (AKU)	52
3.2. Arbeidsløshetsbegrepet	53
3.2.1. ILO-retningslinjene av 1954	53
3.2.2. Registrerte helt arbeidsløse ved arbeids- formidlingen	53
3.2.3. Arbeidssøkere uten arbeidsinntekt i Statistisk Sentralbyrås Arbeidskraftundersøkelse (AKU) .	54
3.2.4. Vurdering av arbeidsløshetsbegrepene	55
3.3. Begrepet "tilknytning til arbeidsmarkedet"	62
4. Forholdet til arbeidsmarkedet blant personer utenfor arbeidsstyrken	66
4.1. Datamaterialet	66
4.2. Målpopulasjonen	69
4.2.1. Avgrensning av målpopulasjonen	69
4.2.2. Omfang og sammensetning	70
4.2.3. Livssituasjon, aktiviteter og forsørgelsesmåte	74
4.2.4. Arbeidsmarkedserfaring	91
4.2.5. Grunner til ikke å tilhøre arbeidsstyrken ...	98
4.3. Ønsker om og behov for arbeid	101
4.3.1. Innledning	101
4.3.2. Om forholdet mellom innstillinger, utsagn og atferd	102
4.3.3. Spørsmålene om ønsker og behov for arbeid i AKU og TU	107

4.3.4.	Hovedresultater fra AKU og TU om ønsker og behov for inntektsgivende arbeid	112
4.3.4.1.	Oversikt	112
4.3.4.2.	Livssituasjon og arbeidsønsker	120
4.3.4.3.	Tidsnyttning og arbeidsønsker	128
4.3.4.4.	Arbeidsmarkederfaring og arbeidsønsker	131
4.4.	Forventede virkninger av å ta inntektsgivende arbeid	139
4.5.	Planer og tidsramme for framtidig arbeidssøking	142
4.5.1.	Innledning	142
4.5.2.	Framtidig arbeidssøking	143
4.5.3.	Tidsperspektiv på ønsker om inntektsgivende arbeid	150
4.6.	Tilgjengelighet for arbeidsmarkedet	155
4.6.1.	Om tilgjengelighetsbegrepet	155
4.6.2.	Arbeidshindringer	156
4.6.3.	Vurdering av egne sysselsettingsmuligheter	164
4.6.4.	Krav til et arbeidsforhold	169
4.6.5.	Ønsket tilknytning til arbeidsmarkedet	177
4.7.	Faktisk atferd på arbeidsmarkedet	178
5.	Avslutning	185
	Litteratur	187
Vedlegg		
1.	Spørreskjema for AKU før 1976	195
2.	Spørreskjema for AKU f.o.m. 1976	197
3.	Spørreskjema for TU	199
4.	Strømningsdiagram for AKU før 1976	203
5.	Strømningsdiagram for AKU f.o.m. 1976	205
6.	Holdninger og atferd. Noen synspunkter på problemet med prediksjon av handlinger på grunnlag av utsagn	207
	Utkommet i serien Samfunnsøkonomiske studier (SØS)	221

Standardtegn i tabeller

- . Tall kan ikke forekomme
- : Tall kan ikke offentliggjøres
- Null
- 0 Mindre enn 0,5 av den brukte enhet

CONTENTS

	Page
Index of figures	15
Index of tables	16
Summary	21
Summary in English	32
1. Purpose	41
2. Some theoretical views on labour force participation	43
2.1. Basic differences in the relation to the labour market	43
2.2. Motivation: Differences between household work and family care, and market work	44
2.3. Restrictions on the choice between household work and family care, and market work	49
2.4. Implications of being without paid employment	50
3. Main concepts in the Labour Market Statistics	52
3.1. The concepts in the labour force sample surveys (LFSS) of the Central Bureau of Statistics	52
3.2. The concept of unemployment	53
3.2.1. The ILO-guidelines of 1954	53
3.2.2. Registered unemployed at the Employment Service	53
3.2.3. Non-employed persons seeking work in the Labour Force Sample Survey (LFSS)	54
3.2.4. Comments on the concepts of unemployment	55
3.3. The concept of "attachment to the labour market"	62
4. Persons not in the labour force and their relation to the labour market	66
4.1. Description of data	66
4.2. The target population	69
4.2.1. Definition of the target population	69
4.2.2. Coverage and composition	70
4.2.3. Circumstances of life, activity and source of livelihood	74
4.2.4. Labour market experience	91
4.2.5. Reasons for non-participation in the labour force	98
4.3. Stated wishes and need for paid employment	101
4.3.1. Introduction	101
4.3.2. On the relation between attitudes, attitude statements and actual behaviour	102
4.3.3. The questions on wishes and need for paid employment in the labour force sample survey (LFSS) and a special survey linked to LFSS in the last quarter of 1976 (SS)	107

	Page
4.3.4. Main results from LFSS and SS on stated wishes and need for paid employment	112
4.3.4.1. General view	112
4.3.4.2. Circumstances of life and wishes for paid employment	120
4.3.4.3. Time use and wishes for paid employment	128
4.3.4.4. Labour market experience and wishes for paid employment	131
4.4. Expected effects of taking paid employment	139
4.5. Intentions and time perspective regarding future job seeking activity	142
4.5.1. Introduction	142
4.5.2. Future job seeking activity	143
4.5.3. Time perspective on stated wishes for paid employment	150
4.6. Availability for work	155
4.6.1. On the availability concept	155
4.6.2. Obstacles to labour force participation	156
4.6.3. Appraisal of own employability	164
4.6.4. Demands on a potential job	169
4.6.5. Preferred attachment to the labour market ...	177
4.7. Actual behaviour in the labour market	178
5. Conclusion	185
References	187
Annexes	
1. Questionnaire for the LFSS before 1976	195
2. Questionnaire for the LFSS from 1976	197
3. Questionnaire for the special survey	199
4. Flow chart for the LFSS before 1976	203
5. Flow chart for the LFSS from 1976	205
6. Attitudes and behaviour. Some views on the problem of prediction of actual behaviour on the basis of verbal statements	207
Issued in the series Social Economic Studies (SES)	221

Explanation of Symbols in Tables

- . Category not applicable
- : Not for publication
- Nil
- 0 Less than 0.5 of unit employed

FIGURREGISTER

	Side
1. Arbeidssøkere uten arbeidsinntekt og registrerte helt arbeidsløse ved arbeidsformidlingene i prosent av arbeidsstyrken	59
2. Personer 16-74 år i forskjellige aldersgrupper, etter hovedsakelig virksomhet. Årsgjennomsnitt 1974. Prosent	77
3. Personer ikke i arbeidsstyrken fordelt etter hovedsakelig virksomhet. Årsgjennomsnitt 1974	78
4. Aldersfordeling for kvinner og menn, ikke i arbeidsstyrken. Årsgjennomsnitt 1974. Prosent	79
5. Ikke sysselsatte menn i forskjellige aldersgrupper, etter aktivitet. 1. kvartal 1976. Prosent	85
6. Ikke sysselsatte kvinner i forskjellige aldersgrupper, etter aktivitet. 1. kvartal 1976. Prosent	86
7. Andel av personer utenfor arbeidsstyrken som har hatt inntektsgivende arbeid siste 12 måneder. 1. kvartal 1976. Prosent ..	94
8. Menn og kvinner 16-74 år, etter forholdet til arbeidsmarkedet. Prosent av personer i alt i hver gruppe. Årsgjennomsnitt 1974	114
9. Yrkesprosenter for gifte kvinner og kvinner i alt og prosent av arbeidsaktive kvinner utenfor arbeidsstyrken som kunne ønske eller ha behov for inntektsgivende arbeid. 1. kvartal 1976	122

TABELLREGISTER

	Side
1. "Arbeidssøkere uten arbeidsinntekt" og "registrerte helt arbeidsløse ved arbeidsformidlingen". 1 000	58
2. Personer utenfor arbeidsstyrken i alderen 16-74 år, etter kjønn og ekteskapelig status. Årsgjennomsnitt 1976	70
3. Personer ikke i arbeidsstyrken, etter alder, kjønn og ekteskapelig status. 1. kvartal 1976. 1 000	71
4. Prosent ikke i arbeidsstyrken, etter kjønn, alder og utdanningsnivå. 1. kvartal 1976	73
5. Prosent ikke i arbeidsstyrken for gifte kvinner, etter alder og utdanningsnivå. 1. kvartal 1976	73
6. Gifte kvinner ikke i arbeidsstyrken, etter alder og utdanningsnivå. 1. kvartal 1976. 1 000.....	74
7. Menn og kvinner 16-74 år, etter hovedsakelig virksomhet. Årsgjennomsnitt 1974. Prosent	75
8. Menn og kvinner 16-74 år, etter aktivitet. Årsgjennomsnitt 1974. Prosent	81
9. Fordeling etter aktivitet for arbeidsaktive og for ikke arbeidsaktive menn og kvinner 16-74 år. Årsgjennomsnitt 1974. Prosent	82
10. Menn og kvinner ikke i arbeidsstyrken og i alderen 16-74 år, etter aktivitet. Årsgjennomsnitt 1974. Prosent	83
11. Fordeling etter aktivitet for arbeidsaktive og for ikke arbeidsaktive menn og kvinner utenfor arbeidsstyrken og i alderen 16-74 år, etter aktivitet. Årsgjennomsnitt 1974. Prosent	84
12. Personer utenfor arbeidsstyrken, etter hovedsakelig virksomhet og viktigste kilde til livsopphold. 1 000	87
13. Personer utenfor arbeidsstyrken, etter om de mottok noen form for trygd og etter om de mottok uføretrygd	88
14. Gjennomsnittlig antall timer nyttet til egenarbeid på en vanlig hverdag for personer utenfor arbeidsstyrken, gruppert etter hovedsakelig virksomhet, kjønn og ekteskapelig status (kvinner)	89
15. Gjennomsnittlig antall timer nyttet til egenarbeid på en vanlig hverdag for personer utenfor arbeidsstyrken med forskjellig hovedsakelig virksomhet og trygdestatus	91
16. Personer utenfor arbeidsstyrken som har hatt inntektsgivende arbeid i løpet av de siste 12 månedene, etter kjønn og hovedsakelig virksomhet. Antall og prosent for hver gruppe. 1. kvartal 1976	93
17. Ikke sysselsatte menn og kvinner som i løpet av de siste 12 månedene har hatt inntektsgivende arbeid, etter grunn til at de sluttet i sitt forrige arbeid. 1. kvartal 1976. Prosent	94
18. Personer utenfor arbeidsstyrken med forskjellig hovedsakelig virksomhet, etter om de har hatt inntektsgivende arbeid	96

	Side
19. Menn og kvinner utenfor arbeidsstyrken, etter om de har hatt inntektsgivende arbeid	97
20. Personer utenfor arbeidsstyrken, etter alder og etter om de har hatt inntektsgivende arbeid	97
21. Personer utenfor arbeidsstyrken i forskjellige grupperinger, etter viktigste oppgitte grunn til at de ikke søkte arbeid i undersøkelsesuken. Årsgjennomsnitt 1974. Prosent	100
22. Personer som ville søkt inntektsgivende arbeid dersom det hadde vært passende arbeid å få, og arbeidssøkere uten arbeidsinntekt. 1. kvartal 1972 - 4. kvartal 1975. 1 000 ..	110
23. Personer i alderen 16-74 år, etter arbeidsstyrkestatus, ønske om arbeid og grunn til ikke å søke. 1976 - 1978	115
24. Ikke sysselsatte personer i ulike aktiviteter, etter om de ønsker arbeid. Grunner til ikke å søke. 1976 - 1978. 1 000	117
25. Ikke sysselsatte personer i ulike aktiviteter, etter om de ønsker arbeid. Grunner til ikke å søke. 1976 - 1978. Prosent	119
26. Menn og kvinner i ulike aldersgrupper som ønsker eller har behov for inntektsgivende arbeid, i tusen og i prosent av arbeidsaktive i alt utenfor arbeidsstyrken i hver gruppe. 1. kvartal 1976	121
27. Personer som kunne ønske eller ha behov for inntektsgivende arbeid, etter kjønn, ekteskapelig status og alder. Årsgjennomsnitt 1976. 1 000	123
28. Personer utenfor arbeidsstyrken 1. kvartal 1976, etter innstilling til inntektsgivende arbeid, viktigste grunn til ikke å søke arbeid og hovedsakelig virksomhet i undersøkelsesuken. 1 000	124
29. Personer utenfor arbeidsstyrken, etter innstilling til inntektsgivende arbeid, viktigste grunn til ikke å søke arbeid og hovedsakelig virksomhet i undersøkelsesuken. 1 000	126
30. Personer utenfor arbeidsstyrken med forskjellig hovedsakelig virksomhet i undersøkelsesuken, etter innstilling til inntektsgivende arbeid og viktigste grunn til ikke å søke arbeid. Prosent	127
31. Gifte kvinner som utførte husarbeid hjemme, med forskjellig gjennomsnittlig tidsbruk til husholdningsarbeid på en vanlig hverdag, etter evt. ønske/behov for inntektsgivende arbeid og viktigste grunn til ikke å søke arbeid. Prosent	129
32. Personer som sier de ville ha forsøkt å skaffe seg "inntektsgivende arbeid dersom det hadde vært passende arbeid å få", etter forholdet til arbeidsmarkedet samme kvartal ett år tidligere. Prosent	132
33. Andel i ulike aldersgrupper som tilhørte arbeidsstyrken ett år tidligere, av personer som er spurt og som ville ha forsøkt å skaffe "inntektsgivende arbeid dersom det hadde vært passende arbeid å få". Prosent	133
34. Personer som "kunne ønske eller ha behov for inntektsgivende arbeid" og med forskjellig grunn til ikke å søke arbeid, etter om de har hatt inntektsgivende arbeid i løpet av siste 12 måneder. 1. kvartal 1976. Prosent	133

35. Personer som "kunne ønske eller ha behov for inntektsgivende arbeid" og alle personer utenfor arbeidsstyrken (unntatt "vernepliktige"), etter om de har hatt inntektsgivende arbeid i løpet av siste 12 måneder. 1. kvartal 1976. Prosent	134
36. Personer utenfor arbeidsstyrken (unntatt "vernepliktige") som har hatt/ikke har hatt inntektsgivende arbeid i løpet av siste 12 måneder, etter hvorvidt de svarer ja på spørsmål om de kunne ønske eller ha behov for inntektsgivende arbeid og viktigste grunn til at de ikke søkte arbeid. 1. kvartal 1976. Prosent	135
37. Arbeidsaktive personer utenfor arbeidsstyrken (unntatt "vernepliktige") som har hatt/ikke har hatt inntektsgivende arbeid i løpet av siste 12 måneder, etter hvorvidt de svarer ja på spørsmål om de kunne ønske eller ha behov for inntektsgivende arbeid og viktigste grunn til at de ikke søkte arbeid. 1. kvartal 1976. Prosent	136
38. Personer utenfor arbeidsstyrken med forskjellig arbeids- erfaring, etter om de ønsker/har behov for arbeid og grunn til ikke å søke arbeid i undersøkelsesuken. Prosent	137
39. Prosent som har forsøkt å få inntektsgivende arbeid siste 12 måneder eller siden de sluttet i siste arbeidsforhold, for forskjellige grupper av personer utenfor arbeidsstyrken. Tallet på personer i alt i hver gruppe står i parentes (1 000)	138
40. Gifte kvinner i husarbeid hjemme som ønsker eller har behov for inntektsgivende arbeid, etter vurdering av betydningen av å ta inntektsgivende arbeid. Prosent	140
41. Prosent av forskjellige grupper personer utenfor arbeidsstyrken som tror de vil søke arbeid i løpet av de nærmeste 12 månedene. Tallet på personer som svarte i hver gruppe står i parentes	144
42. Personer utenfor arbeidsstyrken etter hovedsakelig virksomhet, innstilling til inntektsgivende arbeid og grunn til ikke å søke arbeid, prosentfordelt etter om de tror eller ikke tror de vil søke arbeid i løpet av de neste 12 månedene	146
43. Prosent som tror de vil søke arbeid i løpet av de nærmeste 12 månedene, av forskjellige grupper av personer utenfor arbeidsstyrken som ønsker eller har behov for arbeid. Tallet på personer i alt i hver gruppe står i parentes (1 000)	148
44. Prosent som tror de vil søke arbeid i løpet av de nærmeste 12 månedene, av forskjellige grupper av personer utenfor arbeidsstyrken. Tallet på personer som svarte i hver gruppe står i parentes	149
45. Prosent som ønsker å begynne i arbeid innen en måned, i grupper av personer utenfor arbeidsstyrken som ønsker eller har behov for arbeid. Tallet på personer som svarte i hver gruppe står i parentes	151
46. Prosent som ønsker å begynne i arbeid "med en gang" i grupper av personer utenfor arbeidsstyrken som ønsker/har behov for arbeid. Tallet på personer i hver gruppe står i parentes (1 000)	153

47.	Prosent som ville ha forsøkt å få inntektsgivende arbeid dersom de visste at det var passende arbeid å få, av personer som "ønsker eller har behov for" arbeid, og med "mangler passende arbeid" som viktigste grunn til ikke å søke arbeid .	154
48.	Prosent av personer utenfor arbeidsstyrken, gruppert etter syn på å ta inntektsgivende arbeid og grunn til ikke å søke arbeid, som tror spesifiserte forhold vil gjøre det vanskelig eller svært vanskelig å ta inntektsgivende arbeid. Tabellen bygger på spørsmål 125	157
49.	Prosent i hver gruppe av personer utenfor arbeidsstyrken med husarbeid hjemme som hovedsakelig virksomhet, som mener spesifiserte forhold vil gjøre det svært vanskelig å ta inntektsgivende arbeid. Tallet på personer i hver gruppe står i parentes (1 000)	159
50.	Prosent i hver gruppe av gifte kvinner med hovedsakelig virksomhet "husarbeid i hjemmet", som mener at "små barn i husholdningen vil gjøre det svært vanskelig å ta arbeid". Tallet på personer i hver gruppe står i parentes (1 000)	160
51.	Prosent som tror "mulighetene for å få passende arbeid på stedet" vil gjøre det svært vanskelig å ta inntektsgivende arbeid, av forskjellige grupper av personer utenfor arbeidsstyrken. Personer i alt i hver gruppe står i parentes (1 000)	162
52.	Prosent i hver gruppe av personer utenfor arbeidsstyrken, som mener at "egen helsetilstand" vil gjøre det "svært vanskelig" å ta inntektsgivende arbeid. Tallet på personer i hver gruppe står i parentes (1 000)	163
53.	Prosent i hver gruppe av personer utenfor arbeidsstyrken med 4 eller flere "arbeidshindringer". Tallet på personer som svarte i hver gruppe står i parentes	163
54.	Personer utenfor arbeidsstyrken med forskjellige ønsker/intensjoner mht. å ta inntektsgivende arbeid, etter om de regner med at det vil være nødvendig å flytte for å få arbeid. Prosent	165
55.	Personer utenfor arbeidsstyrken som ønsker/har behov for arbeid, etter om de regner med at det vil være nødvendig å flytte for å få arbeid. Prosent	166
56.	Personer utenfor arbeidsstyrken med ulikt antall opplevde arbeidshindringer, etter om de regner med at det vil være nødvendig å flytte for å få arbeid. Prosent	167
57.	Personer utenfor arbeidsstyrken etter hvilke forhold de tror og ikke tror vil gjøre det vanskelig for dem å ta inntektsgivende arbeid. Prosent. Tallet på personer står i parentes (1 000)	168
58.	Personer som ønsker/har behov for arbeid og med forskjellig grunn til ikke å søke arbeid, etter om de tror det er vanskelig å få arbeid på stedet. Prosent	169
59.	Personer som kunne ønske eller ha behov for inntektsgivende arbeid, etter viktigste grunn til at de ikke søkte arbeid og etter hovedsakelig virksomhet. Årsgjennomsnitt 1976. 1 000	171
60.	Personer som kunne ønske eller ha behov for inntektsgivende arbeid, og som har ulik viktigste grunn til ikke å søke arbeid, etter deres viktigste krav til et passende arbeid. Årsgjennomsnitt 1976. Prosent	171

	Side
61. Personer som tilhører en eller flere av gruppene; ønsker/har behov for arbeid, ville søkt arbeid på bestemte betingelser, tror de vil søke arbeid i løpet av de nærmeste 12 månedene, fordelt etter hva slags arbeidsforhold de kan akseptere. Prosent. Tallet på personer som svarte står i parentes	174
62. Personer som ønsker/har behov for inntektsgivende arbeid og med forskjellig viktigste grunn til ikke å søke arbeid, etter antall krav til et arbeidsforhold. Prosent	175
63. Andel som tror de vil søke arbeid i løpet av de nærmeste 12 månedene, av personer som ønsker/har behov for arbeid, med forskjellig grunn til ikke å søke arbeid og med forskjellig antall krav til et arbeidsforhold. Prosent. Tallet på personer som svarte står i parentes	176
64. Andel med minst 4 krav til et arbeidsforhold av personer som ønsker arbeid, etter grunn til ikke å søke arbeid og om de tror de vil søke arbeid de nærmeste 12 månedene. Prosent. Tallet på personer som svarte står i parentes	177
65. Personer som ønsker/har behov for inntektsgivende arbeid, med forskjellig hovedsakelig virksomhet i undersøkelsesuken, etter hva slags arbeidsforhold de ønsker seg. TU 4. kvartal 1976. Prosent	178
66. Personer utenfor arbeidsstyrken med forskjellig forhold til inntektsgivende arbeid, etter forholdet til inntektsgivende arbeid samme kvartal ett år seinere. Prosent	180
67. Gifte kvinner i forskjellige husholdningssituasjoner som er spurt og som sier at de ville ha forsøkt å skaffe inntektsgivende arbeid, etter forholdet til arbeidsmarkedet samme kvartal ett år seinere. Prosent	181
68. Personer utenfor arbeidsstyrken et kvartal i 1977, etter situasjon et kvartal og ett år seinere. Prosent	182

INDEX OF TABLES

	Page
1. "Non-employed persons seeking work" and "registered un-employed at the Employment Service". 1 000	58
2. Persons outside the labour force aged 16-74 years, by sex and marital status. Annual average 1976	70
3. Persons not in the labour force, by age, sex and marital status. 1st quarter 1976. 1 000	71
4. Percentage not in the labour force, by sex, age and educational level. 1st quarter 1976	73
5. Married females not in the labour force, as a percentage of the total number of married females, by age and educational level. 1st quarter 1976	73
6. Married females not in the labour force, by age and educational level. 1st quarter 1976. 1 000	74
7. Males and females aged 16-74, by main activity. Annual average 1974. Per cent	75
8. Males and females aged 16-74, by activity. Annual average 1974. Per cent	81
9. Active and non-active males and females aged 16-74, by activity. Annual average 1974. Per cent	82
10. Males and females not in the labour force aged 16-74, by activity. Annual average 1974. Per cent	83
11. Active and non-active males and females outside the labour force aged 16-74, by activity. Annual average 1974. Per cent	84
12. Persons outside the labour force, by main activity and main source of livelihood. 1 000	87
13. Persons outside the labour force, by whether they received any form of insurance and disability insurance	88
14. Average number of hours spent on household work and family care on a workday by persons outside the labour force, by main activity, sex and marital status (females)	89
15. Average number of hours spent on household work and family care on a workday by persons outside the labour force, by main activity and insurance status	91
16. Persons outside the labour force having had paid employment during the last 12 months, by sex and main activity. Number and per cent in each group. 1st quarter 1976	93
17. Non-employed males and females having had paid employment during the last 12 months, by reason leaving their last job. 1st quarter 1976. Per cent	94
18. Persons outside the labour force with different main activities, by whether they have had paid employment	96
19. Males and females outside the labour force, by whether they have had paid employment	97

	Page
20. Persons outside the labour force, by age and whether they have had paid employment	97
21. Different groups of persons outside the labour force, by stated main reason for not seeking work during the survey week. Annual average 1974. Per cent	100
22. Persons who would have been job seekers if suitable work was at hand, and non-employed persons seeking work. 1st quarter 1972 - 4th quarter 1975. 1 000	110
23. Persons aged 16-74, by labour force status, whether they want paid employment and reason for not seeking work. 1976 - 1978	115
24. Non-employed persons with various activities, by whether they want paid employment. Reasons for not seeking work. 1976 - 1978. 1 000	117
25. Non-employed persons with various activities, by whether they want paid employment. Reasons for not seeking work. 1976 - 1978. Per cent	119
26. Males and females in different age groups wanting or needing paid employment. In 1 000 and in per cent of the total number of active persons outside the labour force in each group. 1st quarter 1976	121
27. Persons wanting or needing paid employment, by sex, marital status and age. Annual average 1976. 1 000	123
28. Persons outside the labour force, by attitude to paid employment, main reason for not seeking work and main activity during the survey week. 1st quarter 1976. 1 000 .	124
29. Persons outside the labour force, by attitude to paid employment, main reason for not seeking work and main activity during the survey week. 1 000	126
30. Persons outside the labour force with different main activities during the survey week, by attitude to paid employment and main reason for not seeking work. Per cent	127
31. Married females engaged in own housework with different average time spent on household work and family care on a workday, by whether they want paid employment and main reason for not seeking work. Per cent	129
32. Persons stating that they would have tried to get "paid employment if suitable work was at hand", by relation to the labour market the same quarter the preceding year. Per cent	132
33. Per cent in the labour force the preceding year, of persons in different age groups who were asked and who stated that they would have tried to get "paid employment if suitable work was at hand". Per cent	133
34. Persons who "Want or need paid employment", stating different reasons for not seeking work, by whether they have had paid employment during the last 12 months. 1st quarter 1976. Per cent	133
35. Persons who "Want or need paid employment" and all persons outside the labour force (except conscripts), by whether they have had paid employment during the last 12 months. 1st quarter 1976. Per cent	134

36. Persons outside the labour force (except conscripts) who have had/have not had paid employment during the last 12 months, by whether they want or need paid employment and their main reason for not seeking work. 1st quarter 1976. Per cent	135
37. Active persons outside the labour force (except conscripts) who have had/have not had paid employment during the last 12 months, by whether they want or need paid employment and their main reason for not seeking work. 1st quarter 1976. Per cent	136
38. Persons outside the labour force with different labour market experience, by whether they want or need paid employment and their reason for not seeking work during the survey week. Per cent	137
39. Percentage of different groups of persons outside the labour force, having tried to get paid employment during the last 12 months or since leaving their last job. Number of persons in each group in brackets (1 000)	138
40. Married females engaged in own housework who want or need paid employment, by their appraisal of the consequences of taking paid employment. Per cent	140
41. Percentage of different groups of persons outside the labour force who think they will be seeking work during the next 12 months. Number of respondents in each group in brackets ...	144
42. Groups of persons outside the labour force, by main activity, attitude to taking paid employment and reason for not seeking work, by whether they think they will seek work during the next 12 months. Per cent	146
43. Percentage of different groups of persons outside the labour force wanting or needing paid employment, who think they will seek work during the next 12 months. Number of persons in each group in brackets (1 000)	148
44. Percentage of different groups of persons outside the labour force who think they will seek work during the next 12 months. Number of respondents in each group in brackets ...	149
45. Percentage of groups of persons outside the labour force, wanting or needing paid employment, who want to start working within a month. Number of respondents in each group in brackets	151
46. Percentage of groups of persons outside the labour force, wanting or needing paid employment, who want to start working "at once". Number of persons in each group in brackets (1 000)	153
47. Percentage of persons "wanting or needing work", and stating "lack of suitable work" as main reason for not seeking work, who would have tried to get paid employment if they knew suitable work was at hand	154
48. Percentage of persons outside the labour force, with different attitudes to taking paid employment and with different reasons for not seeking work, who think that specified conditions would make it difficult or very difficult to get paid employment. The table is based on question 125	157
49. Percentage of groups outside the labour force engaged in own housework, who think specified conditions would make it difficult to get paid employment. Number of respondents in each group in brackets (1 000)	159

	Page
50. Percentage of different groups of married females engaged in own housework, who think that "the presence of small children in the household will make it very difficult to take paid employment". Number of persons in each group in brackets (1 000)	160
51. Percentage of different groups of persons outside the labour force who think that "the possibilities of getting suitable work in the area" will make it very difficult to take paid employment. Number of persons in each group in brackets (1 000)	162
52. Percentage of different groups of persons outside the labour force, who think that "their own health situation" will make it "very difficult" to take paid employment. Number of persons in each group in brackets (1 000)	163
53. Percentage of different groups of persons outside the labour force with 4 or more "employment obstacles". Number of respondents in each group in brackets	163
54. Persons outside the labour force with different attitudes and intentions as to take paid employment, by whether they think it would be necessary to move to another area to get a job. Per cent	165
55. Persons outside the labour force wanting or needing paid employment, by whether they think it would be necessary to move to another area to get a job. Per cent	166
56. Persons outside the labour force stating different number of employment obstacles, by whether they think it would be necessary to move to another area to get a job. Per cent ..	167
57. Persons outside the labour force, by the kind of circumstances they think would make it difficult for them to take paid employment. Per cent. Number of persons in brackets (1 000)	168
58. Persons wanting or needing paid employment and having different reasons for not seeking work, by whether they think it would be difficult to get a job in the area. Per cent	169
59. Persons wanting or needing paid employment, by main reason for not seeking work and main activity. Annual average 1976. 1 000	171
60. Persons wanting or needing paid employment and stating different main reason for not seeking work, by main demand on a suitable job. Annual average 1976. Per cent	171
61. Persons belonging to one or more of the groups; want or need paid employment, would seek work on certain conditions, think they will seek work during the next 12 months, by what working conditions they can accept. Per cent. Number of respondents in brackets	174
62. Persons wanting or needing paid employment and having different main reason for not seeking work, by number of stated demands on a potential job. Per cent	175

	Page
63. Persons thinking they will seek work during the next 12 months as a percentage of persons wanting or needing paid employment, stating different reasons for not seeking work and different number of demands on a potential job. Per cent. Number of respondents in brackets	176
64. Persons stating at least 4 demands on a potential job, as a percentage of persons wanting paid employment, by reason for not seeking work and whether they think they will seek work during the next 12 months. Per cent. Number of respondents in brackets	177
65. Persons wanting or needing paid employment and having different main activities during the survey week, by what kind of working conditions they want. SS 4th quarter 1976. Per cent .	178
66. Persons outside the labour force, differing in attitude to paid employment, by attitude to paid employment the same quarter one year later. Per cent	180
67. Married females in different household situations, stating that they would have tried to get paid employment, by attitude to paid employment the same quarter one year later. Per cent	181
68. Persons outside the labour force in 1977, by situation one quarter and one year later, respectively. Per cent	182

SAMMENDRAG

Fra Arbeidsdirektoratet og fra Statistisk Sentralbyrå får vi henholdsvis hver måned og hvert kvartal tall som beskriver arbeidsløsheten. Tallene fra Arbeidsdirektoratet omfatter registrerte helt arbeidsløse ved arbeidsformidlingen. Statistisk Sentralbyrås tall gjelder "arbeidssøkere uten arbeidsinntekt i arbeidskraftundersøkelsene".

Dette er de vanlige arbeidsløshetstallene. Når nivå og endringer i arbeidsløsheten omtales på offisielt hold og i media, er det disse tallene som ligger til grunn. Som oftest er det Arbeidsdirektoratets tall som blir referert.

I den offisielle statistikken omfatter landets "arbeidsstyrke" personer som enten er sysselsatte eller arbeidssøkere. Den observerte arbeidsstyrken blir i mange sammenhenger oppfattet som befolkningens tilbud av arbeidskraft. Se f.eks. Fridstrøm (1978). En type ubalanse i arbeidsmarkedet blir målt som andelen registrerte arbeidsløse eller arbeidssøkere av personer i arbeidsstyrken.

En drøfting av dagens situasjon på arbeidsmarkedet og sysselsettings situasjonen i de nærmeste åra forutsetter at vi kan si noe om de forhold som bestemmer tilbudet av arbeidskraft. Et sentralt spørsmål er: hvor mange vil tilby sin arbeidskraft i framtida, hvor mange av disse kan regne med å være etterspurte i arbeidsmarkedet, og hvor mange må eventuelt være forberedt på å få problemer med å finne passende arbeid? På denne bakgrunnen er det viktig å ta stilling til den måten arbeidskrafttilbudet er definert og målt på. Det er særlig viktig å stille spørsmålet om tallet på registrerte arbeidsløse eller tallet på "arbeidssøkere uten arbeidsinntekt" kan tolkes som et fullgodt uttrykk for det virkelige arbeidskrafttilbudet blant den ikke sysselsatte delen av befolkningen, og om det dermed også gir et riktig bilde av sysselsettingsproblemenes omfang i denne gruppa.

I denne rapporten har vi drøftet den måten arbeidsløshet blir definert og registrert på i den offisielle statistikken. Vi har først og fremst ønsket å vise at arbeidsløshet er et diffust og mangetydig begrep som egentlig bare kan beskrives ved en flerdimensjonal målemetode. Avgrensningen kan skje etter ulike kriterier alt etter hvilket formål vi har med målingen. Det er vanskelig og kanskje ufruktbart å binde seg til én definisjon. Ved hjelp av data fra Statistisk Sentralbyrås arbeidskraftundersøkelser og fra en tilleggsundersøkelse til denne i 4. kvartal 1976, har vi undersøkt hvorvidt det finnes personer i tillegg til de arbeidsøkende, som det kan være rimelig å regne som arbeidsløse. Vi har også drøftet om det ytterligere finnes personer som fra bestemte synsvinkler

kan sies å ha et sysselsettingsproblem eller representere et arbeidskrafttilbud. Vi har forsøkt å illustrere hvor mange personer det kan tenkes å berøre og i hvilke befolkningsgrupper vi kan anta at det finnes ulike former for skjult arbeidsløshet eller et skjult arbeidskrafttilbud.

Vi har liten arbeidsløshet i Norge sammenliknet med de fleste andre land. I 1979 hadde vi i gjennomsnitt for hele året 24 000 registrerte arbeidsløse ifølge Arbeidsdirektoratet og 38 000 "arbeidsøkere uten arbeidsinntekt" ifølge Statistisk Sentralbyrå. Det er vanlig å oppgi arbeidsløsheten i prosent av arbeidsstyrken. I 60- og 70-åra har Arbeidsdirektoratets tall i gjennomsnitt ligget i underkant av én prosent av arbeidsstyrken. Selv under lavkonjunktoren i midten av 70-åra nådde ikke arbeidsløshetsprosenten særlig langt over én i årsgjennomsnitt. Arbeidssøkertallene fra Statistisk Sentralbyrå ligger vanligvis noe over Arbeidsdirektoratets tall for arbeidsløse. I 1978 og 1979 utgjorde Arbeidsdirektoratets tall i årsgjennomsnitt ca. 60 prosent av tallet fra Statistisk Sentralbyrå. I de to midterste kvartalene (ved utgangen av mai og august) var det bare halvparten så stort, mens det i januar og november utgjorde 70-80 prosent av Byråets tall.

Statistisk Sentralbyrås arbeidskraftundersøkelser har vi hatt fra 1972. I gjennomsnitt for denne perioden har Byråets tall for arbeidssøkere ligget på under to prosent av arbeidsstyrken. Uansett hvilken kilde vi anvender, har arbeidsløsheten definert på denne måten vært lav i Norge i forhold til de fleste vestlige industriland (OECD 1978 og 1980).

Begrepet arbeidsløshet er altså ikke entydig. De definisjonene og registreringsmåtene som er i bruk, er laget for å fange opp aspekter av problemet etter kriterier som er valgt med sikte på bruk av tallene for spesielle formål.

I 1954 utarbeidet Den internasjonale arbeidsorganisasjonen (ILO) noen anbefalinger om hvordan arbeidsløshetsbegrepet burde defineres. Disse anbefalingene er i dag allment godtatt som retningslinje ved måling av arbeidsløshet, bl.a. av OECD, og de ligger også til grunn for de to vanlige norske arbeidsløshetstallene. ILO-definisjonen kan sammenfattes på følgende måte:

- En person er arbeidsløs på et bestemt tidspunkt/i et bestemt tidsrom (en dag eller en uke) dersom han/hun
 1. er uten inntektsgivende arbeid og
 2. kan ta arbeid (available for work) og
 3. aktivt søker arbeid eller har avtalt å begynne i arbeid ved et seinere tidspunkt eller er permittert uten lønn.

Kravet til umiddelbar tilgjengelighet for arbeidsmarkedet (personene skal være i stand til å ta arbeid i undersøkelsesuka) og til aktiv handling for å skaffe arbeid, kan utelukke personer fra å bli registrert, som klart er av interesse ved en mer omfattende kartlegging av arbeidsløsheten eller tilbudet av arbeidskraft.

Det er flere grunner til at noen personer som ønsker eller har behov for arbeid ikke søker arbeid aktivt i en gitt undersøkelsesperiode, bl.a.:

- i) Noen kan være på utkikk etter et arbeid å søke på, men ikke ha kommet i gang med konkret søking. Personen kan dessuten ha søkt tidligere.
- ii) Noen kan ha gitt opp sin aktive arbeidsmarkedsrettede søking etter en tids forgjeves forsøk eller alt i utgangspunktet la være å søke aktivt, fordi de vet at det ikke er passende arbeid å få (f.eks. arbeid innenfor akseptabel pendlingsavstand).
- iii) Noen kan la være å søke for tida fordi personlige, familiemessige eller institusjonelle forhold gjør det vanskelig å ta et tilbudt arbeid med en gang i det arbeidsmarkedet som er en realistisk mulighet for vedkommende. Dette betyr ikke nødvendigvis at personene ikke gjør noe aktivt for å komme ut på arbeidsmarkedet.

Under betingelser som er tilstrekkelig gunstige ville antakelig de fleste mennesker i "arbeidsdyktig" alder ønske å tilby noe arbeid i markedet. Hvor gunstige betingelsene må være, er avhengig av den enkeltes erfaringer, livssituasjon og preferanser. Størst betydning har graden av frihet til å velge andre kilder til livsopphold, kilder som er basert på egenskaper som legitimerer offentlige overføringer eller som er knyttet til meningsfulle samfunnsmessige bidrag, f.eks. barneomsorg i hjemmet.

Ønsker om å delta i inntektsgivende arbeid kan eksistere og være mer eller mindre sterke uavhengig av om betingelsene for å ta arbeid er tilstede. I andre tilfelle kan vi tenke oss at en totalvurdering fører til en negativ innstilling til arbeid i markedet. Slike vurderingsforskjeller har bl.a. bakgrunn i at mennesker har ulik potensiell nytte av arbeid i markedet, basert på bl.a. forskjeller i utdanning, yrkeserfaring og livssituasjon. Forskjeller i innstilling til å ta inntektsgivende arbeid i en gitt periode kan avspeile variasjoner i graden av tilpasning til erkjente betingelser. Tendenser til å justere ønsker og behov etter mulighetene til å virkeliggjøre dem, er ujamnt fordelt i befolkningen.

Når vi kan observere variasjoner mellom befolkningsgrupper og regioner i andelen av de ikke sysselsatte som aktivt søker arbeid, kan dette i noen grad skyldes forskjeller i mulighetene til å kunne ta eller

få arbeid - dvs. så vel i etterspørselssituasjon som i de faktorer som bestemmer tilbudet av arbeid. Endringer i slike betingelser vil kunne føre til at det observerte bilde blir annerledes. Dette må også gjelde for observerte forskjeller i opplevde ønsker eller behov for inntekts-givende arbeid.

På denne bakgrunnen har vi tatt som utgangspunkt at det kan finnes personer som er i situasjoner som vi lett assosierer med arbeidsløshet, men som unnlater å oppfylle en eller flere av betingelsene i ILO-definisjonen. Dessuten finnes det personer som står eller kan komme til å stå arbeidsmarkedet nær i den forstand at de på bestemte betingelser kan bli aktive arbeidssøkere, men som ikke like lett kan assosieres med "arbeidsløshet" i tradisjonell betydning. Med de vanskelighetene som knytter seg til måling av arbeidsløshet, er det også rimelig å vente at noen personer som oppfyller betingelsene i ILO-definisjonen, ikke blir fanget opp av de vanlige målene.

Det er antakelig umulig - og kanskje ufruktbart - å lage ett eller noen få ganske entydige begreper som gir en uttømmende beskrivelse av arbeidsløshet. Dertil kommer måleproblemer. En stor mengde forskjellige livssituasjoner danner bakgrunnen for de enkelte befolkningsgruppens forhold til lønnsarbeidsmarkedet og opplevelsene av dem varierer med personlige kjennetegn, erfaringer og preferanser. Formålet med en kartlegging av befolkningens forhold til arbeidsmarkedet, kan være mange. For ulike formål vil ofte helt forskjellige dimensjoner i forholdet være viktige. Dimensjonene er av en slik karakter at det er vanskelig å definere grenseverdier og gjøre klare avgrensninger i praksis.

ILO's definisjon tar sikte på å omfatte personer som er umiddelbart tilgjengelige for det rådende arbeidsmarkedet - som både vil og kan ta arbeid med en gang - og som med sin kunnskap om arbeidsmarkedet, tror at det er mulig for dem å få akseptabelt arbeid. Det er snakk om arbeidsløshet blant mennesker som i en eller annen forstand allerede er etablerte i arbeidsstyrken.

Det er lansert en rekke ulike definisjonstilløp, målemetoder og tallanslag de siste åra med siktemål å komme nærmere sannheten om arbeidsløshetens virkelige omfang. Slik vi ser det er ingen av de enkeltresultatene som er framlagt, "riktigere" enn andre. Det er et normativt så vel som et empirisk spørsmål hvorvidt bestemte situasjoner skal regnes som "arbeidsløshet". Vurderingsnormene er helt avhengig av hvilke formål vi har med kartleggingen. Forsøkene på å måle den "skjulte arbeidsløsheten" er utført med svært forskjellige metoder. Den måten som gir mest informasjon, er antakelig å stille spørsmål om forholdet til arbeidsmarkedet i intervjuundersøkelser på utvalgsbasis (Ljones 1976).

En rekke land gjennomfører regelmessig utvalgsundersøkelser etter tilsvarende mønster som Statistisk Sentralbyrås arbeidskraftundersøkelser (AKU). I disse undersøkelsene er det ofte tatt med en spørsmålssekvens hvor siktemålet er å undersøke om det i tillegg til en gruppe arbeidsløse i henhold til ILO-definisjonen, kan tenkes å være personer som ønsker inntektsgivende arbeid, men som av ulike grunner ikke søker slikt arbeid. I Sverige er en slik gruppe blitt kalt "latent arbeidssøkende". I Norge er den kalt "mulige arbeidssøkere uten arbeidsinntekt". AKU er den eneste kilden til løpende informasjon om livssituasjon og forholdet til arbeidsmarkedet blant personer som verken er sysselsatte eller arbeidssøkere etter ILO-definisjonen.

I denne rapporten har vi ikke tatt sikte på å lansere alternative definisjoner av arbeidsløshet eller å anslå størrelsen på det "virkelige" tilbudet av arbeidskraft. Vi har tatt utgangspunkt i den delen av befolkningen i arbeidsdyktig alder som, ifølge AKU, er utenfor arbeidsstyrken. Vi har undersøkt hvilke grupper det er, hvilke trekk ved personene i hver gruppe og deres livssituasjoner som kan ha innvirkning på deres forhold til arbeidsmarkedet, og betydningen av å være utenfor arbeidsstyrken. Det sentrale tema i dataanalysen er hvorvidt svar på en rekke spørsmål om personenes egne vurderinger av sitt forhold til arbeidsmarkedet, kan nyttes som uttrykk for tilstedeværelsen av sysselsettingsproblemer eller som grunnlag for å lokalisere et arbeidskrafttilbud i befolkningen i tillegg til den observerte arbeidsstyrken. Vi har sett på sammenhengen mellom livssituasjon og fordelingen av svar på slike spørsmål, på sammenhengen mellom ulike subjektive indikatorer og på forholdet mellom personenes utsagn om sine holdninger og hensikter og deres faktiske atferd i fortid og framtid. Mye av diskusjonen er knyttet sammen med diskusjonen av sentrale begrepskjennetegn i ILO's arbeidsløshetsdefinisjon. Det har vært et poeng å forsøke å vise hvilke faktorer som kan ha betydning for om personer i de ulike gruppene skal kunne (og ville) ta arbeid i markedet.

Spørsmålene i AKU om ønsker og behov for inntektsgivende arbeid ble før 3. kvartal 1978 stilt til personer utenfor arbeidsstyrken som oppgav "utførte husarbeid hjemme", "gikk på skole, studerte" eller "var uten arbeid, var opptatt med annet" som hovedsakelig virksomhet. Syke, arbeidsuføre, pensjonister og vernepliktige ble holdt utenfor. Gjennom spørsmålene samles det inn opplysninger om følgende forhold:

- Hvorvidt personene mener at de kunne ønske eller ha behov for arbeid.
- Viktigste oppgitte grunn til at personer som sier de ønsker/har behov for arbeid, ikke forsøkte å få inntektsgivende arbeid for forrige uke.
- Hvilke krav personer som sier at de ønsker/har behov for arbeid, vil stille til et arbeid for at det skal passe for dem.

Den nåværende spørsmålsutformingen har vært brukt fra og med 1. kvartal 1976. Tidligere ble spørsmålene stilt på en annen måte og de to variantene er ikke uten videre sammenliknbare.

I tillegg til arbeidssøkerne i henhold til ILO-definisjonen, som har ligget i overkant av 30 000 i gjennomsnitt for åra 1976-78, har mellom 130 000 og 175 000 personer rapportert at de kunne ønske eller ha behov for inntektsgivende arbeid. Dette er ca. 15 prosent av de ikke sysselsatte i alt, eller mellom en femtedel og en fjerdedel når vi holder arbeidssøkerne, de syke, uføre, pensjonistene og de vernepliktige utenfor. Mellom 40 og 50 prosent av de ca. 130-175 000 oppgav "mangel på passende arbeid" som viktigste grunn til at de ikke søkte arbeid i undersøkelsesuka.

Det er et skjønsspørsmål hvordan vi skal vurdere de ulike begrunnelsene for ikke å søke arbeid, i forhold til et ønske om å kartlegge omfanget av arbeidsløshet eller et mulig arbeidstilbud. Det er også klart at betydningen av å være uten inntektsgivende arbeid er forskjellig for folk i ulike livssituasjoner. Det er ikke rimelig å betrakte alle som sier at de ønsker eller har behov for inntektsgivende arbeid, som "arbeidsløse" i vanlig mening. Det er en meget heterogen gruppe, både med hensyn til motiv for å ønske arbeid, grunn til ikke å søke arbeid, ønsket tilknytning til arbeidslivet, aktiviteter og forsørgelsesmåte, tidligere yrkeserfaring, betingelser for å kunne eller ville ta et arbeid og planer mht. arbeidsøkning i framtida.

For enkelte kan ønsket om inntektsgivende arbeid være subsidiært etter andre ønsker om endringer, f.eks. økte trygde- eller studiefinansieringssatser, større offentlige overføringer til barnefamiliene etc. Dette kan imidlertid også gjelde arbeidsløse etter ILO-definisjonen.

Vi må også ta i betraktning muligheten for at svarene er basert på partielle resonnementer. Dette betyr at svarerne ikke legger til grunn for svaret en totalvurdering av konsekvensene av å realisere et bestemt ønske eller tilfredsstille et bestemt behov. I en faktisk valgssituasjon vil det uttrykte ønske eller behov kunne komme i konflikt med andre ønsker eller behov. Noen slike konflikter framtrer først ved et forsøk på virkeliggjøring av den "ønskede" atferden.

Noen av de som sier at de ikke ønsker arbeid kan tenkes å stå arbeidsmarkedet like nær som en del av dem som ønsker arbeid, dvs. at de under tilstrekkelig gunstige betingelser vil kunne endre innstilling og søke arbeid.

Tallet på personer som ønsker arbeid uten å søke viser klare sesongsvingninger og antakelig også konjunktursvingninger. Se f.eks. Elmér.(1974). Dette kan bety at etterspørselsforholdene ikke er uten betydning for størrelsen av gruppa. Blant dem som ikke søkte arbeid hoved-

sakelig fordi de ikke trodde det var passende arbeid å få, må vi tro at det for mange var manglende etterspørsel etter (deres type) arbeidskraft, snarere enn manglende tilbud fra deres side, som var årsaken til at de ikke ble registrert som arbeidsløse. I amerikansk litteratur er denne gruppa betegnet som "discouraged workers" ("motløse" arbeidere) og det er lenge diskutert hvorvidt de bør innlemmes i arbeidsløshetsbegrepet. Se bl.a. U.S. President's Committee ... (1962) og Finegan (1978).

I en totalvurdering må vi også regne med de gruppene som er holdt utenfor kartleggingen av arbeidsønsker i AKU. Blant disse var det bl.a. mellom 140 000 og 200 000 som oppgav at de var arbeidsuføre.

I de vanlige kvartalsvise AKU er det ikke tatt med spørsmål som kan hjelpe oss til å vurdere hva det innebærer å svare ja på et spørsmål om ønske eller behov for inntektsgivende arbeid, og til å vurdere de gruppene vi kan avgrense, sett i forhold til ILO's arbeidsløshetsbegrep og andre oppfatninger om arbeidsløshet. I en tilleggsundersøkelse 4. kvartal 1976 ble imidlertid AKU utvidet med en rekke spørsmål med sikte på en mer detaljert kartlegging av disse forholdene. Spørsmålet om ønske eller behov for inntektsgivende arbeid ble også stilt til "syke", "uføre" og "pensjonister", og 44 000 (derav 15 000 "uføre") i denne gruppa, svarte ja på spørsmålet. I alt var det altså godt over 200 000 personer utenfor arbeidsstyrken dette kvartalet, som oppgav at de kunne ønske eller ha behov for inntektsgivende arbeid.

Dersom vi betrakter dette som et maksimumstall (noe som ikke alltid er rimelig), reiser det seg straks en rekke spørsmål om forholdet til de registrerte arbeidsløse og til tradisjonelle oppfatninger av hva arbeidsløshet er. En oppfatning av arbeidsløshet er at det dreier seg om personer som bærer en vesentlig del av det økonomiske ansvar i husholdningen ved sitt arbeid i markedet, som er fast forankret i arbeidsstyrken og som ufrivillig har mistet sitt arbeid. En yrkespassiv tilværelse for disse personene savner legitimitetsgrunnlag og økonomisk basis. Arbeidsløshet får alvorlige negative konsekvenser for velferden til den arbeidsløse og hans eller hennes husholdning, både av materiell, sosial og psykologisk karakter. Det er klart at mange av de over 200 000 personene ikke passer inn i dette bildet. Det gjør imidlertid heller ikke på langt nær alle de registrerte arbeidsløse eller arbeidssøkerne (ikke alle de sysselsatte heller for den saks skyld). Ingen blir i prinsippet ekskludert fra ILO's arbeidsløshetsdefinisjon på grunnlag av kunnskap om deres tidligere tilknytning til arbeidsstyrken, grunn til at de sluttet i et eventuelt tidligere arbeidsforhold, deres relative bidrag til husholdningsøkonomien, hvor sterkt mangel på arbeid påvirker deres livssituasjon, hvilke og hvor akseptable alternativer de har til inntektsgivende arbeid, hvor vesentlig

det er for dem å ha et inntektsgivende arbeid, hvor mye arbeid de ønsker å tilby, eller liknende. Dersom det hadde vært mulig å samle inn tilstrekkelig med opplysninger til å kunne foreta en slik vurdering, ville det likevel vært en omstridt og nærmest umulig oppgave å foreta grenseoppganger.

Utgangspunktet har i stedet vært at ethvert urealisert tilbud av arbeid representerer et tap av potensiell verdiskaping for samfunnet og av etterspurte belønninger (deriblant inntekt og konsum) for den enkelte arbeidstilbyder. Det har vært underforstått at definisjonens krav om umiddelbar tilgjengelighet for arbeidsmarkedet og om aktiv markedsrettet søking etter arbeid, ville ivareta ønsket om en rimelig avgrensning med hensyn til noen slike forhold som er nevnt ovenfor.

I denne rapporten prøver vi å få et mer nyansert bilde og å få vite noe mer om forholdene for dem som ikke er sysselsatte eller aktive arbeidssøkere. I utgangspunktet ønsker vi derfor også å regne med dem som på grunn av personlige, familiemessige eller institusjonelle forhold vanskelig kan ta arbeid umiddelbart, i overskuelig framtid eller på de vilkår som tilbys. Det samme gjelder personer i situasjoner hvor passivitet ikke er tilstrekkelig velferdstruende til at de er villige til å korte inn på rimelige krav til meningsfull sysselsetting. Det er lett å tenke seg politiske mål, f.eks. full likestilling mellom kjønnene eller en optimal utnyttning av de samlede arbeidskraftressursene, som fører til at en kartlegging med utgangspunkt i de vanlige målemetodene er lite tjenlig når det gjelder å finne fram til formålstjenlige politiske virkemidler.

Enkelte opplysninger fra tilleggsundersøkelsen til AKU i 4. kvartal 1976 gir noen muligheter til å vurdere dem som ønsket eller hadde behov for arbeid, i forhold til gruppa arbeidssøkere i henhold til ILO-begrepet. Opplysningene omfatter bl.a.

- tidligere tilknytning til arbeidsmarkedet (arbeidssøking, sysselsetting)
- hensikter med hensyn til arbeidssøking i framtida
- hvor snart personene ønsket å begynne i arbeid
- krav til et passende arbeid.

Noen av hovedresultatene kan oppsummeres slik:

- Nesten to femtedeler av dem som svarte at de kunne ønske eller ha behov for inntektsgivende arbeid, hadde hatt inntektsgivende arbeid i løpet av de siste 12 månedene. Bare ca. 5 prosent hadde aldri hatt inntektsgivende arbeid. Blant dem som ønsket, men ikke søkte arbeid fordi de ikke trodde det var passende arbeid å få, hadde en femtedel vært arbeidssøkere i løpet av 12-månedersperioden. Blant personer som oppgav andre grunner til ikke å søke, hadde ca. 7 prosent forsøkt å skaffe arbeid i denne perioden.

Det dreier seg altså i ganske stor grad om personer som har en viss tilknytning til arbeidsstyrken også etter de vanlige kriteriene.

- I den gruppa av personer utenfor arbeidsstyrken som sa at de ønsket eller hadde behov for arbeid, oppgav nesten to femtedeler at de ville søke arbeid i løpet av de nærmeste 12 måneder. Blant dem som hadde hatt arbeid siste 12 måneder var det over 60 prosent som oppgav at de ville søke arbeid. Det var også snaut ti prosent som ikke ønsket arbeid på intervjuetidspunktet, men som trodde de ville søke arbeid i løpet av det nærmeste året. De som ville søke arbeid i løpet av et år tilsvarte tilsammen ca. 140 000 personer. Personer som ønsket arbeid og personer som ville søke arbeid i løpet av et år tilsvarte samlet over 260 000 personer. De som gav uttrykk for at de både ønsket arbeid og ville søke arbeid i løpet av et år, tilsvarte ca. 80 000 personer.

- For ytterligere å knytte forbindelse til de vanlige arbeidsløshetstallene kan det være et poeng å forsøke å skille mellom dem som ønsker arbeid med en gang og dem som har et mer langsiktig perspektiv når de gir uttrykk for et ønske om arbeid i markedet. Vi har holdt skoleelever og studenter utenfor. Blant dem som da var igjen, og som ønsket arbeid, var det ca. en tredjedel eller tilsvarende ca. 57 000 personer, som ønsket arbeid med en gang. Over 30 000 personer ønsket eller hadde behov for arbeid, ville gjerne begynne i arbeid med en gang og ville forsøke å skaffe arbeid i løpet av det nærmeste året. Nesten halvparten av alle som ønsket arbeid, ønsket en varig tilknytning til arbeidsmarkedet.

Materialet gir et overbevisende bilde av et ganske omfattende "skjult arbeidstilbud". Personene i de forskjellige gruppene kan ha ulik "avstand" til arbeidsmarkedet i tid og mht. omfanget og karakteren av de barrierer som må overstiges eller de betingelser som må oppfylles for at de skal søke arbeid. Betydningen av å være uten inntektsgivende arbeid varierer nok betydelig mellom og innen gruppene. Noen grupper ligger begrepsmessig nær opp til gruppen "arbeidssøkere uten arbeidsinntekt".

Vi vet fremdeles for lite til å avgjøre når det er rimelig å snakke om arbeidsløshet i tradisjonell betydning. Dette gjelder også gruppa "arbeidssøkere uten arbeidsinntekt". Vi vet imidlertid at de observerte holdningene til inntektsgivende arbeid er nokså stabile over tid, og at den gruppa som ønsker arbeid er et langt viktigere rekrutteringspotensiale for arbeidsstyrken enn gjennomsnittet for arbeidsaktive personer utenfor arbeidsstyrken. De som ble intervjuet i AKU i 1977, ble fulgt et år fram i tida. Av dem som ønsket arbeid i 1977 var en tredjedel sysselsatte et år seinere, ca. 3 prosent var arbeidssøkere og 29 prosent var utenfor arbeidsstyrken, men ønsket fortsatt arbeid.

Vårt materiale sier også noe om hvilke grupper som utgjør det "skjulte arbeidstilbudet". Nesten 45 prosent av personene i alderen 16-74 år utenfor arbeidsstyrken var kvinner som oppgav husarbeid hjemme som hovedsakelig virksomhet. De aller fleste av disse var 25 år eller eldre. Videre var nesten 20 prosent av personene utenfor arbeidsstyrken skoleelever og studenter av begge kjønn i alderen 16-24 år. Ca. 30 prosent var syke, arbeidsuføre eller pensjonerte menn og kvinner 50 år og eldre.

Om lag 70 prosent eller over 100 000 personer av alle som ønsket seg inntektsgivende arbeid ifølge de ordinære AKU, var kvinner i husarbeid hjemme. Når vi tar med personer med arbeidsønsker blant syke, arbeidsuføre og pensjonister, utgjorde "husmødrene" fremdeles godt over halvparten av alle som ønsket seg inntektsgivende arbeid.

Blant "husmødre" under 50 år, var det ca. 40 prosent som sa at de kunne ønske eller ha behov for arbeid. Ca. halvparten av dem oppgav at de lot være å søke arbeid hovedsakelig fordi de ikke trodde de kunne få passende inntektsgivende arbeid.

Giftede kvinner i husarbeid hjemme som ønsket arbeid og oppgav mangel på passende arbeid som viktigste grunn til ikke å søke arbeid, ble spurt om de ville ha søkt arbeid dersom de trodde det var mulig å få det. Av i alt 42 000 gifte kvinner i denne situasjonen, mente over 30 000 at tilgang på passende arbeid ville være tilstrekkelig betingelse for at de skulle bli aktive arbeidssøkere. De kravene til et passende arbeid som dominerte i denne gruppa, hadde med arbeidstid og arbeidsreise å gjøre. Først og fremst gjaldt det ønske om deltidsarbeid, deretter arbeid i nærheten av hjemmet. Mange oppgav også mangel på hjelp til barnepass som den viktigste grunnen til at de ikke søkte arbeid.

Om lag 29 000 av de gifte husmødrene som ønsket inntektsgivende arbeid, ville gjerne begynne i arbeid med en gang, ca. 24 000 ville søke arbeid i løpet av det nærmeste året og ca. 62 000 ønsket å få en varig tilknytning til arbeidsmarkedet.

Det "skjulte arbeidstilbudet" slik det framtrer i vårt materiale, omfatter grovt sett eldre menn med lav utdanning (over 50 år), yngre menn (under 24 år) og kvinner i den mest arbeidsdyktige alder med omsorgsfunksjoner, lav utdanning og lite yrkeserfaring og/eller med langvarige fravær fra inntektsgivende arbeid. "Husmødrene" er den langt største gruppa.

Tallet på gifte kvinner utenfor arbeidsstyrken som ønsker arbeid har svingt rundt 100 000 i 70-åra. I samme periode (1972 - 1978) var det en nettotilgang til arbeidsstyrken av gifte kvinner på over 120 000. Tilslaget av gifte kvinner til arbeidsstyrken har i stor utstrekning skjedd

fra gruppa "mulige arbeidssøkere". En analyse av strømmene de første åra på 70-tallet viser i gjennomsnitt for alle kvartalene, at om lag en femtedel av personene i denne gruppa var i arbeidsstyrken samme kvartal ett år seinere. Gruppa av "mulige arbeidssøkere" blant gifte kvinner har hatt et tilsvarende tilsig, særlig fra andre grupper utenfor arbeidsstyrken, men også fra arbeidsstyrken.

Materialet i denne rapporten har bekreftet at for å analysere tilbudet av arbeidskraft og livssituasjonen til personer utenfor arbeidsstyrken, er det nødvendig å gå bakenfor det entydige og enkle skille som det av mange grunner er nødvendig å bygge på i den løpende arbeidsmarkedstatistikken. Forholdet til arbeidsmarkedet spenner mer eller mindre kontinuerlig fra personer som har fast fulldags-/helårsarbeid til personer som av eget valg eller pga. omstendighetene aldri vil delta i inntekts-givende arbeid.

Det er heller ikke meningsfylt å se på personer utenfor arbeidsstyrken som en ensartet gruppe når vi prøver å identifisere et mulig arbeidstilbud utover det registrerte. En slik klassifisering kan bare være nyttig når vi refererer til undergrupper med om lag de samme livssituasjonskjennetegn og som er underlagt om lag de samme sett av omstendigheter som virker på deres forhold til arbeidsmarkedet.

SUMMARY IN ENGLISH

Unemployment, or "non-employed persons seeking work" according to the Norwegian labour force sample surveys is defined in accordance with recommendations made by the International Labour Organization (ILO) in 1954. To be counted as unemployed according to the ILO-definition, an individual must be without a job, have made specific efforts to find a job and be currently available for work during a specified period. Counted as unemployed are also persons waiting to be called back to a job from which they have been laid off and persons waiting to report to a new wage or salary job at a date subsequent to the period of registration.

Persons registered as employed and non-employed persons seeking work together constitute the observed "labour force". The observed labour force is frequently seen as a measure of the supply of labour in the population. The rate of non-employed persons seeking work to the labour force is taken as one indicator of employment problems in the population.

In this study we have gone beyond the summary unemployment measures in order to study more closely the supply of labour and the unemployment problem among the non-employed members of the population in the working ages.

The two central criteria of the ILO unemployment definition: availability for work and active job seeking, exclude a great number of non-employed persons from being registered as "unemployed". How many depends among other things, on the operational interpretation of the two criteria. Some persons who should have been classified as unemployed are not so classified because of incorrect information.

Some persons are in situations that are easily associated with "unemployment" in several ways, but fail to meet one or more of the definitional requirements. In this category we find those who have stopped their job seeking or who never started looking because they knew there were no jobs available. We may also find persons who are looking for a job in ways that some consider to be "too passive" to qualify as active job seeking.

Some persons may not be considered as unemployed in the conventional meaning of the word, but may be looked upon as close to the labour market in other ways, i.e. by having a high probability of becoming job seekers if certain specified conditions are met. Personal characteristics, family situation and institutional conditions may reduce their immediate availability for work and for some of them labour market adjustments which widen the range of characteristics compatible with paid employment may be required.

In the present study we have focused on persons who are not in the labour force and tried to characterize their relations to the labour market by employing several indicators of labour market attachment.

The group of persons not in the labour force is rather heterogeneous in regard to several of the properties that influence labour force participation, and it would be futile if not impossible to try to establish homogeneous categories with regard to the dimension "labour force attachment" on the basis of just a few indicators.

At a given point of time persons in the labour force as well as persons outside the labour force may be thought of as varying in the "strength" of their labour force attachment and their attachment to other "spheres of activity" - labour market attachment, being conceived of as a continuum rather than a dichotomy. Even though we can easily mention several relevant indicators of labour force attachment, there are no easy way of determining the relative strength of a person's total attachment or the ordinal location of different groups of persons on a conceptual continuum representing the degree of attachment to the labour market. Labour force attachment must be considered as a multi-dimensional phenomenon and it is not possible or relevant to collapse these dimensions into a single measure. Established measures of "unemployment" do not, for example, necessarily guarantee that the persons that are thus classified, constitute the group of non-employed persons with the objectively strongest labour force attachment. If we regard other "attachment indicators" than those specified in the ILO-recommendations, we may find that groups outside the labour force (according to the ILO-definitions) in several ways can be said to show an attachment to the labour market which is as strong as (and in some ways even stronger than) that of persons counted as "non-employed job seekers" by established methods.

The Norwegian Labour Force Sample Survey (LFSS) has from the beginning included questions designed to give information about the relationships and attitudes to employment among persons currently outside the labour force. In the 4th quarter of 1976, a special survey was designed in order to examine in more detail the relationship of people outside the labour force to paid employment - their motivations and perceived restrictions as well as their objective situation. Results from this special survey are presented in this study, as well as results from the ordinary LFSS.

In the Norwegian quarterly LFSS respondents outside the labour force are asked if they want or are in need of paid employment. Those who answer in the affirmative are asked why they did not look for work (the main reason) and what job characteristics are required to fit their idea

of a suitable job. Up to the third quarter of 1978 those who were asked these questions had stated as their main activity in the survey week one of the following roles or activities:

- homework
- at school
- without work/other activities.

Starting in the third quarter of 1978 some additional groups were exposed to this sequence of questions, namely those who as their main activity stated:

- own illness
- disabled
- retired, pensioner.

Only conscripts now escape these questions.

In the special survey linked to the Labour Force Sample Survey in the 4th quarter of 1976, all respondents outside the labour force were asked these questions. In this survey information was also gathered on several other indicators of labour force attachment.

The questions covered among other things the following topics (in addition to all the information gathered in the regular Labour Force Sample Survey):

- labour market experience: previous employment situation and work experience, job seeking activity during the last twelve months or since leaving last job
- job seeking intentions
- how soon respondents who would like a job wanted to start working
- requirements that a job would have to fulfil
- expected consequences of having a job on selected aspects of living conditions
- appraisal of the influence of selected factors on the possibility of having/taking a job
- main source of livelihood, household disposable income, whether the persons received pensions or insurance money, time spent on household work and family care.

We find that persons "not in the labour force" is a rather heterogeneous group with respect to a series of situational characteristics as well as labour market experience. These dissimilarities imply differences with regard to attitudes and behaviour towards the labour market of a kind that makes a uniform treatment of the whole group rather misleading.

Taking the respondents' main activity as an indicator of their life situations, we get a picture that leads us to expect important differences in both past and future labour market behaviour as well as in motivational factors and factual and appraised restrictions on their freedom of action in relation to the labour market.

Persons in different situations should also be viewed separately according to their attitudes towards labour force participation, job seeking intentions, reasons for wanting or not wanting to participate, reasons for not seeking work, availability for work and requirements of potential job situations and requirements with regard to personal, family or institutional adjustments etc.

In our analysis we have tried - as far as the size of the sample makes possible - to group separately persons in qualitatively different life situations. We have considered several indicators of labour force attachment separately and to some degree looked at the relation between them. Finally we have studied tables showing gross flows between different groups of persons not in the labour force and the labour force. This is to illustrate the actual labour market behaviour of groups with different values on some of the "attachment variables" and thus give an indication of the predictive validity of some of these variables.

We suppose that there are persons outside the labour force who want to work and are available for work as well as persons who want to work, but are not immediately available. Persons in these categories do not actively look for work or they do not look in such a way that they are counted in the LFSS as "non-employed persons seeking work". Conceptually the categories are ambiguous and difficult to relate to some reasonable definitions of a labour supply concept. We especially want to emphasize the relativity and highly subjective nature of the "availability" concept.

The former group (those who want a job and are available for work) fits closely to a common definition of a category called "discouraged workers" but are not active job seekers.

The number of persons who in the 4th quarter of 1976 said that they would like to have a job or were in need of a job, correspond to more than 200 000 persons out of a total of about one million persons outside the labour force. The proportion who wanted a job varied considerably with age group and stated main activity during the survey week.

Women with housekeeping as their main activity constituted about 44 per cent of all persons outside the labour force. Almost 30 per cent in this category said that they wanted a job or were in need of a job. In the middle aged group, 25-49 years, of women in housekeeping about two fifths stated that they wanted a job.

The data also demonstrate a certain interest in labour force participation among the retired and among persons who state "own illness", "unable to work" or "going to school" as their main activity during the survey week.

Two other indicators of future labour force attachment are to be mentioned briefly: job seeking intentions and how soon the persons would like to start working. Especially the latter indicator is well suited to sort out persons who obviously do not want to start working "now". We cannot tell by this indicator, however, whether persons who say that they want to start working "now" are actually able to do so, that they are in fact more easily available to - closer to - the labour market than persons who want to start working later on.

When we exclude all persons with "going to school" as their main activity, almost two fifth of all persons who wanted a job said that they believed they would actually try to get a job during the first twelve months. Among married women with housekeeping as their main activity, about 28 per cent of those who wanted a job said that they would try to get a job during the next twelve months.

Persons aged 16-19 who stated "going to school" as their main activity, were not asked whether they would like to start working "now" or at a later date. Among the other persons not in the labour force who wanted a job, almost two fifths declared that they wanted a job at once.

Almost half of those who wanted a job and believed that they would look for work during the next twelve months, said that they wanted a job at once. But there are also a good one third of those who did not believe they would look for work, who reported that they wanted a job at once. These persons possibly experienced motivational conflicts and/or other barriers against job seeking - for instance that the labour market available to them did not suit their minimum claims or preferences.

Among married women with housekeeping as their main activity, who wanted a job, almost 30 per cent wanted to start working "now" and an additional 14 per cent within a month.

Excluding persons 16-19 years old who were "going to school", we found that a good 5 per cent of the persons outside the labour force wanted a job, wanted to start working at once, and actually intended to try to get a job during the next twelve months.

The data show that a great majority of persons who said that they wanted a job had a long term perspective on their wishes and could not be expected to be found among the registered unemployed or employed persons in the near future.

Current availability for work is a crucial requirement of the most common measures of unemployment and in the so called ILO-guidelines of 1954. The conclusions of the previous chapter and the relationship between the registered unemployment and the "hidden unemployment" is best understood in the light of this concept. The concept of availability,

however, is not easy to define neither theoretically nor operationally and, a definition is not given in either of the two "official" concepts of unemployment used in Norway.

A tentative definition of the term may be as follows: A person is available for work when there are at least one job within a reasonable travelling distance which the person can fill and is willing to have. By "willing to have" is meant that the job characteristics and the costs involved in having the job meet the person's minimum requirements. By "can fill" is meant that the person possesses the experience and the physical, psychological and educational qualifications required to fill the job. The job must also be compatible with the person's total life situation.

Operationally it is possible to determine a person's "availability" in two different ways: A "paternalistic" way in which a researcher or the "authorities" make the judgement about when a person is to be considered available for the labour market based on the person's objective characteristics; as opposed to the person's own evaluation of his or her availability.

"Situational characteristics" as mentioned above may form a basis for a "paternalistic" judgement. In the special survey, however, considerable emphasis was put on the persons' subjective definitions of their situations. Answers to questions about perceived barriers and job requirements were considered essential to conclusions about availability.

We shall below make some brief comments based on three sequences of questions in the special survey:

- a) a question about people's own appraisal of their employability within what they consider an acceptable commuting distance
- b) questions about the degree to which specific conditions were regarded as barriers to labour market participation
- c) questions about requirements concerning characteristics of potential jobs.

a) In one question the respondents were asked if they believed it would be necessary to move to another place in order to find a suitable job. A total of about 6 per cent of persons outside the labour force (excluding 16-19 years olds "going to school") answered "yes" to this question. The percentage is more than doubled when we isolate those who said that they wanted a job, and it is as high as 16 per cent in the group that wanted a job and thought that they would try to get a job sometime during the next twelve months. A total of 30 per cent "didn't know" or did not reply to the question, which partly reflects a certain distance to the labour market as the proportion of "don't know"/no reply is particularly high among those who reported that they did not want a job.

Among those who wanted a job and stated "lack of suitable jobs available" as their main reason for not trying to get a job, one out of four considered it necessary to move in order to find a job.

b) One sequence of questions was put to all persons outside the labour force asking for an evaluation of the effect of a given set of conditions on the possibility of their taking a job. According to information based on answers to these questions it was found that the evaluation of each condition varied considerably between groups by whether they wanted a job or not and their reported main reasons for not trying to get a job. This result reflects the heterogeneity of the group "persons outside the labour force" and those who "want a job", with respect to their life situations and the conditions that keep them outside the labour force.

"Own illness" was mentioned by about one out of four of the total number of persons as a condition making it "very difficult" to take a job, but only by 12 per cent of the persons who wanted a job but did not seek work due to lack of suitable jobs available. Lack of suitable jobs available was considered a major difficulty by more than one fourth, also among those who wanted a job but reported other reasons than lack of suitable work as the main reason for not trying to get a job. Almost half of those who wanted a job but could not find a suitable job, believed that lack of education or experience would make it very difficult to get a job. This belief was much less widespread among the persons that wanted a job, but were stating other main reasons for not seeking work, and it was even more rare among the persons who did not want a job. The presence of small children constituted a major problem for almost one third of those who wanted a job and mentioned other conditions than lack of suitable work as the main reason for not seeking work.

c) Almost half of those who wanted a job reported that they wanted a permanent job. Among married houseworking women the proportion was almost 60 per cent. The proportion was high in all groups except among those reporting "unable to work" or "retired" as their main situation during the survey week.

A sequence of questions was asked to get information about preferences with regard to job characteristics among the persons who responded positively to one or more of the subjective indicators of labour market attachment. The questions give information on preferences for indoor versus outdoor work, preferences with regard to location and regularity of working hours and maximum acceptable commuting time.

About one tenth reported no special preferences regarding any of these conditions. More than 60 per cent expressed special preferences on two or more. Preferences concerning length, location of and regularity

of working hours proved to be of great importance. About half of the persons wanted neither to work outside regular hours nor to work at irregular hours or in shifts.

The proportion with multiple preferences was largest in the group with other reasons for not seeking work than lack of suitable jobs available. As expected we found a negative relationship between number of preferences and the proportion with job seeking intentions.

The results from this survey clearly demonstrates that in all groups there are multiple factors behind the observed lack of current job seeking activity and among these varying expectations as to future labour market relations. The survey also shows that the strength of the various "participation barriers" differs considerably between persons classified by whether they want a job or not, and that it varies with their main reason for not trying to get a job.

The actual behaviour of persons outside the labour force - especially with respect to employment - is both an important source of information about the groups identified from other considerations and a possible point of departure for additional classifications of these groups.

We have - on the basis of the panel design of the Norwegian LFSS - made some tables showing the activities after one quarter and after one year respectively of those persons who in the surveys of 1977 were classified as outside the labour force.

We found that a significant proportion - of those outside the labour force in 1977 - more than 10 per cent - had in fact transferred to the labour force after three months; and after one year this proportion was 20 per cent. The proportions transferring from outside to inside the labour force differed between groups defined by age or initial situations much as might be expected from a priori reasoning. The proportions also increased from the three months period to the period of one year for all groups, except for those in the age group 50-74 years and those who were disabled, pensioned, or retired. It is interesting to note that the answers to questions whether or not those outside the labour force want work without seeking do seem to reflect genuine differences in the prevalence of attitudes towards paid employment as judged by subsequent behaviour. The proportion who had entered the labour force three months or one year later was significantly higher among those who responded positively to these questions than among the others.

This analysis has of course confirmed the well known difficulty - both conceptually and on the basis of the results from a LFSS - in drawing a firm and clear line of distinction between a group consisting of those who are inside the labour force during a period and another group who is outside. The relationship to paid employment range more or less continuously from those persons who are firmly established as full day/full

year workers to those who from choice or circumstances never will engage in paid employment. Neither is it very meaningful to regard those outside the labour force as one homogeneous group - for example when trying to identify "discouraged workers" or "possible labour market entrants". Classifications like these may only have meaningful interpretations when referring to sub-groups of the population defined as consisting of persons having similar situational circumstances.

The data have increased our knowledge about the size and character of those relatively large groups in the population who escape registration by the established measures in spite of possessing properties that are easily associated with unemployment in the classical sense that indicates both willingness and ability to supply labour in the market. There may be considerable differences in their "distance" to the labour market with regard to time perspective as well as strength and character of barriers. The social and economical implications of being without a job varies considerably between and within the groups, and thus the conceptual similarity to the group of unemployed according to the ILO-guidelines.

1. FORMÅL

Studier av befolkningens sysselsettingssituasjon kan ha et normativt utgangspunkt. Inntektsgivende arbeid kan da betraktes som et gode, og mulighet for slikt arbeid kan betraktes som en rettighet for alle. Med dette utgangspunktet blir det viktig at: Å være avskåret fra å delta på arbeidsmarkedet innebærer forskjellige slags problemer for individet og den familien det tilhører. Problemene kan være av økonomisk karakter, men kan også ha andre sider, avhengig av personens totale situasjon og av den enkeltes motiver for å ønske lønnet arbeid. Med dette utgangspunktet vil begrepet "arbeidsløshet" stå sentralt.

Et annet utgangspunkt kan være behovet for å kartlegge de totale arbeidskraftsressursene for å finne fram til et "potensielt arbeidstilbud" i gitte situasjoner. Det vil kanskje særlig være stor interesse for dette i situasjoner hvor arbeidsmarkedet er stramt. Dette perspektivet står ikke i motsetning til det først nevnte, men det vil stille begreper som "potensiell arbeidskraft" og "mulige arbeidssøkere" i fokus. Med dette utgangspunktet vil myndighetene være særlig interessert i å undersøke hvilke variable som må påvirkes for at hele eller deler av det avdekkede potensielle tilbudet skal kunne nyttiggjøres. Med det andre utgangspunktet vil vi være mer interessert i personenes totale livssituasjon, og da vil tilgang på inntektsgivende arbeid bare være en av flere mulige "løsninger" på et personlig eller familiemessig velferdsproblem.

Begge utgangspunktene har allmenn interesse. Når vi skal forsøke å komme fram til begreper som er egnet til å beskrive personers forhold til arbeidsmarkedet, er det imidlertid av en viss betydning hvilken av de to tilnæringsmåter som legges til grunn. Det er ikke sikkert at den "potensielle arbeidskraften" er identisk med noen persongruppe som det er rimelig å gi betegnelsen "arbeidsløse" ut fra det første synspunktet.

Valg av begreper og definisjoner er ikke bare sterkt knyttet til formål. Innenfor rammen av begge de perspektivene vi har beskrevet, vil det være rom for ulike vurderinger av en gitt situasjon. Hva som skal regnes som arbeidshindringer, hvilke problemsituasjoner som kan kalles "arbeidsløshet" eller hvor tilgjengelig for arbeidsmarkedet den "potensielle arbeidskraften" skal forutsettes å være, er alle spørsmål som i hovedsak må besvares normativt.

I denne analysen har vi ikke foretatt noe klart valg av overordnet formål. Vi vil således heller ikke ta sikte på å komme fram til et fåtall entydige definisjoner i beskrivelsen av personers forhold til arbeidsmarkedet.

Vi har tatt utgangspunkt i totalbefolkningen i "arbeidsfør alder". I henhold til Statistisk Sentralbyrås arbeidskraftundersøkelser (AKU) er dette befolkningen i alderen 16-74 år. Dette kan vi kalle landets "arbeidspotensial". Den delen av dette potensialet som, i henhold til AKU, i større eller mindre grad er realisert, det vil si "sysselsatte" eller "arbeidssøkere", er holdt utenfor i analysen.

Vi har så ønsket å undersøke hvilke grupper som har en lav "realiseringsgrad" (lav yrkesdeltaking), og hvilke omstendigheter som fører til at dette potensialet ikke er realisert. Blant grupper som står utenfor arbeidsstyrken vil vi undersøke hva det vil si ikke å ha inntektsgivende arbeid. Dette innebærer at vi skal beskrive og søke etter kriterier for å vurdere disse menneskenes faktiske livssituasjoner, særlig med hensyn til spørsmål om hvor sterkt de ønsker eller ikke ønsker å ha inntektsgivende arbeid. Begrensninger og muligheter som knytter seg til dette valget har en sentral plass i undersøkelsen.

Formålet er med andre ord å belyse forholdet til arbeidsmarkedet blant personer som verken er sysselsatte eller aktive arbeidssøkere (i henhold til AKU's definisjon). Vi tar særlig sikte på å gi et grunnlag for å vurdere i hvilken grad det eksisterer reelle ønsker om sysselsetting og behov for sysselsetting i denne gruppa. Videre vil vi undersøke hvilke betingelser som må oppfylles for at personer i gruppa eventuelt skal bli aktive arbeidssøkere.

Datagrnnlaget for de første fasene av analysen har vært ordinært AKU-materiale. Første fase bygger på data for 1974. Hovedvekten i denne fasen har ligget på teoretiske og metodiske problemer, særlig knyttet til forsøk på å avgrense en gruppe som er blitt kalt "mulige arbeidssøkere uten arbeidsinntekt" i AKU¹⁾, og forholdet mellom denne gruppa og ulike definisjoner av arbeidsløshetsbegrepet.

Kartleggingen av en slik gruppe i AKU er basert på hva slags innstilling intervjuobjektet gir uttrykk for til det å ta inntektsgivende arbeid hvis passende arbeid var å få. Bak det synet på å ta inntektsgivende arbeid som kommer til uttrykk, kan det ligge mange forskjellige behov og motiver, og mulighetene til å få et passende arbeid vil variere ganske mye fra individ til individ. Det samme gjelder den enkeltes oppfatning av hva som er et passende arbeid.

Dette, sammen med en rekke generelle metodeproblemer, er med på å gjøre begrepsdannelsen og den empiriske belysningen av feltet vanskelig. Slike problemer ble tatt opp til drøfting i første fase av denne analysen.

AKU er en kvartalsvis undersøkelse som skal dekke mange emner. Det har derfor vært nødvendig å begrense tallet på spørsmål til de helt sentrale. Vi savnet derfor i AKU mye informasjon både om personenes egne

1) Hoem og Ljones (1974) redegjør for dette begrepet og de tilknyttede måleproblemer (kap. 4). Se også Foss (1976 og 1976 a).

oppfatninger av sine ønsker, hensikter, krav og barrierer, og om trekk ved deres faktiske livssituasjoner, som har betydning for forholdet til arbeidsmarkedet. Den spørsmålssekvensen som blir nyttet i AKU for å kartlegge ønsker og behov for inntektsgivende arbeid, har også vist seg både å være beheftet med svakheter og by på vanskelige tolkningsproblemer når svarene skal analyseres.

På denne bakgrunnen ble det i 4. kvartal 1976 gjennomført en tilleggsundersøkelse til AKU (TU) med det formål å undersøke i større detalj forholdet til inntektsgivende arbeid blant personer utenfor arbeidsstyrken.

Den aktuelle spørsmålssekvensen i AKU har vært under kontinuerlig diskusjon og er de siste årene blitt revidert to ganger.

I annen del av denne publikasjonen presenterer vi analyser basert både på data fra AKU og TU.

2. LITT TEORI OM ARBEIDSKRAFTATFERD

2.1. Grunnleggende forskjeller i forholdet til arbeidsmarkedet

Det er alltid en betydelig del av befolkningen som ikke er yrkesaktive. Det gjelder mindreårige barn og hovedsakelig også barn som går i obligatorisk skole. Videre gjelder det for en stor del alderspensjonister. I de mellomliggende aldersgruppene finner vi i enkelte grupper lav yrkesdeltaking på grunn av videregående utdanning, omsorgsfunksjoner og annet egenarbeid og sykdom/uførhet.

I disse aldersgruppene, i "arbeidsfør" alder, er situasjonen til dels svært forskjellig for menn og kvinner.

Dersom vi betegner de samlede funksjoner vi utfører i løpet av levetiden som vårt "livsprogram", kan vi si at noen av oss allerede fra fødselen av i store trekk får bestemt hvilken plass tilknytningen til arbeidsmarkedet skal ha i vårt livsprogram.

Menn vil med stor sannsynlighet være under utdanning eller i inntektsgivende arbeid en stor del av det voksne liv. Om en ikke utfører en av disse aktivitetene "krever" det en forklaring. For kvinner vil tilknytningen til arbeidsmarkedet i langt større grad bestemmes av begivenheter seinere i livsløpet. Blant de viktigste av disse begivenhetene er endring av ekteskapelig status og barnefødsler.

De fleste kvinner arbeider også, men ikke nødvendigvis i markedet. Kvinner har tradisjonelt hatt ansvaret for familien og husholdet. Dette arbeidet er ulønnet.

Mens vi anstrenger oss for å forklare fravær fra arbeidsstyrken for enhver større gruppe av menn i arbeidsfør alder, så er det deltakelsen i arbeidsstyrken som ofte analyseres når det gjelder kvinnene.

Denne forskjellen mellom kvinner og menn springer ut av forventninger som igjen fører til forskjeller mellom kjønnene både i tilbuds- og etterspørselsbetingelsene.

Rollebegrepet er et forsøk på å fange opp det som er generelt i individenes atferd, gitt at de tilhører den samme kultur og derfor forsøker å virkeliggjøre noenlunde de samme verdiene. Begrepet "kjønnsrolle" fanger nettopp opp den situasjon kvinner og menn befinner seg i, gitt det samfunn de er en del av. Denne situasjonen defineres av normer og verdier på tvers av alle andre kjennetegn ved personene enn deres kjønn. Disse normene og verdiene er så "gjennomslagskraftige" at både menn og kvinner innenfor en gitt kultur vil være tydelig preget av dem. Disse normene vil i stor grad definere hva som er mannens og kvinnens "oppgaver" i samfunnet og bidra til å opprettholde et etablert mønster.

Lange tradisjoner med dette mønsteret stiller kvinner (særlig gifte kvinner) og menn så vidt ulikt i forhold til arbeidsmarkedet at det er lite fruktbart å søke en generell forklaring på deres arbeidsmarkedsatferd. For menn i arbeidsfør alder er det få omstendigheter som "legitimerer" et fravær fra arbeidsstyrken (utdanning, sykdom, uførhet) og vi venter nesten uten videre at et fravær skal være uønsket eller i alle fall av midlertidig karakter. For kvinnene er det mer komplisert. De har tradisjonelt et legitimt krav på å bli forsørget på annet vis enn ved eget arbeid i markedet mens de utøver andre viktige samfunnsfunksjoner.

Når menn ikke har inntektsgivende arbeid eller er under utdanning vil vi automatisk lete etter hindringer og utypiske omstendigheter som forklaring. Likeledes har det vært lett å søke etter uvanlige omstendigheter som forklaring på kvinners yrkesdeltaking (f.eks. dårlig familieøkonomi, at ektefelle er fraværende, at hun ikke har barn, en alder hvor familiepliktene er minimale, et svært høyt utdanningsnivå e.l.).

2.2. Motivasjon: Forskjeller mellom egenarbeid og markedsarbeid

omsorgsfunksjoner og egenarbeid i tilknytning til husholdning og familie er de eneste arbeidsaktiviteter, utenom utdanning, som i vårt samfunn godtas som grunn for full forsørgelse på annen måte enn ved eget arbeid i markedet. Innen visse rammer¹⁾ kan vi derfor si at det foreligger et valg mellom inntektsgivende arbeid og denne typen egenarbeid for personer som tradisjonelt har utført disse funksjonene - i hovedsak kvinner.

1) Det er ikke en reell rettighet for alle gifte kvinner å stå utenfor arbeidsstyrken, like lite som alle kvinner som har mulighet til det faktisk ønsker å stå utenfor. Heltidsmoren og husmoren er et fenomen vi først og fremst finner i det moderne velferdssamfunnet og også her er utbredelsen av fenomenet sterkt avhengig av husholdningens økonomiske ressurser. Se f.eks. Kreps (1971: 19).

I praksis er det mange som i en slik situasjon velger markedsarbeid eller en kombinasjon av markedsarbeid og egenarbeid. Vi skal se på noen forskjeller mellom de to typene gjøremål som kan ha betydning for forståelsen spesielt av motivene for å velge hel eller delvis sysselsetting i inntektsgivende arbeid framfor heldags egenarbeid.

Rekrutteringen til husarbeid og morsrolle skjer ved at kvinner gifter seg og får barn. Grunnlaget for rekruttering er bare kvinnens kjønn. Det kreves formelt ingen spesielle kvalifikasjoner eller utdanning. Det finnes ingen spesielle kriterier for effektivitet i husarbeidet eller morsrollen. De varer og tjenester hun produserer omsettes ikke i markedet og har ingen markedspris. Arbeidet vurderes ikke, og dette sammen med de manglende rekrutteringskriterier gir ikke noe grunnlag for å stipulere verdien av husmoras arbeid i penger. Underholdet er en rettighet hun har i mannens inntekt som vederlag for sin arbeidsinnsats. Hun har ingen lønn i egentlig forstand. Hennes adgang til underholdet er ikke bestemt verken av måten hun utfører arbeidet på, hvor mange timer hun bruker på det eller hvilken utdanning eller andre kvalifikasjoner hun har. Hennes "lønn" er i hovedsak bestemt av ektefellens inntekt.

Dersom valget mellom egenarbeid og inntektsgivende arbeid i hovedsak er en beslutning av økonomisk karakter, vil følgende faktorer influere på beslutningen: Verdien for familien av husmoras forventede inntekt i markedet og verdien av hennes arbeid utenfor markedet (for familien). Ifølge resonnementene ovenfor vil den siste faktoren i hovedsak bestemmes av familiens øvrige inntekter og arbeidsbyrden i hjemmet (f.eks. alderssammensetning og tallet på barn).

Familiens øvrige inntekter påvirker selvsagt også vurderingen av den første faktoren. For familier med svært lav inntekt er det forventede lønnsnivå som må til for at husmora skal gå ut på arbeidsmarkedet, antakelig også lavt, fordi nytten av hver ekstra krone er stor. På den annen side må vi anta at det nødvendige forventede lønnsnivå øker desto større verdi familien tillegger hennes arbeid i hjemmet. Verdien av dette arbeidet varierer åpenbart med fase i livssyklusen og er størst i de perioder da det er små barn i familien. I familier med om lag like store arbeidsbyrder og forpliktelser i hjemmet, vil nok den relative verdi som blir tillagt husmoras hjemnearbeid være lavest i de familier som opplevde det sterkeste behovet for større inntekt. (Kreps 1971: 66.)

Den gifte kvinnens valg er ikke et enkelt toveis valg mellom fritid og lønt arbeid, men et treveis valg mellom fritid, lønt arbeid og ulønt husarbeid, som ofte inkluderer omsorg og oppdragelse av barn.

Utfallet av dette treveisvalget vil være resultat av en familieavgjørelse. Det avhenger som nevnt ikke bare av husmoras potensielle markedsverdi (forventet lønnsnivå), men også av familiens totale inntektsposisjon, av husmoras produktivitet i egenarbeidet, av prisen i markedet på varer og tjenester som helt eller delvis kan erstatte husmoras egeninnsats, og av familiens smak og behag (preferanser). Se Kreps (1971: 64 ff) og Parnes (1970: 3 ff).

Dersom husholdningens økonomiske situasjon er svak nok kan vi vanskelig snakke om et virkelig valg. Kreps (1971: 64) hevder at over halvparten av kvinnene på det amerikanske arbeidsmarkedet (og mellom en tredjedel og en fjerdedel av de gifte kvinnene) ikke har hatt anledning til å velge mellom hjemmearbeid og inntektsgivende arbeid.

Hvorvidt arbeidet i hjemmet skal være en heldagsbeskjeftigelse eller en bibeskjeftigelse i tillegg til arbeidet i markedet, og hvor godt det skal lønnes, er med andre ord avhengig av ektefellens inntekt.

Vi har antatt at familieøkonomiske motiv er en viktig forklaringsfaktor når gifte kvinner tar inntektsgivende arbeid. Antakelsen har støtte i to typer iakttagelser: For det første har kvinner som er gift med menn i de laveste inntektsklassene, ofte inntektsgivende arbeid. For det andre oppgis ofte økonomiske motiv av kvinner som blir spurt om grunnene til at de har tatt slikt arbeid.

Det er sannsynlig at det i dag er relativt færre enn tidligere som arbeider fordi det i absolutt forstand er en økonomisk nødvendighet. Imidlertid må det antas at krav og forventninger (aspirasjonsnivået) stiger i takt med stigende velstand, slik at en stigning i gjennomsnittsfamiliens disponible inntekt ikke nødvendigvis innebærer at avstanden mellom "behov" og ressurser minker. Den levestandard som husmoras inntekt i dag bidrar til å opprettholde, kan oppleves som et like sterkt motiv som tidligere tiders økonomiske nød. (Johansson 1968.)

Husmoras tilknytning til arbeidsmarkedet representerer også en forsikring for familien dersom ektemannens inntektsevne skulle bli redusert eller falle helt bort, f.eks. ved arbeidsløshet, død eller skilsmisse. Også i tilfelle hvor det familieøkonomisk sett ikke for øyeblikket er nødvendig at begge ektefeller har inntektsgivende arbeid, er det derfor rimelig å tro at det økonomiske motivet kan være betydningsfullt. Det kan også være et sterkt motiv for en kvinne at hun vil frigjøre seg fra en situasjon hvor hennes økonomiske ressurser er helt avhengig av ektefelles inntekt og innstilling.

På tross av at deltakelse på arbeidsmarkedet for kvinner med familieforpliktelser ofte medfører at de gjør to jobber (Kreps 1971: 77, Dahlstrøm og Liljestrøm 1962: 82, Lingsom 1975, Ahrne 1971), har det alltid deltatt kvinner som økonomisk sett har hatt et reelt

valg mellom ute- og hjemmearbeid. Noen mulige forklaringer er antydning foran: En positiv sammenheng mellom endring i kjøpekraft og endring i aspirasjonsnivå og/eller eksistensen av et ønske om økonomisk selvstendighet/likestilling i forhold til ektefellen.

Men vi antar også at det gir andre belønninger å delta i inntektsnivående arbeid: Anseelse, innflytelse, et sosialt kontaktnett, muligheter for å utnytte evner og anlegg, personlig utvikling og en følelse av å være nyttig. Arbeidsinntekten er et klarere symbol for samfunnsmessig nytte enn de mer diffuse og tilfeldige belønninger som knytter seg til husarbeidet og omsorgsarbeidet.

Dersom arbeid i markedet gir belønninger i tillegg til arbeidsinntekten, er det ingen grunn til å tro at kvinner i mindre grad enn menn skulle ønske å få del i disse belønningene. Kvinnens ønsker i denne retningen kan imidlertid komme i konflikt med andre familie-medlemmers interesser, hennes egne holdninger til oppgavene som mor og husmor og de vil dessuten kunne oppveies av hennes ønsker om de belønninger som den tradisjonelle kvinnerollen gir.

Statistisk Sentralbyrås undersøkelse fra 1969 om "ønsker og behov for sysselsetting blant gifte kvinner" (Statistisk Sentralbyrå 1969) gir noe informasjon om hvilke motiver som kan ha betydning for om gifte kvinner skal tilby sin arbeidskraft. Av de ikke yrkesaktive gifte kvinnene som var med i undersøkelsen, svarte ca. 40 prosent at de "hadde tenkt" å gå ut i arbeidslivet. Vi siterer fra det (daværende) Likelønnsrådets rapport om undersøkelsen (Likelønnsrådet 1970: 3-4):

"De gifte kvinnene som hadde tenkt på å gå ut i yrkeslivet ble spurt om sine viktigste grunner for eventuelt å ta arbeid utenfor hjemmet. De hyppigst nevnte årsaker var:

1. kontaktbehov, som ble oppgitt av over halvparten av kvinnene,
2. ønske om egne penger, nevnt av en tredjedel,
3. at de ikke trivdes med bare husarbeid, nevnt av 23 prosent, og
4. at de måtte ha større inntekter i husholdningen, oppgitt av 21 prosent av kvinnene.

Nødvendigheten av større inntekt i husholdningen var den hyppigst nevnte årsak blant kvinner med de laveste inntekter i familien. Ønsket om egne penger var også nevnt relativt oftere i de lavere inntektsgrupper og avtok gradvis med inntekten.

Med økende inntekt i familien var det på den annen side en økende del av kvinnene som oppgav som viktigste årsak kontaktbehov, og at de ikke trivdes med bare husarbeid.

Blant kvinner i de høyeste familieinntektsgrupper (kr 40 000 og over) spilte de økonomiske behov liten rolle som motiv for yrkesarbeid, mens kontaktbehovet var den viktigste enkeltårsak.

Det kan nevnes at en større del av kvinnene i denne inntektsgruppen enn i de øvrige, oppgav interesse for arbeid og at de ønsket større selvstendighet, som viktigste motiv for yrkesarbeid. Det ser således ut til å skje en forskyvning i motivene for yrkesarbeid med økende inntektsnivå i familien.

For kvinner i de vanligste familieinntektsgrupper, dvs. mellom kr 20 000 - 39 000 i årsinntekt i 1969, viser undersøkelsen at kontaktbehovet spiller en meget stor rolle som motiv for eventuelt yrkesarbeid, dernest ønske om egne penger og at de ikke trives med bare husarbeid. Økonomisk nødvendighet eller sparing til noe bestemt synes å spille mindre rolle for å ta arbeid utenfor hjemmet enn det har vært vanlig å anta."

FAKTA foretok i 1972 en undersøkelse om "holdninger til likestilling i Norge" (FAKTA 1973). I denne undersøkelsen ble "kvinner med arbeidsinntekt" spurt om hva som var "den viktigste grunn til at de hadde lønnet arbeid".

Denne undersøkelsen tyder på at det også blant gifte kvinner som faktisk er i inntektsgivende arbeid, er "kontaktbehovet" og "økonomisk behov" som hyppigst rapporteres som viktigste motiv for deltakelsen på arbeidsmarkedet. Nesten en tredjedel oppgir som viktigste motiv at de "trenger mer inntekt". Drygt en femtedel oppgir "kontaktbehov, treffe andre". Litt under en femtedel oppgir ønske om "økonomisk uavhengighet" som hovedmotiv, henholdsvis 12 og 16 prosent "trives ikke med bare husarbeid" eller har "interesse for arbeid utenfor hjemmet".

Motivasjonen er ofte mer sammensatt enn det en får inntrykk av ved å spørre om "viktigste grunn". Personers innstilling eller holdning til inntektsgivende arbeid er resultatet av ulike motiverende faktorer som kan ha forskjellig styrke. Slike faktorer kan, som vi har nevnt, være av personlig karakter (ønsker om å bruke personlige evner og anlegg, tilfredsstillelse av kontaktbehov, andre sosiale og psykologiske motiv, opplevelsen av egen og andres forventninger) og av økonomisk karakter (konkrete materielle mål, ønske om bedring av husholdningens generelle økonomiske situasjon, ønsker om økonomisk uavhengighet).

De forskjellige motivene kan peke i hver sin retning med hensyn til valget mellom inntektsgivende arbeid og andre aktiviteter.

Bestemte innstillinger kan med andre ord være resultat av motiverende faktorer med ulik karakter og styrke. Innstillingene bestemmes av de motiverende faktorer og kan endres dersom disse endres. Motivene er knyttet til faktiske egenskaper ved personen, familien, omgivelsene og arbeidsmarkedet.

2.3. Restriksjoner på valget mellom egenarbeid og markedsarbeid

Samtidig som omsorgsfunksjoner og husarbeid tradisjonelt har vært "kvinneoppgaver" og et legitimt grunnlag for forsørgelse, fører disse funksjonene i seg selv til at kvinner som utfører dem reduserer sine muligheter til å delta i yrkeslivet. Det er ofte vanskelig å kombinere oppgavene i hjemmet med arbeid utenfor hjemmet uten å stille særlige krav til omgivelsene. På grunn av tidsbegrensningene vil kvinnene ofte måtte velge et arbeid som ikke er lokalisert så langt fra hjemmet (de er mindre mobile) og/eller en spesiell arbeidstidsordning (deltid, fleksibel arbeidstid etc.). De vil ofte være avhengige av tilgang på ulike typer tjenester som kan erstatte deres eget omsorgsarbeid, f.eks. tilsyns- og omsorgsordninger for barna, leid hjelp til husarbeidet o.l. I tillegg til avhengigheten av slike institusjonelle ordninger, forutsetter deres yrkesdeltakelse en serie praktiske omstillinger i forhold til det tradisjonelle mønster i familiens levemåte og livsvaner f.eks. med hensyn til fordelingen av oppgaver i hjemmet. Omstillingen vil kreve en viss grad av tilpasning og samarbeid innen familien. I valget mellom å ha inntektsgivende arbeid eller ikke er de gifte kvinner derfor sterkt avhengige av de øvrige familiemedlemmenes behov, synspunkter og rolleidealer.

Arbeidsmarkedet er i dag på mange måter ikke organisert slik at det kan møte de krav som følger med en dobbeltstilling som yrkeskvinne og husmor. De institusjonelle og interne familiemessige forhold som kunne bidra til å lempe på disse kravene, ligger også noe tilbake i forhold til en slik situasjon. Konsekvensen er at kvinner med familieforpliktelser ofte møter et sett med barrierer når de søker en tilknytning til arbeidsmarkedet. Barrierenes styrke og karakter varierer bl.a. med forholdene på det lokale arbeidsmarked, den faktiske familiesituasjonen og personlige ressurser (f.eks. utdanning).

Flere undersøkelser viser hvordan yrkesdeltakingen varierer med personlige og sosiale kjennemerker som kjønn, alder, utdanning, ekteskapsstatus, familiestørrelse, barnetall og barnas alder, tilgang til barnetilsyn, bosted etc. (se f.eks. Ljones 1973 og 1977, Kreps 1971 og Parnes 1970 og 1974). Vi har i det foregående hevdet at en rekke av disse kjennemerkene påvirker yrkesdeltakingen ved å definere roller hvor forventningene til yrkesdeltaking varierer fra å bli betraktet som en selvfølge til å bli sett på som lite ønskelig eller i alle fall ikke nødvendig. Kjennemerkene definerer også de muligheter og hindringer som preger personenes valgsituasjoner og det spekteret av yrker og arbeidsforhold som står på valg. Noen av de samme kjennemerker påvirker også behov og aspirasjoner.

2.4. Betydningen av å være uten inntektsgivende arbeid

Arbeidet i markedet kan betraktes som én av flere mulige tilpasninger på "inntektsarenaen"¹⁾. Arbeid i markedet er og blir den viktigste kilden til inntekt for de fleste hushold under størstedelen av deres eksistensperiode. Både for enkeltpersoner og for personer i flerpersonhushold finnes det imidlertid alternative tilpasninger, for periodisk og mer varig utnytting. Som vi har sett kvalifiserer omsorg for barn og hjem til forsørgelse på grunnlag av ektefelles inntekt, om enn ikke ubetinget. (Kreps 1971.) Denne ordningen er tradisjonelt i hovedsak tilgjengelig for kvinner. Til en viss grad kan det hevdes at omsorg også for andre familiemedlemmer, f.eks. eldre eller syke, berettiger til å bli forsørget - av ektefelle, foreldre eller andre slektninger.

Utdanning er både for menn og kvinner et legitimt grunnlag for å søke forsørgelse ved alternative tilpasninger på inntektsarenaen, f.eks. gjennom foreldre, ektefelle, lån og stipend og, på bestemte betingelser, over sosialbudsjettet. Denne retten er i noen grad begrenset både i varighet og omfang, og er nok mer legitim i enkelte faser av livssyklusen enn i andre.

Etter en viss alder er pensjon automatisk et tilgjengelig alternativ til inntektsgivende arbeid. Ulike former for trygd og stønader er også en aktuell tilpasning på inntektsarenaen før oppnådd alminnelig pensjonsalder. Trygdesystemet skal fange opp personer uten arbeidsmuligheter og personer med nedsatt arbeidsevne pga. sykdom eller skade. For å oppnå slik trygd kreves som regel ingen ytelser av mot-takeren. (Vi ser da bort fra arbeidsløshetsstrygd.) Tvertimot krever trygdemottakerrollen at innehaveren i minst mulig grad er i stand til å utføre normale arbeidsaktiviteter. Desto mindre arbeidsfør man er, jo mer legitim framstår denne formen for forsørgelse²⁾. "Alvorsgraden" eller "størrelsen" på den medisinske uførhet som kreves for å oppnå uførepensjon vil, absolutt sett, variere individuelt og regionalt. (Kolberg 1975.) Når det skal avgjøres hvorvidt den enkelte fyller lovens vilkår, skal det tas utgangspunkt i personens individuelle ervervsmessige muligheter. (Brofoss og Eskeland 1975: 192.)

Denne formen for forsørgelse har fått stadig større betydning gjennom hele 1960-åra og i 70-åra. Særlig aksellererte tallet på uførepensjonister fra 1969 og fram til 1972, da aldersgrensen for folketrygdens alderspensjon ble satt ned med tre år. (Brofoss og Eskeland 1975, figur 1.)

1) Arenabegrepet er etter hvert blitt et grunnbegrep i levekårs- og mobilitetsforskningen. Det er innført av Coleman (1971). En redegjørelse for arenabegrepet finnes hos Foss m.fl. (1974). Begrepet "inntektsarena" er lånt fra Hanisch (1976 a). 2) Problemer i forholdet mellom rollene som trygdet og sysselsatt er inngående drøftet av Brofoss og Eskeland (1975), Berglind (1976) og Wadel (1973). Se også Hanisch (1976).

Tap av ervervsevne i forhold til bestemte yrker eller oppgaver, innebærer imidlertid ikke nødvendigvis at personene behøver å ha generelt lav ervervsevne eller at deres generelle arbeidsmotivasjon faller bort. Når det gjelder uføretrygden, er det etter hvert godt belagt at den delvis fungerer som en arbeidsledighetstrygd. Se referanser i Foss (1976: 15.) Det er også påvist at rettsreglene og det sosiale miljø kan virke som en bremse på veien tilbake til yrkeslivet for personer som har oppnådd uføretrygd. (Brofoss og Eskeland 1975: 179 ff.) Videre blir det hevdet at den generelle utviklingen på arbeidsmarkedet øker arbeidsgivernes motstand mot å rekruttere arbeidskraft med under gjennomsnittlig produksjonsevne, noe som fører til at syke, arbeidsuføre og eldre i stigende grad får problemer med å oppnå eller bevare sysselsetting. Se f.eks. Meidner (1975.)

Andre former for offentlige overføringer gis både som alternativ til og som tillegg til arbeidsinntekten, f.eks. barnetrygd, sosialhjelp, bostøtte etc.

En vurdering av "hva det innebærer" for personene selv ikke å ha inntektsgivende arbeid, må ta utgangspunkt i hvilke alternativer som er tilgjengelige for dem på inntektsarenaen. Det aktuelle og potensielle forholdet til arbeidsmarkedet vil høyst sannsynlig variere sterkt mellom personer med forskjellig tilpasningsform. Det gjelder både mht. muligheten for og ønskeligheten av å ta inntektsgivende arbeid og eventuelt ønsket tilknytningsform til arbeidsmarkedet.

Misnøye med den aktuelle tilpasningsformen fører imidlertid ikke til at inntektsgivende arbeid automatisk framstår som det mest ønskede eller gunstige alternativet. Økte trygdesatser, høyere stipend og studielån, endrede skatteregler og liknende justeringer i andre deler av inntektsarenaen, kan være like aktuelle løsninger.

Som vi pekte på i kapittel 3.2, er det ikke bare den aktuelle økonomiske situasjon som har betydning for vurderingen av personers forsørgelse, men også egenskaper ved selve forsørgelsesmåten. Når det gjelder de forskjellige trygdemottakerroller, må vi bl.a. ta i betraktning virkningen av holdninger og verdier hos den øvrige befolkning, kfr. debatten om "trygdemisbruk". (Kolberg 1975.) Enkelte tilpasningsformer har liten legitimitet i enkeltes øyne og fører til en viss grad av stigmatisering.

Betydningen av å være uten inntektsgivende arbeid er ikke bare avhengig av egenskaper ved den alternative forsørgelsesformen. I kapittel 2.2 har vi hevdet at selve deltakelsen på arbeidsmarkedet, direkte eller indirekte, kan være belønnede utover selve arbeidsinntekten. Det har derfor betydning hvilke alternative aktiviteter til inntektsgivende arbeid som er aktuelle og hvordan disse blir vurdert i forhold til ulike former for markedsarbeid (det kan dreie seg om omsorgsfunksjoner, utdanning, rene fritidsaktiviteter, hobbyer).

Vurderingen både av alternative aktiviteter, inntekter og inntektsformer varierer antakelig sterkt og delvis uavhengig av faktiske forskjeller. Faktorer som aspirasjonsnivå og preferansestruktur virker i tillegg til og i vekselspill med den faktiske situasjonen og med personlige egenskaper og vurderinger.

Vurderingen av "ønskeligheten" av å ta inntektsgivende arbeid for personer utenfor arbeidsstyrken, vil derfor bli utilstrekkelig uten kjennskap også til individenes egne vurderinger og de atferdsmessige konsekvensene de tar av sine vurderinger. Dette synspunktet og de metodiske og tolkingsmessige problemer som er knyttet til det, vil stå sentralt i den empiriske delen av rapporten.

3. HOVEDBEGREPER I ARBEIDSMARKEDSTATISTIKKEN

3.1. Begrepene i arbeidskraftundersøkelsene (AKU)

I AKU regnes personer 16-74 år som "sysselsatte" når de oppgir at de utførte minst én times inntektsgivende arbeid i undersøkelsesuken (for familiearbeidskraften kreves det minst 10 timers arbeid¹⁾), eller at de var midlertidig fraværende fra slikt arbeid. "Arbeidsstyrken" består i tillegg til disse av personer som ikke utførte eller var midlertidig fraværende fra inntektsgivende arbeid, men som oppgir at de forsøkte å skaffe seg slikt arbeid for undersøkelsesuken, det vil si "arbeidssøkere uten arbeidsinntekt"²⁾.

For oversiktens skyld gir vi en skjematisk framstilling av AKU's hovedbegreper. Personer som ikke er sysselsatte, er inndelt etter sin "hovedsakelige virksomhet".

1) Familiearbeidskraft er familiemedlemmer som arbeider i familiebedrift uten fast lønn. 2) Avgrensningen av gruppene blir foretatt på et noe endret grunnlag f.o.m. 1976. Se strømningsdiagram og spørreskjema henholdsvis for perioden før og etter 1976 i Foss 1976 (vedlegg 1 og 2) og Foss 1976 a (vedlegg 2 og 3). Definisjonene for perioden fram til 1976 er det redegjort for i Foss 1976, kap. 3.2. For perioden fra og med 1976, se f.eks. Statistisk Sentralbyrå 1977. Den vesentligste forskjellen gjelder avgrensningen av "familiearbeidskraften". Merk at personer som oppgir "var syk" eller "var arbeidsufør" som "hovedsakelig virksomhet", pr. definisjon ikke kan være "arbeidssøkere" i AKU.

		I arbeidsstyrken				Utenfor arbeidsstyrken			
Sysseil-satte		Arbeidssøkere uten arbeidsinntekt							
Sys-sel-satte i inn-tekts-giv-ende arbeid	Sysseil-satte mid-ler-tidig fra-vær-ende fra inn-tekts-giv-ende arbeid	Per-soner opp-tatt med hus-arbeid mv. som arbeid	Skole-elever/stu-denter som søkte arbeid	Pensjo-nister/per-soner sluttet i ar-beid som arbeid	Per-soner opp-tatt med hus-arbeid mv. som ikke arbeid	Skole-elever/stu-denter som søkte arbeid	Pensjo-nister/per-soner sluttet i ar-beid som søkte arbeid	Per-soner inne uten gangs mili-tær-ar-beids-tjen-este	Syke, ar-beids-uføre ¹⁾

1) Denne gruppa blir ikke stilt spørsmålet om hvorvidt de søkte arbeid for forrige uke. 2) Består bl.a. av personer som er rammet av "ufrivillig permittering", "mangel på oppdrag" og "arbeidsstans pga. tekniske forhold og værforhold". Disse blir ikke spurt om hvorvidt de søkte arbeid for forrige uke.

3.2. Arbeidsløshetsbegrepet

3.2.1. ILO-retningslinjene av 1954

Den definisjonen av arbeidsløshet som ble fastlagt i 1954 av Den internasjonale arbeidsorganisasjonen, ILO, godtas i dag allment som retningslinje ved måling av arbeidsløshet, bl.a. av Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling, OECD. ILO-definisjonen kan sammenfattes på følgende måte:

- En person er arbeidsløs på et bestemt tidspunkt/i et bestemt tidsrom (en dag eller en uke) dersom han/hun

1. er uten inntektsgivende arbeid og
2. kan ta arbeid (available for work)
3. aktivt søker arbeid eller har avtalt å begynne i arbeid ved et seinere tidspunkt eller er permittert uten lønn.

ILO-definisjonen gir ingen anvisninger om hvordan disse tre kravene skal tolkes i den praktiske registreringen. Innholdet i definisjonen avhenger i stor utstrekning av hvordan grensene i praksis trekkes. De to vanlige arbeidsløshets-tallene i Norge bygger begge på ILO-definisjonen, men registreringen foregår etter helt forskjellige kriterier og med helt forskjellige metoder. Tallene blir da også svært forskjellige. Se kapittel 3.2.4.

3.2.2. Registrerte helt arbeidsløse ved arbeidsformidlingen

Dette er det offisielle arbeidsløshetstallet. Det omfatter personer som "ikke har arbeid som gir lønn eller annen inntekt", men som "søker arbeid som gir lønn eller annen inntekt og som er arbeidsfør og ellers disponibel for det arbeid som søkes". "Hovedregelen er at en person anses som meldt som arbeidssøker til arbeids-

formidlingen hvis vedkommende har meldt seg eller fornyet meldingen så seint som i løpet av siste hele kalenderuke før tellingsdagen." Tallene gjelder siste arbeidsdag i måneden. Skoleungdom som søker feriejobber regnes ikke som helt arbeidsløse. Arbeidsdirektoratet utarbeider statistikken på grunnlag av månedlige meldinger fra arbeidsformidlingene.

Det vanlige er å oppgi arbeidsløsheten i prosent (arbeidsløshetsprosenten). Denne beregnes fylkesvis og har som teller tallet på registrerte helt arbeidsløse ved arbeidsformidlingene i en gitt måned. Som nevner nyttes beregnet arbeidsstyrke for året før. Arbeidsstyrken som nyttes som nevner ved beregning av arbeidsløshetsprosenten i 1978 er f.eks. konstruert slik: Folketallet i alderen 16-69 år pr. 1/1-1977 er multiplisert med yrkesprosentene fra folketellingen i 1970. (Yrkesprosentene er definert som antall personer i alderen 16-69 år med inntektsgivende arbeid som viktigste kilde til livsopphold i 1970,¹⁾ dividert med totalt antall personer i alderen 16-69 år i 1970.) Det tallet en da kom fram til ble lagt til det gjennomsnittlige antall registrerte helt arbeidsløse i 1977. Resultatet er beregnet arbeidsstyrke for 1977.

3.2.3. Arbeidssøkere uten arbeidsinntekt i Statistisk Sentralbyrås Arbeidskraftundersøkelse (AKU)

Dette tallet produseres hvert kvartal (siden 1972) og begynner etter hvert å få en offisiell status. Det er det eneste arbeidsløshets-tallet som kan forsvares brukt i internasjonale sammenlikninger, men også da med flere forbehold for forskjeller i definisjon og målemetode. Tallet beregnes på grunnlag av antall ja-svar på et spørsmål som Byråets intervjuere hvert kvartal stiller til personer i et representativt utvalg av befolkningen i alderen 16-74 år, som ledd i AKU. (Metoden kalles internasjonalt for "Labour force sample survey".) Tallet gjelder situasjonen i en bestemt uke (undersøkelsesuken).

Spørsmålet stilles til de personer i utvalget som ikke er "sysselsatte" ifølge definisjonene i AKU, med enkelte viktige unntak. "Sysselsatte" i AKU er både personer som oppgir å ha vært i inntektsgivende arbeid i minst en time i løpet av undersøkelsesuken (for personer som arbeidet som familie-medlemmer uten fast avtalt lønn, er kravet satt til minst 10 timer) og personer som var midlertidig fraværende fra inntektsgivende arbeid.

1) F.o.m. januar 1979 har en som teller ved beregning av yrkesprosentene begynt å nytte personer som hadde arbeidet minst 500 timer foregående 12 måneder. Dette fører til at arbeidsløshetsprosenten går litt ned.

Unntakene (ikke sysselsatte personer som ikke blir stilt spørsmål om arbeidsløshet og derfor ikke kan bli registrert som "arbeidssøkere uten arbeidsinntekt") omfatter personer som på et spørsmål om hva som var deres hovedsakelige virksomhet i undersøkelsesuken, svarte

- var syk
- var arbeidsufør eller
- var inne til 1. gangs vernepliktstjeneste.

Dessuten blir "familiearbeidere" uten fast avtalt lønn med en arbeidstid på under 10 timer i undersøkelsesuken, holdt utenfor registreringen.

Denne gruppa er imidlertid svært liten.

Det er en gruppe personer som ikke utførte arbeid av en times varighet i undersøkelsesuken, men som oppgir at de har et arbeid som de av forskjellige grunner var borte fra i undersøkelsesuken. Personer som begrunner fraværet med at de "var ufrivillig permittert uten lønn" eller "skal begynne i nytt arbeid innen 30 dager" regnes i AKU som "arbeidssøkere" og ikke som sysselsatte. Blant resten av de "midlertidig fraværende" er det bl.a. personer som begrunner fraværet med "var uten oppdrag", "arbeidsstans pga. tekniske forhold eller værforhold", "arbeidskonflikt", "skolegang/studier" og "annen grunn". De som svarer slik blir uten videre regnet som sysselsatte. De blir m.a.o. ikke spurt om de forsøkte å skaffe arbeid/annet arbeid for undersøkelsesuken.

Spørsmålet som blir stilt i AKU lyder slik:

"Forsøkte De å få inntektsgivende arbeid for forrige uke?

Vi tenker her på forsøk som ble gjort i løpet av de siste 2 måneder for å få arbeid som De kunne ha påtatt Dem i forrige uke."

Arbeidsløshetsprosenten beregnes ved å dividere tallet på "arbeidssøkere uten arbeidsinntekt" i et kvartal med tallet på personer i "arbeidsstyrken" i AKU i samme kvartal. "Arbeidsstyrken" i AKU består av alle personer 16-74 år som er "sysselsatte" eller "arbeidssøkere uten arbeidsinntekt" i undersøkelsesuken. Anslag for det totale antall arbeidssøkere uten arbeidsinntekt får vi ved å "blåse opp" tallene fra utvalget.

3.2.4. Vurdering av arbeidsløshetsbegrepene

Det er en utbredt oppfatning at den "reelle" arbeidsløsheten eller det reelle arbeidstilbudet er en god del større enn det som kommer til uttrykk i de to offisielle arbeidsløshetstallene. Hvor mye større, er i stor grad et definisjonsspørsmål - et spørsmål om hvilke situasjoner vi ønsker å regne som "arbeidsløshet" eller som et mulig arbeidstilbud. Selv med en nokså snever definisjon er det grunnlag for å si at den reelle arbeidsløsheten er større enn den registrerte, dvs. at det finnes personer som "vil" og "kan" ta inntektsgivende arbeid, men som ikke søker

arbeid eller som ikke søker på en slik måte at de blir fanget opp av de offisielle målene. I tillegg finnes det personer som ønsker arbeid, men som av forskjellige grunner ikke "kan" ta arbeid for tiden.

"Arbeidsløse" kan ha to hovedgrunner for å melde seg hos arbeidsformidlingen:

- 1) Ønske om å motta dagpenger over arbeidsløsetrygda.
- 2) Ønske om å bli skaffet (passende) arbeid.

Retten til dagpenger er innenfor visse rammer gjort avhengig av at søkeren er villig til å ta tilvist arbeid. Det er også knyttet andre betingelser til retten til dagpenger. I hovedsak innebærer dette at personene må ha vært sysselsatte i inntektsgivende arbeid en viss periode forut for registreringen. Retten er også tidsavgrenset. Betingelsene endres fra tid til annen. Jfr. f.eks. Ot.prp. nr. 4 (1977-78). Dette motivet for å melde seg hos formidlingen vil for en del "arbeidsløse" være uaktuelt.

Det andre motivet for å melde seg er aktuelt for dem som håper eller vet at formidlingen kan skaffe dem jobb og som er villige til å ta de jobber som evt. blir tilbudt og til de betingelser (f.eks. mht. arbeidsreise og i noen tilfelle flytting) som knytter seg til jobben. Mange "arbeidsløse" vil vite at det er lite å hente for dem i så måte. Dette gjelder kanskje særlig personer med bestemte yrkeskrav eller bestemte krav til et arbeidsforhold, personer bosatt på små og oversiktlige steder, personer med lav mobilitet og personer med akseptable alternative forsørgelseskilder.

Når det gjelder AKU's begrep, er det flere momenter som må tas i betraktning ved tolkingen av tallene.

Det er antakelig ikke en ensartet oppfatning blant de intervjuede av hva det vil si å "forsøke å få" arbeid. Arbeidssøking er ikke en enydig aktivitet. Mange forskjellige typer atferd kan regnes som arbeidssøking, og aktivitetene kan være utført med forskjellig hyppighet og intensitet. Intervjuerinstruksen bruker betegnelsen "aktiv handling", men verken spørsmålsteksten eller instruksen presiserer uttrykket eller gir eksempler. Arbeidssøking kan være direkte arbeidsmarkedsrettet eller av mer indirekte karakter. Mer indirekte former for "arbeidssøking" kan bestå i bestrebelsler på å eliminere personlige eller familiemessige hindringer for å ta arbeid i markedet eller øke sin arbeidsmarkedsstatus og tilgjengelighet på annet vis (skaffe barnepassordninger, ta opplæring).

Handlinger som er rettet direkte mot arbeidsmarkedet kan være alt fra en noe skjerpet årvåkenhet ved lesing av aviser eller samtale med venner og kjente, til direkte kontakt med arbeidsgivere, arbeidsformidlingskontorer etc. Direkte arbeidsmarkedsrettet søking kan altså spenne fra mer eller mindre aktiv informasjonssøking til direkte kontakt med arbeidsmarkedet (instruksen til svensk AKU presiserer at "annonseleserne" skal

holdes utenfor). Hvis aktivitetskravet er strengt vil det utelukke personer som for tiden ikke "har noen jobb å søke på".

Kravet til umiddelbar tilgjengelighet for arbeidsmarkedet og til aktiv handling for å skaffe arbeid, lukker en del personer ute fra arbeidssøkerbegrepet som må sies å være av interesse ved en kartlegging av arbeidsløsheten eller arbeidstilbudet. Hvor grensen trekkes i praksis avhenger bl.a. av tolkingen av de to kravene og personenes vurdering av sin egen situasjon.

Det er flere grunner til at personer som ønsker/har behov for arbeid ikke søker arbeid aktivt, bl.a.:

i) Noen kan være på utkikk etter et søkeobjekt (et arbeid å søke på), men ikke ha kommet i gang med konkret søking. Personen kan dessuten ha søkt før.

ii) Noen kan ha gitt opp etter en tids forgjeves søking eller alt i utgangspunktet la være å søke, fordi de vet at det ikke er passende arbeid å få (f.eks. arbeid innenfor akseptabel pendlingsavstand). Kravene til et arbeid for at det skal være akseptabelt, vil selvsagt variere sterkt fra person til person.

iii) Noen kan la være å søke fordi personlige, familiemessige eller institusjonelle forhold gjør det vanskelig å ta et tilbudt arbeid med en gang. Dette betyr ikke nødvendigvis at personene ikke gjør noe aktivt for å komme ut på arbeidsmarkedet. Det er også mulig at mindre tilpasninger på arbeidsmarkedet vil kunne øke tilgjengeligheten for noen i denne gruppa, f.eks. mulighet til å arbeide deltid, til fleksible tider etc. Det er derfor vanskelig å skille mellom dette punktet og punkt ii).

Det er også grunn til å anta at det er en del personer som i og for seg ikke har noe aktivt ønske om å forandre sin situasjon, men som allikevel ville reagere positivt på et tilbud om jobb, dersom dette var tilstrekkelig fordelaktig.

Kravene som er knyttet til "arbeidssøker"-begrepet utelukker antakelig i første rekke personer med lav mobilitet/tilgjengelighet og lav arbeidsmarkedstatus mer generelt: Personer med personlige og familiemessige barrierer (særlig småbarnsmødre), personer med nedsatt arbeidsevne, eldre, personer med langvarig fravær fra arbeidslivet og personer bosatt i mindre og oversiktlige samfunn og således med god informasjon om sine muligheter på arbeidsmarkedet. Muligheter til å la være å søke/utsette søkingen har først og fremst personer med legitime alternative forsørgelseskilder.

De to måtene å registrere arbeidsløsheten på gir delvis svært forskjellige resultater. Dette har vi illustrert i tabell 1 og figur 1. I 2. og 3. kvartal 1978 er AKU's tall over dobbelt så høyt som arbeidsformidlingens. Vi bør huske at arbeidsformidlingen ikke regner skoleungdom som søker feriejobb, som "helt arbeidsløse".

Tabell 1. "Arbeidssøkere uten arbeidsinntekt" og "registrerte helt arbeidsløse ved arbeidsformidlingen". 1 000 "Non-employed persons seeking work" and "registered unemployed at the Employment Service". 1 000

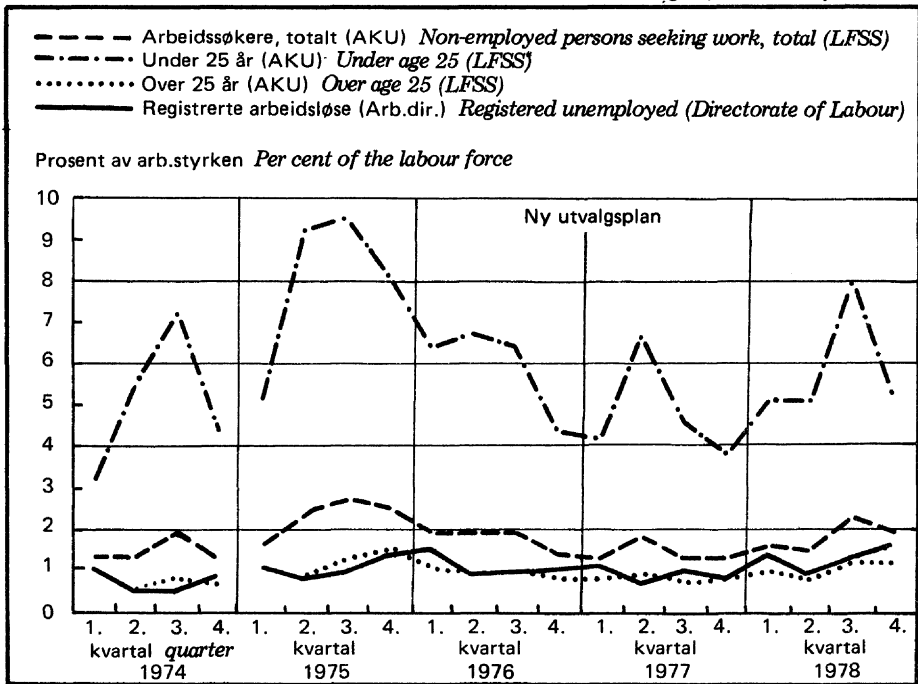
	Års- gjennom- snitt 1978 Annual average 1978	1. kvartal 1st quarter (13/2- 19/2) 1978	2. kvartal 2nd quarter (22/5- 28/5) 1978	3. kvartal 3rd quarter (21/8- 27/8) 1978	4. kvartal 4th quarter (20/11- 26/11) 1978
Arbeidssøkere uten arbeidsinntekt i AKU Non-employed persons seeking work in the LFSS	34	30	29	43	35
Registrerte helt arbeidsløse ved arbeids- formidlingen Registrert non-employed at the Employment Service	20	(28/2) 21	(31/5) 14	(31/8) 20	(30/11) 25
"Registrerte" i prosent av "arbeidssøkere" "Registered" in per cent of "job-seekers" .	59	70	48	47	71

K i l d e r: Statistisk ukehefte nr. 29 og 42, 1978 og nr. 4, 1979.
Sources: Weekly Bulletin of Statistics nos. 29 and 42, 1978 and no. 4, 1979.

AKU's og Arbeidsformidlingens arbeidsløshetsbegrep utelukker mange personer som det i flere sammenhenger er rimelig å betegne som "arbeidsløse" eller et mulig arbeidstilbud. Påstanden om at det finnes en "skjult ledighet" eller et "skjult tilbud" er bl.a. basert på antakelser om at

- i) noen personer som i virkeligheten faller inn under ILO's arbeidsløshetsbegrep, ikke fanges opp av AKU's eller Arbeidsformidlingens målemetoder ("skjult arbeidsløshet"),
- ii) noen personer er i situasjoner som vi assosierer med arbeidsløshet, men unnlater å oppfylle en eller flere av betingelsene for å bli registrert som "arbeidssøker" eller "arbeidsløs" (noen vil nytte betegnelsen "skjult arbeidsløshet", andre vil kanskje kalle det et "mulig arbeidstilbud" eller liknende) og
- iii) det finnes personer som står eller kan komme til å stå arbeidsmarkedet nær i den forstand at de på bestemte betingelser kan bli aktive arbeidssøkere, men som ikke direkte kan assosieres med "arbeidsløshet" i tradisjonell betydning, og som ikke oppfyller betingelsene for å bli registrert som "arbeidssøkere" i AKU eller som "arbeidsløse" ved Arbeidsformidlingen. (Blant disse personene kan det selvsagt også tenkes å være representert situasjoner som gjør det nærliggende å snakke om "skjult arbeidsløshet", men den mer nøytrale betegnelsen "mulige arbeidssøkere" er antakelig mer dekkende.)

Figur 1. Arbeidssøkere uten arbeidsinntekt og registrerte helt arbeidsløse ved arbeidsformidlingene i prosent av arbeidsstyrken¹⁾ *Non-employed persons seeking work and registered unemployed at the Employment Service offices as a percentage of the labour force¹⁾*

1) »Arbeidsstyrken» er definert på forskjellig vis henholdsvis for »arbeidssøkere» og »registrerte helt arbeidsløse». Se kapitlene 3.2.2. og 3.2.3.

1) »The labour force» is defined differently for »job-seekers» and »registered unemployed» respectively. See chapters 3.2.2. and 3.2.3.

Kilde: Statistisk ukehefte nr. 4, 1979.

Source: *Weekly Bulletin of Statistics* no. 4, 1979.

Det er svært vanskelig å gi en begrepsdefinisjon som passer for alle formål, og enda vanskeligere å registrere i praksis et tall som vi kan kalle den "reelle arbeidsløsheten". Definisjonene og operasjonaliseringen av dem har vært kontinuerlig under debatt. Se Hoem og Ljones (1974). Debatten har gått i flere retninger, og det har vært talsmenn både for en snever og en vid definisjon av begrepet "arbeidsløshet". Ulighetene i synsmåte har sammenheng med at en kan tenke seg en mangeartet bruk av og mangeartede formål med arbeidsløshetsmål. En del av formålene og bruksmåtene er så forskjellige at det ikke kan finnes ett enkelt begrep og én enkelt definisjon av arbeidsløshet som er den åpenbart riktige. Se f.eks. U.S. President's Committee(1962:35-42).

Ett viktig formål har vært å lage en indikator som gjenspeiler konjunktursvingningene. Det vesentlige i denne forbindelse er ikke størrelsen på tallet, men endringen i tallet over tid og i hvilken grad endringene faller sammen med opp- og nedgangstendenser i økonomien. Et effektivitetsformål setter imidlertid selve størrelsen på tallet i fokus, nemlig ønsket om at arbeidsløshetsmålet må gjenspeile/avdekke fullt ut problemet med unyttede arbeidskraftressurser i økonomien ("potensiell arbeidskraft"). De to formålene kan åpenbart føre til svært forskjellige definisjoner og registreringsmåter.

Også innenfor en velferdspolitisk/sosialpolitisk målsetningsramme vil det kunne tenkes målsettinger som stiller svært ulike krav bl.a. til vidden av arbeidsløshetsbegrepet. Dersom en anser at politiske tiltak i forbindelse med arbeidsløshet primært skal ta sikte på å hindre økonomisk nød, vil registreringen kunne begrenses til personer som ikke har aksepterte alternative inntektskilder. For disse representerer arbeidsløsheten tap av inntekt og dermed nød. Når arbeidsløshet i denne forstand blir assosiert med nød, tenker en først og fremst på hovedforsørgere som har mistet sitt arbeid. I tillegg til de rent økonomiske sider kan en tenke seg en vid allmenn-politisk målsetting hvor lik rett og adgang til arbeid for alle tilpasset den enkeltes forutsetninger, står sentralt. Dette er bl.a. en viktig målsetting i arbeidet for likestilling mellom kjønnene. Se f.eks. Sandberg (1975:17.) I dette perspektivet vil en ikke reise spørsmål ved motivene for å ønske/søke arbeid. Arbeidet blir sett på som en mulighet til å forsørge seg og sin familie, men også som en innfallsport til delaktighet i samfunnets utvikling, til innflytelse via medlemskap i et kollektiv, til sosial kontakt etc.

Fra et ressursutnyttings-synspunkt vil det være viktig å få kjennskap til virkninger på arbeidsstyrkens størrelse og sammensetning av økonomiske endringer og tiltak. En vil være interessert i å øke størrelsen eller påvirke sammensetningen av arbeidsstyrken ved hjelp av politiske tiltak, og valg av politisk instrument må avhenge av karakteren av "den potensielle arbeidskraften" og dens forventede respons på ulike typer endringer. For økonomisk planlegging er det viktig å kjenne den framtidige størrelse og sammensetning av arbeidsstyrken. For dette formålet er det ønskelig å få en oversikt over hvor store ressurser som eventuelt finnes, hvor de er, hvilken karakter de har, og hvilke betingelser som må oppfylles for at de skal kunne aktiviseres. En slik kartlegging vil kunne skaffe et bedre grunnlag for å bestemme dimensjoneringen og karakteren av de tiltak som skal settes i verk for å øke sysselsettingen i næringslivet og i den offentlige sektor.

Vi kan tenke oss definisjoner av arbeidsløshet som dekkes mindre godt av de registrerte arbeidsledighetstall, men som bl.a. gir et bedre utgangspunkt for å vurdere sosialpolitiske problemer som er knyttet til arbeidsløshet. Ett synspunkt går bl.a. ut på at avslapningstendenser i arbeidsmarkedet ikke bare fører til en overgang av personer fra inntekts-givende arbeid til rollen som arbeidssøkere (bevegelser innenfor arbeidsstyrken), men at et antall personer helt forlater arbeidsstyrken fordi de ikke tror det er mulig for dem å få arbeid. De går f.eks. i gang med utdanning, blir forsørget av familie (f.eks. ektefelle) eller oppnår trygd. Personer som ønsker arbeid, men som ikke søker fordi de ikke tror de kan få det, er blitt kalt "discouraged workers" eller "skjult arbeidsledige". Blant disse antas det også å være personer som aldri har vært i arbeidsstyrken eller som har vært fraværende lenge, f.eks. husmødre og ungdom som har forlatt skolevesenet tidlig. Mange av disse vil f.eks. ikke ha rett til arbeidsledighetstrygd og må derfor også antas å være mindre motivert for å melde seg hos arbeidskraftmyndighetene som arbeidssøkere.

Det er også viktig å være oppmerksom på at de "skjulte arbeidsledige" ikke nødvendigvis i første rekke er folk som lar være å søke arbeid fordi de mener at de ikke vil finne noen jobb som passer for deres utdanning og øvrige bakgrunn. Man finner mange slike også, men det synes å være langt flere som hører med til gruppa fordi de mener at de ikke får deltidsarbeid eller fordi det er for vanskelig å organisere hjelp til pass av barn eller til husarbeid o.l. Se f.eks. Flaim (1973:29-30), Ljones (1974:39-41), Rosengren og Svensson (1973b og 1974), Strandberg (1971: 77-78).

Det kan være at en vil interessere seg for personer i kanten av arbeidsstyrken som en arbeidskraftressurs først og fremst i en situasjon med stor etterspørsel etter arbeidskraft. Interessen for arbeidsmulighetene til denne kategorien ser allikevel ut til å ha vært stor i alle konjunktursituasjoner, i hvert fall i de seinere år. Det kan her spille en rolle at størrelsen av denne gruppa er antatt å øke når det er liten etterspørsel etter arbeidskraft (discouraged-worker-effekten). (Parnes 1970:3 og Flaim 1973.)

Vi skal ikke ta stilling til i hvilken grad forskjellige arbeidsløshetsbegrep er fornuftige og dekkende. Som vi har vist foran er dette i stor utstrekning et normativt problem og nær knyttet til formålene med å kartlegge dette fenomenet. Vi skal bare konstatere at det er en økende interesse for å få bedre kjennskap til atferd, gjøremål og holdninger blant personer som er regnet til tilstanden "utenfor arbeidsstyrken". Se f.eks. Hoem og Ljones (1974), Finansdepartementet (1975:43 ff), Forbruker- og administrasjonsdepartementet (1974:35 ff). Interessen

er bl.a. begrunnet med arbeidsmarkedspolitiske, sosialpolitiske og likestillingsmessige argumenter, og er i seg selv en bekreftelse på at myndighetenes oppfatning av arbeidsløshetsbegrepet ikke er låst fast i de definisjoner og registreringsformer som er de vanlige i dag. Det er ikke, som en i dagligtalen kan få inntrykk av, en klart definert og avgrenset gruppe "arbeidsløse", men mange ulike grader og typer av "arbeidsløshet" som er mer eller mindre problemskapende for individ, familie og samfunn, og som krever ulike arbeidsmarkedspolitiske tiltak.

En skal også være varsom med å betrakte alle andre gjøremål og måter å bli forsørget på enn inntektsgivende arbeid, som mulige hindringer for deltakelse på arbeidsmarkedet. Studier og skolegang kan f.eks. i de sjeldneste tilfelle betraktes fra denne synsvinkelen. Det motsatte kan like gjerne tenkes å være tilfelle: At nødvendigheten av å skaffe seg inntekt gjennom eget arbeid representerer hindringer for andre aktiviteter som er nyttige og ønskelige både fra samfunnets, familiens og den enkeltes synspunkt (f.eks. barneomsorg, skolegang, husarbeid etc.). Der hvor det oppstår konflikt mellom aktiviteter, er det ikke alltid sikkert at økt adgang til yrkesdeltaking er den mest effektive og hensiktsmessige løsningsmåte selv om umiddelbart uttrykte preferanser går i denne retningen. Jfr. f.eks. Holter mfl. (1975:13-33). Preferanser er situasjonsbestemte og vil kunne endre seg hvis betingelsene endres (f.eks.: Økte studielånssetser for ungdom under utdanning kan redusere behovet for å arbeide ved siden av studiene). Preferanser, ønsker og intensjoner må alltid ses på bakgrunn av de situasjoner de er oppstått i.

3.3. Begrepet "tilknytning til arbeidsmarkedet"

Nedenfor har vi oppsummert og utdypet diskusjonen av de vanlige arbeidsløshetsmålene. Som en slags konklusjon, har vi innført begrepet "tilknytning til arbeidsmarkedet".

"Arbeidsstyrken" blir i enkelte sammenhenger oppfattet som et arbeidskrafttilbud. Se Fridstrøm (1978). Grensedragningen mellom personer som kan sies å representere et arbeidskrafttilbud og andre personer, er et problem som byr på vanskeligheter både av teoretisk og måleteknisk art. (Problemet er behandlet bl.a. i U.S. President's Committee ... 1962, s. 30-35 og s. 44 ff. og Shiskin and Stein 1975. Se også Gellner 1975, Rees 1960, Rosenblum 1974 og Bregger 1971.)

Hvorvidt en ikke sysselsatt person skal regnes med til arbeidsstyrken, vil, som vi har sett, ofte bli gjort avhengig av

- i) hva vedkommende gjør eller har gjort for å skaffe seg arbeid (søkeatferden),
- ii) om og i tilfelle hvorfor vedkommende vil ha arbeid og hvilken grad av tilknytning til arbeidsmarkedet som ønskes, og
- iii) under hvilke betingelser vedkommende kan og vil ta arbeid, dvs. hvor tilgjengelig vedkommende er for arbeidsmarkedet.

i) Det virker umiddelbart fornuftig å anta at et sterkt motiv for å ta inntektsgivende arbeid medfører et tilsvarende sterkt engasjement for å skaffe seg slikt arbeid. Problemet er da hvilke aktiviteter som kan sies å være uttrykk for et slikt engasjement. De samme aktiviteter kan i tillegg være utført med ulik intensitet, som også er problematisk å måle. Dessverre vet vi lite om sammenhengen mellom søkingens karakter og styrken av ønsket om eller behovet for inntektsgivende arbeid.

Et annet problem er om arbeidssøking i en viss periode bør være et nødvendig kriterium for at en person skal regnes med til arbeidsstyrken. Vi har nevnt flere grunner til at personer ikke aktivt søker på arbeidsmarkedet på tross av at de kan ha et sterkt ønske om eller behov for arbeid. Det kan gjelde den gruppen som er kalt "discouraged workers" ("motløse arbeidere"). For en del personers vedkommende vil dessuten problemene med å ta arbeid (familiemessige og personlige forhold) være større enn problemet med å få arbeid. Det bør kunne diskuteres om forøk på å eliminere slike "hindringer" (f.eks. problemer med å skaffe hjelp til barnepass), ikke bør sidestilles med forsøk på å oppnå sysselsetting som er rettet direkte mot arbeidsmarkedet. Problemet er nært knyttet til formålsdiskusjonen i forrige kapittel.

ii) Det neste spørsmålet gjelder hvorvidt alle som ønsker og/eller søker arbeid skal kunne sies å ha et sysselsettingsproblem eller å representere et arbeidskrafttilbud, uansett motivene for å ville ta inntektsgivende arbeid. For det første er det ikke uten videre gitt at alle som søker arbeid vil eller kan ta en jobb, dersom de får tilbud om det. Motivasjonen for å arbeide i markedet vil dessuten være av forskjellig karakter, avhengig bl.a. av kjønn, ekteskapelig status, familieøkonomisk situasjon etc. De forskjellige gruppene vil også i ulik grad ha akseptable alternative roller, hvor de kan oppnå forsørgelse og underhold. Blant menn er alderdom, uførhet, skolegang og studier eksempler på tilstander eller virksomheter som er sosialt aksepterte grunner til at personer blir forsørget på annen måte enn ved egen arbeidsinntekt. Blant kvinner gir i tillegg husmor-/morsrollen tradisjonelt tilsvarende rettigheter.

Ikke alle som tilbyr sin arbeidskraft kan sies å "trenge" arbeid i snever økonomisk forstand. En del arbeidssøkere kan til og med tenkes å ville avslå et jobb-tilbud. De ser kanskje arbeidssøkingen i et langsiktig perspektiv, hvor formålet mer er å finne "noe de kan trives med" enn å komme raskt ut i inntektsgivende arbeid. Formålet med arbeidsløshetsmålet vil avgjøre hvorvidt det er rimelig å tenke seg et skille etter motiv eller ønsket tilknytning til arbeidsmarkedet. Et slikt skille vil imidlertid falle svært vanskelig å trekke både i teori og praksis, og må

nødvendigvis bli normativt påvirket uansett om en baserer det på personenes subjektive utsagn eller deres objektive egenskaper. Er en gift manns søking etter heltidsarbeid uttrykk for en arbeidsløshet av mer alvorlig karakter for vedkommende selv eller et tilbud av større betydning for samfunnet, enn en gift kvinnes søking etter deltidsarbeid? Hvordan skal vi behandle arbeidsønsker/-søking blant pensjonister, ungdom som nettopp er ferdig med utdanning, skoleelevers søking etter feriejobb etc.?

I ILO's definisjonssystem regnes alle disse gruppene som sysselsatte når de arbeidet minst én time i undersøkelsesuken (eller var midlertidig fraværende fra sitt arbeid). Dette innebærer at f.eks. personer som arbeidet noen timer i undersøkelsesuken, mens de søkte etter fulltidsarbeid, blir regnet som sysselsatte. Det er derfor bl.a. også et spørsmål om hvorvidt egenskaper som ikke utelukker en person fra gruppa sysselsatte bør kunne utelukke vedkommende fra gruppa arbeidsløse.

Et problem som er beslektet med dette, gjelder personer som søker arbeid fordi de frivillig sluttet i sin forrige jobb eller ble oppsagt på grunn av misnøye med det utførte arbeidet fra arbeidsgivers side. På et dynamisk arbeidsmarked vil årsakene til at en person forlater en jobb være like mangeartede som grunnene til å ønske/søke arbeid.

I debatten i USA er det blitt skilt mellom "primary workers" og "secondary workers". "Primary workers" er stort sett hovedforsørgere for familier, og det er blitt argumentert med at det først og fremst er blant disse at arbeidsløshet representerer et sosialt problem. Blant "secondary workers" hevdes det at vanskeligheter med å skaffe arbeid egentlig ikke representerer noen "nødsituasjon" og at en inkludering av disse i arbeidsstyrkebegrepet eventuelt må gjøres med referanse til andre målsettinger (f.eks. økt ressursutnytting). Det er imidlertid også framsatt en hypotese om at "secondary workers" (f.eks. ektefeller og sønner/døtre) har en tendens til å gå ut på arbeidsmarkedet i økonomiske nedgangstider for å demme opp for et eventuelt inntektstap som følge av arbeidsløshet, redusert arbeidstid etc. blant "hovedforsørgerne". Se f.eks. Bregger (1971:26 ff). Dette skillet mellom "primary" og "secondary" personer i forhold til arbeidsmarkedet er problematisk. Ofte er begge ektefeller ute i arbeidslivet fordi de mener at familien trenger inntekten. En kan vanskelig hevde at den ene ektefellen trenger arbeid mer enn den andre.

iii) Det tredje problemet som må avklares er hva som skal menes med, og hvilke krav som eventuelt skal stilles til personenes muligheter for å ta arbeid i markedet - deres tilgjengelighet for arbeidsmarkedet. Bør en person for å inkluderes i arbeidsstyrken (som "arbeidsløs") være umiddelbart disponibel for arbeidsmarkedet, og hva skal forstås med dette kriteriet? Må vedkommende være villig til å ta en hvilken som helst

jobb? Eventuelt under hvilke betingelser må vedkommende være villig til å ta en tilbudt jobb?

Problemer med å bli sysselsatt kan skyldes forhold av forskjellig karakter, som f.eks. helse- og familieforhold, institusjonelle forhold og arbeidsmarkedsforhold. Av og til vil det være sammenheng mellom arbeidsmarkedsforhold og andre forhold, f.eks. slik at ansvar for små barn fører til et nødvendig krav om deltidsarbeid. Et av problemene som melder seg, er hvorvidt det bør kreves at vedkommende skal kunne eller være villig til å ta alle typer arbeid, f.eks. heltidsarbeid, eventuelt skiftarbeid, arbeid med en hvilken som helst reisetid, arbeid hvor som helst i landet etc. Skal en regne det som et genuint sysselsettingsproblem dersom vedkommende ikke er villig til å ta arbeid som f.eks. ligger under et tilvent lønnsnivå, som er dårlig tilpasset utdanning og erfaring eller som representerer et uønsket arbeidsmiljø? Hvordan skal en eventuelt sette grensene? Tilsvarende vil enkelte personer av helsegrunner ha nedsatt disponibilitet for noen typer arbeid, men være fullt tilgjengelige for andre. Hvordan skal disse behandles? Det er ikke innlysende hva som skal legges i det å være "umiddelbart disponibel" for arbeidsmarkedet.

Dersom formålet er å kartlegge i hvilken grad umiddelbart tilgjengelige arbeidskraftressurser er utnyttet, vil det være behov for et "tilgjengelighets-kriterium". Med et videre velferdspolitisk formål eller en videre definisjon av arbeidskraftressurser vil et slikt kriterium gi et for snevert begrep. Det kan argumenteres for at også arbeidsløshet som skyldes andre hindringer enn arbeidsmarkedsmessige, kan være kilde til økonomisk nød. Hvis en har som målsetting å lette muligheten til å ta arbeid for personer som har slike problemer, er det nødvendig å vite hvem disse personene er og kjenne problemenes karakter.

De valgene som blir truffet mht. disse forholdene må alle være avhengige av de formål en har med begrepene.

Når vi innfører begrepet "tilknytning til arbeidsmarkedet" tenker vi oss at både personer innenfor og utenfor arbeidsstyrken på et gitt tidspunkt er mer eller mindre sterkt knyttet til arbeidsmarkedet og andre aktivitetssfærer. Vi betrakter yrkesdeltakingsvariabelen som et kontinuum heller enn som en dikotomi. Forholdet til arbeidsmarkedet spenner m.a.o. mer eller mindre kontinuerlig fra personer som er fast etablert som full-dags-/helårstilknyttet, til personer som av eget valg eller pga. omstendighetene aldri vil delta i inntektsgivende arbeid. Likedan er tilknytningen til arbeidsmarkedet et flerdimensjonalt fenomen og de samme personene kan stå nær arbeidsstyrken mht. en eller flere dimensjoner, men på andre måter ha stor avstand til arbeidsmarkedet.

Selv om vi kan nevne flere indikatorer på tilknytning til arbeidsmarkedet, er det ingen grei måte å bestemme personenes samlede tilknytning på - eller forskjellige gruppers relative plassering på en dimensjon vi kan kalle arbeidsmarkedstilknytning. Det er verken særlig interessant eller mulig å samle de ulike indikatorene i ett mål.

Målet må være å vise hvordan personer eller grupper er plassert på flere dimensjoner som er relevante i den forstand at de forteller oss noe viktig om deres forhold til arbeidsmarkedet. I noen tilfelle vil vi være interessert i hvordan de er plassert på flere dimensjoner samtidig. I andre tilfelle nøyer vi oss med å se på én dimensjon. Problemet med å definere grenselinjer hvor det for bestemte formål kan være aktuelt å betrakte personer på én side av linjen som "arbeidsløse", personer med sysselsettingsproblemer eller et mulig arbeidstilbud, oppstår i hvert enkelt tilfelle og må løses i lys av det aktuelle formålet.

4. FORHOLDET TIL ARBEIDSMARKEDET BLANT PERSONER UTENFOR ARBEIDSSTYRKEN

4.1. Datamaterialet

Datamaterialet til denne analysen er hentet fra de løpende, kvartalsvise AKU og en tilleggsundersøkelse til AKU i 4. kvartal 1976. Arbeidet med analysen har pågått gjennom flere år, og nye data er trukket inn etterhvert som de har blitt tilgjengelige. Problemstillingene er derfor til dels belyst med materiale fra ulike perioder. Noen enkelttema er også belyst samtidig med tall fra ulike perioder. I prosjektets første fase nyttet vi gjennomsnittstall for alle de 4 kvartalsundersøkelsene til AKU i 1974. I annen fase ble materiale fra denne perioden supplert med tall fra AKU-undersøkelsen. 1. kvartal 1976 og gjennomsnittstall for alle de 4 AKU-undersøkelsene i 1976. I denne fasen gjorde vi også bruk av noen tabeller som viste bruttostrømmer av personer mellom tilstander i og utenfor arbeidsstyrken. I disse tabellene summerte vi overgangsmatriser bygget på AKU for hele perioden 1. kvartal 1972 - 4. kvartal 1974. I siste del av prosjektet utgjorde tilleggsundersøkelsen til AKU i 4. kvartal 1976 hovedmaterialet - supplert med data fra ordinær AKU samme kvartal og noen bruttostrømstabeller for personer som var med i AKU-undersøkelsene i 1977. De nyeste tverrsnittstallene vi har med er gjennomsnittstall for 1977.

Definisjonen av begrepene og utformingen av spørreskjemaet har endret seg i perioden. Dette gjelder særlig de spørsmålssekvensene i AKU som tar sikte på å gi informasjon om forholdet til arbeidsmarkedet blant personer utenfor arbeidsstyrken.

Nedenfor har vi gjort rede for utformingen av de aktuelle spørsmålssekvensene for de periodene vi har hentet data fra og fra tilleggsundersøkelsen i 4. kvartal 1976. Spørreskjema for de aktuelle undersøkelsene er tatt med som vedlegg 1, 2 og 3, og strømningsdiagram for AKU fram til og med 1975 og fra og med 1976 er tatt med som vedlegg 4 og 5.

Før 1976 ble i AKU ca. halvparten av personene utenfor arbeidsstyrken stilt følgende spørsmål (spm. 16):

Ville De ha forsøkt å skaffe Dem inntektsgivende arbeid dersom det hadde vært passende arbeid på eller i nærheten av bostedet?

Ja

Nei

Spørsmålet ble ikke stilt til personer som svarte "arbeidsufør" eller "var inne til 1. gangs militær- eller sivilarbeidstjeneste" på spørsmålet om hovedsakelig gjøremål i undersøkelsesuken (spm. 12), eller som gav én av følgende begrunnelser (spm. 15) for ikke å ha forsøkt å få arbeid i undersøkelsesuken (spm. 14): "Gikk på skole, studerte", "arbeidsgiverne synes at jeg er for gammel/ung" eller "synes selv jeg er for gammel". Det ble heller ikke stilt til familiearbeidere uten fast avtalt lønn med en arbeidstid på under 10 timer i undersøkelsesuken. Disse gruppene ble i AKU før 1976 "ikke regnet" som aktuelle rekrutter til arbeidsstyrken og derfor ikke utsatt for spørsmål om hvorvidt de ville forsøkt å skaffe seg arbeid på spesifiserte betingelser i undersøkelsesuken. De som svarte "ja" på spørsmålet ble spurt om hva som var den viktigste betingelsen for at de skulle kunne ta inntektsgivende arbeid (spm. 18).

Fra og med 1976 blir i AKU spørsmålene om ønsker eller behov for inntektsgivende arbeid stilt til de personer utenfor arbeidsstyrken som oppgir følgende roller/aktiviteter som sin "hovedsakelige virksomhet" i undersøkelsesuken:

- Utførte husarbeid hjemme.
- Gikk på skole/studerte.
- "Var uten arbeid" eller "var opptatt med annet".

Enkelte svar på spørsmålet om "hovedsakelig virksomhet" fører til at personene blir ledet utenom spørsmålssekvensen, nemlig svarene:

- Var syk/arbeidsufør¹⁾
- Var pensjonist/sluttet i arbeid¹⁾
- Var inne til 1. gangs militær- eller sivilarbeidstjeneste.

Dessuten blir "familiearbeidere" med mindre enn 10 arbeidstimer holdt utenfor (dette er en ubetydelig gruppe).

1) Fra og med 3. kvartal 1978 får også disse gruppene spørsmålene.

Gjennom spørsmålene samles det inn opplysninger om følgende forhold:

- Hvorvidt personene mener at de ønsker/har behov for arbeid.
- Viktigste oppgitte grunn til at personer som sier at de ønsker/har behov for arbeid, ikke forsøkte å få inntektsgivende arbeid for forrige uke.
- Hvilke krav personer som sier at de ønsker/har behov for arbeid, vil stille til et arbeid for at det skal passe for dem.

Hovedspørsmålet i AKU lyder slik:

Det kan være mange grunner til at folk ikke tar inntektsgivende arbeid.

Det kan f.eks. være vanskelig å få passende arbeid. Det kan også skyldes oppgaver hjemme, eller det kan rett og slett være at en ikke har behov for eller ikke ønsker å gå ut i arbeidslivet.

Vil De si at De har behov for eller kunne ønske å ha inntektsgivende arbeid?	1 2 3	<table border="1" style="border-collapse: collapse; width: 30px; height: 60px;"> <tr><td style="text-align: center;">41</td></tr> <tr><td style="text-align: center;"> </td></tr> <tr><td style="text-align: center;"> </td></tr> <tr><td style="text-align: center;"> </td></tr> </table>	41				Ja Ja, under visse forutsetninger Nei, ikke noe videre
41							

I tilleggsundersøkelsen i 4. kvartal 1976 ble det i tillegg til disse spørsmålene stilt en rekke andre spørsmål med sikte på å få vite mest mulig om de intervjuedes forhold til arbeidsmarkedet og evt. forskjeller og likheter mellom den gruppa som sier at de ønsker arbeid, og på den ene siden personer i "arbeidsstyrken" ("sysselsatte" og "arbeidssøkere") og på den andre siden personer utenfor "arbeidsstyrken" som ikke sier at de ønsker arbeid. I denne tilleggsundersøkelsen ble "syke", "arbeidsuføre" og "pensjonister" også spurt om sitt forhold til arbeidsmarkedet.

Foruten spørsmål som svarer til spørsmålene i AKU, ble det i TU spurt om følgende forhold:

- Arbeidsmarkedserfaring, arbeidssøking i løpet av de siste 12 månedene, evt. etter at svareren sluttet i siste jobb (spm. 104-119).
- Planer om å søke arbeid i de nærmeste 12 månedene (spm. 121).
- Hvor snart personer som ønsket arbeid ønsket å begynne i arbeid (spm. 134).
- Krav til et mulig arbeidsforhold (spm. 133-139).
- Hvordan det vil virke på en del bestemte forhold dersom den intervjuede får inntektsgivende arbeid (spm. 140).
- I hvilken grad en del spesifiserte forhold gjør det vanskelig å ta inntektsgivende arbeid (spm. 125).
- Viktigste kilde til livsopphold, husholdningens disponible inntekt, trygdestatus, tid brukt på egenarbeid i hjemmet (spm. 142-146).

Sammen med informasjonen fra TU kan vi også bruke all den informasjonen som samtidig ble samlet inn på det vanlige AKU-skjemaet.

En detaljert beskrivelse av opplegget av TU er gitt av Foss (1979, rapport 3).

4.2. Målpopulasjonen

4.2.1. Avgrensning av målpopulasjonen

Målpopulasjonen i denne undersøkelsen er personer i gruppen "ikke i arbeidsstyrken" (ca. 1 million personer i gjennomsnitt for 1976).

Valget av denne gruppa som målpopulasjon er i hovedsak begrunnet ut fra praktiske hensyn. Skillet i forhold til å være utenfor arbeidsstyrken er nokså tilfeldig for begge hovedgruppene i arbeidsstyrken ("sysselsatte" og "arbeidssøkere"). Det lave kravet til deltakelse i inntektsgivende arbeid (minst én time) og den korte referanseperioden (en uke) fører til at "arbeidsstyrken" delvis kan bestå av personer med en svak, kortvarig eller tilfeldig tilknytning til arbeidsmarkedet. Noen personer i gruppa "ikke i arbeidsstyrken" i undersøkelsesuken kan godt tenkes over en noe lengre periode (f.eks. et år) å tilby like mye arbeid og/eller ha en like sterk tilknytning til arbeidsmarkedet, som en del personer som i AKU regnes med i "arbeidsstyrken". Lang arbeidstid i undersøkelsesuken behøver i og for seg heller ikke å være ensbetydende med en sterk tilknytning til arbeidsmarkedet. Blant de gifte kvinnene i AKU's arbeidsstyrke er det ca. 36 prosent som arbeidet 21 eller færre timer i undersøkelsesuken (1974). Disse ble spurt om hva de regnet som sin hovedsakelige virksomhet. Bare 15 prosent sier at inntektsgivende arbeid er deres hovedsakelige virksomhet. 80 prosent oppgir "husarbeid hjemme". (Statistisk Sentralbyrå 1975, tabell 30.) FAKTA har i 1972 spurt alle kvinner (20-70 år) med arbeidsinntekt om de regner seg som "yrkeskvinner". En snau tredjedel svarer benektende eller ubestemt på spørsmålet og andelen er stigende med synkende ukentlig arbeidstid, til ca. to tredjedeler blant kvinner med arbeidstid 1-19 timer. (FAKTA 1973, tabell 34.)

Som vi har påpekt er det heller ikke sannsynlig at AKU's arbeidsøkerbegrep makter å avgrense en gruppe som skiller seg særlig ut fra enkelte andre grupper uten inntektsgivende arbeid når det gjelder tilgjengelighet for arbeidsmarkedet, motivasjon og faktisk atferd med sikte på å skaffe arbeid.

På dette grunnlaget vil vi til en viss grad kunne vente å finne tilsvarende "sysselsettingsproblem" blant personer i arbeidsstyrken som vi kan finne blant personer utenfor arbeidsstyrken (i form av ulike former for "undersysselsetting" eller utilfredsstillende tilknytning til arbeidsmarkedet på annen måte). Både fra et ressurs-synspunkt og fra et sosialpolitisk synspunkt er sysselsatte med "for lav" arbeidstid eller med en sporadisk eller løs tilknytning til arbeidsmarkedet en minst like

interessant gruppe som personer helt uten arbeid i en spesifisert kort periode.¹⁾

Disse gruppene betraktes imidlertid allerede som et arbeidstilbud, mens det har vært vanskeligere å finne indikatorer på forholdet til arbeidsmarkedet, og på hvorvidt det kan sies å eksistere et tilbud, blant personer utenfor AKU's arbeidsstyrkebegrep.

4.2.2. Omfang og sammensetning

Vi skal undersøke hvilke grupper som har lav yrkesdeltaking og fastslå omfang og sammensetning av målpopulasjonen. Spørsmålet om hvilke faktorer som forklarer observert yrkesdeltaking, omfattes ikke av denne undersøkelsen. Slike analyser er bl.a. utført av Ljones (1973 og 1977). Vi er i denne rapporten interessert i å belyse livssituasjonen og forholdet til arbeidsmarkedet hos personer utenfor arbeidsstyrken.

Ca. 1 million personer i alderen 16-74 år er utenfor arbeidsstyrken etter AKU's definisjon. Dette er ca. 36 prosent av alle personer i disse aldersgruppene. Størst andel som ikke er i arbeidsstyrken har de før gifte kvinnene (ca. 60 prosent). Tallmessig er imidlertid denne

Tabell 2. Personer utenfor arbeidsstyrken i alderen 16-74 år, etter kjønn og ekteskapelig status. Årsgjennomsnitt 1976 *Persons outside the labour force aged 16-74 years, by sex and marital status. Annual average 1976*

	Personer utenfor arbeidsstyrken <i>Persons outside the labour force</i>	
	Tusen <i>Thousand</i>	Prosent av personer i alt <i>Per cent of persons, total</i>
I alt <i>Total</i>	1 002	36
Menn <i>Males</i>	299	21
Kvinner <i>Females</i>	703	50
Ugifte <i>Unmarried</i>	150	46
Gifte <i>Married</i>	461	49
Før gifte <i>Previously married</i>	92	60

K i l d e: Statistisk Sentralbyrå 1977.
Source: Central Bureau of Statistics 1977.

1) Avgrensningen av gruppene blir foretatt på noe forskjellig grunnlag f.o.m. 1976. Se strømningsdiagram og spørreskjema henholdsvis for perioden før og etter 1976. Den vesentligste forskjellen gjelder avgrensningen av "familiearbeidskraften". Merk at personer som oppgir "var syk" eller "var arbeidsufør" som "hovedsakelig virksomhet", pr. definisjon ikke kan være "arbeidssøkere" i AKU. Et problem som det også kunne være aktuelt å se på, er om det finnes personer som tilbyr et større arbeidsvolum enn hva de anser som ønskelig, de "oversysselsatte".

gruppen relativt liten (ca. 90 000). Blant gifte og ugifte kvinner er i underkant av halvparten utenfor arbeidsstyrken (henholdsvis 49 og 46 prosent). De gifte kvinnene utgjør den største gruppen utenfor arbeidsstyrken med ca. 460 000. Det er ca. 150 000 ugifte kvinner og i underkant av 300 000 menn utenfor arbeidsstyrken. Bare en femtedel av alle menn i alderen 16-74 år er utenfor arbeidsstyrken.

Yrkesprosenter etter kjønn, alder og ekteskapelig status viser at det for menn er lav yrkesdeltaking i de øvre og nedre aldersgruppene. Fra 25-årsalderen og nesten fram til pensjonsalderen er mellom 80 og 90 prosent av mennene i arbeidsstyrken. Dvs. at de aller fleste menn utenfor arbeidsstyrken er enten under 25 år (nesten to femtedeler) eller over 66 år (nesten en tredjedel). (Foss 1976, s. 13.)

Bare snaut en sjettedel av kvinnene utenfor arbeidsstyrken er under 25 år og ca. en femtedel er over 66 år. Kvinnene har med andre ord lav yrkesdeltaking også i de midlere aldersgruppene. Dette gjelder særlig gifte, men også før gifte kvinner. Bare i én aldersgruppe er over halvparten av de gifte kvinnene i arbeidsstyrken (40-49 år). Også ugifte kvinner har jamt over lavere yrkesprosenter enn menn.

Tabell 3 viser fordelingen av personer utenfor arbeidsstyrken på grupper etter alder, kjønn og ekteskapelig status (for kvinner).

Tabell 3. Personer ikke i arbeidsstyrken, etter alder, kjønn og ekteskapelig status. 1. kvartal 1976. 1 000 *Persons not in the labour force, by age, sex and marital status. 1st quarter 1976. 1 000*

Alder	Age	I alt <i>Total</i>	Menn <i>Males</i>	Kvinner <i>Females</i>			Før gifte <i>Previously married</i>
				I alt	Ugifte <i>Unmarried</i>	Gifte <i>Married</i>	
I alt	<i>Total</i>	1 042	318	724	168	473	83
16-19 år	<i>years</i>	159	78	80	77	(3)	:
20-24 "	127	63	64	22	30	:
25-29 "	93	21	71	10	59	:
30-49 "	193	17	176		162	
50-59 "	128	23	105	19	88	29
60-64 "	90	24	65		50	
65-67 "	67	19	48	} 13	29	} 19
68-69 "	54	23	32		18	
70-74 "	132	49	82	15	34	33

Tabellen bekrefter at undersøkelsens målpopulasjon er konsentrert til enkelte grupper. Det er særlig blant gifte kvinner i "middelåra" og ellers blant de eldste og yngste vi finner personer som ikke er sysselsatte eller arbeidssøkere.

Det er først og fremst grupper med et lavt utdanningsnivå som har lave yrkesprosenten. Tabell 4 viser at andelen personer som ikke er i arbeidsstyrken, er høyest blant personer med utdanning på ungdomsskolenivå og at andelen synker med stigende utdanningsnivå. Dette gjelder både menn og kvinner, men for menn er tendensen omvendt i aldersgruppa 20-29 år fordi en stor andel i denne gruppa tar langvarig utdanning.

Blant gifte kvinner, som er den langt største av de aktuelle gruppene, er nesten 60 prosent av dem med utdanning på ungdomsskolenivå verken sysselsatte eller arbeidssøkere i henhold til definisjonene i AKU. Andelen er høy i alle aldersgrupper, men lavest blant 40-49 åringene med ca. to femtedeler (tabell 5). Andelen utenfor arbeidsstyrken er bare snaut halvparten så stor for personer med utdanning på universitets- og høgskolenivå.

Tallmessig utgjør denne siste gruppa bare ca. 20 000 gifte kvinner (tabell 6). Den dominerende gruppa av gifte kvinner utenfor arbeidsstyrken, er den med utdanning på ungdomsskolenivå og litt høyere (ca. 390 000), og som befinner seg i de midlere og øvre aldersklassene.

Det dreier seg, med hensyn til disse kjennemerkene, med andre ord om personer som ikke synes å tilhøre de grupper som har høyest status og størst muligheter på arbeidsmarkedet.

Vi antar at situasjonen er svært ulik for de forskjellige gruppene. Derfor må også grunnlaget bli svært forskjellig når vi skal vurdere om det i de forskjellige gruppene kan finnes skjult arbeidsledighet eller et potensielt arbeidstilbud blant personer utenfor arbeidsstyrken. Det samme gjelder for vurderingen av hva dette innebærer for den enkelte person i en gruppe, og hvilke betingelser som må endres for at personenes forhold til arbeidsmarkedet evt. skal endres.

Dersom vi skal forstå bakgrunnen for den lave yrkesdeltakingen i enkelte befolkningsgrupper, er det bl.a. nødvendig å undersøke hva som karakteriserer de enkelte gruppens situasjon. I hvilken grad utfører personene ulønnede oppgaver av verdi for samfunnet og/eller den enkelte eller den enkeltes husholdning? Er disse oppgavene av en slik karakter og av et slikt omfang at de ikke kan eller bør kombineres med inntektsgivende arbeid? Kan de reduseres til fordel for inntektsgivende arbeid eller kan de fordeles annerledes, eventuelt utføres av andre? Foreligger det personlige egenskaper som gjør sysselsetting vanskelig oppnåelig eller lite ønskelig (funksjonshemming, sykdom, alderdom)?

Vi kan ikke besvare alle disse spørsmålene i denne rapporten. Vi skal i neste kapittel ta for oss de opplysninger AKU gir som kan belyse personenes livssituasjon og gjøremål. For vårt formål har disse målene en del svakheter og mangler, som vil bli drøftet underveis.

Denne typen informasjon er imidlertid et utilstrekkelig grunnlag for en vurdering av ønskeligheten, sannsynligheten og betingelsene for å delta i inntektsgivende arbeid blant de gruppene vi behandler. Siste del av rapporten tar derfor for seg noen andre typer data og gir en vurdering av disse.

Tabell 4. Prosent ikke i arbeidsstyrken, etter kjønn, alder og utdanningsnivå. 1. kvartal 1976 *Percentage not in the labour force, by sex, age and educational level. 1st quarter 1976*

Alder Age	I alt, medregnet uoppgitt <i>Total, un- specified included</i>	Ungdoms- skole- nivå <i>Second level, first stage</i>	Gymnas- nivå 1 <i>Second level, second stage I</i>	Gymnas- nivå 2 <i>Second level, second stage II</i>	Universitets- og høgskole- nivå og over <i>Third level and over</i>
MENN MALES					
I alt <i>Total</i> .	23	31	16	19	15
16-19 år <i>years</i>	60	65	43	32	-
20-29 "	27	20	17	35	47
30-39 "	4	4	3	2	3
40-49 "	4	5	3	4	1
50 år og over <i>years and over</i>	28	37	22	20	12
KVINNER FEMALES					
I alt	51	60	45	44	29
16-19 år	64	66	54	36	100
20-29 "	44	60	39	47	31
30-39 "	43	55	41	37	22
40-49 "	36	38	37	35	26
50 år og over	60	66	55	49	35

Tabell 5. Prosent ikke i arbeidsstyrken for gifte kvinner, etter alder og utdanningsnivå. 1. kvartal 1976 *Married females not in the labour force, as a percentage of the total number of married females, by age and educational level. 1st quarter 1976*

Alder Age	I alt, medregnet uoppgitt <i>Total, un- specified included</i>	Ungdoms- skole- nivå <i>Second level, first stage</i>	Gymnas- nivå 1 <i>Second level, second stage I</i>	Gymnas- nivå 2 <i>Second level, second stage II</i>	Universitets- og høgskole- nivå og over <i>Third level and over</i>
I alt <i>Total</i> .	51	58	49	44	28
16-19 år <i>years</i>	87	87	87	-	-
20-29 "	53	66	56	41	29
30-39 "	45	57	45	40	24
40-49 "	38	39	39	37	29
50 år og over <i>years and over</i>	58	64	52	54	37

Tabell 6. Gifte kvinner ikke i arbeidsstyrken, etter alder og utdanningsnivå. 1. kvartal 1976. 1 000 *Married females not in the labour force, by age and educational level. 1st quarter 1976. 1 000*

Alder Age	I alt, medregnet uoppgitt <i>Total, un- specified included</i>	Ungdoms- skole- nivå <i>Second level, first stage</i>	Gymnas- nivå 1 <i>Second level, second stage I</i>	Gymnas- nivå 2 <i>Second level, second stage II</i>	Universitets- og høgskole- nivå og over <i>Third level and over</i>
I alt <i>Total</i> .	471	229	160	40	20
16-19 år <i>years</i>	4	2	2	-	-
20-29 "	87	29	40	12	5
30-39 "	94	37	36	10	7
40-49 "	68	29	25	6	4
50 år og over <i>years and over</i>	219	132	57	13	5

4.2.3. Livssituasjon, aktiviteter og forsørgelsesmåte

I AKU før 1976 er det særlig ett spørsmål som til en viss grad karakteriserer de intervjuedes situasjoner og umiddelbart indikerer hvilke omstendigheter som bidrar til at en del personer i perioder er borte fra arbeidsstyrken. Det er spørsmålet om personenes hovedsakelige virksomhet i undersøkelsesuken (spm. 12, stilles til alle som ikke er sysselsatte).

I tabell 7 og i diagram 2 har vi fordelt personene etter om de var sysselsatte i undersøkelsesuken og etter "hovedsakelig virksomhet" for dem som ikke var sysselsatte.

En femtedel, tilsvarende nesten 550 000 personer, oppgir at de "utførte husarbeid hjemme mv." som hovedsakelig virksomhet. Andelen ligger på mellom drygt en femtedel og drygt en fjerdedel for alle aldersgruppene 25 år og over. Aldersgruppa 30-49 år har over 170 000 i denne kategorien. Personer i husarbeid hjemme utgjøres i hovedsak av gifte kvinner (475 000 personer). Om lag halvparten av alle de gifte kvinnene har dette som hovedsakelig virksomhet (tabell 7).

Blant de helt yngste (16-19 år) er det utdanning/skolegang som er dominerende hovedaktivitet for ikke sysselsatte personer. Utdanning oppgis også av en femtedel av alle 20-24-åringene. I alt er det ca. 8 prosent, tilsvarende ca. 215 000 personer, som oppgir skolegang/studier som hovedaktivitet. Utdanning kan vanskelig i seg selv betraktes som en "arbeidshindring" selv om det nok kan tenkes personer som begynner på skole eller fortsetter skolegangen hovedsakelig fordi det er vanskelig å få akseptabelt inntektsgivende arbeid. Vanligere er det sannsynligvis at personer under utdanning ønsker inntektsgivende arbeid ved siden av - enten i ferier eller av mer regelmessig art (på kveldstid, i helgene e.l.). Blant personer i alderen 17-25 år som i Levekårsundersøkelsens intervju oppgav som hovedbeskjeftigelse at de "gikk på skole eller studerte",

var det en god del som hadde inntektsgivende arbeid ved siden av. Andelen varierte med skoleslag og med kjønn. Ordningen var mest utbredt blant kvinnelige gymnasiaster og blant menn på universitet eller høyskole (ca. en femtedel av begge grupper). (Ringen 1975, tabell 9.1.) På spørsmål om de hadde forsøkt å skaffe inntektsgivende arbeid i løpet av de siste 12 månedene, svarte mellom 30 og 40 prosent bekreftende. (Ringen 1975, tabell 9.2.)

Tabell 7. Menn og kvinner 16-74 år etter hovedsakelig virksomhet. Års-gjennomsnitt 1974. Prosent *Males and females aged 16-74, by main activity. Annual average 1974. Per cent*

Kjønn/ekte- skapelig status <i>Sex/marital status</i>	I alt <i>Total</i>	Sys- sel- satte <i>Emp- loyed</i>	Utførte hus- arbeid hjemme mv. <i>Engaged in own house- work etc.</i>	Gikk på skole, stu- derte <i>Atten- ded school/ stu- died</i>	Var ar- beids- ufør <i>Dis- abled</i>	Var pensjo- nist/ sluttet i ar- beid <i>Pensio- ned/ retired</i>	Annen virk- somhet <i>En- gaged in other acti- vities</i>	Tallet på per- soner (1 000) <i>Number of persons (1 000)</i>
Alle <i>All</i>	101	60	20	8	6	5	2	2 768
Menn <i>Males</i>	100	77	1	8	6	5	3	1 379
Kvinner <i>Females</i>	100	43	39	7	6	4	1	1 389
Ugifte kvinner <i>Unmarried</i>	100	49	7	30	6	5	3	308
Gifte kvinner <i>Married</i>	100	43	50	1	4	2	(0)	942
Før gifte kvinner <i>Previously married</i>	100	37	29	(1)	13	19	(1)	139

K i l d e: Statistisk Sentralbyrå 1976, tabellene 4 og 44.
Source: Central Bureau of Statistics 1976, tables 4 and 44.

skolegangen ordner personenes tilværelse på en slik måte at de må stille spesielle krav til et arbeidsforhold, f.eks. med hensyn til arbeidstidas lengde, døgn-/ukeplassering etc. På denne bakgrunn kan skolegang/studier oppfattes som en "arbeidshindring". På den annen side er det ikke opplagt at inntektsgivende arbeid er den naturlige løsningen i hvert enkelt tilfelle. Ofte vil ønsket om inntektsgivende arbeid ved siden av skolegangen være økonomisk motivert. Dette motivet kan bl.a. tenkes påvirket ved en endret låne- eller stipendpolitikk for skoleelever og studenter eller andre justeringer på inntektsarenaen.

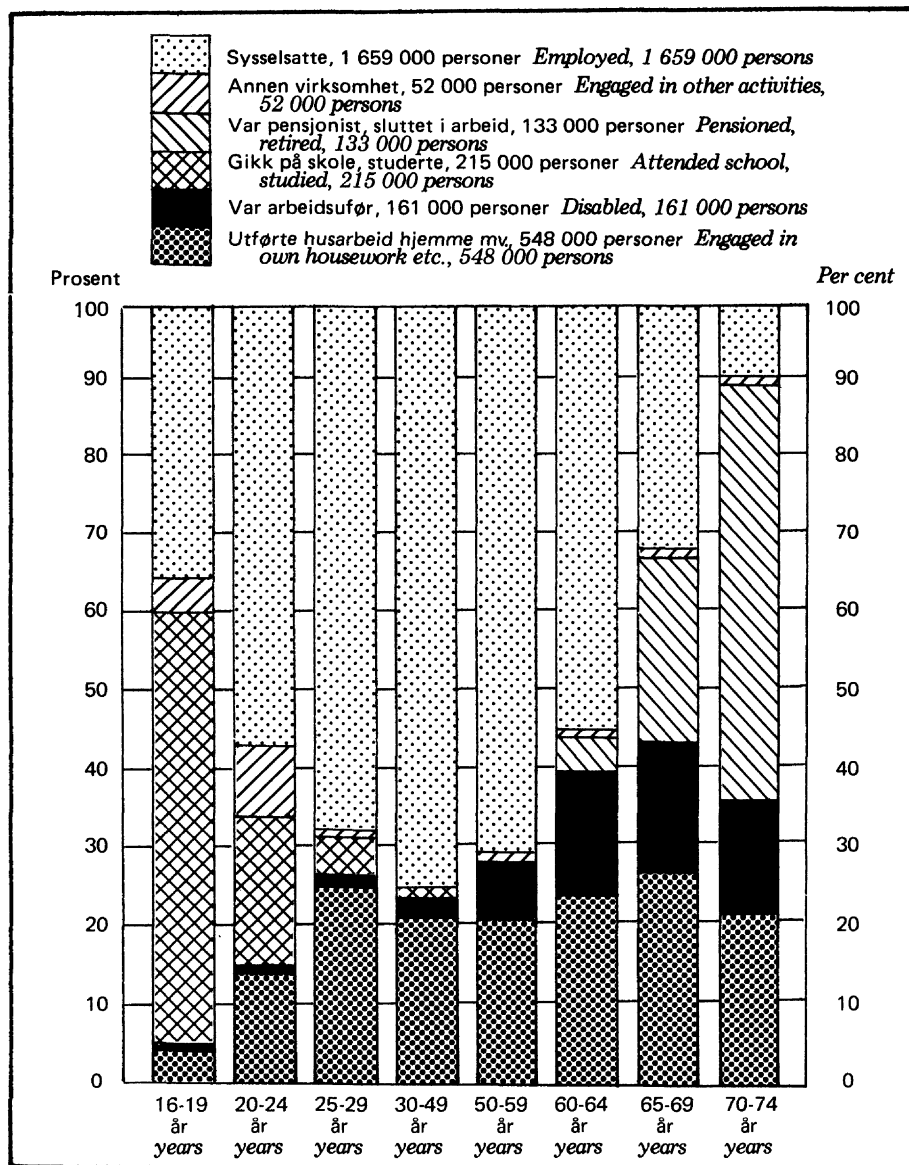
Blant de eldste er det mest vanlig ikke å oppgi noe "gjøremål" som svar på spørsmålet om hovedsakelig virksomhet. Over to tredjedeler av alle personer i alderen 70-74 år oppgir at de er arbeidsuføre, pensjonister eller har sluttet i arbeid (tilsvarer ca. 100 000 personer). Også blant 65-69-åringene utgjøres flertallet av de ikke sysselsatte personene av "pensjonister" og "arbeidsuføre". Det finnes en del "arbeidsuføre" i alle aldersgrupper, men tallmessig begynner denne situasjonen å gjøre seg gjeldende først i gruppa 30-49 år. Ca. 6 prosent av alle personer oppgir at de er arbeidsuføre på spørsmålet om hovedsakelig virksomhet. Dette tilsvarende om lag 160 000 personer. Nesten 75 000 er under 60 år. Ca. 5 prosent, eller tilsvarende 133 000 personer, svarer "pensjonist/sluttet i arbeid". Ca. 80 000 av disse er over 70 år.

Når det gjelder "arbeidsuførhet" som mulig arbeidshindring, er dette en tilstand som er sterkt relativ og bl.a. avhengig av størrelsen på og karakteren av det lokale arbeidsmarked. Vi har tidligere hevdet at tap av ervervsevne i forhold til bestemte yrker eller oppgaver, ikke innebærer at en person behøver å ha generelt lav ervervsevne eller at den generelle arbeidsmotivasjon faller bort.

Når det gjelder pensjonister, blir det ofte understreket at det kan være betydningsfullt også for disse å få delta i arbeidslivet hvis de ønsker det. Se referanser hos Foss (1976 a:16). De eldre utgjør også en viktig ressurs sett fra hele samfunnets synspunkt. Det er utført sosialmedisinske og andre undersøkelser som synes å vise at det blant de eldre selv kommer til uttrykk et ønske om inntektsgivende arbeid. Levekårsundersøkelsen viser at en betydelig andel av alderspensjonistene deltar i inntektsgivende arbeid (Ringén 1975, tabell 15.2), og at det blant dem som ikke deltar er en del som gir uttrykk for at de ønsker å delta. Andelen synker imidlertid raskt med stigende alder. (Ringén 1975, tabell 15.3.) Når pensjonistene blir bedt om å gi uttrykk for sin oppfatning av hva som er den viktigste ulempen ved å bli pensjonist, svarer 14 prosent av mennene at de "savner arbeidet/arbeidsmiljøet". (Tvede 1975, tabell 2.) Andelen er en god del større i større tettsteder enn i mindre tettsteder og spredtbygde strøk (tabell 11).

På samme måte som blant skoleelever og studenter er det mulig at behov eller ønsker om inntektsgivende arbeid blant arbeidsuføre og pensjonister kan være uttrykk for sosiale situasjoner som like gjerne kan tenkes påvirket ved andre tiltak. Det er f.eks. ikke gitt at yrkesdeltaking er det mest tilfredsstillende botemiddel for en presset trygde- eller pensjonistøkonomi. Kontakt- og deltakingsmotivet kan også tenkes møtt på andre arenaer enn arbeidsmarkedet.

Figur 2. Personer 16-74 år i forskjellige aldersgrupper, etter hovedsakelig virksomhet¹⁾. Års-gjennomsnitt 1974. Prosent *Persons aged 16-74 years in different age groups, by main activity. Annual average 1974. Per cent*

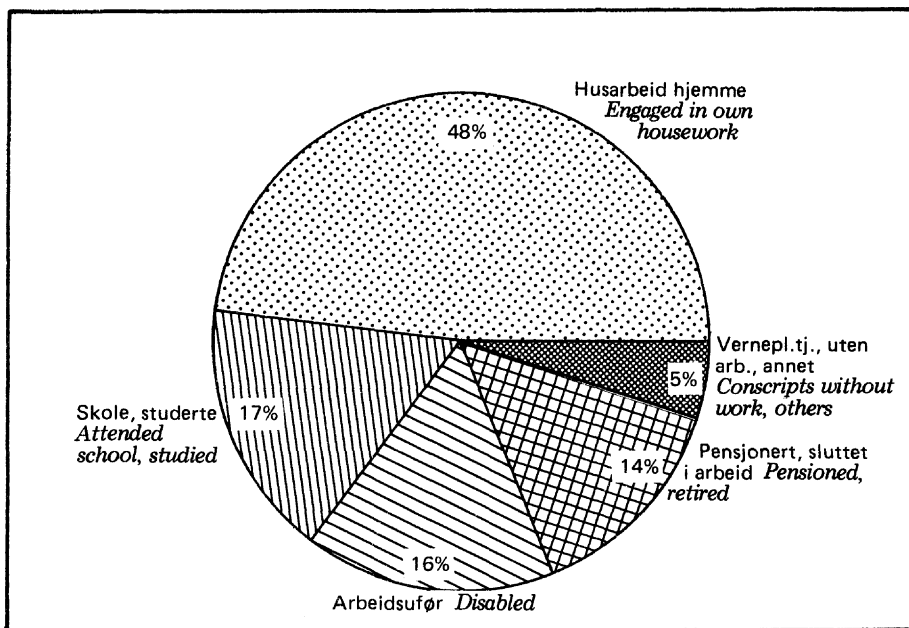

1) Sysselsatte i inntektsgivende arbeid med arbeidstid 1-21 blir også spurt om sin hovedsakelige virksomhet i undersøkelsesuken. Under en femtedel svarer «inntektsgivende arbeid». (Statistisk Sentralbyrå 1976, tab. 27.) Her er imidlertid hele gruppen regnet som sysselsatte.

1) *Employed persons at work with working hours 1-21 are also questioned of their main activity during the survey week. Less than one fifth answers «paid employment».* (Central Bureau of Statistics, 1976, table 27.) *The whole group is here, however, considered employed.*

Tallet på personer (16-74 år) utenfor arbeidsstyrken var i gjennomsnitt for 1974, i underkant av 1,1 millioner. (Tallet på personer i arbeidsstyrken var ca. 1,7 millioner. 25 000 personer var arbeidssøkere uten arbeidsinntekt.) De fordelte seg på hovedsakelig virksomhet som vist i figuren (spm. 12):

Figur 3. Personer ikke i arbeidsstyrken fordelt etter hovedsakelig virksomhet. Årsgjennomsnitt 1974 *Persons not in the labour force, by main activity. Annual average 1974*

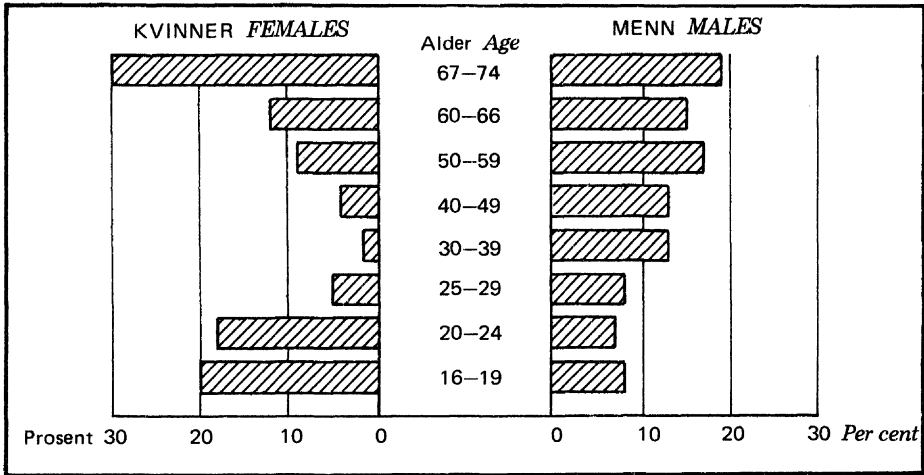
Til sammen er ca. en femtedel skoleelever, studenter eller inne til 1. gangs vernepliktstjeneste og nesten halvparten oppgir "husarbeid hjemme" som hovedsakelig virksomhet. Skoleelevene og studentene omfatter nesten utelukkende yngre, ugifte personer, mens personer i "husarbeid hjemme" hovedsakelig er gifte kvinner (88 prosent).

Resten av personene utenfor arbeidsstyrken oppgir enten å være arbeidsuføre (16 prosent) eller pensjonister (14 prosent). Noen få prosent sier at de er "uten arbeid" eller er "opptatt med annet". Over halvparten av de arbeidsuføre er menn, snaut en fjerdedel er gifte kvinner og drygt en tiendedel er henholdsvis ugifte og før gifte kvinner. Mennene utgjør også godt over halvparten av pensjonistene (56 prosent).

Totalt utgjør de gifte kvinnene om lag halvparten av gruppa "personer ikke i arbeidsstyrken", og kvinnene i alt utgjør over 70 prosent.

Befolkningen utenfor arbeidsstyrken fordeler seg på aldersgrupper som vist i figur 4.

Figur 4. Aldersfordeling for kvinner og menn, ikke i arbeidsstyrken. Årsgjennomsnitt 1974.
 Prosent *Males and females not in the labour force, by age. Annual average 1974.*
 Per cent

De fleste menn utenfor arbeidsstyrken er enten under 25 år (nesten to femtedeler) eller over 66 år (nesten en tredjedel).

Blant kvinnene befinner over to femtedeler seg i de midlere aldersgruppene (30-59 år). Bare 15 prosent er under 25 år og en femtedel er over 66.

I motsetning til folketellingen, har ikke AKU noe spørsmål som direkte tar sikte på å kartlegge hvilke aktiviteter/virksomheter intervjupersonene var beskjeftiget med i undersøkelsesperioden. Vi har derfor ikke grunnlag for å avgjøre hvorvidt ikke sysselsatte personer var arbeidsaktive på andre arenaer eller ikke i undersøkelsesuken. Dette spørsmålet er av stor betydning for en vurdering av hva det egentlig innebærer å være uten inntektsgivende arbeid og således av forholdet til arbeidsmarkedet blant de personer det gjelder. Se f.eks. Foss (1976 b).

Ut fra svarene på AKU's spørsmål "Hva gjorde De hovedsakelig i forrige uke?", kan vi imidlertid peke ut hvilke personer som på grunnlag av det vi kaller deres hovedsakelige virksomhet kan sies å være "arbeidsaktive" utenfor markedet. Dette gir et minimumstall for personer som kan sies å falle inn under et "arbeidsbegrep" som ikke er avgrenset av kravet til en økonomisk motytelse. Det utgjøres av personer i arbeid i eget hjem (bl.a. omsorgsarbeid og oppdragelse av barn) og av skoleelever og studenter.

Det er heller ikke vanlig å regne 1. gangs vernepliktstjeneste til "arbeidsmarkedet" selv om de vernepliktige mottar en viss økonomisk godtgjørelse. Personer i slik tjeneste regnes derfor i regelen også som arbeidsaktive utenfor markedet.

De som ikke oppgir noe direkte gjøremål eller virksomhet som svar på spørsmålet, blir regnet for å være ikke arbeidsaktive. Dette gjelder i hovedsak personer som har svart "var arbeidsufør" eller "var pensjonist/sluttet i arbeid" på spørsmålet om hovedsakelig virksomhet.

Denne klassifiseringen har mange svakheter. Vi har tidligere pekt på at den "hovedsakelige virksomheten" som oppgis, kan være lite representativ for intervjuobjektets samlede aktiviteter i undersøkelsesuken og i liten grad gjenspeile hans/hennes totale livssituasjon. Eventuelle aktiviteter som blir utført i tillegg til den "hovedsakelige" blir ikke registrert. Det blir heller ikke registrert hvorvidt personer som oppgir en arbeidsaktivitet også er arbeidsuføre (evt. trygdet som arbeidsuføre) eller pensjonister. Å være pensjonist eller ufør er ikke noe "gjøremål". Svaralternativene hører egentlig ikke hjemme på dette spørsmålet i det hele tatt, og det er i alle fall ikke nærliggende for intervjuobjektet å velge et av disse alternativene dersom det er tvil om hva som karakteriserer hans/hennes situasjon best. Det er grunn til å tro at de fleste gifte kvinner vil være tilbøyelige til å svare "husarbeid hjemme" selv i en situasjon hvor deres uførhet er av en slik art at husarbeidet nødvendigvis må få et minimalt omfang. Gifte kvinner med pensjon vil nok ofte regne seg som husmødre først og fremst. For menn i samme situasjon vil det falle naturligere å nytte karakteristikken arbeidsufør eller pensjonist selv om de også utførte visse arbeidsaktiviteter i hjemmet. Spørsmålet oppfordrer riktignok til å oppgi en aktivitet framfor en tilstand. Likevel tror vi at det, særlig blant menn, er en del som karakteriserer seg selv som ikke arbeidsaktive (uføre, pensjonister) på tross av at de faktisk utførte "arbeidsaktiviteter" i undersøkelsesuken.

Det er altså på grunnlag av personenes utsagn om hva de regner som sin hovedsakelige virksomhet i undersøkelsesuken, at vi i AKU kan trekke skillet mellom "arbeidsaktive" og "ikke arbeidsaktive". Vi vet ikke noe om omfanget av den oppgitte aktiviteten og om vedkommende har utført andre aktiviteter i tillegg. Vi vet lite om karakteren av den oppgitte og ikke noe om karakteren av evt. andre, ikke oppgitte, aktiviteter. Endelig kjenner vi ikke intervjuobjektets helsesituasjon, arbeidsførhet, hvorvidt vedkommende er mottaker av trygd, pensjon, hvordan intervjuobjektet blir forsørget etc.

I tabell 8 viser vi hvordan befolkningen fordeler seg i henhold til denne inndelingen.

Tabell 8. Menn og kvinner 16-74 år, etter aktivitet. Årsgjennomsnitt 1974. Prosent *Males and females aged 16-74, by activity. Annual average 1974. Per cent*

Kjønn/ ekteskaperlig status <i>Sex/marital status</i>	I alt <i>Total</i>	Arbeidsaktive <i>Active</i>					Ikke arbeidsaktive <i>Non-active</i>			Tallet på per- soner (1 000) <i>Number of persons (1 000)</i>
		Alle <i>All</i>	I ar- beids- styr- ken <i>In the labour force</i>	Ikke i ar- beidsstyrken <i>Not in the labour force</i>			Pen- sjo- Andre <i>Pensio- ned</i>	Andre <i>Others</i>	Andre <i>Others</i>	
				I hus- arbeid hjemme mv. <i>In own house- work etc.</i>	Andre <i>Others</i>	Andre <i>Others</i>				
Alle <i>All</i>	100	89	61	20	8	11	5	6	2 768	
Menn <i>Males</i> ..	100	88	77	1	10	12	5	7	1 379	
Kvinner <i>Females</i>	99	90	44	39	6	10	4	6	1 389	
Ugifte kvinner <i>Unmarried</i> ..	100	88	52	7	28	12	5	8	308	
Giftede kvinner <i>Married</i>	100	94	43	51	0	6	2	4	942	
Før gifte kvinner <i>Previously married</i>	99	67	37	29	0	13	19	14	139	

K i l d e: Statistisk Sentralbyrå 1976, tabellene 3 og 4.
Source: Central Bureau of Statistics 1976, tables 3 and 4.

Dersom vi regner med arbeidsaktiviteter både i og utenfor markedet, ser vi at det blant menn og kvinner er nesten like stor andel arbeidsaktive etter denne definisjonen (ca. 90 prosent). Gifte kvinner har den høyeste andelen arbeidsaktive (ca. 94 prosent). Forskjellene mellom menn og kvinner og mellom kvinner med forskjellig ekteskaperlig status knytter seg til fordelingen av de arbeidsaktive på arbeid henholdsvis i og utenfor arbeidsmarkedet. Mens det blant mennene er nesten 90 prosent av de arbeidsaktive som arbeider i markedet, er det bare halvparten av de arbeidsaktive kvinnene som gjør det. Lavest andel har de gifte kvinnene (46 prosent av de arbeidsaktive). Blant de gifte og før gifte kvinnene er det "husarbeid hjemme" som er den dominerende arbeidsaktiviteten, henholdsvis 54 og 44 prosent av de arbeidsaktive (tabell 9).

Tabell 9. Fordeling etter aktivitet for arbeidsaktive og for ikke arbeidsaktive menn og kvinner 16-74 år. Årsgjennomsnitt 1974. Prosent *Active and non-active males and females aged 16-74, by activity. Annual average 1974. Per cent*

	I alt <i>Total</i>	Arbeidsaktive <i>Active</i>				Ikke arbeidsaktive <i>Non-active</i>				
		I arbeidsstyrken <i>In the labour force</i>	Ikke i arbeidsstyrken <i>Not in the labour force</i>		Tallet på personer (1 000) <i>Number of persons (1 000)</i>	I alt <i>Total</i>	Pensjonister <i>Pensioned</i>	Andre <i>Others</i>	Tallet på personer (1 000) <i>Number of persons (1 000)</i>	
		I husarbeid hjemme <i>mv. En-gaged in own household etc.</i>	Andre <i>Others</i>							
Alle <i>All ...</i>	100	68	23	9	2 460	100	43	57	308	
Menn <i>Males .</i>	100	88	1	11	1 215	100	44	56	164	
Kvinner <i>Females</i>	101	50	44	7	1 245	100	42	58	144	
Ugifte kvinner <i>Unmarried .</i>	100	59	9	32	270	100	37	63	38	
Gifte kvinner <i>Married ...</i>	100	46	54	0	882	100	33	67	60	
Før gifte kvinner <i>Previously married ...</i>	100	56	44	0	93	100	59	41	46	

K i l d e: Statistisk Sentralbyrå 1976, tabellene 3 og 4.
Source: Central Bureau of Statistics 1976, tables 3 and 4.

Vi har nå drøftet omfang og sammensetning av målpopulasjonen (personer ikke i arbeidsstyrken) og sett denne gruppa i forhold til populasjonen i arbeidsstyrken. Vi har i denne sammenheng også sett litt på hvilke omstendigheter som karakteriserer og kanskje er med å bestemme ulike gruppers forhold til arbeidsmarkedet. I det følgende skal vi holde de arbeidsaktive i markedet og arbeidssøkerne utenfor (med unntak av to figurer). Tabellene 10 og 11 viser således hvordan personer ikke i arbeidsstyrken (målpopulasjonen) fordeler seg med hensyn til aktivitet eller tilstand.

Det går fram at over 70 prosent kan regnes som arbeidsaktive ifølge kriteriene foran (47 prosent av mennene og 81 prosent av kvinnene). Av de gifte kvinnene utenfor arbeidsstyrken er nesten 90 prosent arbeidsaktive (tabell 6). Alle de arbeidsaktive gifte og før gifte kvinnene

utenfor arbeidsstyrken er opptatt med husarbeid hjemme. Blant menn og ugifte kvinner er andre virksomheter dominerende, i hovedsak skolegang og studier (tabell 7).

Tabell 10. Menn og kvinner ikke i arbeidsstyrken og i alderen 16-74 år, etter aktivitet. Årsgjennomsnitt 1974. Prosent *Males and females not in the labour force aged 16-74, by activity. Annual average 1974. Per cent*

	I alt <i>Total</i>	Arbeidsaktive <i>Active</i>			Ikke arbeidsaktive <i>Non-active</i>			Tallet på per- soner (1 000) <i>Number of persons (1 000)</i>
		Alle <i>All</i>	En- gaged <i>in own house- work etc.</i>	Andre <i>Others</i>	Alle <i>All</i>	Pen- sjon- ister <i>Pen- sioned</i>	Andre	
Alle <i>All</i>	99	72	51	20	28	12	16	1 084
Menn <i>Males</i>	100	47	4	44	53	23	29	312
Kvinner <i>Females</i>	100	81	70	11	19	8	11	772
Ugifte kvinner <i>Unmarried</i>	100	74	16	59	26	9	16	148
Gifte kvinner <i>Married</i>	100	89	89	0	11	4	7	539
Før gifte kvinner <i>Previously married</i>	100	47	47	0	53	31	22	87

K i l d e: Statistisk Sentralbyrå 1976, tabellene 3 og 4.
Source: Central Bureau of Statistics 1976, tables 3 and 4.

Vi kan også se på hva som karakteriserer livssituasjonen til forskjellige aldersgrupper av kvinner og menn som ikke er sysselsatte¹⁾, se figurene 5 og 6. Det er fremdeles bare snakk om hva intervjuobjektet oppgir som sin hovedsakelige virksomhet.

Figur 5 viser at ikke sysselsatte menn over 30 år i liten grad er arbeidsaktive. Arbeidsaktivitetene for ikke sysselsatte menn består i hovedsak av skolegang/studier og delvis vernepliktstjeneste (gjelder aldersgruppa 20-24 år). En helt ubetydelig andel i de fleste aldersgruppene sier at "husarbeid hjemme" var deres hovedsakelige virksomhet. For de over 30 år er det sykdom og arbeidsuførhet som karakteriserer situasjonen for de fleste, til pensjonistene begynner å dominere bildet.

1) Vi har her nyttet gjennomsnittstall for 1976. Diagrammene inneholder også arbeidssøkere uten arbeidsinntekt. Disse utgjør ca. 31 000 personer i gjennomsnitt for 1976 eller ca. 3 prosent av tallet på personer i diagrammene.

Pensjonistene/de som har sluttet i arbeid finner vi fra 50-årsalderen med økende andel fram til den alminnelige pensjonsalder, da de blir den helt dominerende gruppa. I de midlere aldersgruppene (og delvis blant de yngste) er det en del som sier at de "var uten arbeid" eller var "opp-tatt med annet" uten å oppgi noen bestemt aktivitet eller omstendighet.

Blant de ikke sysselsatte kvinnene er det et stort flertall som, på grunnlag av sine utsagn, kan klassifiseres som arbeidsaktive helt fram til pensjonsalderen (figur 6). Også etter oppnådd pensjonsalder oppgir nesten halvparten at de er arbeidsaktive med "husarbeid hjemme". Fram til 25-årsalderen er skolegang den dominerende aktiviteten. Sykdom/ arbeidsuførhet er en karakteristikk som begynner å gjøre seg gjeldende allerede fra 25-årsalderen. Fra ca. 60-årsalderen er det en jamm økning i andelen som er pensjonister/sluttet i arbeid.

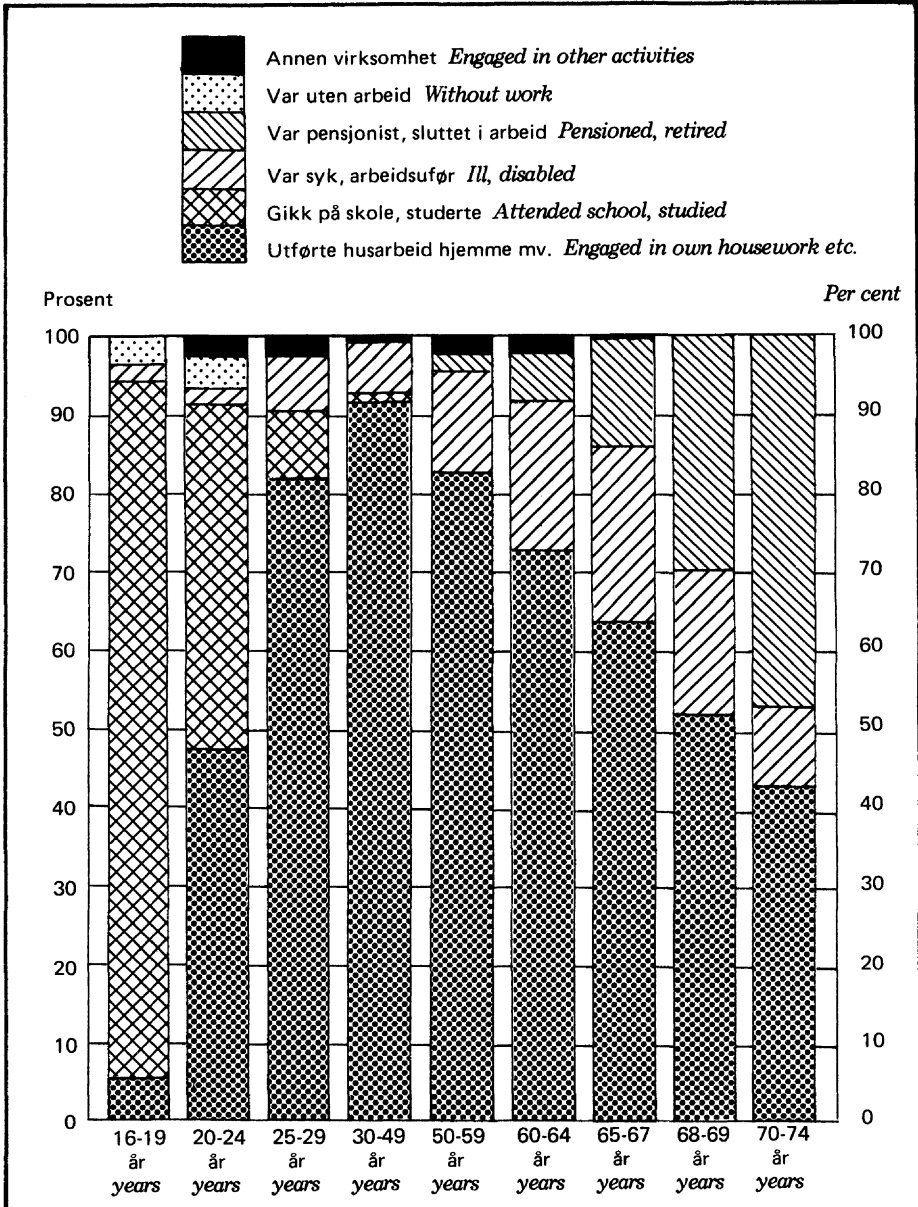
Som vi har vist, er det rimelig å regne med noen systematiske forskjeller i rapporteringen hos henholdsvis kvinner og menn. Når f.eks. nesten halvparten av kvinnene over pensjonsalderen er arbeidsaktive, mens bare ca. en tyvendedel av mennene er det, er det lite sannsynlig at dette gjenspeiler reelle forskjeller i aktivitetsnivå og kanskje heller ikke i aktivitetsevne.

Tabell 11. Fordeling etter aktivitet for arbeidsaktive og for ikke arbeidsaktive menn og kvinner utenfor arbeidsstyrken og i alderen 16-74 år, etter aktivitet. Årsgjennomsnitt 1974. Prosent *Active and non-active males and females outside the labour force aged 16-74, by activity. Annual average 1974. Per cent*

		Arbeidsaktive <i>Active</i>			Ikke arbeidsaktive <i>Non-active</i>				
		I hus- arbeid hjemme mv.		Andre <i>Others</i>	Tallet på per- soner (1 000) <i>Number of persons (1 000)</i>	Pen- sjon- ister <i>Pen- sioned</i>		Tallet på per- soner (1 000)	
I alt <i>Total</i>	<i>En- gaged in own house- work etc.</i>					I alt	Andre		
Alle	<i>All</i>	100	71	29	776	100	43	57	308
Menn	<i>Males</i>	100	7	93	148	100	44	56	164
Kvinner	<i>Females</i>	100	86	14	628	100	42	58	144
	Ugifte kvinner <i>Unmarried</i>	100	21	79	110	100	37	63	38
	Gifte kvinner <i>Married</i>	100	100	0	479	100	33	67	60
	Før gifte kvinner <i>Pre- viously married</i>	100	100	0	41	100	59	41	46

K i l d e: Statistisk Sentralbyrå 1976, tabellene 3 og 4.
Source: Central Bureau of Statistics 1976, tables 3 and 4.

Figur 6. Ikke sysselsatte kvinner i forskjellige aldersgrupper, etter aktivitet. 1. kvartal 1976.
 Prosent *Non-employed females in different age groups, by activity. 1st quarter 1976.*
 Per cent

I tilleggundersøkelsen til AKU i 4. kvartal 1976 (TU) har vi i tillegg til AKU-spørsmålene spurt om de intervjuedes viktigste kilde til livsopphold, "trygdestatus" og tid nyttet til egenarbeid i hjemmet. I tabellene har vi holdt skoleelever/studenter 16-19 år utenfor.

Tabell 12 viser sammenhengen mellom svarene på spørsmålet om hovedsakelig virksomhet og et spørsmål om personenes viktigste kilde til livsopphold.

Tabell 12. Personer utenfor arbeidsstyrken¹⁾, etter hovedsakelig virksomhet og viktigste kilde til livsopphold. 1 000 *Persons outside the labour force*¹⁾, by main activity and main source of livelihood. 1 000

Hovedsakelig virksomhet <i>Main activity</i>	Alle <i>All</i>	Viktigste kilde til livsopphold <i>Main source of livelihood</i>			
		Pensjon, trygd <i>Pension, social security fund</i>	Husarbeid for egen husholdning, for- sørget av privatpersoner <i>Housework in own home, supported by private persons</i>	Inntekt av eget arbeid, formue, lån, stipend etc. <i>Income from own work, property, loan, benefits etc.</i>	Uoppgitt <i>Unspecified</i>
Alle <i>All</i>	777	314	332	43 ²⁾	88
Var syk, var arbeidsufør <i>Ill, disabled</i>	107	82	12	2	11
Utførte husarbeid hjemme <i>Engaged in own housework</i>	426	83	298	6	39
Gikk på skole/studerte, 20-74 år <i>Attended school, studied</i>	60	2	10	27	21
Var pensjonist <i>Pensioned, retired</i>	157	142	0	2	13
Var uten arbeid, opptatt med annet <i>Without work, engaged in other activities</i>	27	5	12	6	4

1) Unntatt skoleelever/studenter 16-19 år. 2) Av dette er det ca. 8 000 personer med "inntekt av eget arbeid" som viktigste kilde til livsopphold.

1) *Pupils/students aged 16-19 excluded.* 2) *Of which approx. 8 000 persons with "income from work" as main source of livelihood.*

I den største av gruppene, personer som hovedsakelig utførte husarbeid hjemme, var det ca. 83 000, eller snaut en femtedel, som hadde trygd/pensjon som sin viktigste kilde til livsopphold. De fleste hadde sin viktigste forsørgelseskilde knyttet til sitt virke som husarbeidende. Totalt sett var det ca. to femtedeler som oppgav trygd/pensjon som sin viktigste kilde til livsopphold. Blant personer som var "syke/arbeidsuføre" var det 82 000 (ca. 77 prosent) som hadde pensjon/trygd som viktigste kilde til livsopphold.

På spørsmål om de mottok noen form for trygd eller pensjon (unntatt barnetrygd), har nærmere halvparten av personene (ca. 380 000) svart ja. Det gjelder drygt en fjerdedel av dem med "husarbeid hjemme" som hovedsakelig virksomhet og nesten alle "pensjonister" og "arbeidsuføre" (tabell 13). Tabell 13 viser også andelen av alle i hver gruppe som mottok uføretrygd. Ca. 11 prosent i alt mottok denne formen for trygd og prosenten var ca. 62 (tilsvarende ca. 51 000 i totalbefolkningen) for dem som oppgav "var arbeidsufør" som sin hovedsakelige virksomhet. Dette betyr at under 60 prosent av de uføretrygdene oppgav "var arbeidsufør" som sitt hovedsakelige gjøremål, mens bare ca. 62 prosent av dem som oppgav dette som hovedsakelig gjøremål, faktisk også oppgav at de mottok slik trygd.

Ca. 157 000 oppgav "var pensjonist, sluttet i arbeid" som sin hovedsakelige virksomhet (tabell 13). Av disse var det bare ca. 111 000 som mottok folkepensjon/alderspensjon. (I alt 155 000 av disse mottok en eller annen form for trygd eller pensjon.)

Tabell 13. Personer utenfor arbeidsstyrken¹⁾, etter om de mottok noen form for trygd og etter om de mottok uføretrygd *Persons outside the labour force¹⁾, by whether they received any form of insurance and disability insurance*

	Alle (1 000) <i>All</i> (1 000)	Andel som mottok trygd/pensjon (unntatt barnetrygd) <i>Receiving social security/pension (child benefit excluded)</i>	
		Pst.	<i>P.c.</i>
Alle <i>All</i>	777	49	11
Var syk <i>Ill</i>	25	70	26
Utførte husarbeid hjemme <i>Engaged in own housework</i>	426	26	4
Gikk på skole/studerte, 20-74 år <i>Attended school, studied</i>	60	6	-
Var arbeidsufør <i>Disabled</i>	82	96	62
Var pensjonist, sluttet i arbeid <i>Pensioned, retired</i>	157	99	4
Var uten arbeid <i>Without work</i> ..	11	19	2
Opptatt med annet <i>Engaged in other activities</i>	16	32	2

1) Se note 1, tabell 12.

1) See note 1, table 12.

I TU har vi kartlagt omfanget av én kategori aktiviteter, nemlig hva vi kan kalle "egenarbeid": Husarbeid, matlaging, barnepass og annet arbeid for egen husholdning. Spørsmålet ble stilt til alle utenfor arbeidsstyrken (unntatt skoleelever/studenter 16-19 år). Det lyder slik: "Om lag hvor mange timer i gjennomsnitt bruker De til husarbeid, matlaging, barnepass og annet arbeid for egen husholdning på en vanlig hverdag?"

Tabell 14 viser omfanget av egenarbeid for menn og kvinner i forskjellige "livssituasjoner". I gjennomsnitt nyttet personene nesten fem timer til egenarbeid på en vanlig hverdag. Som ventet er det store variasjoner etter kjønn og ekteskapelig status. De gifte kvinnene utførte egenarbeid gjennomsnittlig i 6,6 timer på en vanlig hverdag. De gifte kvinnene som oppgav "husarbeid hjemme" som hovedsakelig virksomhet, arbeidet gjennomsnittlig 7 timer med matlaging, barnepass og annet egenarbeid. Også blant dem som oppgav at de var syke, arbeidsuføre eller

Tabell 14. Gjennomsnittlig antall timer nyttet til egenarbeid på en vanlig hverdag for personer utenfor arbeidsstyrken¹⁾, gruppert etter hovedsakelig virksomhet, kjønn og ekteskapelig status (kvinner) *Average number of hours spent on household work and family care on a workday by persons outside the labour force¹⁾, by main activity, sex and marital status (females)*

				Kvinner <i>Females</i>		
		Alle	Menn	Ugifte	Gifte	Før gifte
		<i>All</i>	<i>Males</i>	<i>Unmarried</i>	<i>Married</i>	<i>Previously married</i>
Alle	<i>All</i>	4,9	1,4	3,6	6,6	4,2
Var syk	<i>Ill</i>	3,5	0,9	3,0	4,9	3,3
Utførte husarbeid hjemme	<i>Engaged in own housework</i> ..	6,7	3,4	6,3	7,0	4,7
Gikk på skole/studerte, 20-74 år	<i>Attended school, studied</i>	1,1	0,6	0,9	3,8	(3,0)
Var arbeidsufør	<i>Disabled</i> .	2,8	1,6	3,2	3,9	3,9
Var pensjonist, sluttet i arbeid	<i>Pensioned, retired</i>	2,5	1,5	4,1	4,4	3,9
Var uten arbeid	<i>Without work</i>	1,8	1,5	(2,5)	-	(4,0)
Opptatt med annet	<i>Engaged in other activities</i>	4,7	(0,5)	(7,5)	7,0	3,9

1) Se note 1, tabell 12.

1) See note 1, table 12.

pensjonister, ble det av kvinnene oppgitt betydelige mengder utført egenarbeid (noe lavere tall for "syke" og "arbeidsuføre" enn for "pensjonister"). Blant disse "ikke arbeidsaktive" kvinnene, i henhold til AKU's definisjoner, (nesten 130 000, derav drygt 60 000 "syke" og "uføre") ble det m.a.o. utført arbeidsaktiviteter av gjennomsnittlig mellom 3 og 5 timers varighet på en vanlig hverdag.

Det er ingen direkte sammenheng mellom tid brukt til egenarbeid og den mengde egenarbeid som skal utføres. Personenes oppfatning av og evne til å tilfredsstille behov varierer. Blant "syke", "arbeidsuføre" og "pensjonister" er det grunn til å tro at det gjennomsnittlig nyttes mer tid til hver aktivitet enn i andre grupper, og dessuten at det i mindre grad enn i andre grupper nyttes uteproduserte varer og tjenester.

Inntektsgivende arbeid og egenarbeid er for mange konkurrerende aktiviteter, og om de skal delta på arbeidsmarkedet vil være et resultat av en vurdering av den totale arbeidsbelastning deltakingen vil medføre.

Grupper som på grunn av helseforhold eller høy alder nytter mye tid på det minimum av egenarbeid som må til for å dekke de daglige behov, vil ha redusert sine muligheter for å ta inntektsgivende arbeid. Det høye timetallet kan være uttrykk for en betydelig arbeidsevne, dersom det også blir utført mye arbeid. På den annen side kan et høyt timetall være uttrykk for lav arbeidsevne, hvis det betyr at det går med mye tid til å få utført små arbeidsoperasjoner.

Gifte kvinner, og særlig de som "utførte husarbeid hjemme", har ofte full arbeidsdag med nødvendig arbeid for hjem og familie. Deltaking på arbeidsmarkedet vil for denne gruppa forutsette enten dobbeltarbeid med svært stor arbeidsbelastning, en større grad av arbeidsdeling i hjemmet, mer omfattende kjøp av varer og tjenester i markedet, eller en merkbar reduksjon av standarden/omfanget av egenarbeidet. Tilpassningsmåten vil avhenge av graden av disposisjonsfrihet med hensyn til egen tid. Muligheten for å velge avhenger igjen av husholdningens ressurser. Lingsom (1975) fant en klar sammenheng mellom tid nyttet til inntektsgivende arbeid og tid nyttet til egenarbeid, slik at gjennomsnittlig tid nyttet til egenarbeid avtok med økning i tid nyttet til inntektsgivende arbeid. Det gjaldt begge kjønn, men sammenhengen var mye sterkere for kvinner enn for menn.

Sammenhengen mellom tid nyttet til egenarbeid og personenes forsørgelsesmåte er antydnet i tabell 15.

Tabellen viser at personer som mottok trygd, i gjennomsnitt nyttet langt færre timer til egenarbeid enn personer uten trygd. Dette gjaldt også blant personer som var arbeidsaktive i husarbeid hjemme. Tallene kan være påvirket av at trygdemottakere og personer som ikke mottar trygd har ulik kjønnsfordeling.

Tabell 15. Gjennomsnittlig antall timer nyttet til egenarbeid på en vanlig hverdag for personer utenfor arbeidsstyrken¹⁾ med forskjellig hovedsakelig virksomhet og trygdestatus *Average number of hours spent on household work and family care on a workday by persons outside the labour force¹⁾, by main activity and insurance status*

Hovedsakelig virksomhet <i>Main activity</i>	Alle (inkludert uoppgitt trygdestatus) <i>All (unspecified social security included)</i>	Trygdestatus <i>Social security status</i>	
		Mottar trygd eller pensjon (unntatt barnetrygd) <i>Receiving social security (child benefit excluded)</i>	Mottar ikke trygd eller pensjon <i>Not receiving social security or pension</i>
Alle <i>All</i>	4,9	3,8	7,1
Var syk <i>Ill</i>	3,5	3,2	6,1
Utførte husarbeid hjemme <i>Engaged in own housework</i> .	6,7	5,8	7,9
Gikk på skole/studerte, 20-74 år <i>Attended school, studied</i>	1,1	(3,0)	1,7
Var arbeidsufør <i>Disabled</i>	2,8	3,1	(3,6)
Var pensjonist, sluttet i arbeid <i>Pensioned, retired</i>	2,5	2,8	(2,0)
Var uten arbeid <i>Without work</i>	1,8	(2,2)	2,1
Opptatt med annet <i>Engaged in other activities</i>	4,7	(3,2)	6,1

1) Se note 1, tabell 12.

1) See note 1, table 12.

4.2.4. Arbeidsmarkedserfaring

Skillet mellom personer i og utenfor arbeidsstyrken i AKU er nokså tilfeldig, og blant personer som ble regnet med i arbeidsstyrken, men som hadde få arbeidstimer i undersøkelsesuken, er det representert situasjoner som er de samme som eller sterkt beslektet med dem vi finner blant personer utenfor arbeidsstyrken. Det er snakk om en glidende overgang, fra situasjoner som representerer en sterk tilknytning til arbeidsmarkedet, til ingen tilknytning. Det er derfor mye som taler for at populasjonen burde omfatte alle personer "i kanten av" arbeidsstyrken, også dem som er innenfor, men som allikevel har en marginal tilknytning. Ved å bygge på opplysninger om faktiske erfaringer på arbeidsmarkedet for de personene som er med i TU, får vi en indikator på et evt. "slektskap" mellom vår populasjon og personer i arbeidsstyrken. Slike opplysninger har også andre funksjoner:

For det første representerer de en indikator på styrke og omfang av personenes tilknytning til arbeidsmarkedet. For det andre vet vi at sannsynligheten for at en person vil komme til å følge det handlingsmønster vedkommende selv forutsier, avhenger av denne personens erfaringer innenfor det atferdsområde forutsigelsen gjelder. Se Foss (1974).

Sammen med opplysninger om de intervjuedes livssituasjon generelt (forsørgelsesmåte, ressurser, gjøremål), gir disse opplysningene et bedre grunnlag for å vurdere hva det egentlig innebærer å være utenfor arbeidsstyrken og "mulig arbeidssøker" i AKU, særlig sett i forhold til diskusjonen om arbeidsløshetsbegrepet. Se Foss (1976, særlig side 1-5) og Foss og Hoffmann (1979). Vi er selvsagt spesielt interessert i å se hvordan disse egenskapene påvirker de "innstillinger" som kommer til uttrykk (se kap. 4.3).

Det AKU-skjemaet som er tatt i bruk fra og med 1. kvartal 1976, har fått med et spørsmål om hvorvidt ikke sysselsatte personer (personer utenfor arbeidsstyrken pluss arbeidssøkere) har hatt inntektsgivende arbeid i løpet av de siste 12 måneder. Hvis vi holder arbeidssøkerne utenfor, er det ca. 36 prosent av ikke sysselsatte menn og ca. 20 prosent av ikke sysselsatte kvinner som har hatt inntektsgivende arbeid i løpet av de siste 12 månedene forut for intervjudtidspunktet - 1. kvartal 1976 (tabell 16). For menn utenfor arbeidsstyrken er andelen som har hatt arbeid i 12-månedersperioden, lavest blant dem som oppgir at hovedsakelig virksomhet var "var syk, arbeidsufør" eller "var pensjonist/sluttet i arbeid". Blant de øvrige gruppene av menn, har henholdsvis ca. 48, 56 og 69 prosent vært tilknyttet arbeidsmarkedet i løpet av de siste 12 månedene. I alt har ca. 102 000 av mennene hatt inntektsgivende arbeid, hvorav 70 prosent gikk på skole/studerte i undersøkelsesuken.

Av de ca. 705 000 kvinnene utenfor arbeidsstyrken er det ca. 133 000 eller ca. en femtedel som har hatt inntektsgivende arbeid i løpet av de siste 12 månedene. Som for menn er andelen høy for personer med skolegang/studier som hovedsakelig virksomhet. For kvinner som "utførte husarbeid hjemme" er andelen bare ca. 16 prosent. Tallmessig er dette en gruppe på ca. 75 000 kvinner. Andelen er raskt avtagende med stigende alder. Dette gjelder også totalt sett både for menn og kvinner (figur 7).

Blant dem som har hatt inntektsgivende arbeid (ca. 36 prosent av mennene og ca. 20 prosent av kvinnene utenfor arbeidsstyrken), er det av interesse for forståelsen av deres forhold til arbeidsmarkedet hva som var grunnen til at de sluttet i sitt siste arbeidsforhold. I tabell 17 har vi bare sett på totaltallene for menn og kvinner når det gjelder deres egne oppgitte grunner til at de sluttet (tabellen omfatter også "arbeidssøkere uten arbeidsinntekt").

Tabell 16. Personer utenfor arbeidsstyrken som har hatt inntektsgivende arbeid i løpet av de siste 12 månedene, etter kjønn og hovedsakelig virksomhet. Antall og prosent for hver gruppe.
1. kvartal 1976 *Persons outside the labour force having had paid employment during the last 12 months, by sex and main activity. Number and per cent in each group. 1st quarter 1976*

	Utførte husarbeid hjemme		Gikk på skole, studerte		Var syk, arbeidsufør		Var pensjonist/sluttet i arbeid		Var uten arbeid, opptatt med annet			
	1 000	Pst. P.c.	1 000	Pst.	1 000	Pst.	1 000	Pst.	1 000	Pst.		
Alle <i>All</i>	133	19	75	(16)	48	45	(5)	(7)	(3)	(5)	(2)	(55)
Kvinner <i>Females</i>	101	36	(6)	(48)	72	56	(5)	(9)	14	18	(5)	(69)
Menn <i>Males</i>												

28 prosent av mennene og 39 prosent av kvinnene oppgir en grunn som har å gjøre med egenskaper ved det arbeidsforholdet de var engasjert i. Den største kategorien her, "sesongarbeid, etc.", gir ingen holdpunkter for å avgjøre om opphøret av arbeidsforholdet var planlagt og frivillig fra intervjuobjektets synspunkt eller ikke. Antakelig rommer denne kategorien endel skoleelever som i løpet av det siste året har hatt ferie- eller andre kortidsjobber (se også tabell 16). Kategorien må imidlertid også romme en god del andre personer siden det for de fleste "feriearbeidende" skoleelever/studenter antakelig er mest nærliggende å svare "videre utdanning" på det aktuelle spørsmålet. Nesten to femtedeler av mennene og nesten en fjerdedel av kvinnene svarer dette.

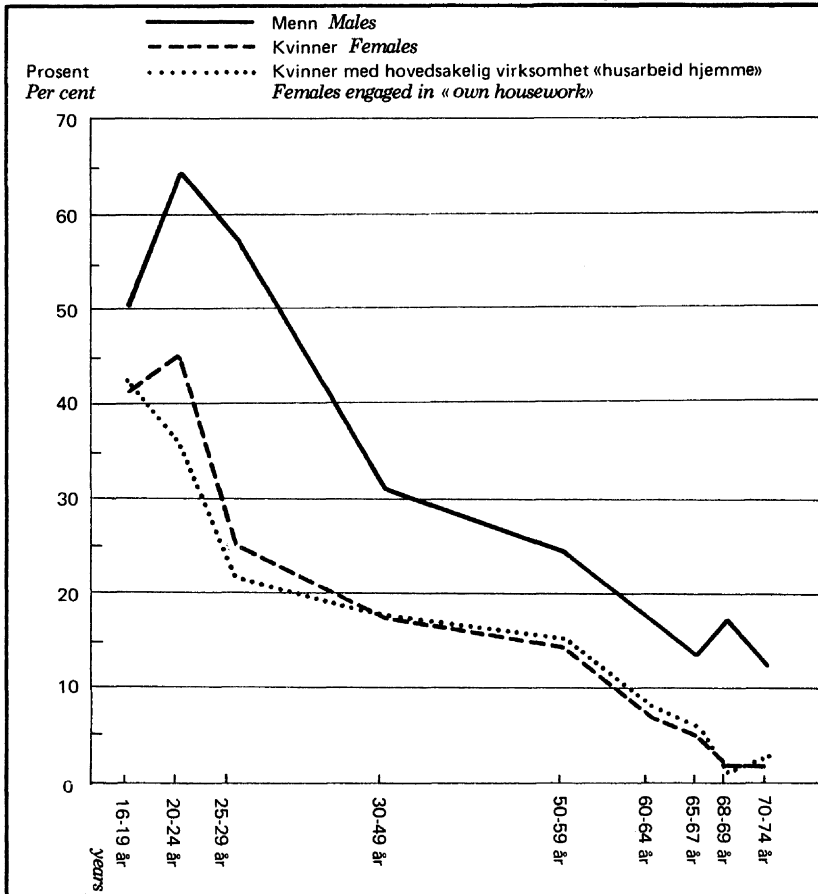
Hvorvidt en person har vært i stand til og motivert for å ta arbeid i nærmeste fortid er en viktig indikator på denne personens forhold til arbeidsmarkedet. Det er nok flere personer utenfor arbeidsstyrken i denne situasjonen enn de 19 prosent av kvinnene og 36 prosent av mennene som faktisk har hatt inntektsgivende arbeid i løpet av de siste 12 måneder.

Vi antar imidlertid at de som faktisk har hatt slikt arbeid, på en måte er mer "beslektet" med personer i arbeidsstyrken enn de som ikke har hatt det. Det er rimelig å vente at personer med slik erfaring står "nærmere" arbeidsmarkedet enn personer uten, og at dette vil gjenspeiles både i deres innstilling til inntektsgivende arbeid (ønske/behov), i deres livssituasjon og i hvilke betingelser som må være tilstede for at de skal søke arbeid. Gruppen med slik erfaring er imidlertid ikke homogen mht. forholdet til arbeidsmarkedet. Dette viser blant annet svarfordelingen på spørsmålet om grunn til at de sluttet i sitt forrige arbeidsforhold (tabell 17).

Tabell 17. Ikke sysselsatte menn og kvinner som i løpet av de siste 12 månedene har hatt inntektsgivende arbeid, etter grunn til at de sluttet i sitt forrige arbeid. 1. kvartal 1976. Prosent
Non-employed males and females having had paid employment during the last 12 months, by reason leaving their last job. 1st quarter 1976. Per cent

	Sesong- arbeid/ annet kort- varig, tidsav- grenset arbeid <i>Seasonal work/ other work of short dura- tion, time limited work</i>	Ble opp- sagt/ be- drift- en ned- lagt <i>Dis- charged/ business shut down</i>	Likte ikke ar- beidet/arbeids- forholdene. For lang ar- beidsreise/ upassende arbeidstid. Var ikke lønnsomt <i>Did not approve of work/working conditions. Too long journey/un- suitable working hours. Did not pay off</i>	Inn- gåelse av ekte- skap/ svanger- skap/ fødsel <i>Marri- age/ preg- nancy/ birth</i>	Videre utdan- ning <i>Further edu- cation</i>	Opp- nådd pen- sjons- alder <i>Pen- sioned</i>	Svek- ket helse <i>Im- paired health</i>	Annen grunn <i>Other reason</i>	Tallet på per- soner (1000) <i>Number of persons (1000)</i>
Menn <i>Males</i> . . .	25	3	0	—	39	9	5	20	125
Kvinner <i>Females</i> . .	31	4	4	10	24	2	5	20	140

Figur 7. Andel av personer utenfor arbeidsstyrken¹⁾ som har hatt inntektsgivende arbeid siste 12 måneder. 1. kvartal 1976. Prosent
Percentage of persons outside the labour force¹⁾, having had paid employment during the last 12 months. 1st quarter 1976. Per cent

1) Unntatt vernepliktige.

1) *Conscripts excluded.*

I TU spurte vi om personene noen gang hadde hatt inntektsgivende arbeid og fulgte opp med at spørsmål om hvor lenge det var siden de sluttet i sitt siste inntektsgivende arbeid.

Tabellene 18, 19 og 20 fordeler ulike grupper av personer utenfor arbeidsstyrken i TU etter tidligere arbeidsmarkedstilknytning. Det var under en tiendedel av de spurte som overhodet ikke hadde hatt inntektsgivende arbeid. 70 prosent hadde hatt arbeid for over et år siden, mens bare en femtedel hadde hatt arbeid det siste året.

Andelen med tidligere yrkeserfaring varierte ikke sterkt mellom de forskjellige gruppene av personer utenfor arbeidsstyrken. Variasjonen var derimot stor når det gjelder tid siden vedkommende var yrkesaktiv. Av de ca. 60 000 voksne "skoleelever" og "studenter" hadde over 40 000 (over 70 prosent) hatt inntektsgivende arbeid i løpet av det siste året. Det dreier seg antakelig i stor utstrekning om arbeid i ferier og kortvarige bijobber til skolegang og studier. "Arbeidsuføre", "pensjonister" og den store gruppa som "utførte husarbeid hjemme", hadde relativt færrest personer som hadde hatt inntektsgivende arbeid det siste året (5, 14 og 16 prosent). Av de ca. 426 000 personene i husarbeid hjemme, hadde over 40 000 aldri hatt inntektsgivende arbeid, og ca. 310 000 av dem som hadde hatt slikt arbeid hadde ikke hatt det i løpet av de siste 12 månedene. Denne gruppa som helhet kan vi derfor si har nokså stor avstand til arbeidsmarkedet (det samme gjelder "arbeidsuføre" og "pensjonister"). Blant de ca. 70 000 i husarbeid hjemme som hadde hatt inntektsgivende arbeid siste 12 måneder, vil det være et stort innslag av personer som har hatt deltidsarbeid og kortvarige, løse arbeidsforhold siden gruppa i det vesentlige består av gifte kvinner.

Av de over 190 000 menn utenfor arbeidsstyrken i TU hadde snaut en tredjedel hatt inntektsgivende arbeid i løpet av de siste 12 månedene. Det var nesten ingen i denne gruppa som aldri har hatt slikt arbeid. Som ventet var det bare en liten del av de ca. 433 000 gifte kvinnene (ca. 17 prosent) som hadde hatt arbeid i løpet av de siste 12 månedene. Andelen var enda mindre blant de ca. 94 000 før gifte kvinnene (ca. 9 prosent).

Tabell 20 viser, som ventet, at andelen med inntektsgivende arbeid siste 12 måneder var størst blant de yngste og er synkende med stigende alder. Se også rapport 2, Foss (1977, kap. 4.4). Det er en liten økning rett etter passering av lovfestet pensjonsalder. De midlere aldersgruppene domineres av gifte kvinner i husarbeid hjemme.

Tabell 18. Personer utenfor arbeidsstyrken¹⁾ med forskjellig hovedsakelig virksomhet, etter om de har hatt inntektsgivende arbeid *Persons outside the labour force¹⁾ with different main activities, by whether they have had paid employment*

	Alle <i>All</i>	Har hatt inntektsgivende arbeid <i>Have had paid employment</i>				Aldri hatt inntektsgivende arbeid <i>Never had paid employment</i>		Uoppgitt <i>Unspecified</i>		
		Siste 12 mndr. <i>During last 12 months</i>	Ikke siste 12 mndr. <i>Not during last 12 months</i>							
	1 000	Pst. <i>P.c.</i>	1 000	Pst.	1 000	Pst.	1 000	Pst.	1 000	Pst.
Alle <i>All</i>	778	99	157	20	547	70	63	8	11	1
Var syk <i>Ill</i>	25	99	5	20	17	68	2	10	0	1
Utførte husarbeid hjemme <i>Engaged in own housework</i>	426	100	70	16	310	73	41	10	5	1
Gikk på skole/studerte, 20-74 år <i>Attended school, studied</i> .	60	100	43	72	12	20	3	5	2	3
Var arbeidsufør <i>Disabled</i>	82	101	4	5	69	84	8	10	2	2
Var pensjonist/sluttet i arbeid <i>Pensioned, retired</i>	156	100	22	14	125	80	8	5	2	1
Var uten arbeid <i>Without work</i>	11	99	5	45	5	45	1	9	-	-
Opptatt med annet <i>Engaged in other activities</i>	16	101	6	38	10	63	-	-	-	-

1) Se note 1, tabell 12.

1) See note 1, table 12.

Tabell 19. Menn og kvinner utenfor arbeidsstyrken¹⁾, etter om de har hatt inntektsgivende arbeid *Males and females outside the labour force¹⁾, by whether they have had paid employment*

	Alle <i>All</i>		Har hatt inntektsgivende arbeid <i>Have had paid employment</i>				Aldri hatt inntektsgivende arbeid <i>Never had paid employment</i>		Uoppgitt <i>Unspecified</i>	
			Siste 12 mndr. <i>During last 12 months</i>	Ikke siste 12 mndr. <i>Not during last 12 months</i>	1 000	Pst.	1 000	Pst.	1 000	Pst.
Alle <i>All</i>	778	99	157	20	547	70	63	8	11	1
Menn <i>Males</i>	191	100	59	31	125	65	4	2	4	2
Ugifte kvinner <i>Unmarried females</i>	59	101	17	29	33	56	8	14	1	2
Gifte kvinner <i>Married females</i>	433	100	73	17	318	73	38	9	5	1
Før gifte kvinner <i>Previously married females</i>	94	101	8	9	71	76	14	15	1	1

1) Se note 1, tabell 12.

1) See note 1, table 12.

Tabell 20. Personer utenfor arbeidsstyrken¹⁾, etter alder og etter om de har hatt inntektsgivende arbeid *Persons outside the labour force¹⁾, by age and whether they have had paid employment*

	Alle <i>All</i>		Har hatt inntektsgivende arbeid <i>Have had paid employment</i>				Aldri hatt inntektsgivende arbeid <i>Never had paid employment</i>		Uoppgitt <i>Unspecified</i>	
			Siste 12 mndr. <i>During last 12 months</i>	Ikke siste 12 mndr. <i>Not during last 12 months</i>	1 000	Pst.	1 000	Pst.	1 000	Pst.
Alle <i>All</i>	778	99	157	20	547	70	63	8	11	1
16-19 år <i>years</i>	12	100	4	33	5	42	3	25	-	-
20-24 "	89	100	45	51	37	42	4	4	3	3
25-29 "	72	100	24	33	43	60	4	6	1	1
30-49 "	156	100	33	21	114	73	7	5	2	1
50-59 "	111	100	17	15	82	74	11	10	2	1
60-64 "	81	100	8	10	63	78	9	11	1	1
65-66 "	42	98	4	10	32	76	5	12	0	0
67-69 "	78	99	12	15	58	74	7	9	1	1
70-74 "	137	100	10	7	113	83	12	9	1	1

1) Se note 1, tabell 12.

1) See note 1, table 12.

Foran har vi vist at "videreutdanning" og "sesongarbeid/annet kortvarig, tidsavgrenset arbeid" var de hyppigst oppgitte grunnene til å slutte i forrige arbeid for personer som hadde hatt arbeid i løpet av de siste 12 månedene (tall for 1. kvartal 1976). Tall fra AKU i samme kvartal som TU (4. kvartal 1976) viser om lag samme resultat: 38 prosent oppgav "videreutdanning", mens 26 prosent oppgav "sesongarbeid ...etc.". I TU har vi i tillegg tall for personer som har hatt inntektsgivende arbeid, men ikke i løpet av de siste 12 månedene. Tabell 19 viser at gifte kvinner utgjorde nesten 60 prosent av denne gruppa (318 000 av 547 000). I denne gruppa var det "inngåelse av ekteskap/svangerskap/fødsel" som var den hyppigst nevnte grunnen til å slutte i det forrige arbeidet (39 prosent). Deretter følger "svak helse" (25 prosent).

11 prosent oppgav "opnådd pensjonsalder". "Videreutdanning" ble oppgitt av bare 3 prosent i denne gruppa. Dette er nok en indikator på at forholdet til arbeidsmarkedet er av en annen karakter for personer med nylige arbeidsmarkederfaringer enn for personer som var yrkesaktive for lengre tid siden. Muligens kan vi snakke om mindre "avstand" til arbeidsmarkedet. Personer som oppgir "videreutdanning" eller arbeidsmarkedsgrunner, må forventes bare å tre midlertidig tilbake fra sin yrkesaktive tilværelse, mens både helseproblemer, pensjonering og ekteskapsinngåelse, svangerskap og fødsler skaper nye betingelser for yrkesdeltaking og fører til en annen type arbeidsmarkedsatferd i framtida.

4.2.5. Grunner til ikke å tilhøre arbeidsstyrken

I AKU før 1976 ble personer utenfor arbeidsstyrken med unntak for "arbeidsuføre" og "vernepliktige" stilt spørsmål om viktigste grunn til at de ikke søkte arbeid i undersøkelsesuken. "Arbeidsuføre" og "vernepliktige" ble heller ikke spurt om de søkte arbeid i undersøkelsesuken, og de faller pr. definisjon utenfor AKU's vanlige arbeidsløshetsbegrep. Foss (1976, tabell 3.4) viser at det for dem som får spørsmålet om grunn til at de ikke søkte arbeid, er et godt samsvar mellom hva de svarer her og hva de oppgir som sin hovedsakelige virksomhet. Det er imidlertid også en del som oppgir grunner til ikke å søke arbeid som ikke henger direkte sammen med det hovedsakelige gjøremålet.

Blant annet på bakgrunn av de svakheter som hefter ved kjennemerket "hovedsakelig virksomhet", har vi laget en enkel tabell som viser sammenhengen mellom viktigste grunn til ikke å søke arbeid og noen livs- syklus- og husholdningskjennemerker (tabell 21). Kjennemerkene er slike som har betydning for personens situasjon mht. omfang og karakter av egenarbeid, behovet for service og tilpasning i husholdningen og i omgivelsene. Variasjoner i disse kjennemerkene må forventes å føre til

forskjeller også når det gjelder muligheter og beskrankninger i personenes forhold til arbeidsmarkedet og hvordan de selv opplever dette forholdet. Tabellen tar særlig for seg gifte kvinner siden dette er den langt største gruppa.

Personer som vi i tabellen har betegnet som "motløse", mener at de av en eller annen grunn ikke kan få et passende arbeid, eller de synes de er for gamle til å ta inntektsgivende arbeid. Tabellen viser at det er særlig for menn og før gifte kvinner at denne begrunnelsen har noen betydning. Blant gifte kvinner er det bare 12 prosent som er "motløse" i forhold til arbeidsmarkedet. I absolutte tall er det allikevel ikke langt fra at det er like mange gifte kvinner i denne gruppa som det er "motløse" menn i alt. Over tre fjerdedeler av de gifte kvinnene oppgir at de er "opptatt av husarbeid hjemme" som viktigste grunn til ikke å søke arbeid.

Tabellen viser ellers at den oppgitte viktigste grunnen til ikke å søke arbeid i stor grad gjenspeiler de gifte kvinnes familiesituasjon. "Husarbeid" er oppgitt hyppigst av gifte kvinner 25-39 år og avtar så i de høyere aldersklasser. I de lavere aldersgruppene er familiens behov for hjemmeproduserte varer og tjenester størst og husmorrollen lar seg vanskeligere kombinere med inntektsgivende arbeid enn i andre faser. Andelen som oppgir "husarbeid" som grunn øker med tallet på personer i husholdningen og med tallet på barn under 16 år. Andelen er størst blant gifte kvinner med førskolebarn i husholdningen.

Andelen som er "motløse" i forhold til arbeidsmarkedet, øker med alderen, men den omfatter langt fra bare personer som har passert den alminnelige pensjonsalderen.

Tabell 21. Personer utenfor arbeidsstyrken¹⁾ i forskjellige grupperinger, etter viktigste oppgitte grunn til at de ikke søkte arbeid i undersøkelsesuken. Årsgjennomsnitt 1974. Prosent
Different groups of persons outside the labour force¹⁾, by stated main reason for not seeking work during the survey week. Annual average 1974. Per cent

	I alt <i>Total</i>	Viktigste grunn til ikke å søke arbeid <i>Main reason for not seeking work</i>			Tallet på personer som svarte <i>Number of respondents</i>
		Opptatt av husarbeid hjemme <i>Engaged in own housework</i>	"Motløse" ²⁾ <i>"Discouraged"²⁾</i>	Gikk på skole, studerte, annen grunn <i>Attended school, studied, other reason</i>	
Alle <i>All</i>	100	47	20	33	3 172
Menn <i>Males</i>	100	2	33	65	724
Kvinner <i>Females</i>	100	60	16	24	2 448
Ugifte kvinner <i>Unmarried</i>	100	11	14	75	414
Giftede kvinner <i>Married</i>	100	76	12	12	1 767
Før gifte kvinner <i>Previously married</i>	100	31	47	22	268
Giftede kvinner <i>Married</i> <i>females</i> 16-24 år					
years	100	79	2	19	106
Giftede kvinner 25-29 år ..	100	87	2	11	204
" " 30-39 " ..	100	86	4	10	634
" " 40-49 " ..	100	78	7	15	343
" " 50-59 " ..	100	72	15	13	176
" " 60-66 " ..	100	56	34	10	166
" " 67-74 " ..	100	40	51	9	127
Giftede kvinner i husholdninger med <i>Married females</i> <i>in households with</i>					
2 eller færre personer <i>persons or less</i>	100	61	24	15	545
3 personer <i>persons</i> ...	100	75	11	14	361
4 "	100	85	4	11	430
5 "	100	88	4	8	268
6 eller flere personer <i>persons or more</i>	100	90	4	6	163

1) Unntatt "vernepliktige" og "uføre". 2) "Motløse" (inspirert av det engelske uttrykket "discouraged") omfatter her personer som svarte "Regnet ikke med å få arbeid innen yrket eller i nærheten av bostedet", "Mangler nødvendig utdanning eller yrkesopplæring", "Arbeidsgiverne synes at jeg er for gammel/ung" eller "Synes selv jeg er for gammel".
 1) "Conscripts" and "disabled" excepted. 2) Includes persons answering "Not expecting to get work in my trade or near where I live", "Lacking necessary education or vocational training", "Employers find me too old/young" or "Find myself too old".

Tabell 21 (forts.). Personer utenfor arbeidsstyrken¹⁾ i forskjellige grupperinger, etter viktigste oppgitte grunn til at de ikke søkte arbeid i undersøkelsesuken. Årsgjennomsnitt 1974. Prosent *Different groups of persons outside the labour force*¹⁾, by stated main reason for not seeking work during the survey week. Annual average 1974. Per cent

	I alt	Viktigste grunn til ikke å søke arbeid			Tallet på personer som svarte
		Opptatt av husarbeid hjemme	"Motløse" ²⁾	Gikk på skole, studerte, annen grunn	
Gifte kvinner i husholdninger med <i>Married females in households with</i>					
0 barn under 16 år <i>children under age</i>	100	65	21	14	827
1 barn under 16 år	100	81	5	14	299
2 " " " "	100	87	4	9	360
3 " " " "	100	91	3	6	193
4 eller flere barn under 16 år <i>or more children under age</i>	100	92	3	5	88
Gifte kvinner i husholdninger med barn under 16 år og med yngste barn i aldersgruppa <i>Married females in households with children under age 16 and with youngest child in age group</i>					
0- 2 år	100	88	3	9	214
3- 6 "	100	88	3	9	294
7-10 "	100	84	6	10	177
11-15 "	100	81	6	13	156

1) Se note 1, side 100. 2) Se note 2, side 100.

1) See note 1, page 100. 2) See note 2, page 100.

4.3. Ønsker om og behov for arbeid

4.3.1. Innledning

Kunnskap om persongruppene, deres gjøremål og livssituasjoner gir et grunnlag for å anta noe om hvorvidt det eksisterer reelle ønsker om og behov for inntektsgivende arbeid blant personer utenfor arbeidsstyrken, og hvilke betingelser som må oppfylles for at disse skal bli aktive arbeidssøkere. "Objektive" indikatorer gir imidlertid ingen informasjon om hvordan personene selv tolker og opplever sin livssituasjon, sine behov og evt. sine sysselsettingsmuligheter.

Ønsker om og behov for inntektsgivende arbeid kan komme til uttrykk ved at personene aktivt forsøker å skaffe seg arbeid ved f.eks. å kontakte arbeidsformidlingen, sette inn eller svare på annonser eller ved andre handlinger. I så fall vil personene falle inn under AKU's og eventuelt arbeidsformidlingens arbeidsløshetsbegrep.

Ønsker om og behov for arbeid kan imidlertid også komme til uttrykk på måter som ikke fører til at personene blir registrert som "arbeidsløse" eller "arbeidssøkere". Behov for eller ønsker om arbeid kommer ikke nødvendigvis til uttrykk som aktiv og direkte søking i markedet.

En måte kan vi betegne som indirekte arbeidssøking: Forsøk på å øke sin egen tilgjengelighet for arbeidsmarkedet ved f.eks. videreutdanning/omskoling, eller ved forsøk på å eliminere andre personlige eller familiemessige hindringer for å ta arbeid. En annen måte er verbalt å gi uttrykk for sine behov og ønsker, men uten å utføre noen registrerbar målrettet handling.

I AKU og enkelte andre undersøkelser er det gjort forsøk på å bestemme omfanget av den "skjulte" arbeidsledigheten eller de "mulige arbeidssøkerne" ved hjelp av en kartlegging av intervjuobjektene utsagn om sine ønsker og behov eller intensjoner. Metodene som er nyttet er tildels svært forskjellige. Forsøk på å måle "indirekte" arbeidssøking, er hittil ikke utført, men i noen grad forsøkt gjort i TU (tilleggsundersøkelse til AKU i 4. kvartal 1976). Se Foss (1976 a og b).

I denne delen av rapporten skal vi bygge på noen slike "subjektive indikatorer" på personers forhold til arbeidsmarkedet. Tolkningen av slike data byr på mange problemer. Jfr. bl.a. Foss (1974). Dette gjelder imidlertid også de tradisjonelle arbeidsløshetsmålene, basert på registrert atferd. "Subjektive indikatorer" kan danne et nyttig supplement til data om personers livssituasjon, gjøremål og faktiske tidligere arbeidsmarkedstilknytning.

4.3.2. Om forholdet mellom innstillinger, utsagn og atferd

Det har vært oppfattet som et hovedproblem at svarene på den spørsmålstypen det tidligere spørsmål 16 og nåværende spørsmål 17 i AKU representerer (hypotetiske spørsmål, spørsmål om ønsker og behov), er vanskelig å tolke. Personer i forskjellige situasjoner vil oppfatte spørsmålet ulikt og legge forskjellig innhold i svarene. Se Foss (1974) og Hoem og Ljones (1974:45-50). Slike spørsmål er også særlig følsomme overfor formuleringsvariasjoner og andre variasjoner i "målesituasjonen". Vi har problemer med å si hvilke "livssituasjoner" som vanligvis fører til henholdsvis

positivt og negativt svar på spørsmålet, og i hvilken grad svarfordelingen gjenspeiler reelle forskjeller i personenes "forhold" til arbeidsmarkedet (f.eks. når det gjelder sannsynligheten for å søke arbeid i framtida).

I dette kapitlet skal vi drøfte betydningen av å uttrykke forskjellige "innstillinger" til inntektsgivende arbeid. Vi skal først peke på og gi en vurdering av faktorer som har betydning for hvordan svarerne oppfatter og tolker spørsmål om ønsker og hensikter, og hva de eventuelt legger i svarene på slike spørsmål.

Problemet med tolking av utsagn om egne ønsker og hensikter er drøftet av Foss (1974 og 1976) som også har summert opp noen erfaringer fra studier av prediksjonsverdien til slike utsagn. Her skal vi bare peke på enkelte viktige momenter som bør få betydning ved bruk av denne typen data. Problemet er ofte stilt på to måter:

- i) Er en persons utsagn om sine ønsker eller hensikter uttrykk for reelle innstillinger hos denne personen?
- ii) Er det overensstemmelse mellom personers innstillinger (uttrykt f.eks. i form av utsagn om ønsker eller hensikter) og deres faktiske atferd?

En persons innstilling til et mulig handlingsvalg, f.eks. til å ta inntektsgivende arbeid, kan betraktes som sammensatt av tre komponenter.

For det første vil innstillingen bygge på personens forestillinger og antakelser om hva handlingsvalget innebærer ("kognitiv" komponent). I vårt tilfelle er det bl.a. snakk om forestillinger om arbeidsmarkedet og virksomheter av å ta arbeid: Hva slags arbeid og arbeidsvilkår som kan oppnås, betydningen av deltakelse i inntektsgivende arbeid for den økonomiske situasjonen og for egen trivsel og velferd, av "hva det vil si" å ha inntektsgivende arbeid. Realismen i forestillingene vil avhenge av mange faktorer, bl.a. grad av faktisk kunnskap og alternativene gjennom egen erfaring eller via andre kilder.

For det andre vil innstillingen være basert på hva personen synes om de egenskapene vedkommende tillegger de forskjellige handlingsalternativene ("affektiv" komponent). Ofte har hver av de situasjonene en kan velge mellom flere sider som delvis vurderes forskjellig. Innstillingen vil være resultatet av en avveining av fordeler og ulemper ved hver av mulighetene. Når det gjelder forholdet til inntektsgivende arbeid, kan det f.eks. være snakk om å vurdere den oppnåelige inntekten opp mot f.eks. dårlige arbeidsforhold eller ulempene ved en dobbel arbeidsbelastning (som ofte er aktuelt for gifte kvinner). Denne vurderingen vil være forankret i dypere personlighetstrekk, det vil si i personens verdier og mer stabile holdninger. Personens verdier og holdninger vil igjen være fundert på bl.a. erfaring. Personens følelser overfor de ulike valgalternativene ut fra en gitt oppfatning av dem, kan ha ulik intensitet. Hvor relevant

vurderingen er, står og faller med hvor realistiske og dekkende personens forestillinger om alternativene er.

For det tredje, og basert på de to foregående komponentene, vil innstillingen innebære en atferdsmessig predisposisjon overfor den situasjonen eller det handlingsalternativet som innstillingen angår ("konotiv" komponent). En del forfattere mener at denne egenskapen er selve innstillingen eller holdningen. For referanser, se Foss (1974). Forestillingene om hva et valg innebærer og følelsene overfor disse egenskapene ved valgalternativene fører til en tilbøyelighet til å handle på bestemte måter. Denne tilbøyeligheten vil ha innflytelse på personens respons på spørsmål om ønsker og hensikter.

Det er vanskelig å tenke seg en situasjon hvor personene er i stand til å vurdere alle relevante sider ved hvert av de aktuelle alternativene og alle relevante konsekvenser av å etterstrebe dem. Ofte vil forestillingene være mangelfulle eller skjeive, eller selve situasjonen ("objektet" for innstillingen) og innstillingen til den har en høy grad av generalitet. Det er ingen nødvendig motsetning mellom å ha en positiv innstilling til og et ønske om deltakelse i inntektsgivende arbeid, men en negativ innstilling til deltakelse på de betingelser som råer i det aktuelle arbeidsmarkedet. Utsagn om ønsker og hensikter kan tenkes å være basert på slike generelle innstillinger eller på partielle resonnementer, hvor viktige sider ved situasjonene/handlingen ikke trekkes inn.

Det kan selvsagt også tenkes situasjoner hvor det uttrykkes ønsker eller hensikter i direkte strid med personens "egentlige innstilling", f.eks. at oppnåelsen av et ettertraktet delmål gjør det "ønskelig" å delta i en ulystbetont handling (dette problemet er behandlet nærmere av Foss 1975), eller at et annet permanent motiv får dominere handlingsvalget. Selv om en uttrykt innstilling til en bestemt situasjon kan tenkes å være basert på en vurdering av denne situasjonen alene, vil handlinger som oftest være resultat av innstillinger til flere situasjoner eller sider ved tilværelsen.

I motivasjonspsykologien står forskningen om motivkonflikter sentralt. En slik konflikttype er når to positive motiver bare kan tilfredsstilles gjennom to forskjellige handlinger som går i hver sin retning og som utelukker hverandre. Det kan f.eks. tenkes at en person med uføretrygd vil oppleve en konflikt mellom trygghetsmotivet (redsel for å miste trygden, for ikke å bli "akseptert" som ufør) og motivet for å være produktiv, deltakende, aktiv etc. (f.eks. i form av å ha inntektsgivende arbeid). Å ha omsorg for barn kan være et reelt, positivt motiv i konkurranse med motivet for materiell velstandsøkning, sosial kontakt, deltakelse og innflytelse - dvs. aktiviteter utenfor hjemmet.

Når personer gir uttrykk for en positiv innstilling til å ta inntektsgivende arbeid, er det på denne bakgrunnen vanskelig å vite om de faktisk også ønsker en oppheving av de omstendigheter som fører til at de ikke har arbeid.

Positive motiver driver handlinger i retning av et bestemt mål. Negative motiver driver handlinger bort fra målet. En annen konflikttype er konflikter mellom et positivt og et negativt motiv. Dollard og Miller (1965) har funnet at den motiverende virkningen av et målobjekt avtar gradvis med avstanden til målet, men den avtar raskere for de negative enn for de positive motiver. Anvendt på vår problemstilling kan det tenkes at en generell og lite konkret positiv innstilling til inntektsgivende arbeid vil bli sterkt modifisert under forsøket på realisering. En generell forestilling om inntektsgivende arbeid vil bli konkretisert til bestemte typer jobber, en bestemt lønn, bestemte arbeidsforhold, arbeidsreise etc. Realismen vil øke, og både fordeler og ulemper vil tre klarere fram.

Ikke-deltaking i inntektsgivende arbeid kan også tenkes å være valg av "det minste av to onder" (konflikt mellom to negative motiver). En husmor kan f.eks. velge å være hjemme, ikke fordi hun nødvendigvis opplever de positive sidene ved husarbeidet som mer tungtveiende enn fordelene ved arbeid utenfor hjemmet, men fordi hun opplever ulempene med å ta inntektsgivende arbeid som for store. Det er godt mulig å mistrives med husmorrollen uten å søke seg, og sågar uten å ønske seg, ut på arbeidsmarkedet.

En rekke faktorer kompliserer m.a.o. tolkingen av personers utsagn om sine ønsker og hensikter. Vi skal være spesielt oppmerksom på at slike utsagn godt kan være reelle uttrykk for personenes innstillinger, men likevel ha lav prediksjonsverdi. Personenes innstillinger er ikke nødvendigvis gyldige uttrykk for deres forventede atferd, like lite som deres atferd er et gyldig uttrykk for deres innstillinger. Det er f.eks. sannsynligvis mange som deltar i inntektsgivende arbeid uten egentlig å ønske det.

Vi kan summere opp de momentene vi bør ta i betraktning ved tolkingen av denne typen data på følgende måte:

i) Det er påvist at spørsmål av denne typen (med preg av å ville måle "holdninger", "innstillinger") er følsomme overfor formuleringsvariasjoner og andre variasjoner i "målesituasjonen".

ii) Svarene kan være mer uttrykk for en realistisk tilpasning til rådende forhold enn for "egentlige" ønsker eller behov. Hvis vi antar at folk setter seg realistiske mål, dvs. justerer sitt aspirasjonsnivå og innretter livssituasjonen etter de betingelser de er underlagt og de erfaringer de gjør, vil slike utsagn stort sett gjenspeile variasjoner i "aspirasjonsnivå" som igjen gjenspeiler personenes oppfatninger

av egne muligheter. (Et eksempel kan være en husmor som ikke "ønsker" inntektsgivende arbeid fordi hun vet det medfører dobbeltarbeid.) Vi kan selvsagt ikke utelukke at en slik person også kan ha andre og mer "ideelle" ønsker og behov. Hvorvidt det er de mer ideelle eller de mer handlingsmotiverende/forklarende ønsker som kommer til uttrykk, er det vanskelig å kontrollere.

iii) Beslektet med det foregående punktet er muligheten for at svarene er basert på partielle resonnementer. Dette betyr at personene ikke legger til grunn for svaret en totalvurdering av konsekvensene av å realisere et bestemt ønske eller tilfredsstille et bestemt behov. I en faktisk valgsituasjon vil det uttrykte ønske/behov kunne komme i konflikt med andre ønsker/behov. Ønsket/behovet for inntektsgivende arbeid kan være reelt nok, men i praksis bli lavere prioritert enn tilfredsstillelsen av andre behov/ønsker - eller ikke synes å være verdt de eventuelle kostnadene. Det kan tenkes tilfeller da personlige ønsker/behov kommer i konflikt med kollektive (f.eks. familiens) interesser.

iv) Folk har ikke en ensartet oppfatning av "inntektsgivende arbeid". Noen vil legge til grunn en helt generell oppfatning av "det å være yrkesaktiv". (De har et generelt ønske om å ta arbeid, men ikke til rådende betingelser. Eller økt kjennskap til det aktuelle arbeidsmarkedet ville kanskje modifisere det opprinnelige generelle ønsket.) Noen vil legge en partiell vurdering av begrepet til grunn, f.eks. en inntektsvurdering. Dvs. at et ja på spørsmålet om behov for arbeid egentlig kan være et behov for inntekt (eller sosial kontakt eller andre behov). Hva som blir lagt i "inntektsgivende arbeid" er påvirket av informasjonsnivå og særlig erfaring på arbeidsmarkedet, men også av personens motiver. Flere motiv kan være knyttet til det samme målobjektet og de enkelte motiver kan stå i strid med hverandre. Konkrete handlinger er som regel resultat av avveining av slike "konkurrerende" motiv (få handlinger er bare belønnende), mens en i mer uforpliktende ytringer kan tillate seg i større eller mindre grad å se bort fra motivkonfliktene. Noen slike konflikter manifesterer seg først ved et forsøk på virkeliggjøring av den "ønskede" atferden.

v) De som blir stilt spørsmålet om ønske om inntektsgivende arbeid, vil oppfatte spørsmålet noe forskjellig, og de vil legge ulike forutsetninger til grunn for sine svar. Noen vil svare ut fra en vurdering av sin egen situasjon og arbeidsmarkedet slik det er på intervju-tidspunktet, mens andre vil legge forutsetninger om endringer av forholdene til grunn for svaret.

vi) Det blir i undersøkelsen oppgitt viktigste grunn for ikke å søke arbeid, f.eks. mangel på passende arbeid på stedet. Vi kan imidlertid ikke vite noe sikkert om vedkommende som har oppgitt denne grunn til ikke å søke arbeid, faktisk ville søke arbeid om et passende arbeidstilbud skulle oppstå. Blant annet fordi det kan være flere grunner til ikke å søke arbeid. Dersom en ny situasjon skulle oppstå, f.eks. at det kom et tilbud om passende arbeid, er det grunn til å regne med at det også blant dem som på et hypotetisk spørsmål oppgir at de ikke ønsker arbeid, er noen som ville søke arbeid når det melder seg en konkret mulighet.

vii) De personene som ønsker arbeid uten å søke arbeid er meget ulike på mange måter. En skoleelev og en husmor f.eks. vil som oftest være i situasjoner som er svært forskjellige, og grunnene til ikke å søke arbeid er derfor ulike. Denne uensartetheten gjelder også med hensyn til tiltak som må settes i verk før de ulike grupper skal bli aktive arbeidssøkere.

viii) Forholdet til arbeidsmarkedet for personer utenfor arbeidsstyrken må måles og vurderes etter mange dimensjoner. Hvordan personene skal grupperes vil i stor grad være påvirket av hva slags sak eller problem opplysningene skal brukes til å belyse. Personer utenfor arbeidsstyrken kan for en del formål grupperes etter om de befinner seg "nær" eller "fjernt fra" arbeidsstyrken, og det vil være en gradvis overgang fra det å være med i arbeidsstyrken til å være helt utenfor. Å se på om en person har svart ja eller nei på spørsmålet om behov for eller ønske om inntektsgivende arbeid gir i seg selv ikke tilstrekkelig informasjon. Foruten å kjenne personenes viktigste aktivitet bør man f.eks. også vite om når og hvor lenge de tidligere har vært i arbeid, familiesituasjon og kravene de har til arbeidets art.

Som et vedlegg til denne rapporten har vi tatt med en kort utgreiing av synspunkter og forskningsresultater knyttet til problemet med forholdet mellom holdninger, utsagn og faktisk atferd. Stoffet er i det vesentlige resultatet av en gjennomgang av den sosialpsykologiske litteraturen på feltet (vedlegg 6).

4.3.3. Spørsmålene om ønsker og behov for arbeid i AKU og TU

I kapittel 4.1 har vi beskrevet datamaterialet og gjennomgått de spørsmålene om innstilling til inntektsgivende arbeid som er stilt i AKU før og etter 1976, og tilleggsundersøkelser til AKU i 4. kvartal 1976. Spørreskjemaene og strømningsdiagrammer er tatt med som vedlegg 1-5.

Vilkåret for å kunne svare bekreftende på spørsmål 16 (om svarerne ville forsøkt å skaffe arbeid dersom det var passende arbeid å få) i AKU før 1976 er, logisk sett, at den som blir intervjuet har et ønske om arbeid (i undersøkelsesuken) dersom den ene egenskapen "passende arbeid på eller i nærheten av bostedet" er tilstede. Muligheten til å få "passende arbeid" skal være tilstrekkelig betingelse for at intervju-personer, som var motivert for det, skulle forsøkt å skaffe seg inntekts-givende arbeid i undersøkelsesuken. Personer som i tillegg til mangel på "passende arbeid", hadde andre grunner for å la være å søke arbeid, som alene var sterke nok til å utelukke arbeidssøking, eller som bare be-grunner sin atferd med andre forhold enn mangel på "passende arbeid" skal, slik spørsmålet er formulert, egentlig svare benektende på spørsmål 16. For personer som var motivert for å ta arbeid, kan vi skjematisk tenke oss følgende valgsituasjoner (etter personenes egne vurderinger):

Kan personen ta arbeid
(dersom arbeid kan skaffes)?

		Ja	Nei
Kan personen få arbeid	Ja	a	b
	Nei	c	d

Spørsmål 16 tar først og fremst sikte på å fange opp personer som faller i celle c i skjemaet, mens situasjonene b og d egentlig ikke kvalifiserer til bekreftende svar på spørsmålet. Begrepet som ligger til grunn er nær beslektet med det tradisjonelle arbeidsløshetsbegrepet og dekker det fenomenet som av og til er omtalt som "skjult arbeidsløshet", personer som er villige til å ta arbeid og disponible for arbeidsmarkedet, men som ikke søker arbeid fordi de tror det ikke er mulig å få arbeid. Se f.eks. diskusjonen i USA om "discouraged workers": Flaim (1973 og 1969), Gastwirth (1973), Mincer (1973), Gellner (1975), Stein (1967) og Rosenblum (1974). Dette er en ganske betydelig avgrensning. Den gruppa spørsmålet først og fremst må antas å fange inn har som primær hindring (egentlig eneste alvorlige hindring) for å tre inn på arbeidsmarkedet, at det er mangel på "passende arbeid på eller i nærheten av bostedet". Denne gruppa kan betraktes som relativt nært knyttet til arbeidsmarkedet i og med at en aktivering av gruppa bare forutsetter at mangelen på "passende arbeid" blir eliminert. Personer som egentlig skal svare benektende på spørsmålet kan være like sterkt motivert, men likevel ha større "avstand" til arbeidsmarkedet i form av hindringer som er knyttet til familien, til individet selv eller til det institusjonelle systemet. Slike hindringer kan forekomme alene eller i kombinasjon med arbeidsmarkedsforhold.

Det er imidlertid egenskaper ved spørsmålet som gjør denne avgrensningen mindre skarp og fører til at svarene på spørsmålet er vanskelige å tolke. Ett problem er den uklarhet som kan knytte seg til begrepet "passende arbeid". De intervjuede vil ha forskjellige referanserammer for tolkingen av dette begrepet. Tolkingen vil være resultat av et samspill bl.a. mellom motivene for å ville tilby sin arbeidskraft, personlige egenskaper som utdanning og helse, familiesituasjon og institusjonelle forhold etc. Disse faktorene kan føre til at arbeidsønskene for mange er knyttet til bestemte vilkår, f.eks. med hensyn til inntekt og arbeidsforhold, arbeidstid, arbeidsreise etc., eller de kan være begrenset til bestemte yrker. Problemet er at vi ikke kjenner de tolkinger som blir lagt til grunn. Dersom disse hadde vært kjente ville det likevel ha vært et vanskelig normativt problem å fastsette rimelige grenseverdier. Personer i nesten identiske situasjoner kan også forventes å definere sin situasjon på forskjellig vis. I familier med små barn og mangel på barnepassmuligheter kan yrkeshindringen både tenkes å bli knyttet til familiesituasjon og institusjonsforhold ("nei" på spørsmål 16) og til arbeidsmarkedsforholdene som ikke er tilpasset denne situasjonen ("ja" på spørsmål 16). Hvilken definisjon som blir nyttet er ikke kjent.

På denne måten åpner spørsmål 16 for registrering av en gruppe som er mer heterogen i sitt forhold til arbeidsmarkedet enn en første formell vurdering av spørsmålet skulle tilsi. Spørsmålet er dessuten formulert slik at det nesten forutsetter at mangelen på "passende arbeid" var (en av) begrunnelsen(e) for ikke å søke arbeid i undersøkelsesuken. Personer som lot være å søke arbeid av andre grunner alene, vil derfor enten måtte oppfatte spørsmålet som lite aktuelt for og/eller dårlig tilpasset deres spesielle situasjon, eller de vil kunne betrakte spørsmålsteksten som oppfordring til en vid tolking av vilkåret "passende arbeid" (i retning av arbeid som er spesielt tilpasset de hindringer de er underlagt, som det kan være mulig å utføre på tross av den situasjonen de er i). Vi kan bare indirekte få antydning om hvordan spørsmålet blir oppfattet i praksis.

Typen og styrken av motivene bak et ønske om å ta inntektsgivende arbeid vil ha innflytelse på tolkingen av vilkåret "passende arbeid" og sannsynligheten for at uttrykte intensjoner blir satt ut i livet dersom den hypotetiske betingelsen skulle bli oppfylt. Se Foss (1974). Ytterpunktene kan illustreres på den ene siden med en tenkt situasjon hvor det foreligger vage ønsker om forandringer i tilværelsen, kombinert med diffuse tanker om et "ideelt" arbeidstilbud, og på den andre siden en økonomisk nødsituasjon. De fleste situasjonene vil befinne seg et sted

mellom disse ytterpunktene og med svært forskjellige konsekvenser mht. vurderingen av hvilke egenskaper et arbeidsforhold må ha for å kunne aksepteres som "passende". Svært ofte vil en anta at økonomiske motiver dominerer, men blant de gruppene som får spørsmålet vil vi også tro at mer generelle ønsker om å delta i arbeidslivet gjør seg gjeldende.

Før 1976 ble i AKU ca. halvparten av personene utenfor arbeidsstyrken (i hovedsak gifte kvinner i "husarbeid hjemme") spurt om de ville forsøkt å skaffe seg inntektsgivende arbeid dersom det hadde vært passende arbeid å få. Blant gifte kvinner i "husarbeid hjemme" svarte en femtedel "ja" på spørsmålet (gjennomsnitt 1974) (Foss 1976).

Blant de personer utenfor arbeidsstyrken som før 1976 ble stilt spørsmålet om hvorvidt de ville ha forsøkt å skaffe inntektsgivende arbeid, har et antall, tilsvarende mellom ca. 140 000 og ca. 110 000 personer, svart bekreftende i den perioden spørsmålet ble stilt (1. kvartal 1972 - 4. kvartal 1975). Andelen gifte kvinner blant disse har variert mellom ca. 77 og ca. 85 prosent i perioden. Andelen var lavest under lavkonjunkturen de siste kvartalene i 1975, da tallet på "arbeidssøkere uten arbeidsinntekt" i AKU lå på mellom 40 000 og 50 000 (tabell 22). I en rapport (Foss 1976) viste vi at andelen ja-svar blant de gifte kvinnene som fikk spørsmålet, var høyest i de aldersgruppene som også hadde høy yrkesdeltaking.

Tabell 22. Personer som ville søkt inntektsgivende arbeid dersom det hadde vært passende arbeid å få, og arbeidssøkere uten arbeidsinntekt. 1. kvartal 1972 - 4. kvartal 1975. 1 000 *Persons who would have been job seekers if suitable work was at hand, and non-employed persons seeking work. 1st quarter 1972 - 4th quarter 1975. 1 000*

	1972				1973				1974				1975			
	1. kvar- tal 1st quar- ter	2. kvar- tal 2nd quar- ter	3. kvar- tal 3rd quar- ter	4. kvar- tal 4th quar- ter	1. kv. kv.	2. kv. kv.	3. kv. kv.	4. kv. kv.	1. kv. kv.	2. kv. kv.	3. ¹⁾ kv. kv.	4. kv. kv.	1. kv. kv.	2. kv. kv.	3. kv. kv.	4. kv. kv.
Personer som ville søkt inntektsgivende arbeid <i>Persons who would have been seeking work</i>																
Alle <i>All ...</i>	143	142	143	132	125	115	126	118	125	109	-	109	132	116	123	132
Gifte kvinner <i>Married females ...</i>	121	117	117	109	103	97	102	96	102	89	-	88	106	94	96	102
Arbeidssøkere uten arbeidsinntekt <i>Non-employed persons seeking work</i>	25	26	31	31	22	27	30	26	22	22	32	22	26	40	47	45

1) Kjennermerket fantes ikke på filen for 3. kvartal 1974 da tabellen ble kjørt.

1) Not recorded when table was made.

Med det nye spørsmålet som ble tatt i bruk fra og med 1. kvartal 1976, ble det registrert (i gjennomsnitt for alle kvartalene i 1976) ca. 160 000 personer som sier at de "har behov for eller kunne ønske å ha inntektsgivende arbeid". Dette er langt flere enn dem som "ville ha søkt arbeid" etter den gamle spørsmålsvarianten.

Økningen kan delvis forklares ved at personer med hovedsakelig virksomhet "gikk på skole/studerte" blir stilt det nye spørsmålet, mens de i praksis ble ledet utenom det gamle spørsmålet. Se Foss (1976a:16 og 17 og tabell 3.4). Dette tilsvarer godt over 200 000 personer, og snaut en sjettedel av disse gav uttrykk for at de ønsket/hadde behov for arbeid i 1. kvartal 1976. Denne gruppa består stort sett av unge ugifte kvinner og menn. Det forklarer at de gifte kvinnes andel er mindre blant dem som svarer ja på det reviderte spørsmålet enn på det gamle spørsmålet (ca. 65 prosent i gjennomsnitt for 1976).

Den viktigste grunnen til økningen i tallet på personer som svarer ja er likevel den helt nye spørsmålsformuleringen. Den gamle varianten var et spørsmål om atferdsintensjoner under den hypotiske forutsetning at det var passende arbeid å få på eller i nærheten av bostedet. Mulighetene til å få "passende arbeid" skulle være tilstrekkelig betingelse for at intervjupersoner, som var motivert for det, skulle forsøkt å skaffe seg inntektsgivende arbeid i undersøkelsesuken. Personer som i tillegg til mangel på "passende arbeid", hadde grunner for å la være å søke arbeid som alene var sterke nok til å utelukke arbeidssøking skulle, slik spørsmålet var formulert, egentlig svare benektende. Det samme gjaldt personer som bare begrunnet sin atferd med andre forhold enn mangel på "passende arbeid". Selve spørsmålsformuleringen stilte ingen krav til motivasjonen for å søke arbeid: Det kan godt tenkes situasjoner hvor personer ville søkt arbeid uten i og for seg å "ønske" å ta arbeid. Tilsvarende vil det finnes personer som "ønsker" eller har behov for arbeid uten å ville søke arbeid på den betingelse som spørsmålet stiller opp.

Begge disse situasjoner skulle kvalifisere til ja-svar på det reviderte spørsmålet. Det er her ikke spørsmål om hvorvidt personene ville søkt arbeid (intensjoner), men hvorvidt de ønsker eller har behov for arbeid, uansett om de er i stand til og/eller har til hensikt å søke slikt arbeid. Ja-svar på dette spørsmålet forutsetter m.a.o. ikke at tilgang på "passende arbeid" er tilstrekkelig betingelse for at vedkommende skal søke arbeid.

Egentlig er det to helt forskjellige begrep som ligger til grunn for de to ulike spørsmålsvariantene. Resultatene er m.a.o. ikke sammenliknbare. Den gruppa som logisk sett skulle ha mest felles med personer

som svarte ja på den gamle spørsmålsvarianten, er dem som svarer ja på det nye spørsmålet og sier at "mangel på passende arbeid" var den viktigste grunnen til at de ikke søkte arbeid i undersøkelsesuken. Denne gruppa tilsvarer ca. 70 000 personer (årgjennomsnitt 1976). Gruppa skiller seg fra dem som svarte ja på det gamle spørsmålet bl.a. ved at de kan ha mer eller mindre sterke barrierer i tillegg til mangel på passende arbeid (passende arbeid er ikke tilstrekkelig betingelse for å ville søke arbeid).

Ca. 90 000 svarte ja på det nye spørsmålet og begrunnet sin manglende arbeidssøking med andre forhold (flertallet oppgav mangel på hjelp til gjøremål utenfor markedet).

Denne siste gruppa er logisk sett egentlig "ny" i forhold til den gruppa som svarte ja på det gamle spørsmålet. I praksis er det imidlertid sannsynlig at det gamle spørsmålet har fanget opp også noen fra denne gruppa, nemlig dem som definerer "passende arbeid" så vidt at det innbyr til nesten selvfølgelige "ja-svar".

Vi kan summere opp at de to spørsmålene som hittil er nyttet i AKU for å komme på sporet av "mulige arbeidssøkere" eller "skjult arbeidsledige", bygger på forskjellige forutsetninger og således nytter helt forskjellige kriterier for klassifisering av intervjuobjektene. Spørsmålene rettes dessuten til forskjellige populasjoner.

Begrepet som ligger til grunn for det reviderte spørsmålet er det videste. Det omfatter bl.a. personer som ikke nødvendigvis har til hensikt å søke inntektsgivende arbeid nå eller i overskuelig framtid og/eller som har personlige eller familiemessige hindringer for å søke arbeid.

4.3.4. Hovedresultater fra AKU og TU om ønsker og behov for inntektsgivende arbeid

4.3.4.1. Oversikt

Figur 8 viser befolkningen i alderen 16-74 år slik den fordeler seg etter forholdet til arbeidsmarkedet på grunnlag av svar på AKU-spørsmål før 1976.

Halvparten av personene utenfor arbeidsstyrken ble ledet utenom spørsmålene 16-18 på grunnlag av svarene på spørsmålene 12 og 15 (tabell 3.3). Vernepliktige og uføre ble utelukket pr. definisjon, mens skoleelever, studenter og til dels pensjonister ble utelukket på grunnlag av sine begrunnelser for ikke å søke arbeid.

Framgangsmåten førte til at over 85 prosent av mennene utenfor arbeidsstyrken ble ledet utenom spørsmål 16, mens ca. en tredjedel av kvinnene ble ledet utenom.

Bortsett fra i den høyeste aldersgruppa, ble de aller fleste gifte kvinner utenfor arbeidsstyrken stilt spørsmål 16. I alt ble drøyt 80 prosent av de gifte kvinnene utenfor arbeidsstyrken stilt spørsmålet. Andelen som svarte "ja" på spørsmålet var størst (mellom 13 og 15 prosent) i aldersgruppene 20-39 år.

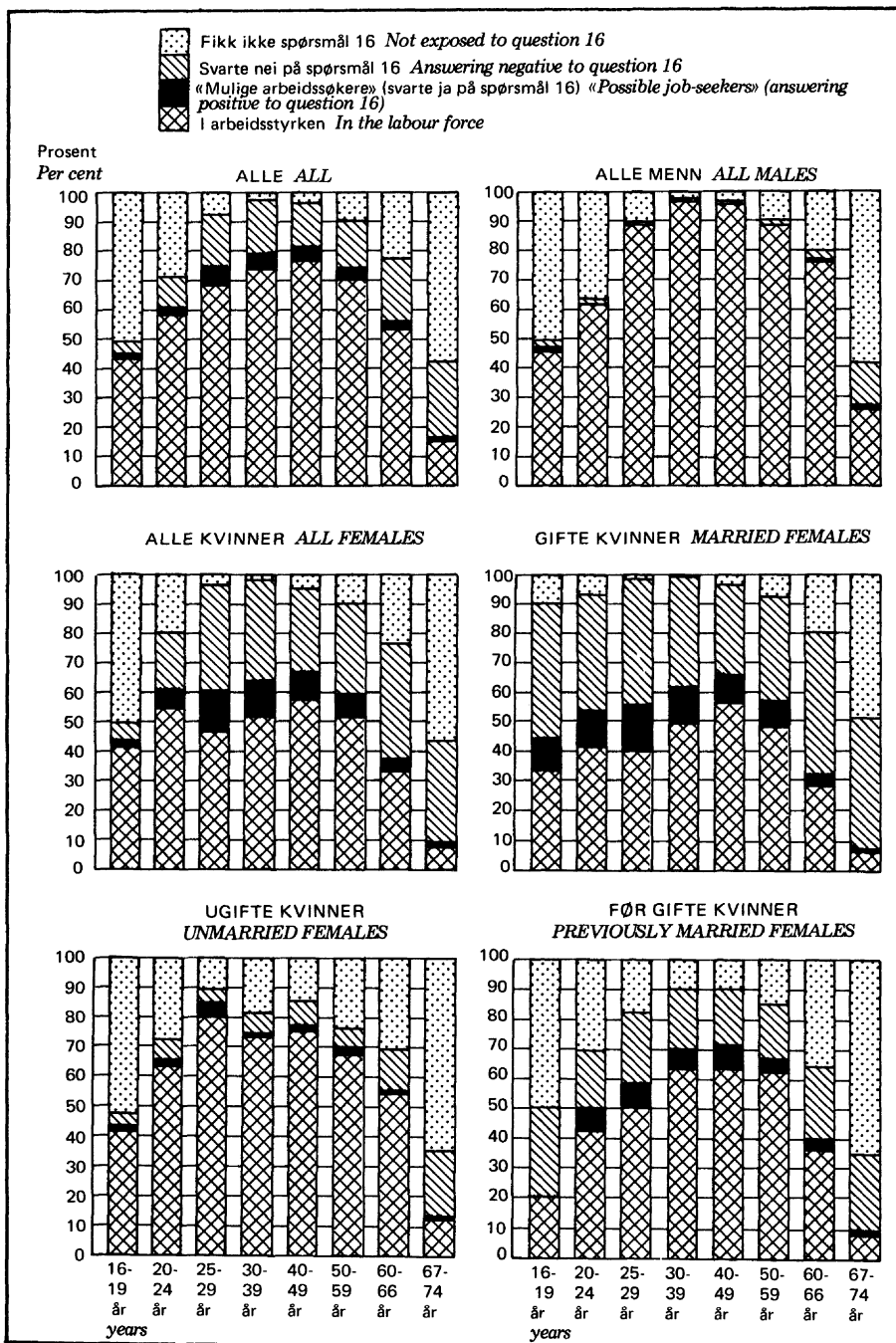
Skjemaendringen i 1976 og tilleggsundersøkelsen i 4. kvartal 1976 har ført til en forbedret spørsmålssekvens og til at vi nå kjenner virkningene av forholdet til arbeidsmarkedet også blant de gruppene som tidligere ble holdt utenfor kartleggingen.

I tabellene 23-25 er det presentert resultater fra AKU's spørsmål om ønske om arbeid, ved de undersøkelsene som ble foretatt i perioden 1. kvartal 1976 - 2. kvartal 1978. Ifølge undersøkelsene var tallet på sysselsatte 1 789 000 i gjennomsnitt i 1976 og 1 824 000 i 1977. I de samme åra var det i gjennomsnitt henholdsvis 33 000 og 27 000 arbeidsøkere uten arbeidsinntekt. I alderen 16-74 år var det i gjennomsnitt henholdsvis 1 004 000 og 993 000 som var utenfor arbeidsstyrken i de to årene, dvs. at de ikke var sysselsatt og ikke hadde søkt etter arbeid. Blant dem som var utenfor arbeidsstyrken, var det i 1976 i gjennomsnitt 325 000 og i 1977 319 000 personer¹⁾ som ikke ble stilt spørsmål om ønske om arbeid fordi de hadde oppgitt at de var syke, arbeidsuføre, pensjonert/sluttet i arbeid eller vernepliktige. Blant dem som fikk spørsmål om ønske om og behov for arbeid var det i 1976 160 000 og i 1977 146 000 personer¹⁾ i gjennomsnitt som svarte at de kunne ønske eller ha behov for arbeid (men altså uten å søke arbeid). Henholdsvis 519 000 og 528 000 personer¹⁾ i gjennomsnitt i de to åra svarte at de ikke ønsket eller hadde behov for arbeid. Blant de 160 000 personene som ønsket arbeid i 1976 var det 135 000 kvinner, og 112 000 av disse oppgav "husarbeid hjemme" som viktigste gjøremål i undersøkelsesuken. I 1977 var det i gjennomsnitt 122 000 kvinner som ønsket arbeid og 101 000 av disse oppgav "husarbeid hjemme" som viktigste gjøremål.

Ser vi på hele perioden 1. kvartal 1976 - 2. kvartal 1978 under ett var det en klar økning i tallet på sysselsatte - særlig i tallet på sysselsatte kvinner. Samtidig var det en viss nedgang i tallet på personer som svarte at de ønsket eller hadde behov for arbeid, men denne nedgangen var mindre enn økningen i sysselsettingen.

1) Mer presist er dette det beregnede tall på personer i gruppa dersom undersøkelsene hadde omfattet hele befolkningen i alderen 16-74 år og ikke bare et utvalg. Det samme gjelder ved tilsvarende utsagn andre steder i denne publikasjonen.

Figur 8. Menn og kvinner 16-74 år, etter forholdet til arbeidsmarkedet. Prosent av personer i alt i hver gruppe. Årsgjennomsnitt 1974 *Males and females aged 16-74, by relation to the labour market. Percentage of total number of persons in each group. Annual average 1974*

Tabell 23. Personer i alderen 16-74 år, etter arbeidsstyrkestatus, ønske om arbeid og grunn til ikke å søke. 1976 - 1978 *Persons aged 16-74, by labour force status, whether they want paid employment and reason for not seeking work. 1976 - 1978*

Arbeids- styrkestatus <i>Labour force status</i>	Årsgjennom- snitt <i>Annual average</i>		1976				1977				1978	
	1976	1977	1.	2.	3.	4.	1.	2.	3.	4.	1.	2.
			kvar- tal <i>1st quar- ter</i>	kvar- tal <i>2nd quar- ter</i>	kvar- tal <i>3rd quar- ter</i>	kvar- tal <i>4th quar- ter</i>						
1 000												
ALLE 16-74 ÅR <i>ALL 16-74 YEARS</i>	2825	2844	2825	2825	2825	2825	2844	2844	2844	2844	2866	2866
Sysseisatte <i>Employed</i>	1789	1824	1750	1792	1789	1823	1802	1835	1842	1817	1839	1880
Arbeidssøkere <i>Non-employed persons seek- ing work</i>	32	27	34	35	35	26	24	35	25	24	31	29
Utenfor ar- beidsstyrken <i>Outside the labour force .</i>	1004	993	1041	998	1001	976	1018	974	977	1003	996	957
Ikke spurt om arbeid ønskes ¹⁾ <i>Not questioned whether they¹⁾ wanted a job</i>	325	319	307	337	322	333	312	308	310	347	311	302
Ønsker ikke arbeid <i>Do not want a job . . .</i>	519	528	560	509	535	474	540	515	535	520	534	500
Ønsker arbeid <i>Want a job . . .</i>	160	146	174	152	144	169	166	151	132	136	151	155
Med grunn til ikke å søke <i>Reason for not seeking work</i>												
Mangler pas- sende arbeid <i>Lack of suit- able jobs in the area . . .</i>	71	64	85	63	68	66	77	58	61	61	63	55
Barnepass <i>Care of children . . .</i>	28	26	31	23	25	32	25	25	28	25	30	26
Skolegang/ studier <i>School/ studies</i>	27	24	27	39	17	27	32	34	15	16	27	39
Andre grunner <i>Other reasons</i>	34	32	31	28	34	44	32	34	28	34	31	35

1) Personer som oppgav at de var "syk", "arbeidsufør", "pensjonist/sluttet i arbeid" eller "vernepliktig" ble ikke spurt om ønske om arbeid.

1) *Persons saying they were "ill", "disabled", "pensioned/retired" or "conscripts" were not questioned whether they wanted paid employment.*

Tabell 23 (forts.). Personer i alderen 16-74 år, etter arbeidsstyrkestatus, ønske om arbeid og grunn til ikke å søke. 1976 - 1978 *Persons aged 16-74, by labour force status, whether they want paid employment and reason for not seeking work. 1976 - 1978*

Arbeids- styrkestatus	Årsgjennom- snitt		1976				1977				1978	
	1976	1976	1.	2.	3.	4.	1.	2.	3.	4.	1.	2.
			kv.	kv.	kv.	kv.	kv.	kv.	kv.	kv.	kv.	kv.
	Prosent <i>Per cent</i>											
ALLE 16-74 ÅR	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Sysselsatte ..	63	64	62	64	63	64	63	65	65	64	64	66
Arbeidssøkere	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Utenfor ar- beidsstyrken .	36	35	37	35	35	35	36	34	34	35	35	33
Ikke spurt om arbeid ønskes ¹⁾	12	11	11	12	11	12	11	11	11	12	11	11
Ønsker ikke arbeid	18	19	20	18	19	17	19	18	19	18	19	17
Ønsker arbeid	6	5	6	5	5	6	6	5	4	5	5	5
Med grunn til ikke å søke												
Mangler pas- sende arbeid	3	2	3	2	2	2	3	2	2	2	2	2
Barnepass ..	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Skolegang/ studier	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1	1	1
Andre grunner	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1
	1 000											
KVINNER I ALT 16-74 ÅR FEMALES, TOTAL, 16-74 YEARS ..	1414	1423	1414	1414	1414	1414	1423	1423	1423	1423	1433	1433
Sysselsatte ..	697	716	679	689	692	728	712	716	721	717	730	742
Arbeidssøkere	17	16	17	16	20	13	13	19	16	14	17	17
Utenfor ar- beidsstyrken .	700	691	718	709	702	673	698	688	686	692	686	674
Ikke spurt om arbeid ønskes ¹⁾	149	144	139	161	146	151	140	145	136	156	140	134
Ønsker ikke arbeid	416	425	434	421	432	380	427	417	436	418	423	414
Ønsker arbeid	135	122	145	127	124	142	131	126	114	118	123	126
Med grunn til ikke å søke												
Mangler pas- sende arbeid	62	56	71	57	61	58	65	51	52	54	52	48
Andre grunner	73	66	74	70	63	84	66	75	62	64	71	78

1) Se note 1, side 115.

1) See note 1, page 115.

Tabell 23 (forts.). Personer i alderen 16-74 år, etter arbeidsstyrkestatus, ønske om arbeid og grunn til ikke å søke. 1976 - 1978 *Persons aged 16-74, by labour force status, whether they want paid employment and reason for not seeking work. 1976 - 1978*

Arbeidsstyrkestatus	Årsgjen- nomsnitt		1976				1977				1978	
	1976	1977	1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv.	1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv.	1. kv.	2. kv.
Prosent												
KVINNER I ALT 16-74 ÅR ..	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Sysselsatte	49	50	48	49	49	51	51	50	51	50	51	52
Arbeidssøkere	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Utenfor arbeidsstyrken ..	49	48	51	50	50	48	48	48	48	48	48	47
Ikke spurt om arbeid ønskes ¹⁾	10	10	10	11	10	11	10	10	9	11	10	9
Ønsker ikke arbeid	29	30	31	30	31	27	30	29	31	29	29	29
Ønsker arbeid	9	8	10	9	9	10	8	9	8	8	9	9
Med grunn til ikke å søke												
Mangler passende arbeid	4	4	5	4	4	4	4	4	4	4	4	3
Andre grunner	5	4	5	5	5	6	4	5	4	4	5	6

1) Se note 1, side 115.

1) See note 1, page 115.

Tabell 24. Ikke sysselsatte personer i ulike aktiviteter, etter om de ønsker arbeid. Grunner til ikke å søke. 1976 - 1978. 1 000 *Non-employed persons with various activities, by whether they want paid employment. Reasons for not seeking work. 1976 - 1978. 1 000*

Aktivitet Ønsker Grunner <i>Activity Attitude to paid employment Reasons for not seeking work</i>	Årsgjen- nomsnitt <i>Annual average</i>		1976				1977				1978	
	1976	1977	1. kvar- tal <i>1st quar- ter</i>	2. kvar- tal <i>2nd quar- ter</i>	3. kvar- tal <i>3rd quar- ter</i>	4. kvar- tal <i>4th quar- ter</i>	1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv.	1. kv.	2. kv.
HUSARBEID HJEMME <i>ENGAGED IN OWN HOUSE- WORK</i>	455	441	478	455	456	431	448	439	442	434	434	435
Ønsker ikke arbeid <i>Do not want a job</i>	335	333	344	353	340	303	337	334	339	324	326	333
Arbeidssøkere <i>Non- employed persons seeking work</i>	8	(7)	12	(6)	10	(6)	(5)	(6)	8	(6)	8	(7)
Ønsker arbeid uten å søke <i>Want a job, but are not seeking</i>	112	101	122	96	106	122	106	99	95	104	100	95

Tabell 24 (forts.). Ikke sysselsatte personer i ulike aktiviteter, etter om de ønsker arbeid. Grunner til ikke å søke. 1976 - 1978. 1 000
Non-employed persons with various activities, by whether they want paid employment. Reasons for not seeking work. 1976 - 1978. 1 000

Aktivitet Ønsker Grunner	Årsgjen- nomsnitt		1976				1977				1978	
	1976	1977	1.	2.	3.	4.	1.	2.	3.	4.	1.	2.
			kv.	kv.	kv.	kv.	kv.	kv.	kv.	kv.	kv.	kv.
HUSARBEID HJEMME (forts.)												
<i>ENGAGED IN OWN HOUSEWORK (cont.)</i>												
Mangler passende arbeid <i>Lack of suitable jobs in the area</i>	56	49	63	51	56	54	57	45	45	49	46	43
Barnepass <i>Care of children</i>	27	25	30	21	24	32	24	24	27	25	28	26
Pleie syke, husarbeid <i>Care of ill, household work</i>	(7)	(6)	(5)	8	(5)	8	(6)	(6)	(4)	8	(4)	(4)
Andre grunner <i>Other reasons</i>	22	21	24	16	21	28	19	24	19	22	22	22
GIKK PÅ SKOLE/STUDERTE												
<i>ATTENDED SCHOOL/STUDIED</i>												
Ønsker ikke arbeid	165	170	200	140	162	159	185	160	159	177	193	151
Arbeidssøkere	(5)	(4)	(2)	11	(2)	(4)	(2)	12	(2)	(2)	(4)	9
Ønsker arbeid uten å søke	35	32	38	46	20	35	47	40	20	22	36	45
Mangler passende arbeid	8	9	12	(7)	(4)	8	15	8	(7)	(5)	11	(7)
Skolegang, studier <i>School, studies</i>	26	22	25	37	15	25	30	30	13	16	24	36
Andre grunner	(1)	(1)	(1)	(2)	(1)	(2)	(2)	(2)	(0)	(1)	(1)	(2)
UTEN ARBEID/OPPTATT MED ANNET												
<i>WITHOUT WORK/ENGAGED IN OTHER ACTIVITIES</i>												
Ønsker ikke arbeid	21	25	14	22	34	15	19	20	38	20	18	23
Arbeidssøkere	15	13	16	12	19	12	13	12	14	12	14	9
Ønsker arbeid uten å søke	13	12	14	9	18	12	12	11	17	10	12	14
Mangler passende arbeid	(7)	(6)	10	(5)	8	(6)	(5)	(5)	9	(6)	(4)	(4)
Andre grunner	(6)	(6)	(4)	(4)	10	(6)	(7)	(6)	8	(4)	8	10
PENSJONIST/SLUTTET I ARBEID												
<i>PENSIONED/RETIRED</i>												
VAR SYK <i>ILL</i>	26	22	20	22	24	29	25	28	14	20	25	20
ARBEIDSUFØR <i>DISABLED</i> .	116	101	113	118	113	120	102	98	102	102	101	91
ANDRE <i>OTHERS</i>	28	28	28	33	25	24	30	28	27	30	26	26
Arbeidssøkere	(5)	(3)	(4)	(6)	(5)	(4)	(4)	(5)	(2)	(3)	(4)	(4)

Tabell 25. Ikke sysselsatte personer i ulike aktiviteter, etter om de ønsker arbeid. Grunner til ikke å søke. 1976 - 1978. Prosent *Non-employed persons with various activities, by whether they want paid employment. Reasons for not seeking work. 1976 - 1978. Per cent*

	Årsgjen-		1976				1977				1978	
	nomsnitt		1. kvar-	2. kvar-	3. kvar-	4. kvar-	1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv.	1. kv.	2. kv.
	Annual average											
	1976	1977	tal	tal	tal	tal	kv.	kv.	kv.	kv.	kv.	kv.
			1st quar-	2nd quar-	3rd quar-	4th quar-						
			ter	ter	ter	ter						
HUSARBEID HJEMME EN- GAGED IN OWN HOUSEWORK	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Ønsker ikke arbeid <i>Do not want a job</i>	74	75	72	78	75	70	75	76	77	75	75	76
Arbeidssøkere Non- employed persons <i>seeking work</i>	2	(2)	3	(1)	2	(2)	(1)	(1)	2	(1)	2	(2)
Ønsker arbeid <i>Want a job</i>	24	23	25	21	23	28	24	23	21	24	23	22
Mangler passende ar- beid <i>Lack of suitable jobs in the area</i>	12	11	13	11	12	13	13	10	10	11	11	10
Barnepass <i>Care of children</i>	6	6	6	5	5	7	6	6	6	6	6	6
Pleie syke, husarbeid <i>Care of ill, household work</i>	(1)	(1)	(1)	2	(1)	2	(1)	(1)	(1)	2	(1)	(1)
Andre grunner <i>Other reasons</i>	5	5	5	3	5	6	4	6	4	5	5	5
GIKK PÅ SKOLE/STUDERTE <i>ATTENDED SCHOOL/ STUDIED</i>	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Ønsker ikke arbeid ...	81	81	83	71	88	80	79	75	88	88	83	74
Arbeidssøkere	(2)	(2)	(1)	6	(1)	(2)	(1)	6	(1)	(1)	(2)	4
Ønsker arbeid	17	15	16	23	11	18	20	19	11	11	15	22
Mangler passende arbeid	4	4	5	(3)	(2)	4	6	4	(4)	(2)	5	(3)
Skolegang, studier <i>School, studies</i>	13	11	11	19	8	13	13	14	7	8	10	18
Andre grunner	(0)	(0)	(0)	(1)	(1)	(1)	(1)	(1)	(0)	(1)	(0)	(1)
UTEN ARBEID/OPPTATT MED ANNET <i>WITHOUT WORK/ENGAGED IN OTHER ACTIVITIES</i>	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Ønsker ikke arbeid ...	43	50	32	51	48	41	43	46	55	50	41	50
Arbeidssøkere	31	26	36	28	27	31	30	28	20	29	32	20
Ønsker arbeid	26	24	32	21	25	28	27	26	25	21	27	30
Mangler passende arbeid	(14)	(12)	23	(12)	11	(13)	(11)	(12)	13	(14)	(9)	(9)
Andre grunner	(12)	(12)	(9)	(9)	14	(15)	(16)	(14)	12	(7)	18	21

4.3.4.2. Livssituasjon og arbeidsønsker

I årsgjennomsnitt for 1976 var det ca. 160 000 personer som sa at de hadde "behov for eller kunne ønske å ha inntektsgivende arbeid". Om lag 70 000 av disse svarte at "mangel på passende arbeid" var den viktigste grunnen til at de ikke søkte arbeid i undersøkelsesuken. Ca. 90 000 oppgav andre forhold som viktigste grunn.

I utgangspunktet vil vi anta at disse to gruppenes hovedsakelige sysselsettingsproblem er av ganske forskjellig karakter. Dvs. at "avstanden" til arbeidsmarkedet for de to gruppene er ulik både når det gjelder barrierenes styrke og karakter. Det at personene oppgir forskjellige hovedgrunner for ikke å søke arbeid betyr imidlertid ikke at de ikke også kan ha sammenfallende problemer. Det kan bl.a. være snakk om forskjellige tolkninger av situasjonene og det kan være snakk om et kompleks av faktorer som påvirker forholdet til arbeidsmarkedet.

Andelen av de arbeidsaktive utenfor arbeidsstyrken, dvs. de som er opptatt med arbeid som ikke gir inntekt (med unntak for "vernepliktige"), som ønsker eller har behov for inntektsgivende arbeid, varierer ganske mye med alder og kjønn. Under halvparten av menn utenfor arbeidsstyrken er arbeidsaktive mot over 80 prosent av kvinnene, nesten 90 prosent av de gifte kvinnene. Tabell 26 viser at av de arbeidsaktive mennene, oppgir i underkant av en femtedel at de kunne ønske eller ha behov for arbeid (1. kvartal 1976). De arbeidsaktive mennene utenfor arbeidsstyrken omfatter stort sett yngre personer med hovedsakelig virksomhet skolegang eller studier. Tabell 26 viser også at de fleste som ønsker arbeid i denne gruppa er ungdom i alderen 16-24 år. Det er antakelig i stor grad snakk om etterspørsel etter deltidsjobber som kan kombineres med skolegang eller studier, eller kortvarige jobber, f.eks. i ferier. I noen grad kan det også dreie seg om personer som går på skole eller studerer fordi de ikke har funnet et passende arbeid.

Blant de middelaldrende arbeidsaktive mennene ønsker halvparten arbeid. Vi baserer oss her på små tall som må tolkes med forsiktighet. Vi kan likevel anta at det her dreier seg om reell skjult arbeidsledighet. Personer i denne gruppa har i hovedsak svart "var uten arbeid" på spørsmålet om hovedsakelig virksomhet.

Blant kvinnene er det i aldersgruppa 25-49 år at relativt flest gir uttrykk for at de kunne ønske eller ha behov for inntektsgivende arbeid. Det dreier seg om ca. 39 prosent i aldersgruppa 25-29 år og ca. 35 prosent i aldersgruppa 30-49 år (tabell 26). Også i aldersgruppa under (20-24 år) og i aldersgruppa over (50-59 år) er det en ganske stor andel som gir uttrykk for det samme (ca. 30 prosent i begge grupper).

Tabell 26. Menn og kvinner i ulike aldersgrupper som ønsker eller har behov for inntektsgivende arbeid, i 1 000 og i prosent av arbeidsaktive¹⁾ i alt utenfor arbeidsstyrken i hver gruppe. 1. kvartal 1976 *Males and females in different age groups wanting or needing paid employment. In 1 000 and in per cent of the total number of active persons¹⁾ outside the labour force in each group. 1st quarter 1976*

Alder	Age	Alle		Menn		Kvinner	
		Antall 1 000 Number 1 000	Pst. P.c.	Antall 1 000	Pst.	Antall 1 000	Pst.
Alle	All	176	25	28	19	148	26
16-19 år	years	24	16	20	16	13	18
20-24 "	"	25	25			18	30
25-29 "	"	29	34			25	39
30-49 "	"	59	35	(7)	(50)	56	35
50-59 "	"	28	30			25	29
60-64 "	"	9	18			7	16
65-74 "	"	3	4	(1)	(14)	3	4

1) Unntatt "vernepliktige".

1) "Conscripts" excluded.

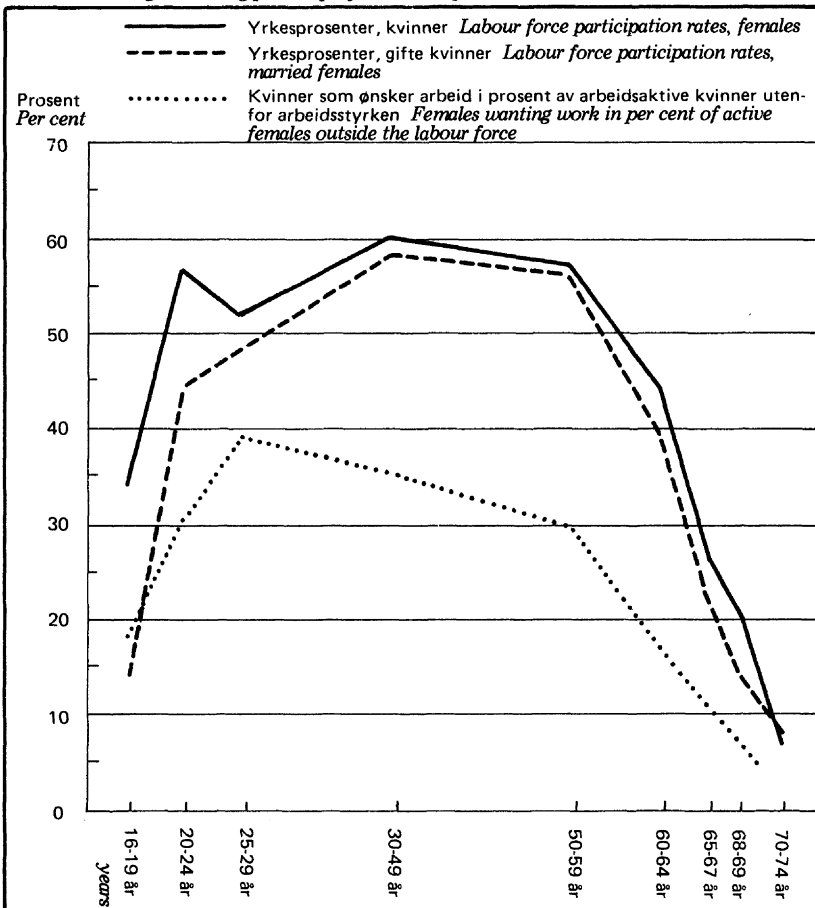
Mellom 80 og 90 prosent av de arbeidsaktive kvinnene utenfor arbeidsstyrken oppgir "husarbeid hjemme" som hovedsakelig virksomhet. I gruppa 16-24 år dominerer imidlertid aktiviteten "skolegang/studier". Andelen med husarbeid som hovedsakelig virksomhet er størst i aldersgruppene fra 25 til 59 år. I disse gruppene gir mellom 30 og 40 prosent av kvinnene uttrykk for at de kunne ønske eller ha behov for arbeid. Over 70 prosent av alle arbeidsaktive kvinner som ønsker eller har behov for inntektsgivende arbeid befinner seg i disse aldersgruppene (tilsvarer ca. 106 000 kvinner 1. kvartal 1976).

Andelen av de arbeidsaktive kvinnene utenfor arbeidsstyrken som sier at de ønsker eller har behov for inntektsgivende arbeid, varierer med alder om lag som yrkesprosentene for alle kvinner og gifte kvinner (nesten 80 prosent av de kvinnene som ønsker arbeid er gifte) (figur 9). Kurven over kvinnes yrkesdeltaking viser en nedgang i aldersgruppa 25-29 år. Det er nettopp denne aldersgruppa av arbeidsaktive kvinner utenfor arbeidsstyrken som har den største andelen som sier at de ønsker arbeid. Dette er kanskje den aldersgruppa hvor familieforpliktelsene og gjøremålene i hjemmet som regel er mest krevende, og hvor derfor sannsynligheten for konflikt mellom forskjellige plikter, behov og interesser er størst. Giftetallshyppigheten og fruktbarhetsraten for kvinnene er størst i denne aldersgruppa og i aldersgruppa under.

Særlig mindreårige barn i husholdningen skaper økt etterspørsel både etter hjemmeproduserte og markedsproduserte varer og tjenester, dvs. både økte hindringer og økt behov for større inntekt til familien. Når det er små barn tilstede krever yrkesdeltaking for begge ektefeller visse tilpasninger på arbeidsmarkedet og/eller av institusjonell art.

De aller fleste (nesten 85 prosent) av dem som ønsker eller har behov for arbeid, er kvinner (årgjennomsnitt 1976, tabell 27). Mellom 75 og 80 prosent av disse igjen er gifte. I gjennomsnitt for 1976 er det tilsvarende ca. 104 000 gifte kvinner av dem som blir spurt, som sier at de kunne ønske eller ha behov for inntektsgivende arbeid. Nesten halvparten av disse (49 000) er i alderen 30-49 år. I aldersgruppene over og under (50-59 år og 25-29 år) er det henholdsvis 17 000 og 20 000 personer som ønsker arbeid. Dette betyr at over 80 prosent av de gifte kvinnene i AKU med denne innstillingen til inntektsgivende arbeid, befinner seg i alderen 25-59 år.

Figur 9. Yrkesprosent for gifte kvinner og kvinner i alt og prosent av arbeidsaktive kvinner utenfor arbeidsstyrken som kunne ønske eller ha behov for inntektsgivende arbeid. 1. kvartal 1976 *Labour force participation rates of married females and of the total number of females, and percentage of active females outside the labour force, wanting or needing paid employment. 1st quarter 1976*

Tabell 27. Personer som kunne ønske eller ha behov for inntektsgivende arbeid, etter kjønn, ekteskapelig status og alder. Års-gjennomsnitt 1976. 1 000 *Persons wanting or needing paid employment, by sex, marital status and age. Annual average 1976. 1 000*

Alder	Age	I alt Total	Menn Males	Kvinner Females			
				I alt Total	Ugifte Un- married	Gifte Married	Før gifte Previously married
I alt	Total	160	26	134	22	104	8
16-19 år	years	24	} 17	14	} 19	:	:
20-24 "	"	24		17		11	:
25-29 "	"	25	:	23	:	20	:
30-49 "	"	56	:	54	:	49	:
50-59 "	"	21	:	19	:	17	:
60-74 "	"	10	:	:	:	:	:

Slik kartleggingen nå er lagt opp i AKU, gis det ingen informasjon om forholdet til arbeidsmarkedet blant de personene som i undersøkelsesuken var "syke", "arbeidsuføre", "pensjonister" eller som "var sluttet i arbeid".

Vi ser dessuten av tabell 28 at det er en stor gruppe som svarer benektende på spørsmål 17 i AKU-skjemaet fra 1976 om de ønsker eller har behov for inntektsgivende arbeid. Av disse var det nesten to tredjedeler som "utførte husarbeid hjemme" i undersøkelsesuken. Resten "gikk på skole/ studerte". Denne gruppa blir i AKU ikke stilt flere spørsmål om sitt forhold til arbeidsmarkedet. Vi vet derfor lite om bakgrunnen for den innstillingen de gir uttrykk for på bakgrunn av det rene AKU-materialet.

I tilleggundersøkelsen til AKU i 4. kvartal 1976 (TU) er spørsmålene om ønsker og behov for arbeid stilt til samtlige grupper utenfor arbeidsstyrken i AKU-utvalget med unntak for personer som oppgav 1. gangs vernepliktstjeneste som hovedsakelig virksomhet i undersøkelsesuken.

Personer utenfor arbeidsstyrken utgjør i TU ca. 887 000 personer. Av disse oppgav et antall som tilsvarer ca. 264 000 som sitt hovedsakelige gjøremål at de "var syk", "var arbeidsufør" eller "var pensjonist, sluttet i arbeid". Den tilsvarende gruppa i AKU, ca. 30 prosent av alle utenfor arbeidsstyrken, blir i det ordinære AKU-spørreskjemaet holdt utenfor forsøket på å kartlegge personenes ønsker, behov og barrierer mht. å ta inntektsgivende arbeid. De drygt 107 000 som blir gruppert som syke eller arbeidsuføre, blir i den ordinære AKU også holdt utenfor det vanlige arbeidsløshetsbegrepet ("arbeidssøkere uten arbeidsinntekt"), se Foss og Schult (1979).

Tabell 28. Personer utenfor arbeidsstyrken¹⁾ 1. kvartal 1976, etter innstilling til inntektsgivende arbeid, viktigste grunn til ikke å søke arbeid og hovedsakelig virksomhet i undersøkelsesuken. 1 000 *Persons outside the labour force¹⁾, by attitude to paid employment, main reason for not seeking work and main activity during the survey week. 1st quarter 1976. 1 000*

Hovedsakelig virksomhet <i>Main activity</i>	Alle <i>All</i>	Personer som ikke blir spurt om sin innstilling til inntektsgivende arbeid <i>Not questioned of their attitude to paid employment</i>	Innstilling til inntektsgivende arbeid/ viktigste grunn til ikke å søke arbeid <i>Attitude to paid employment/ main reason for not seeking work</i>						
			Personer som ikke ønsker eller har behov for inntektsgivende arbeid <i>Wanting or needing paid employment</i>	Mangler passende arbeid <i>Lack of suitable work in the area</i>		Mangler hjelp hjemme, til barnepass, til å pleie syke <i>Lack of help at home, for care of children or ill</i>		Gikk på skole, studerte <i>School, studies</i>	Annen grunn <i>Other reason</i>
Alle <i>All</i>	991	274	541	176	85	36	28	27	
Var syke/arbeidsuføre <i>Ill/disabled</i>	138	138	
Var pensjonister/ sluttet i arbeid <i>Pensioned/retired</i>	137	137	
Utførte husarbeid hjemme <i>Engaged in own housework</i>	472	.	347	126	66	36	:	23	
Gikk på skole/studerte <i>Attended school/ studied</i>	233	.	196	38	11	:	26	:	
Var uten arbeid <i>Without work</i>	11	.	:	13	:	:	:	:	
Var opptatt med annet Engaged in other activities									

1) Personer inne til 1. gangs vernepliktstjeneste er holdt utenfor.

1) *Conscripts excluded.*

En stor del av spørsmålene i TU ble ikke stilt til personer under 20 år som hadde "skolegang, studier" som hovedsakelig virksomhet. Denne gruppa tilsvarende om lag 108 000 personer. Vi får på denne måten to hovedgrupper av personer utenfor arbeidsstyrken, der gruppe I omfatter alle personer i gruppe II pluss 108 000 personer

under 20 år med hovedsakelig virksomhet "skolegang, studier". Vi kan stille opp denne oversikten over de gruppene vi i hovedsak nytter i framstillingen:

	Hovedgruppe I. Personer utenfor arbeidsstyrken 16-74 år. 1 000 <i>Main group I. Persons outside the labour force aged 16-74. 1 000</i>	Hovedgruppe II. Personer utenfor arbeidsstyrken eks- klusive personer 16- 19 år med "skolegang, studier" som hoved- sakelig virksomhet. 1 000 <i>Main group II. Persons outside the labour force, per- sons aged 16-19 with main activity "atten- ded school, studied" excluded. 1 000</i>
I alt <i>Total</i>	887	778
Herav syke, arbeidsuføre, pensjonister <i>Ill, disabled, pensioned</i>	264	264
Andre hovedsakelige virksom- heter <i>Other main activities</i>	622	514
Av dette <i>Of which</i>		
Utførte husarbeid hjemme <i>Engaged in own housework</i> .	428	428
Skolegang/studier 20-74 år <i>Attended school/studied 20-74 years</i>	61	61
Skolegang/studier 16-19 år <i>Attended school/studied 16-19 years</i>	108	.
Var uten arbeid <i>Without work</i>	11	11
Opptatt med annet <i>Engaged in other activities</i>	16	16

De sentrale "holdningsspørsmålene" i TU ble stilt til gruppe I, mens en god del av de mer detaljerte oppfølgingsspørsmålene bare ble stilt til gruppe II eller undergrupper av gruppe II - definert bl.a. ved svarene på "holdningsspørsmålene" og spørsmålene om sysselsettingsbarrierer.

I tabellene 29 og 30 har vi gitt en oversikt over de resultatene fra TU som er basert på en spørsmålssekvens tilsvarende AKU's spørsmål om mulige arbeidssøkere. Tallene fra TU viser at det blant de 264 000 personene som blir holdt utenfor AKU's spørsmålssekvens var et antall

tilsvarende ca. 44 000 (eller ca. 17 prosent ifølge tabell 30) som svarte at de ønsker eller har behov for inntektsgivende arbeid. Den gruppa blant disse, som begrunnet at de ikke søkte arbeid i undersøkelsesuken med at de manglet passende arbeid, tilsvarte om lag 11 000 personer. Resten av de 44 000 oppgav andre grunner til ikke å søke arbeid (ca. 28 000 svarte "høy alder, svak helse").

"Høy alder, svak helse" som grunn til ikke å søke arbeid, er ikke tatt med blant de mulige svaralternativene i AKU. I TU ble denne grunnen bare oppgitt av personer som hadde oppgitt "husarbeid hjemme", eller "var syk", "arbeidsufør", "pensjonist, sluttet i arbeid" som viktigste gjøremål i undersøkelsesuken. Et antall som svarer til ca. 9 000 hadde "husarbeid hjemme" som viktigste gjøremål og "høy alder, svak helse" som viktigste grunn til ikke å søke arbeid.

Tabell 29. Personer utenfor arbeidsstyrken, etter innstilling til inntektsgivende arbeid, viktigste grunn til ikke å søke arbeid og hovedsakelig virksomhet i undersøkelsesuken. 1 000 Persons outside the labour force, by attitude to paid employment, main reason for not seeking work and main activity during the survey week. 1 000

Hovedsakelig virksomhet Main activity	Alle All	Innstilling til inntektsgivende arbeid/viktigste grunn til ikke å søke arbeid								
		Attitude to paid employment/main reason for not seeking work								
		Personer som ønsker eller har behov for inntektsgivende arbeid								
		Persons wanting or needing paid employment								
		Andre grunner til ikke å søke arbeid			Other reasons for not seeking work					
		Mangler passende arbeid			Mangler hjelp hjemme, til barnepass, til pleie av syke					
		Alle Lack of suitable jobs in the area			Alle Old age, impaired health care of children or ill					
		Alle Gikk på skole/studerte			Attended school/studied					
		Alle Var uten arbeid/var opptatt med annet			Without work/engaged in other activities					
Alle	All	887	643	243	85	158	37	45	38	39
Var syke, arbeidsuføre, pensjonister, sluttet i arbeid	Ill, disabled, pensioned, retired ...	264	220	44	11	32	28	1	0	4
Utførte husarbeid hjemme	Engaged in own housework	427	292	135	58	77	9	43	1	25
Gikk på skole/studerte	Attended school/studied	168	118	50	10	40	-	-	36	4
Var uten arbeid/var opptatt med annet	Without work/engaged in other activities	27	13	14	6	8	1	2	1	5

Tabell 30. Personer utenfor arbeidsstyrken med forskjellig hovedsakelig virksomhet i undersøkelsesuken, etter innstilling til inntektsgivende arbeid og viktigste grunn til ikke å søke arbeid. Prosent *Persons outside the labour force with different main activities during the survey week, by attitude to paid employment and main reason for not seeking work. Per cent*

Hoved- sakelig virksom- het <i>Main activity</i>	I alt <i>Total</i>	Personer som ønsker eller har behov for arbeid <i>Persons wanting or needing paid employment</i>						Tallet på per- soner <i>Number of per- sons</i>
		Personer som ikke ønsker eller har behov for arbeid <i>Persons not want- ing or needing paid emp- loyment</i>	Alle <i>All</i>	Mangler passende arbeid <i>Lack of suitable jobs in the area</i>	Andre grunner til ikke å søke arbeid <i>Other reasons for not seeking work</i>			
					Mangler hjelp hjemme, til bar- nepass etc. <i>Lack of help at home, for care of children etc.</i>	Andre grunner, uoppgitt etc. <i>Other reasons, unspeci- fied</i>	<i>1 000</i>	
Alle <i>All</i>	100	73	27	10	18	5	13	887
Var syke, arbeids- uføre, pen- sjonister, sluttet i arbeid <i>Ill, disabled, pensioned, retired ...</i>	100	83	17	4	12	0	12	264
Utførte hus- arbeid hjemme <i>En- gaged in own house- work</i>	100	68	32	14	18	9	8	427
Gikk på skole/stu- derte <i>Attended school/ studied ...</i>	100	70	30	6	24	-	24	168
Var uten arbeid/var opptatt med annet <i>With- out work/ engaged in other acti- vities</i>	100	48	52	22	30	7	23	27

4.3.4.3. Tidsnytting og arbeidsønsker

Om en person skal ha inntektsgivende arbeid, og i tilfelle i hvilket omfang, ser ut til å henge nært sammen med mengden av egenarbeid som denne personen utfører. Med egenarbeid forstår vi husarbeid, matlaging, barnepass og annet arbeid for egen husholdning. En slik sammenheng er bl.a. påvist av Ahrne (1971, kapittel 6), og av Statistisk Sentralbyrå (1975:34-38). Yrkesdeltaking er resultatet av en samlet tilpasning til forskjellige forpliktelser og behov. Bak en avgjørelse om å ta inntektsgivende arbeid ligger det en vurdering av den totale arbeidsbelastning jobben vil medføre. Ljones (1973) har vist hvordan yrkesdeltaking for gifte kvinner varierer med flere indikatorer på arbeidsmengden i husholdningen, bl.a. tallet på barn i husholdningen og alder på hjemmeboende barn. Tidsnyttingsundersøkelsen (Statistisk Sentralbyrå 1977) viste at kvinners yrkesaktivitet hadde liten innvirkning på mannens samlede arbeidstid (egenarbeid + inntektsgivende arbeid) blant ektepar hvor både mann og hustru var yrkesaktive. Dette på tross av at den hadde stor betydning for kvinnens samlede arbeidstid. Yrkesaktive kvinner nyttet generelt mer tid til egenarbeid enn menn uansett omfang av yrkesdeltaking.

Det er særlig for kvinner med omsorgsansvar at forholdet til arbeidsmarkedet henger sammen med arbeidsmengden i husholdningen. Spørsmål 146 i TU måler personenes mengde av egenarbeid grovt og direkte. Spørsmålet er beheftet med en rekke feilkilder av større eller mindre betydning. En av dem er ulikheter i oppfatningen av hva som skal regnes som "arbeid", f.eks. forholdet mellom tidsbinding (f.eks. passiv barneomsorg) og arbeid, og grenseproblemer mellom arbeid og fritidssysler. Se Lingsom (1978).

Kvinnens tidsbruk til arbeid for husholdningen avhenger av flere forhold, bl.a. subjektive faktorer som

- husholdningens preferanser
- gjeldende normer,

og av objektive faktorer som

- husholdningens størrelse og sammensetning
- boligens størrelse og standard
- tilgang på varer, tjenester og arbeidsbesparende utstyr/
forholdet mellom hjemme- og uteproduksjon av varer og tjenester
- arbeidseffektivitet
- kvalitet av utført egenarbeid
- arbeidsdeling i husholdningen.

Det er en nær sammenheng mellom de subjektive og noen av de objektive faktorene. Data om egenarbeidets omfang gjenspeiler alle disse forholdene og bak en viss registrert arbeidsmengde kan det ligge svært forskjellige situasjoner. Ved enkelte årsaker til stor registrert mengde av egenarbeid vil det være lettere å redusere mengden av dette arbeidet (f.eks. til fordel for inntektsgivende arbeid) enn ved andre.

I analyser av sammenhengen mellom deltaking i inntektsgivende arbeid og mengden av husholdningsarbeid, er det vanskelig å påvise årsaksretningen.

I tabell 31 har vi på en enkel måte belyst sammenhengen mellom tidsbruk til husholdningsarbeid og ønsker og behov for inntektsgivende arbeid og grunn til ikke å søke slikt arbeid i undersøkelsesuken. Bak de uttrykte holdningene ligger det antakelig også vurderinger av forventet arbeidssituasjon: forventet lønn, arbeidstidsforhold etc., og bestemte krav eller preferanser mht. arbeid (se kap. 5.4.4). Disse forholdene henger igjen sammen med personenes utdanning, eventuell ektefelles inntekt, motivet for å ønske arbeid og en rekke av de faktorer som bestemmer omfang av og vurdering av husholdningsarbeidet. I tabell 31 har vi ikke kontrollert for slike faktorer. Tabellen gir derfor et meget grovt bilde.

Tabell 31. Gifte kvinner som utførte husarbeid hjemme¹⁾, med forskjellig gjennomsnittlig tidsbruk til husholdningsarbeid på en vanlig hverdag²⁾, etter evt. ønske/behov for inntektsgivende arbeid og viktigste grunn til ikke å søke arbeid. Prosent *Married females engaged in own housework¹⁾ with different average work time spent on household work and family care on a workday²⁾, by whether they want paid employment and main reason for not seeking work. Per cent*

Gjennomsnittlig antall timer brukt til husholdningsarbeid på en vanlig hverdag	I alt	Ønsker ikke arbeid	Ønsker arbeid				Tallet på personer (1 000)
			Ønsker arbeid	Mangler passende arbeid	Mangler hjelp til barnepass	Andre grunner	
<i>Average number of hours spent on household work and family care on a weekday</i>	<i>Total</i>	<i>Not wanting paid employment</i>	<i>I alt Lack of suitable jobs in the area</i>	<i>Lack of help for care of children</i>	<i>Other reasons</i>	<i>Number of persons (1 000)</i>	
Alle	100	68	32	13	9	10	360
1-3 timer	100	75	25	8	8	9	14
4-6 "	100	68	32	17	5	10	125
7-9 "	100	69	31	14	10	8	78
10 timer og over	100	61	39	10	15	13	108
Uoppgitt	100	90	10	7	1	3	35

1) Personer som oppgav "utførte husarbeid hjemme" som hovedsakelig virksomhet i undersøkelsesuken. 2) Gjennomsnittlig tidsbruk er registrert i spørsmål 146 og omfatter tid brukt til "husarbeid, matlaging, barnepass og annet arbeid for egen husholdning".

1) *Persons stating "engaged in own housework" as main activity during the survey week.* 2) *Average use of time is registered in question 146 and includes time spent on "household work, cooking, care of children and other work for own household".*

Andelen som ønsket eller hadde behov for inntektsgivende arbeid, var størst blant de kvinnene som hadde den største mengden egenarbeid og lavest for de kvinnene som oppgav den minste mengden egenarbeid. En nærliggende forklaring er at den fasen i livssyklusen som er mest arbeidskrevende, også er den fasen hvor kostnadsnivået og derfor inntektsbehovet, er størst. Det er også en fase hvor husmora er nokså fast knyttet til hjemmet og hvor det kan være fristende å gå ut i arbeidslivet for å oppnå annen sosial kontakt enn den helt nære. Byråets tidsnyttingsundersøkelse (Statistisk Sentralbyrå 1975) viste at gifte kvinners egenarbeidsmengde øker sterkt med økende husholdningsstørrelse (det samme gjelder ikke for gifte menn) og at arbeidsmengden er størst når barna er helt små. Virkningen av barnas alder på mengden av egenarbeid var særlig sterk i husholdninger med flere enn ett barn. Arbeidsmengden økte klart med økende antall barn i husholdningen, men denne økningen var særlig sterk i husholdninger med barn under tre år. Blant personer med svært lite egenarbeid må vi, på den annen side, anta at det er andre forhold enn egenarbeidet som motiverer en yrkespassiv tilværelse, f.eks. svak helse eller rett og slett at det ikke eksisterer noe ønske eller behov for inntektsgivende arbeid. Vi må her være klar over at det også kan være en rein alderseffekt som gjør seg gjeldende: Eldre kvinner, som har den mest arbeidskrevende livsfasen bak seg, tilhører generasjoner der det er mindre vanlig at husmora har inntektsgivende arbeid. Dersom denne gruppa ikke er underlagt andre "arbeidshindringer" enn husholdningsarbeidet, er det rimelig å anta at de har større valgfrihet mht. å kunne følge sine preferanser, enn kvinner med større mengder egenarbeid. Personer utenfor arbeidsstyrken med "husarbeid hjemme" som hovedsakelig virksomhet og en liten oppgitt mengde egenarbeid, må vi anta enten foretrekker denne tilværelsen framfor deltaking i inntektsgivende arbeid, eller har sterke grunner i tillegg til husholdningsarbeidet for ikke å søke arbeid. Blant den fjerdedelen av personene i denne gruppa (med oppgitt egenarbeid 1-3 timer), som ønsket arbeid, fordelte personene seg likt mellom de mulige viktigste grunner til ikke å søke arbeid. Blant kvinner med noe mer egenarbeid (4-6 timer) var det mangel på passende arbeid som ble oppgitt relativt mest hyppig som grunn til ikke å søke arbeid, mens mangel på hjelp til barnepass ser ut til å ha liten betydning i denne gruppa. Blant dem med den største mengden egenarbeid og den største andelen som ønsket arbeid, var det omvendte tilfelle. Som ventet var det blant disse mangel på hjelp til barnepass som ble oppgitt relativt mest hyppig.

4.3.4.4. Arbeidsmarkedserfaring og arbeidsønsker

Vi har to typer "objektive indikatorer" på tilknytning til arbeidsmarkedet blant ikke sysselsatte personer. Det er retrospektive spørsmål om hvorvidt personene har hatt inntektsgivende arbeid tidligere. Denne opplysningen ble tatt med i AKU f.o.m. 1. kvartal 1976 (arbeid i løpet av siste 12 måneder). I TU (tilleggsundersøkelsen 4. kvartal 1976) spurte vi om de intervjuede noen gang hadde hatt inntektsgivende arbeid, og dessuten om de hadde søkt arbeid i løpet av de siste 12 månedene eller etter at de sluttet i sin forrige jobb.

Dessuten har vi laget noen tabeller som viser samme individs status i forhold til arbeidsmarkedet med ett års mellomrom (overgangstabeller). Disse tabellene er basert på AKU før skjemarevisjonen, dvs. før 1976. AKU's rotasjonsplan gjør at det utvalget vi kan følge over den valgte perioden, er på maksimalt halvparten av AKU's kvartalsvise utvalg. Frafallet reduserer dette ytterligere. For å få et bredere grunnlag har vi laget overgangstabeller for flere årsperioder (åtte perioder) og regnet gjennomsnittet av disse. Fordi vi må lage en tabell for hver av de undergruppene vi deler materialet inn i, får vi likevel et noe svakt datagrunnlag. Tabellene er ikke en fullstendig registrering av "bruttobevegelsene" i perioden, i og med at personenes arbeidsmarkedstilknytning bare er registrert på to tidspunkter. Personene er inndelt i demografiske grupper etter kjennemerkeverdi ved første observasjonstidspunkt. En fullstendig redegjørelse for konstruksjon av overgangstabeller på grunnlag av AKU er gitt av Vannebo (1975).

Overgangstabellene kan vise forholdet til arbeidsmarkedet "for et år siden" for personer utenfor arbeidsstyrken med forskjellig innstilling til inntektsgivende arbeid "i dag".

En annen bruk av denne tabelltypen er å undersøke variasjoner i overgangssannsynlighet til arbeidsstyrken etter innstilling til inntektsgivende arbeid og etter undergrupper av personer med en bestemt innstilling til inntektsgivende arbeid (se kapittel 4.7).

Tidligere yrkesdeltaking representerer en objektiv indikator på en persons tilknytning til arbeidsmarkedet. Det er grunn til å anta at denne faktiske tilknytningen vil ha betydning for den innstilling vedkommende har til inntektsgivende arbeid, og delvis vil være en gjenspeiling av denne innstillingen. Dessuten antar vi at en persons uttrykte innstillinger eller ønsker, vil være mer realistiske (ha høyere prediksjonsverdi) dersom personen har erfaringer innenfor det atferdsområde innstillingen eller ønsket gjelder. Se Foss (1974).

Vi skal her se på forholdet mellom innstilling til inntektsgivende arbeid og faktisk tilknytning til arbeidsmarkedet i fortid.

Tabell 32 viser at ca. en femtedel av dem som svarer ja på spørsmålet om de ville "forsøkt å skaffe arbeid", var i arbeidsstyrken samme kvartal ett år tidligere. Andelen er høyest for menn og minst for gifte kvinner. Ca. halvparten var i samme situasjon (ville forsøkt å skaffe arbeid) også året før. Særlig gjelder dette kvinnene. Blant mennene var bare ca. en femtedel i denne situasjonen. Det er viktig her å huske at målgruppa for denne kartleggingen før 1976 i hovedsak var gifte kvinner i husarbeid hjemme. Skoleelever ble i praksis ikke spurt og er i tabell 32 sortert under kolonnen "andre".

Tabell 32. Personer som sier de ville ha forsøkt å skaffe seg "inntektsgivende arbeid dersom det hadde vært passende arbeid å få", etter forholdet til arbeidsmarkedet samme kvartal ett år tidligere.¹⁾ Prosent *Persons stating that they would have tried to get "paid employment if suitable work was at hand", by relation to the labour market the same quarter the preceding year.*¹⁾ Per cent

	I alt <i>Total</i>	Status ett år tidligere <i>Status one year earlier</i>			Tallet på spurte ²⁾ <i>Number of respondents²⁾</i>
		I arbeidsstyrken <i>In the labour force</i>	Utenfor arbeidsstyrken <i>Outside the labour force</i>	Andre <i>Others</i>	
Alle <i>All</i>	100	19	49	32	1 482
Menn <i>Males</i>	100	45	18	37	106
Kvinner <i>Females</i>	100	17	51	32	1 376
Ugifte og før gifte kvinner <i>Unmarried and previously married</i>	100	26	40	34	166
Gifte kvinner <i>Married</i> ..	100	15	53	32	1 210

1) Gjennomsnitt for periodene 1. kvartal 1972 - 1. kvartal 1973, 2. kvartal 1972 - 2. kvartal 1973 etc., 4. kvartal 1973 - 4. kvartal 1974.

2) "Tallet på spurte" er tallet på personer i "dagens" tilstand (ville ha søkt arbeid), summert over alle åtte årsperioder.

¹⁾ *Average of the periods 1st quarter 1972 - 1st quarter 1973, 2nd quarter 1972 - 2nd quarter 1973 etc., 4th quarter 1973 - 4th quarter 1974.*

²⁾ *"Number of respondents" is the number of persons in "today's" situation (would have been seeking work), added over all the eight periods of a year.*

Tabell 33. Andel i ulike aldersgrupper som tilhørte arbeidsstyrken ett år tidligere, av personer som er spurt og som ville ha for- søkt å skaffe "inntektsgivende arbeid dersom det hadde vært passende arbeid å få".¹⁾ Prosent.

Per cent in the labour force the preceding year, of persons in different age groups who were asked and who stated that they would have tried to get "paid employment if suitable work was at hand".¹⁾ Per cent

	Alle <i>All</i>	16-19 år <i>years</i>	20-24 år	25-29 år	30-39 år	40-49 år	50-59 år	60-66 år	67-74 år
Alle <i>All</i>	19	36	18	14	18	16	20	21	33
Alle kvinner <i>All females</i>	17	37	17	14	17	15	17	15	25
Gifte kvinner <i>Married females</i>	15	9	13	14	16	15	17	15	-

1) Se note 1, tabell 32.

1) See note 1, table 32.

Blant de gifte kvinnene i de midlere aldersgruppene er det lite variasjon i andelen som var i arbeidsstyrken ett år tidligere.

Hvis vi ser på dem som i 1. kvartal 1976 sier at de kunne ønske eller ha behov for inntektsgivende arbeid, er det ca. to femtedeler som sier at de har hatt inntektsgivende arbeid i løpet av siste 12 måneder (tabell 34). Andelen er noe lavere blant personer som "mangler passende arbeid" enn blant personer som oppgir andre grunner til ikke å søke arbeid.

Tabell 34. Personer som "kunne ønske eller ha behov for inntektsgivende arbeid" og med forskjellig grunn til ikke å søke arbeid, etter om de har hatt inntektsgivende arbeid i løpet av siste 12 måneder. 1. kvartal 1976. Prosent *Persons who "want or need paid employment", stating different reasons for not seeking work, by whether they have had paid employment during the last 12 months. 1st quarter 1976. Per cent*

	I alt <i>Total</i>	Har hatt arbeid <i>Has had work</i>	Har ikke hatt arbeid <i>Has not had work</i>	Tallet på personer (1 000) <i>Number of persons (1 000)</i>
Grunn til ikke å søke arbeid <i>Reason for not seeking work</i>				
Alle <i>All</i>	100	39	61	176
Mangler passende arbeid <i>of suitable jobs in the area</i>	100	36	64	85
Andre grunner <i>Other reasons</i>	100	41	59	91

Resonnementet i kapittel 4.3.2 skulle tilsi at personer som har hatt arbeid i overskuelig fortid er bedre i stand til å foreta atferdsrelevante vurderinger i tilknytning til det aktuelle valget enn personer som ikke har denne erfaringen. Det betyr ikke at arbeidsønsker blant personer uten erfaringer behøver å være svakere motiverte eller mindre intense. Personenes innstilling til inntektsgivende arbeid vil imidlertid med større sannsynlighet være av mer generell karakter og kanskje i større grad basert på partielle resonnementer. Forskjellen mellom personer med og uten yrkeserfaring, er interessant bare i forbindelse med diskusjon av prediksjonsverdien av personenes utsagn, og berører ikke alvoret i utsagnene.

Tabell 35 viser at sannsynligheten for å "ønske eller ha behov for inntektsgivende arbeid" er størst blant de arbeidsaktive personer utenfor arbeidsstyrken som har hatt inntektsgivende arbeid i løpet av siste 12 måneder. Mens nesten to femtedeler av personer som kunne ønske eller ha behov for arbeid, har hatt slikt arbeid i løpet av det siste året, er det bare ca. én femtedel som har hatt arbeid blant personer utenfor arbeidsstyrken i alt.

Tabell 35. Personer som "kunne ønske eller ha behov for inntektsgivende arbeid" og alle personer utenfor arbeidsstyrken (unntatt "vernepliktige"), etter om de har hatt inntektsgivende arbeid i løpet av siste 12 måneder. 1. kvartal 1976. Prosent *Persons who "want or need paid employment" and all persons outside the labour force (except conscripts), by whether they have had paid employment during the last 12 months. 1st quarter 1976. Per cent*

	I alt <i>Total</i>	Har hatt arbeid <i>Has had work</i>	Har ikke hatt arbeid <i>Has not had work</i>	Tallet på personer (1 000) <i>Number of persons (1 000)</i>
--	-----------------------	--	--	---

Ønsker/har behov for inntektsgivende arbeid <i>Want or need paid employment</i>	100	39	61	176
Alle personer utenfor arbeidsstyrken (unntatt "vernepliktige") <i>All persons outside the labour force (conscripts excluded)</i>	100	19	81	1 225

Andelen som kunne ønske eller ha behov for inntektsgivende arbeid er en god del høyere blant personer som har hatt slikt arbeid i løpet av det siste året, enn blant personer som ikke har hatt slikt arbeid (tabell 36). Tabellen viser at personer som gir uttrykk for et slikt ønske i AKU, har nærmere bånd til arbeidsmarkedet enn personer som ikke blir spurt (ikke arbeidsaktive) eller som blir spurt og svarer benektende.

Tabell 36. Personer utenfor arbeidsstyrken (unntatt "vernepliktige") som har hatt/ikke har hatt inntektsgivende arbeid i løpet av siste 12 måneder, etter hvorvidt de svarer ja på spørsmål om de kunne ønske eller ha behov for inntektsgivende arbeid og viktigste grunn til at de ikke søkte arbeid. 1. kvartal 1976. Prosent *Persons outside the labour force (except conscripts) who have had/have not had paid employment during the last 12 months, by whether they want or need paid employment and their main reason for not seeking work. 1st quarter 1976. Per cent*

	Kunne ønske/ ha behov for arbeid <i>Want or need paid employment</i>			Andre grunner til ikke å søke arbeid <i>Other reasons for not seeking work</i>	Kunne ikke ønske/ha behov for arbeid <i>Do not want or need paid employment</i>	Tallet på personer (1 000) <i>Number of persons (1 000)</i>
	I alt <i>Total</i>	Mangler passende arbeid <i>Lack of suitable jobs in the area</i>				
Har hatt arbeid i løpet av siste 12 måneder <i>Has had work during the last 12 months</i>	100	29	13	16	71	234
Har ikke hatt arbeid i løpet av siste 12 måneder <i>Has not had work during the last 12 months</i>	100	11	6	5	89	991

Opplevelsen av hva som står mellom ønsket og realisert yrkesdeltaking fordeler seg nokså jamt på arbeidsmarkedsforhold og mer personlige, familiemessige og institusjonelle forhold. Dette gjelder uansett yrkesdeltaking siste 12 måneder. Arbeidsmarkedsforhold nevnes relativt noe hyppigere enn andre forhold blant personer som ikke har hatt arbeid i denne perioden.

Dersom vi holder de "ikke arbeidsaktive" utenfor (personer som oppgir sykdom/uførhet eller pensjonist/sluttet i arbeid som hovedsakelig virksomhet), får vi et bilde som vist i tabell 37. Sannsynligheten for å uttrykke et ønske eller behov for inntektsgivende arbeid er fremdeles høyere for personer som har hatt slikt arbeid i løpet av det siste året, men forskjellen er noe mindre. Dette henger bl.a. sammen med at gruppa som ikke har hatt arbeid i løpet av siste år, inneholder relativt flere ikke arbeidsaktive enn gruppa som har hatt slikt arbeid. En tredjedel av de arbeidsaktive utenfor arbeidsstyrken som har hatt arbeid siste 12 måneder, kunne ønske eller ha behov for arbeid. Dette tilsvarer nesten 70 000 personer. Av dem som ikke har hatt arbeid, kunne drygt en femtedel, eller tilsvarende ca. 107 000 personer, ønske eller ha behov for arbeid.

Tabell 37. Arbeidsaktive personer utenfor arbeidsstyrken (unntatt "vernepliktige") som har hatt/ikke har hatt inntektsgivende arbeid i løpet av siste 12 måneder, etter hvorvidt de svarer ja på spørsmål om de kunne ønske eller ha behov for inntektsgivende arbeid og viktigste grunn til at de ikke søkte arbeid. 1. kvartal 1976. Prosent *Active persons outside the labour force (except conscripts) who have had/have not had paid employment during the last 12 months, by whether they want or need paid employment and their main reason for not seeking work. 1st quarter 1976. Per cent*

		Kunne ønske/ha behov for arbeid <i>Want or need paid employment</i>			Kunne ikke ønske/ha behov for arbeid <i>Do not want or need paid employment</i>	Tallet på personer (1 000) <i>Number of persons (1 000)</i>
I alt <i>Total</i>		Mangler passende arbeid <i>All Lack of suitable jobs in the area</i>	Andre grunner til ikke å søke arbeid <i>Other reasons for not seeking work</i>			
Har hatt arbeid i løpet av siste 12 måneder <i>Has had work during the last 12 months</i>	100	33	15	18	67	207
Har ikke hatt arbeid i løpet av siste 12 måneder <i>Has not had work during the last 12 months</i>	100	21	11	10	79	509

Vi har til slutt tatt med en tabell fra TU, tab. 38, hvor personene er gruppert etter om de noen gang har hatt inntektsgivende arbeid og etter om de har hatt slikt arbeid i løpet av de siste 12 månedene. Dessuten har vi tatt med en tabell som viser tidligere arbeidssøking, tab. 38.

Som vi kunne vente, sa personer som har hatt inntektsgivende arbeid i løpet av de siste 12 månedene relativt hyppigere enn andre at de ønsket eller hadde behov for inntektsgivende arbeid. En tredjedel i denne gruppa sa at de ønsket eller hadde behov for arbeid, mot ca. en fjerdedel blant personer som har hatt arbeid, men ikke siste 12 måneder. Under en sjuendedel blant personer som aldri har hatt arbeid oppgav at de ønsket eller hadde behov for inntektsgivende arbeid. Tendensen er den samme uansett hvilken grunn som er oppgitt for ikke å søke arbeid i undersøkelsesuken. Uansett tidligere yrkeserfaring oppgav et flertall av dem som ønsker eller har behov for arbeid andre forhold enn mangel på passende arbeid som viktigste grunn til ikke å søke arbeid i undersøkelsesuken.

Tabell 38. Personer utenfor arbeidsstyrken med forskjellig arbeidserfaring, etter om de ønsker/har behov for arbeid og grunn til ikke å søke arbeid i undersøkelsesuken. Prosent *Persons outside the labour force with different labour market experience, by whether they want or need paid employment and their reason for not seeking work during the survey week. Per cent*

	I alt <i>Total</i>	Personer som ønsker eller har behov for inntektsgivende arbeid <i>Persons wanting or needing paid employment</i>			Andre <i>Others</i>	Tallet på per- soner som svarte <i>Number of res- pon- dents</i>
		Alle <i>All</i>	Mangler passende arbeid <i>Lack of suitable jobs in the area</i>	Andre grunner til ikke å søke arbeid <i>Other reasons for not seeking work</i>		
Alle <i>All</i>	100	26	10	17	74	2 843
Har hatt arbeid siste 12 mndr. <i>Has had work during the last 12 months</i>	100	33	13	20	67	833
Har hatt arbeid, men ikke siste 12 mndr. <i>Has had work, but not during the last 12 months</i>	100	25	8	16	75	1 755
Har aldri hatt arbeid <i>Has never had work</i>	100	15	7	9	85	255

En annen indikator på likhet mellom personer "ikke i arbeidsstyrken" og personer i gruppa "arbeidssøkere", er opplysninger om faktisk arbeidssøking i nær fortid. I TU spurte vi om arbeidssøking i løpet av de siste 12 månedene, evt. i perioden siden personene sluttet i forrige arbeidsforhold.

I tabell 39 har vi sett på sammenhengen mellom arbeidsmarkedserfaring, ønsker om arbeid og faktisk arbeidssøking siste 12 måneder eller siden siste arbeidsforhold opphørte. Vi antar at et ønske om eller behov for arbeid vanligvis fører til et visst engasjement med sikte på å skaffe arbeid. Det kan imidlertid være flere grunner til at en person som ønsker eller har behov for arbeid ikke søker arbeid aktivt, bl.a.: Personen kan være på utkikk etter et søkeobjekt, men ikke ha kommet i gang med konkret søking. Personen kan vite at det ikke er passende arbeid å få (f.eks. arbeid innenfor akseptabel pendlingsavstand) og derfor ha gitt opp etter en tids forgjeves søking eller alt i utgangspunktet ha latt være å søke.

Personen kan la være å søke fordi personlige, familiemessige eller institusjonelle forhold gjør det vanskelig å ta et tilbudt arbeid med en gang. Dette betyr ikke nødvendigvis at personene ikke gjør noe aktivt for å komme ut på arbeidsmarkedet.

Personer utenfor arbeidsstyrken kan være i situasjoner som likner på dem vi forbinder med arbeidsløshet. At de ikke blir registrert som arbeidssøkere, kan i noen tilfelle bety at de har særdeles vanskelige sysselsettingsproblemer (f.eks. en kombinasjon av manglende arbeidsmuligheter og andre former for hindringer, svært lav arbeidsmarkedsstatus etc.).

Tabell 39. Prosent som har forsøkt å få inntektsgivende arbeid siste 12 måneder eller siden de sluttet i siste arbeidsforhold, for forskjellige grupper av personer utenfor arbeidsstyrken. Tallet på personer i alt i hver gruppe står i parentes (1 000)
Percentage of different groups of persons outside the labour force, having tried to get paid employment during the last 12 months or since leaving their last job. Number of persons in each group in brackets (1 000)

		Ønsker eller har behov for arbeid <i>Want or need paid employment</i>			
		Mangler passende arbeid <i>Lack of suitable jobs in the area</i>		Andre grunner til ikke å søke arbeid <i>Other reasons for not seeking work</i>	
		Alle <i>All</i>		Andre <i>Others</i>	
Alle	<i>All</i>	4 (886)	20 (85)	7 (158)	2 (644)
Har hatt arbeid tidligere	<i>Has previously had work</i>	4 (783)	19 (78)	6 (150)	2 (555)
Har aldri hatt arbeid	<i>Has never had work</i>	3 (103)	29 (7)	13 (8)	1 (89)

Totalt hadde mellom 35 000 og 40 000 personer utenfor arbeidsstyrken ifølge TU forsøkt å skaffe inntektsgivende arbeid i 12-månedersperioden. Blant personer som "manglet passende arbeid", hadde en femtedel forsøkt å skaffe arbeid i perioden mot bare ca. 7 prosent i den gruppa som oppgav andre grunner til ikke å søke arbeid i undersøkelsesuken. I begge gruppene hadde relativt flere forsøkt å skaffe arbeid blant dem som aldri tidligere hadde hatt inntektsgivende arbeid, enn blant dem som hadde arbeidserfaring. Også blant personer som ikke ønsket eller hadde behov for arbeid, var det en del som hadde søkt arbeid (ca. 2 prosent eller ca. 12-13 000 personer).

4.4. Forventede virkninger av å ta inntektsgivende arbeid

Kvinner med omsorgsansvar står i praksis ofte i en vanskeligere valgsituasjon enn menn mht. å avgjøre om de skal ta inntektsgivende arbeid. Deres binding til oppgaver i husholdningen fører til at de må stille bestemte krav til et mulig arbeidsforhold. De må knytte betingelser til organiseringen av en tilværelse med deltaking samtidig i lønnet og ulønnet produksjon, og de må vurdere nøye konsekvensene for en rekke forhold av å delta i inntektsgivende arbeid utenfor hjemmet.

Et spørsmål i TU (spm.139) kartla hvor lang daglig reisetid til arbeidsplassen hver vei som kunne godtas. Av gifte kvinner med husarbeid hjemme som hovedsakelig virksomhet og som ønsket eller hadde behov for arbeid, var det hele 36 prosent som ikke kunne godta lengre arbeidsreise enn 15 minutter hver vei. Over tre fjerdedeler kunne ikke godta å reise lenger enn en halv time.

I spørsmål 140 a-g forsøkte vi å kartlegge hvilke forventninger personene hadde til konsekvensene for en rekke sider ved deres livs- og familiesituasjon av å ta inntektsgivende arbeid. Resultatene er sammenstilt i tabell 40. Svarene kan tolkes både som en antydning av motivene bak et ønske om inntektsgivende arbeid, og som en vurdering av hvilke belastninger/kostnader en slik ordning kan føre med seg. Det siste gjelder ikke minst mht. utførelsen av egenarbeid i husholdningen.

En god del personer mente at "mulighetene til å få utført husarbeidet" og deres egen arbeidssituasjon totalt sett, ville bli "litt forverret" dersom de tok inntektsgivende arbeid (henholdsvis ca. 50 og ca.31 prosent). Bare henholdsvis ca. 7 og ca. 4 prosent mente at disse forholdene ville bli "sterkt forverret". Nesten 30 prosent av de gifte kvinnene som har husarbeid hjemme som viktigste gjøremål og som ønsker inntektsgivende arbeid, vurderte det slik at deres arbeidssituasjon totalt sett ville bli forbedret dersom de tok slikt arbeid. Ca. en fjerdedel mente at arbeidssituasjonen ville bli uforandret.

Tabell 40. Gifte kvinner i husarbeid hjemme¹⁾ som ønsker eller har behov for inntektsgivende arbeid, etter vurdering av betydningen av å ta inntektsgivende arbeid²⁾. Prosent *Married females engaged in own housework¹⁾ who want or need paid employment, by their appraisal of the consequences of taking paid employment²⁾. Per cent*

	Situasjonen vil bli <i>The situation will be</i>							Ikke ak- tuelt, vet ikke <i>Of no pre- sent inte- rest, do not know</i>	Uopp- gitt, blank <i>Un- speci- fied, unan- swe- red</i>	Tallet på per- soner <i>(1 000)</i> <i>Number of per- sons (1 000)</i>
	I alt <i>Total</i>	Sterkt for- bedret <i>Strong- ly im- proved</i>	Litt for- bed- ret <i>Some im- pro- ved</i>	Ufor- and- ret <i>Unal- tered</i>	Litt for- ver- ret <i>Some wor- sened</i>	Sterkt for- ver- ret <i>Strong- ly wor- sened</i>				
Husholdningens økonomiske situasjon <i>Economic situation of the household</i>	100	7	69	18	-	-	2	4	114	
Muligheten til å disponere penger selv <i>Possibility of personally administered money</i> ...	100	12	51	31	-	-	2	4	114	
Forholdene for barn i husholdningen <i>Conditions for the children in the household</i>	100	1	10	36	24	3	22	4	114	
Mulighetene for å få utført husarbeidet <i>Possibilities of getting the housework done</i>	100	-	2	34	50	7	2	5	114	
Kontakten med mennesker utenfor hjemmet <i>Social contact outside the home</i> ...	100	27	41	23	3	1	2	3	114	
Muligheten for å utnytte evner, utdanning og erfaring <i>Possibility of utilizing own abilities, education and experience</i>	100	17	48	20	1	-	10	4	114	
Arbeidssituasjonen totalt sett <i>All over working conditions</i>	100	9	20	25	31	4	7	4	114	

1) Oppgitt "utført husarbeid hjemme" som hovedsakelig virksomhet i undersøkelsesuken. 2) Se spørsmål 140.

1) Stated "engaged in own housework" as main activity during the survey week.
2) See question 140.

Ca. en tiendedel mente at forholdene for barna i husholdningen ville bli forbedret dersom de tok inntektsgivende arbeid, ca. 36 prosent trodde ikke det ville ha noen betydning for barna, mens over en fjerdedel mente at forholdene ville bli forverret. Ca. 22 prosent svarte "vet ikke" eller "ikke aktuelt".

Forventningene til forbedringer i tilværelsen ved å ta inntektsgivende arbeid var særlig framtreddende når det gjaldt mulighetene for kontakt med mennesker utenfor hjemmet. Over en fjerdedel mente at kontakten med mennesker utenfor hjemmet ville bli "sterkt forbedret", mens over to femtedeler mente den ville bli "litt forbedret".

Hele 65 prosent mente at mulighetene for å utnytte evner, utdanning og erfaring ville bli forbedret hvis de tok inntektsgivende arbeid, i forhold til å ha husarbeid hjemme som hovedsakelig virksomhet.

Når det gjelder økonomiske forhold var det, som ventet, svært mange (over tre fjerdedeler) som ventet en forbedring i husholdningens økonomiske situasjon ved egen yrkesdeltaking. Langt de fleste av disse (nesten 70 prosent) mente imidlertid at situasjonen bare ville bli "litt forbedret". Nesten en femtedel trodde ikke at deres yrkesdeltaking ville ha noen betydning for husholdningens økonomi. Over 30 prosent trodde ikke at deres eventuelle yrkesaktivitet ville få noen betydning for deres muligheter til å disponere penger selv. Ca. 12 prosent trodde denne muligheten ville bli "sterkt forbedret", og drygt halvparten trodde muligheten til å disponere penger selv ville bli "litt forbedret".

De som svarte at de trodde husholdningens økonomiske situasjon eller egen mulighet til å disponere penger ville bli forbedret om de tok inntektsgivende arbeid, tilsvarer om lag 100 000 personer (av de i alt 114 000 gifte kvinner i husarbeid hjemme som ønsker inntektsgivende arbeid). Vi spurte disse om hvordan de tenkte seg at de økte økonomiske ressursene ville bli anvendt (spm. 141). Over 45 prosent svarte at pengene ville bli anvendt som et tilskott til husholdningens daglige forbruk. Ca. 28 prosent svarte at de ville bli nyttet til å anskaffe "større ting til husholdningen". Bare drygt en tiendedel ville anvende pengene til "personlig forbruk".

Dersom vi kan tolke disse forventningene som indikatorer på motivene bak de uttrykte ønskene om arbeid i markedet, ser det ut til at det økonomiske motivet først og fremst er knyttet til ønsker om en generell forbedring av husholdningens økonomiske situasjon, men forventninger om bedre muligheter til å disponere penger selv ser også ut til å ha betydning. Svarene på spørsmål 141 tyder imidlertid på at også denne muligheten først og fremst vil bli nyttet til husholdningens felles beste og i liten grad til reint personlig forbruk.

Ellers får vi bekreftet det som også er funnet i andre undersøkelser, at forventninger om bedre kontakt med personer utenfor hjemmet og mulighetene til å utnytte evner, utdanning og erfaring antakelig er et vesentlig element i motivasjonen for å ønske inntektsgivende arbeid. Det er antakelig også slike forventninger som ligger bak troen på at arbeidssituasjonen totalt sett vil bli forbedret (ca. 30 prosent mente dette). Denne typen forventninger til konsekvensene av et arbeidsforhold, innebærer bestemte krav og forventninger til egenskaper ved det potensielle arbeidsforholdet og karakteriserer også på en måte personene som mulig arbeidskraft og deres tilgjengelighet for arbeidsmarkedet.

4.5. Planer og tidsramme for framtidig arbeidssøking

4.5.1. Innledning

Spørsmålet om ønsker og behov for inntektsgivende arbeid har begrenset informasjonsverdi. I likhet med de andre spørsmålene i AKU som nyttes til å klassifisere personer etter arbeidsmarkedsstatus, gir det en beskrivelse av personenes forhold til arbeidsmarkedet mht. bare én eller noen få dimensjoner, og beskrivelsen er mer dekkende for enkelte grupper enn for andre. For en rekke formål, og mer for noen grupper enn for andre, vil en slik beskrivelse være svært ufullstendig. I tillegg er dette spørsmålet slik at vi må regne med at svarene kan være påvirket av systematiske tolkingsforskjeller mellom dem som ble intervjuet. De kan derfor bare gi grunnlag for en forholdsvis vag og ufullstendig avgrensning av grupper etter deres forhold til arbeidsmarkedet.

Det er nødvendig å analysere tilknytningen til arbeidsmarkedet som et flerdimensjonalt fenomen og spesielt forsøke å fange inn egenskaper ved personenes forhold til arbeidsmarkedet som springer ut av deres livssituasjoner. En rekke faktorer er med på å bestemme "avstanden" til arbeidsmarkedet for personer utenfor arbeidsstyrken, og det er umulig å gi en tilnærmet dekkende karakteristikk av deres posisjon ved hjelp av én eller et fåtall indikatorer.

I TU har vi i tillegg til spørsmålet om ønsker og behov for arbeid, stilt endel andre spørsmål om personenes oppfatning av sitt forhold til arbeidsmarkedet. Bl.a. har vi spurt om forventninger om framtidig arbeidssøking, ønsket tidspunkt for å begynne i arbeid, problemer og hindringer i forbindelse med evt. yrkesdeltaking, og krav til et mulig arbeidsforhold. Det er dessuten stilt noen spørsmål som tar sikte på å undersøke om personene ville søkt arbeid dersom det forholdet som ble oppgitt som viktigste grunn til ikke å søke arbeid, ble opphevet. Disse spørsmålene får naturligvis et svært hypotetisk preg, og svarene må tolkes med forsiktighet.

I tillegg til opplysningene om tidligere tilknytning til arbeidsmarkedet (kap. 4) og om personenes aktiviteter og forsørgelsesmåte (kap. 3), gir disse opplysningene et bedre grunnlag for å vurdere karakteren og

omfanget av de problemene som er knyttet til en overgang fra status "utenfor arbeidsstyrken" til status "i arbeidsstyrken" - særlig slik de oppleves av den intervjuede selv. Og de gir også et bedre grunnlag for å beskrive de intervjuedes grad av tilgjengelighet for arbeidsmarkedet.

Vi har ikke anledning til å karakterisere personene langs alle disse dimensjonene samtidig. I noen tabeller ser vi på enkeltindikatorer for undergrupper etter forskjellige person- og situasjonsegenskaper, mens vi i andre tabeller er mer opptatt av en karakteristikk på grunnlag av flere "subjektive indikatorer" samtidig og på bekostning av en spesifisering på undergrupper.

4.5.2. Framtidig arbeidssøking

I tabell 41 har vi sett på hvordan sammenhengen mellom uttrykte ønsker og behov for arbeid og forventninger til arbeidssøking i framtida er for personer med forskjellig arbeidsmarkedserfaring.

Tabellen viser andelen som svarte ja på spørsmål 121: "Tror De at De vil søke inntektsgivende arbeid i løpet av de neste 12 måneder?" (se vedlegg 2). Svarene på dette spørsmålet behøver ikke nødvendigvis være i overensstemmelse med svarene på det foregående spørsmålet om ønsker og behov for arbeid. Det er flere grunner til at de samme personene kan svare tilsynelatende inkonsistent på spørsmål om ønsker/behov og om sine hensikter (se kapittel 5.4.2).

Det er f.eks. sannsynligvis mange som deltar i inntektsgivende arbeid uten egentlig å "ønske" det. Vi vil derfor ikke forvente at alle som gir uttrykk for en positiv innstilling til inntektsgivende arbeid, også vil svare bekreftende på et spørsmål om hvorvidt de også har til hensikt å søke arbeid. Manglende søkeintensjoner kan også være et uttrykk for at en ikke tror det nytter å søke.

Vi tror imidlertid at personer som har hatt arbeid i en noenlunde nær fortid, er bedre i stand til å foreta atferdsrelevante vurderinger i tilknytning til det aktuelle valget, enn personer som ikke har denne erfaringen. Som vi har understreket tidligere, behøver ikke dette bety at arbeidsønsker blant personer uten erfaringer fra tidligere inntektsgivende arbeid er svakere motiverte eller mindre intense. Vi mener likevel at disse personenes innstilling til inntektsgivende arbeid med større sannsynlighet vil være av mer generell karakter og kanskje i større grad basert på partielle resonnementer. Forskjellen mellom personer med og uten yrkeserfaring berører ikke alvoret i utsagnene, men er interessant i forbindelse med en diskusjon om prediksjonsverdien av personenes utsagn. Personer uten ferske arbeidsmarkedserfaringer hadde også andre grunner til å la være å søke arbeid enn personer med ferske erfaringer. Vi forventer at det er

større samsvar mellom "ønsker" og "hensikter" blant personer med ferske arbeidsmarkedserfaringer enn blant personer uten.

Tabell 41. Prosent av forskjellige grupper personer utenfor arbeidsstyrken som tror de vil søke arbeid i løpet av de nærmeste 12 månedene. Tallet på personer som svarte i hver gruppe står i parentes *Percentage of different groups of persons outside the labour force who think they will be seeking work during the next 12 months. Number of respondents in each group in brackets*

	Alle <i>All</i>	Personer som ønsker eller har behov for arbeid <i>Persons wanting or needing work</i>			Andre <i>Others</i>
		Mangler passende arbeid <i>Lack of suitable jobs in the area</i>	Andre grunner til ikke å søke arbeid <i>Other reasons for not seeking work</i>		
Alle <i>All</i>	17 (2 843)	39 (746)	46 (274)	36 (472)	8 (2 097)
Har hatt arbeid siste 12 mndr. <i>Has had work during the last 12 months</i>	37 (833)	61 (273)	59 (109)	63 (164)	25 (560)
Har hatt arbeid, men ikke siste 12 mndr. <i>Has had work, but not during the last 12 months</i>	8 (1 755)	25 (434)	35 (148)	20 (286)	2 (1 321)
Har aldri hatt arbeid <i>Has never had work</i>	11 (255)	44 (39)	59 (17)	32 (22)	5 (216)

Tabell 41 viser at andelen som trodde de ville søke arbeid i løpet av de nærmeste 12 månedene var langt større blant personer som hadde hatt arbeid i løpet av de siste 12 månedene, enn for andre personer. Blant disse var det en overvekt av yngre personer (tabell 20) og et stort innslag av personer med skolearbeid/studier som hovedsakelig virksomhet (tabell 18). Personer i husarbeid hjemme utgjorde imidlertid den største gruppa også blant personer som hadde hatt arbeid siste 12 måneder.

Overvekten av personer som trodde de ville søke arbeid blant personer som hadde hatt arbeid siste 12 måneder, var stor uansett om personene "ønsket/hadde behov for arbeid" eller ikke og uansett grunn til ikke å søke arbeid. Denne tendensen er imidlertid sterkest for personer som ønsket arbeid og som ikke søkte arbeid og oppgav andre grunner til dette enn mangel på passende arbeid.

Blant personer som aldri hadde hatt inntektsgivende arbeid, var det en større andel som trodde de ville søke arbeid, enn blant personer som hadde hatt inntektsgivende arbeid for mer enn 12 måneder siden. (Her er det mulig at en alderseffekt gjør seg gjeldende.)

Samsvaret mellom uttrykte ønsker om arbeid og forventet arbeidssøking var størst for dem som aldri hadde hatt arbeid og for personer med nær arbeidsmarkedserfaring. Vi har foran sett at personer som hadde hatt inntektsgivende arbeid for mer enn 12 måneder siden hadde et forhold til arbeidsmarkedet som var preget av livssituasjoner og "arbeidshindringer" av en annen karakter enn personer med nær arbeidserfaring. De var etablert i roller som krever større omstillinger og lengre tidshorisont dersom de skal la seg kombinere med eller kunne bli erstattet av inntektsgivende arbeid (se kap. 3.1). Gruppen bestod stort sett av pensjonister og personer i husarbeid hjemme. Det er også i disse situasjonene at sannsynligheten for konflikter mellom motiv og ønsker og for partielle resonnementer, er størst. Denne gruppa hadde også langt høyere gjennomsnittsalder enn personer med nær arbeidserfaring.

For personer med nær arbeidserfaring var det liten forskjell i andelen med forventet arbeidssøking mellom personer som ønsket arbeid, men som oppgav forskjellige hovedgrunner til ikke å søke arbeid. Blant de øvrige var andelen som trodde de ville søke arbeid, størst blant dem med mangel på passende arbeid som viktigste grunn.

Blant personer med nær arbeidserfaring var det en fjerdedel som sa at de ville søke arbeid også blant dem som ikke "ønsket eller hadde behov for arbeid!" Dette er en like stor andel som, og tallmessig flere enn, dem som ville søke arbeid blant personer som ønsket arbeid, men som hadde hatt arbeid for mer enn 12 måneder siden. Til sammen var det under to femtedeler av dem som sa at de ønsket arbeid, som trodde de kom til å søke arbeid i løpet av de nærmeste 12 månedene.

Tabell 42 viser personer i forskjellige situasjoner og med forskjellig innstilling til inntektsgivende arbeid, etter svaret på et spørsmål om de tror de vil søke inntektsgivende arbeid i løpet av de neste 12 månedene.

I tabellen er alle personer med hovedsakelig virksomhet "går på skole, studerer" holdt utenfor (ca. 168 000 personer i totalbefolkningen, hvorav ca. 50 000 sa at de ønsket eller hadde behov for arbeid). I denne gruppa er det nokså vanlig å etterspørre arbeid i ferier og periodevis ellers i løpet av studieåret. En del personer i gruppa vil dessuten avslutte sin utdanning i løpet av 12-månedersperioden og må da forventes å ville søke arbeid.

Bare ca. en tredjedel av dem som "ønsket/hadde behov for arbeid", trodde de ville søke arbeid i løpet av de neste 12 månedene. Vi må anta at de forhold som førte til at personene ikke søkte arbeid i undersøkelses- uken eller ikke var sysselsatte, er nokså stabile og for en del personers vedkommende ikke forventes å endre seg vesentlig i de nærmeste 12 månedene.

Det var særlig personer med andre hovedgrunner til ikke å søke enn mangel på passende arbeid, som i liten grad trodde de ville søke arbeid i nærmeste framtid.

I denne gruppa finner vi bl.a. gifte kvinner som ønsket arbeid, med hovedsakelig virksomhet "husarbeid i hjemmet" og med "mangler hjelp til barnepass" som viktigste grunn til ikke å søke arbeid i undersøkelses- uken.

Tabell 42. Personer utenfor arbeidsstyrken¹⁾ etter hovedsakelig virksomhet, innstilling til inntektsgivende arbeid og grunn til ikke å søke arbeid, prosentfordelt etter om de tror eller ikke tror de vil søke arbeid i løpet av de neste 12 månedene *Groups of persons outside the labour force¹⁾, by main activity, attitude to taking paid employment and reason for not seeking work, by whether they think they will seek work during the next 12 months. Per cent*

	I alt <i>Total</i>	Tror de vil søke <i>Think they will seek work</i>	Tror ikke de vil søke <i>Do not think they will seek work</i>	Vet ikke, uopp- gitt <i>Do not know, un- speci- fied</i>	Tallet på per- soner 1 000 <i>Number of per- sons 1 000</i>
ØNSKER IKKE ARBEID, I ALT ¹⁾ <i>DO NOT WANT PAID EMPLOYMENT, TOTAL¹⁾</i> ..	100	2	90	8	525
Husarbeid hjemme, gifte kvinner <i>Married females engaged in own housework</i>	100	2	85	13	251
ØNSKER ARBEID UTEN Å SØKE, I ALT ¹⁾ <i>WANT PAID EMPLOYMENT WITHOUT SEEKING, TOTAL¹⁾</i>	100	33	48	19	191
Mangler passende arbeid <i>Lack of suitable jobs in the area</i>	100	45	35	20	75
Andre grunner <i>Other reasons</i>	100	26	55	19	116
Husarbeid hjemme, gifte kvinner	100	28	49	23	114
Mangler passende arbeid	100	33	43	24	47
Mangler hjelp til barnepass <i>Lack of help for care of children</i>	100	24	48	28	32
Andre grunner	100	25	56	19	35

1) Personer med hovedsakelig virksomhet "gikk på skole, studerte" holdt utenfor.

1) *Persons with main activity "attended school, studied" excluded.*

Tabell 42 (forts.). Personer utenfor arbeidsstyrken¹⁾ etter hovedsakelig virksomhet, innstilling til inntektsgivende arbeid og grunn til ikke å søke arbeid, prosentfordelt etter om de tror eller ikke tror de vil søke arbeid i løpet av de neste 12 månedene *Groups of persons outside the labour force¹⁾, by main activity, attitude to taking paid employment and reason for not seeking work, by whether they think they will seek work during the next 12 months. Per cent*

	I alt	Tror de vil søke	Tror ikke de vil søke	Vet ikke, uoppgitt	Tallet på personer 1 000
Husarbeid hjemme, andre <i>Others engaged in own housework</i>	100	58	26	16	19
Mangler passende arbeid	100	70	20	10	11
Andre grunner	100	45	33	22	9
Var uten arbeid <i>Without work</i>	100	72	14	14	9
Opptatt med annet <i>Engaged in other activities</i>	100	60	40	0	7
Arbeidsufør <i>Disabled</i>	100	13	74	13	15
Var syk <i>Ill</i>	100	43	43	14	7
Pensjonist/sluttet i arbeid <i>Pensioned/retired</i>	100	29	57	14	21

1) Se note 1, side 146.

1) See note 1, page 146.

Gruppen med "mangel på hjelp til barnepass" som viktigste grunn til ikke å søke arbeid har sjelden bare tilstedeværelsen av barneomsorgsbehov som den eneste sterke barrieren mot yrkesdeltaking.

Også blant personer som "ønsket arbeid, men manglet passende arbeid", trodde under halvparten (ca. 45 prosent) at de ville søke arbeid i løpet av de nærmeste 12 månedene. Dette kan skyldes at personene har liten tro på at mulighetene skal bedre seg. Det kan også skyldes at personene har hindringer i tillegg til "den viktigste", som alene er sterke nok til å hindre dem i å søke.

Som ventet var det "arbeidsuføre", "pensjonister" og gifte kvinner i "husarbeid i hjemmet" som hadde den laveste andelen som trodde at de ville søke arbeid i løpet av nærmeste 12-månedersperiode.

Når "skoleelever" og "studenter" holdes utenfor som i tabell 41, var det bare ca. 2 prosent av dem som ikke "ønsket" arbeid, som trodde de ville søke arbeid.

Vi er her spesielt interessert i å undersøke forholdet til arbeidsmarkedet blant personer som oppgav "var syk", "var arbeidsufør" eller "var pensjonist, sluttet i arbeid" som hovedsakelig virksomhet. Disse gruppene er i ordinær AKU holdt utenfor kartleggingen av ønsker og behov for arbeid.

Tabell 43. Prosent som tror de vil søke arbeid i løpet av de nærmeste 12 månedene, av forskjellige grupper av personer utenfor arbeidsstyrken¹⁾ som ønsker eller har behov for arbeid. Tallet på personer i alt i hver gruppe står i parentes (1 000)
Percentage of different groups of persons outside the labour force¹⁾ wanting or needing paid employment, who think they will seek work during the next 12 months. Number of persons in each group in brackets (1 000)

Hovedsakelig virksomhet <i>Main activity</i>	Alle <i>All</i>	Viktigste grunn til ikke å søke arbeid i undersøkelsesuken <i>Main reason for not seeking work during the survey week</i>	
		Mangler passende arbeid <i>Lack of suitable jobs in the area</i>	Andre grunner <i>Other reasons</i>
Alle <i>All</i>	37 (210)	45 (78)	32 (132)
Var syke, arbeidsuføre, pensjonister, sluttet i arbeid <i>Ill, disabled, pensioned, retired</i>	26 (43)	36 (11)	22 (32)
Andre personer utenfor arbeidsstyrken <i>Other persons outside the labour force</i>	40 (167)	46 (67)	35 (100)

1) Se note 1, tabell 12.

1) See note 1, table 12.

I tabell 43 har vi skilt ut disse som egen gruppe.

Andelen som trodde de ville søke arbeid var noe lavere blant "syke", "arbeidsuføre" og "pensjonister" enn blant de øvrige. Forskjellen var om lag like stor uavhengig av hovedgrunn til ikke å søke arbeid. Drygt en fjerdedel av de ca. 43 000 i denne gruppa, trodde de ville søke arbeid. Gruppa bestod i alt av ca. 264 000 personer, slik at de ca. 43 000 som ønsket arbeid, utgjorde om lag 17 prosent. Mellom 4 og 5 prosent av alle utenfor arbeidsstyrken i denne gruppa gav m.a.o. både uttrykk for at de ønsket eller hadde behov for arbeid og at de ville søke arbeid i løpet av de nærmeste 12 månedene.

Blant de snaut tre fjerdedeler av de "syke" etc. som "ønsket" arbeid, men som ikke trodde de ville søke arbeid, var det nok noen som la en forutsetning om endringer i sin helsetilstand eller førhet til grunn for svaret på spm. 122 i TU, endringer som ikke ble forventet å inntre i nærmeste framtid.

Pensjonistenes ønsker og planer er nok påvirket av en del generelle vanskeligheter eldre mennesker har med å beholde eller gjenoppta sysselsetting. For "arbeidsuføre" med trygd, vil selve det å ha gjennomgått prosessen fram til oppnådd trygd og det press som er rettet mot trygde-rollen, virke som en hindring mot å søke seg inntektsgivende arbeid. Faren for å miste trygden eller for å så tvil om berettigelsen av oppnådd trygdestatus, kan føre til tilbakeholdenhet i forhold til arbeidsmarkedet.

Det er klart motstridende rollekrav knyttet til rollen som henholdsvis trygdet og sysselsatt.

I tabell 44 er andelen som trodde de ville søke arbeid i løpet av de nærmeste 12 månedene regnet i prosent av personer utenfor arbeidsstyrken i forskjellige grupper etter kjønn og ekteskapeleg status (for kvinner), etter hvorvidt de ønsket arbeid og etter grunn til ikke å søke arbeid.

Tabell 44. Prosent som tror de vil søke arbeid i løpet av de nærmeste 12 månedene, av forskjellige grupper av personer utenfor arbeidsstyrken. Tallet på personer som svarte i hver gruppe står i parentes *Percentage of different groups of persons outside the labour force who think they will seek work during the next 12 months. Number of respondents in each groups in brackets*

		Personer som ønsker eller har behov for arbeid <i>Persons wanting or needing paid employment</i>				
		Alle <i>All</i>	Mangler passende arbeid <i>Lack of suitable jobs in the area</i>	Andre grunner til ikke å søke arbeid <i>Other reasons for not seeking work</i>	Andre <i>Others</i>	
		Alle <i>All</i>				
Alle	<i>All</i>	13 (3 490)	39 (747)	46 (274)	36 (473)	7 (2 743)
Menn	<i>Males</i>	16 (1 077)	52 (184)	60 (55)	45 (139)	9 (893)
Kvinner	<i>Females</i>	12 (2 382)	36 (553)	42 (219)	32 (334)	5 (1 829)
	Ugifte <i>Unmarried</i>	31 (452)	68 (90)	77 (35)	62 (55)	21 (362)
	Gifte <i>Married</i>	9 (1 580)	29 (412)	35 (169)	24 (243)	2 (1 168)
	Før gifte <i>Previously married</i>	6 (350)	39 (51)	47 (15)	36 (36)	0 (299)

Når alle "skoleelever og studenter" ble tatt med, var det 7 prosent som trodde de kom til å søke arbeid i nærmeste 12-månedersperiode blant personer som sa at de ikke ønsket eller hadde behov for arbeid. Det var særlig ugifte kvinner og menn som gav uttrykk for dette.

Samsvaret mellom uttrykket ønsker og hensikter var størst blant ugifte kvinner og menn, og større for personer som "manglet passende arbeid" enn for personer med andre grunner til ikke å søke arbeid. Dette siste gjaldt uansett kjønn og ekteskapsstatus. Som ventet var det gifte kvinner - og særlig dem med andre grunner til ikke å søke arbeid enn mangel på passende arbeid - som relativt mest sjelden sa at de ville søke arbeid. Under en tiendedel av de gifte kvinnene kan regnes som forventede arbeidssøkere de nærmeste 12 månedene etter dette målet. Over en fjerdedel av de gifte kvinnene ønsket arbeid, men bare i underkant av 30 prosent av disse igjen så seg i stand til - eller ville prioritere - å ta inntektsgivende arbeid de nærmeste 12 månedene.

4.5.3. Tidsperspektiv på ønsker om inntektsgivende arbeid

I forrige kapittel så vi på forholdet mellom uttrykte ønsker om arbeid og en annen indikator på forholdet til arbeidsmarkedet, nemlig personenes hensikter mht. arbeidssøking i de nærmeste 12 månedene. I AKU's spørsmål om arbeidssøking (spm. 10, vedlegg 1) er det forutsatt at personene skal ville og kunne ta arbeid i undersøkelsesuken for å kunne svare bekreftende på spørsmålet. I et planleggingsperspektiv og ved jamføring med gruppa "arbeidssøkere" i AKU, er det nyttig å kjenne den tidshorisont personene legger til grunn når de oppgir at de ønsker eller har behov for arbeid eller tror de kommer til å søke arbeid. Denne opplysningen gir også et bedre grunnlag for å bedømme karakteren av vedkommendes "sysselsettingsproblem". Med denne begrunnelsen har vi i TU spurt om hvor raskt personene ville ønske å begynne i arbeid dersom de kunne få inntektsgivende arbeid (spm. 134).

Spørsmålet er delvis ment som en indikator for personenes tilgjengelighet for arbeidsmarkedet. Vi ønsker egentlig å kunne skille ut personer med vilje og mulighet til å ta arbeid "nå". I så fall ville det være mulig å avgrense en gruppe som er beslektet med "arbeidssøkere" i AKU og med en vanlig definisjon av en gruppe som er blitt kalt "discouraged workers". Den usikkerheten som knytter seg til tolkingen om dette spørsmålet og spesielt til de andre "holdningsspørsmålene fører til at grunnlaget for en særlig klar avgrensning ikke er tilstede. Spørsmålet gir utvilsomt nyttig informasjon om personenes planleggingshorisont og delvis gjenspeiler det også deres "avstand" til arbeidsmarkedet (f.eks. størrelsen på "arbeidshindringen"). Vi får skilt ut personer med et klart langsiktig perspektiv på sine arbeidsønsker. I begrepsdannelsen om forholdet til

arbeidsmarkedet blant personer utenfor arbeidsstyrken er det imidlertid ikke sikkert at de mest fruktbare skillene går mellom svarene på dette spørsmålet. I tilleggsundersøkelsen var det nokså mange med andre grunner til ikke å søke arbeid enn mangel på passende arbeid, som sa at de ønsket å begynne i arbeid med en gang eller innen en måned. Å ønske å begynne i arbeid med en gang innebærer ikke nødvendigvis at personene er i stand til å ta arbeid. Personenes egne vurderinger av sin situasjon og av hva som er "passende arbeid" varierer også fra person til person. De gruppene som har lavest umiddelbar tilgjengelighet for arbeidsmarkedet, kan bestå av personer med sterke sysselsettingsbarrierer og et stort behov for inntektsgivende arbeid. De kan være de mest interessante gruppene sett fra et velferdspolitisk synspunkt.

I tabell 45 viser vi andelen som ønsket å begynne i arbeid innen en måned blant personer som ønsket arbeid, og som henholdsvis trodde og ikke trodde at de kom til å søke arbeid i løpet av de nærmeste 12 månedene.

Tabell 45. Prosent som ønsker å begynne i arbeid innen en måned, i grupper av personer utenfor arbeidsstyrken¹⁾ som ønsker eller har behov for arbeid. Tallet på personer som svarte i hver gruppe står i parentes *Percentage of groups of persons outside the labour force¹⁾, wanting or needing paid employment, who want to start working within a month. Number of respondents in each group in brackets*

	Alle <i>All</i>	Viktigste grunn til ikke å søke arbeid i undersøkelsesuken <i>Main reason for not seeking work during the survey week</i>	
		Mangler passende arbeid <i>Lack of suitable jobs in the area</i>	Andre grunner <i>Other reasons</i>
Alle <i>All</i>	39 (737)	56 (272)	29 (465)
Tror de vil søke arbeid i løpet av de nærmeste 12 månedene <i>Think they will seek work during the next 12 months</i>	47 (294)	68 (126)	30 (168)
Andre <i>Others</i>	34 (443)	46 (146)	28 (297)

1) Se note 1, tabell 12.

1) See note 1, table 12.

Personer som ønsket arbeid, som oppgav andre grunner til ikke å søke arbeid enn "mangler passende arbeid" og som ikke trodde de kom til å søke arbeid i løpet av de nærmeste 12 månedene, er den langt største gruppa i tabellen. Den utgjør ca. 40 prosent av alle som ønsket eller hadde behov for arbeid. Nesten 30 prosent av personene i denne gruppa gav uttrykk for at de ønsket å begynne i arbeid innen en måned. Andelen

var bare ubetydelig større for personer med samme gruppe av grunner til ikke å søke arbeid, men som sa at de trodde de ville søke arbeid i løpet av de nærmeste 12 månedene.

Personer som ikke tror de vil søke arbeid, men som ønsker arbeid raskt, må antas å befinne seg i en eller flere av de tre følgende situasjoner: i) De er motivert for å ta arbeid nå, men opplever barrierer i sin livssituasjon som hindrer dem i å ta arbeid i nærmeste framtid. ii) De er motivert for å ta arbeid nå, men dette motivet må vike for andre motiv - f.eks. ønske om å delta mest mulig aktivt i omsorg og oppdragelse av egne barn. iii) De er generelt motivert for å ta arbeid nå, men den generelle motiveringen fører ikke til konkrete forsøk på å ta arbeid til de betingelser (på arbeidsmarkedet) som er aktuelle med de forutsetninger de har (f.eks. mht. utdanning, yrkeserfaring etc.)

De fleste personer med andre grunner til ikke å søke arbeid enn mangel på passende arbeid, befant seg i livssituasjoner som er vanskelig å kombinere med inntektsgivende arbeid. "Ønsker" og "planer" om å ta arbeid forutsetter tilpasninger og tilrettelegging for å kunne bli realisert, og må derfor nødvendigvis være litt langsiktige.

Over to femtedeler blant dem som ønsket arbeid, men manglet passende arbeid, sa at de ønsket å begynne i arbeid seinere enn i løpet av en måned. I denne gruppa var det imidlertid større forskjell mellom personer som henholdsvis trodde og ikke trodde at de kom til å søke arbeid i løpet av de nærmeste 12 månedene. Nesten 70 prosent av de først nevnte ønsket arbeid innen en måned, mot langt under halvparten av de øvrige. Tallene indikerer at mange med mangel på passende arbeid som viktigste hindring, også hadde andre grunner til ikke å søke arbeid.

Tabell 45 illustrerer antakelig godt en vesentlig begrepsmessig forskjell mellom "arbeidssøkere" og "mulige arbeidssøkere" i AKU. Tabellen reiser en rekke spørsmål som ville kreve tilleggsinformasjon for å kunne besvares. Det er foreløpig ingen grunn til å anta at de "mulige arbeidssøkerne" er en gruppe som er svakere motivert og/eller har et lettere sysselsettingsproblem enn "arbeidssøkerne". Imidlertid er det en sterkt heterogen gruppe - både med hensyn til livssituasjon, situasjonsoppfatning og andre egenskaper som påvirker personenes tilgjengelighet for arbeidsmarkedet.

I tabell 46 har vi sett på andelen som ønsker arbeid "med en gang" i forskjellige grupper inndelt etter "livssituasjon" på grunnlag av svarene på spørsmålet om personenes hovedsakelige virksomhet i undersøkelsesuken.

Tabell 46. Prosent som ønsker å begynne i arbeid "med en gang" i grupper av personer utenfor arbeidsstyrken¹⁾ som ønsker/har behov for arbeid. Tallet på personer i hver gruppe står i parentes (1 000) *Percentage of groups of persons outside the labour force¹⁾, wanting or needing paid employment, who want to start working "at once". Number of persons in each group in brackets (1 000)*

	Alle <i>All</i>	Mangler passende arbeid <i>Lack of suitable jobs in the area</i>	Andre grunner til ikke å søke arbeid <i>Other reasons for not seeking work</i>
Alle <i>All</i>	32 (191)	45 (75)	24 (116)
Var syk <i>Ill</i>	26 (7)	73 (2)	14 (6)
Var arbeidsufør <i>Disabled</i>	33 (15)	78 (4)	19 (11)
Utførte husarbeid			
<i>hjemme Engaged in own housework</i>			
Gifte kvinner <i>Married females</i>	28 (114)	35 (47)	24 (67)
Ugifte/før gifte kvinner <i>Unmarried/ previously married females</i>	39 (19)	50 (11)	24 (8)
Pensjonist/sluttet i arbeid <i>Pensioned/retired</i>	42 (21)	80 (6)	28 (15)
Var uten arbeid <i>Without work</i>	48 (9)	54 (5)	39 (4)
Opptatt med annet <i>Engaged in other activities</i>	23 (6)	36 (1)	21 (4)

1) "Skoleelever/studenter" er holdt utenfor. Det samme gjelder menn som "utførte husarbeid hjemme".

1) "Persons attending school, students" are excluded. Also males "engaged in own housework".

Totalt ønsket snaut en tredjedel av personene å begynne i arbeid "med en gang". I den største gruppa - personer med andre hovedgrunner til ikke å søke arbeid enn mangel på passende arbeid - ønsket under en fjerdedel å begynne med en gang. I denne gruppa var også spredningen mht. "livssituasjon" mindre. En god del av de drygt 40 000 "syke", "arbeidsuføre" og "pensjonister" sa at de ønsket arbeid med en gang (henholdsvis ca. 26, 33 og 42 prosent). Disse gruppene skilte seg ikke klart ut som mindre "tilgjengelige" eller "villige" etter dette kriteriet.

Andelen som ønsket å begynne i arbeid "med en gang" av personer som "ønsket eller hadde behov for" arbeid, varierer ellers en del med

livssituasjonen. Gifte kvinner i husarbeid hjemme er den største gruppa som "ønsket eller hadde behov for" arbeid - uansett grunn til ikke å søke arbeid. Samtidig har gruppa en av de laveste andelene med ønske om å begynne i arbeid med en gang.

Både tabell 45 og 46 viser at et klart flertall av dem som ønsket eller hadde behov for inntektsgivende arbeid hadde et mer langsiktig perspektiv på sine ønsker (mer enn én måned). Godt over halvparten knyttet ønskene til en situasjon som lå mer enn et halvt år fram i tida eller de kunne ikke gi noe klart svar på spørsmålet om når de ønsket å begynne å arbeide.

Til slutt i dette kapitlet har vi vist hvordan personer som ønsket eller hadde behov for arbeid og som "manglet passende arbeid", fordelte seg på svarene på et spørsmål av den typen som ble nyttet i AKU før 1976 (hypotetisk spørring). Se Foss (1976 og 1976a). Spørsmålet lyder slik:

Ville De ha forsøkt å få inntektsgivende arbeid dersom De visste at det var passende arbeid å få?	1	☐	Ja
	2	☐	Nei
	3	☐	Vet ikke

Tabell 47. Prosent som ville ha forsøkt å få inntektsgivende arbeid dersom de visste at det var passende arbeid å få, av personer som "ønsker eller har behov for" arbeid, og med "mangler passende arbeid" som viktigste grunn til ikke å søke arbeid
Percentage of persons "wanting or needing work", and stating "lack of suitable work" as main reason for not seeking work, who would have tried to get paid employment if they knew suitable work was at hand

	Personer som ville forsøkt å få arbeid <i>Persons who would have been seeking work</i>	Tallet på personer ¹⁾ <i>Number of persons¹⁾</i>
	Pst. P.c.	1 000
Alle <i>All</i>	76	75
Utførte husarbeid hjemme, gifte kvinner <i>Married females engaged in own housework</i>	76	47
Utførte husarbeid hjemme, ugifte og før gifte kvinner <i>Unmarried and previously married females engaged in own housework</i>	82	11
Pensjonister, syke, arbeidsuføre <i>Pensioners, ill, disabled</i>	83	11
Var uten arbeid, opptatt med annet <i>Without work, engaged in other activities</i>	55	0

1) Spm. 131.

1) Question 131.

Tabellen må tolkes med varsomhet siden personene, når de fikk det hypotetiske spørsmålet, allerede hadde sagt at de ønsket eller hadde behov for arbeid og at mangel på passende arbeid var den viktigste grunnen til ikke å søke arbeid. I dette kan det ligge et press i retning av å svare bekreftende på det hypotetiske spørsmålet. Vi bør ellers kunne tolke svarene som uttrykk for hvorvidt personene vurderte tilgang på "passende arbeid" som tilstrekkelig betingelse for å søke arbeid eller om de opplevde andre forhold i tillegg, som i seg selv var tilstrekkelige til å hindre dem i å søke arbeid.

Totalt var det nesten en fjerdedel som svarte nei på spørsmålet - dvs. som ikke "ville forsøkt å få inntektsgivende arbeid" selv om den viktigste grunnen til ikke å søke arbeid ble fjernet. Vi vil tolke dette som et minimumstall. Antakelig er det en god del flere i denne gruppa som ikke ville bli arbeidssøkere på den ene betingelsen at det ble skaffet passende arbeid. Dette synspunktet blir støttet av andre tabeller i dette kapitlet og i kapittel 4. Vi vet fra før at nesten to tredjedeler av gruppa var gifte kvinner i husarbeid hjemme.

Også resultatene i dette kapitlet tilsier at vi må se personenes forhold til arbeidsmarkedet som et flerdimensjonalt problem.

4.6. Tilgjengelighet for arbeidsmarkedet

4.6.1. Om tilgjengelighetsbegrepet

At personene skal være tilgjengelige for arbeidsmarkedet er et sentralt kriterium i de offisielle arbeidsløshetsbegrepene. Tolkningen av begrepet "tilgjengelighet" er imidlertid ikke innlysende. Se Foss (1978, kap. 2.2) og Foss og Schult (1979). Blant annet er ikke forholdet mellom behov eller motivasjon for å ta arbeid og tilgjengelighet for arbeidsmarkedet, entydig. (Foss 1978, s. 4.)

Det er ikke gitt noen god operasjonalisering av dette kriteriet. Dette er blant de problemene som gjør f.eks. avgrensningen av en gruppe "arbeidssøkere" i AKU uskarp. Tilgjengelighetskravet er gjengitt i spørsmålsteksten, men blir antakelig tolket ulikt av forskjellige personer, avhengig av en rekke egenskaper ved den som blir intervjuet. Personer med lav mobilitet har et geografisk snevrere arbeidsmarked å søke på enn mer mobile personer. Deres tilgjengelighet avtar raskere med økende avstand mellom bostedet og det aktuelle arbeidsmarkedet, enn for mer mobile personer. Forskjellige svar på spørsmål 10 i AKU om arbeidssøking (vedlegg 1), kan derfor skyldes forskjeller i mobilitet like så vel som forskjeller i styrken av behovet eller motivet for å ta arbeid. Egenskaper som utdanning og helsetilstand bidrar også til å definere mengden og variasjonen av de

arbeidsplasser som står på valg. Tilgjengeligheten varierer med hva som blir oppfattet som et "akseptabelt" arbeid.

En tolking av uttrykket som kan virke rimelig, er at det finnes minst ett arbeid på det aktuelle arbeidsmarkedet som personene både "kan" og "vil" ha.

At en person "kan ha" et arbeid må bl.a. bety at vedkommende har de fysiske og psykiske forutsetninger som er nødvendige for å kunne utføre arbeidet - at personen er "arbeidsfør" i forhold til dette arbeidet. Videre må personen ha den utdanning og erfaring som er nødvendig for å kunne utføre arbeidet. Videre må personen ha den utdanning og erfaring som er nødvendig for å kunne utføre arbeidet. Endelig må arbeidet være forenlig med personenes aktuelle virksomhet (heltidsstudier og heltids hjemmearbeid eller omsorgsarbeid er f.eks. i regelen ikke forenlig med heltidsarbeid i markedet), og arbeidet må være forenlig med vedkommendes livssituasjon i videre forstand.

At en person "vil ha" et arbeid kan bl.a. bety at lønn og andre ansettelsesvilkår/arbeidsforhold i arbeidet er i samsvar med personens krav. Kostnadene (sosiale, materielle, økonomiske) ved å ta arbeidet i forhold til belønningen, må være slike som personene kan godta.

4.6.2. Arbeidshindringer

I TU stilte vi en rekke spørsmål hvor intervjuobjektene fikk gi uttrykk for hva de opplevde som vanskeligheter i forbindelse med å ta inntektsgivende arbeid. Vi spurte dessuten om hvilke krav de ville stille til en del egenskaper ved et arbeidsforhold. Slike opplysninger blir også hentet inn ved hjelp av tre enkle spørsmål i det ordinære AKU, men i TU ble temaet grundigere belyst.

I tabell 48 gir vi en oversikt over hvordan personene vurderte forskjellige forhold mht. muligheten for å ta inntektsgivende arbeid. Spørsmålsteksten lyder slik: "Tror De noen av følgende forhold vil gjøre det svært vanskelig, litt vanskelig eller ikke vanskelig for Dem å ta inntektsgivende arbeid?" (spørsmål 125 a-j). I tabellen er det én kolonne for prosentandelen som svarte "svært vanskelig" og én for andelen som svarte "svært vanskelig" eller "litt vanskelig".

De forholdene som relativt flest oppfattet som svært vanskelige, var egen helsetilstand og mulighetene for å få passende arbeid på stedet. Tabellen gir først og fremst et inntrykk av at det ofte var flere enn ett forhold som ble betraktet som vanskelig i forbindelse med å ta arbeid. Blant personer som ønsket arbeid, men manglet passende arbeid, mente f.eks. ca. 30 prosent at små barn i husholdningen ville gjøre det vanskelig å ta arbeid. En like stor andel sa at husarbeid i hjemmet ville gjøre det vanskelig. Holdninger hos familie og venner ble opplevd som en hindring bare av svært få.

Siden personer med husarbeid hjemme som hovedsakelig virksomhet var den største gruppa utenfor arbeidsstyrken og den helt dominerende gruppa blant personer som ønsket eller hadde behov for arbeid, har vi sett spesielt på denne gruppa (tabell 49). Vi har i tabellen bare tatt med andelen som opplevde utvalgte forhold som svært vanskelige.

Tabell 48. Prosent av personer utenfor arbeidsstyrken¹⁾, gruppert etter syn på å ta inntektsgivende arbeid og grunn til ikke å søke arbeid, som tror spesifiserte forhold vil gjøre det vanskelig eller svært vanskelig å ta inntektsgivende arbeid. Tabellen bygger på spørsmål 125 *Percentage of persons outside the labour force¹⁾, with different attitudes to taking paid employment and with different reasons for not seeking work, who think that specified conditions would make it difficult or very difficult to get paid employment. The table is based on question 125*

Forhold som kan gjøre det vanskelig å ta inntektsgivende arbeid <i>Conditions that could make it difficult to take paid employment</i>	Alle <i>All</i>		Personer som ønsker/har behov for arbeid <i>Persons wanting or needing paid employment</i>				Andre <i>Others</i>	
	Vanskelig i alt <i>Difficult, total</i>	Svært vanskelig <i>Very difficult</i>	Mangler passende arbeid <i>Lack of suitable jobs in the area</i>	Svært vanskelig i alt <i>Very difficult</i>	Andregrunner til ikke å søke arbeid <i>Other reasons for not seeking work</i>	Vanskelig i alt <i>Difficult</i>	Svært vanskelig i alt <i>Very difficult</i>	Vanskelig i alt <i>Difficult</i>
Små barn i husholdningen <i>Small children in the household ..</i>	22	14	30	11	42	30	16	11
Syke eller uføre i husholdningen etc. <i>Ill or disabled in the household etc.</i>	10	7	8	4	14	10	10	7
Hva familie og venner mener <i>Opinion of family and friends</i>	6	3	8	2	6	2	6	3
Husarbeid i hjemmet <i>Household work at home</i>	30	11	29	4	34	8	29	12
Mulighetene for å få passende arbeid på stedet <i>Possibilities of getting a suitable job in the area</i>	34	24	90	70	48	26	27	16
Ønske om arbeid i samsvar med utdanning, yrkeserfaring og kvalifikasjoner <i>Wanting work in correspondence with education, experience and qualifications</i>	26	12	59	32	38	16	18	8

1) Se note 1, tabell 12.

1) See note 1, table 12.

Tabell 48 (forts.). Prosent av personer utenfor arbeidsstyrken¹⁾, gruppert etter syn på å ta inntektsgivende arbeid og grunn til ikke å søke arbeid, som tror spesifiserte forhold vil gjøre det vanskelig eller svært vanskelig å ta inntektsgivende arbeid. Tabellen bygger på spørsmål 125 *Percentage of persons outside the labour force¹⁾, with different attitudes to taking paid employment and with different reasons for not seeking work, who think that specified conditions would make it difficult or very difficult to get paid employment. The table is based on question 125*

Forhold som kan gjøre det vanskelig å ta inntektsgivende arbeid	Alle		Personer som ønsker/har behov for arbeid				Andre	
	Vanskelig i alt	Svært vanskelig	Mangler passende arbeid		Andre grunner til ikke å søke arbeid		Vanskelig i alt	Svært vanskelig
			Vanskelig i alt	Svært vanskelig	Vanskelig i alt	Svært vanskelig		
Har lite utdanning eller yrkeserfaring <i>Lack of education or experience</i>	23	9	49	21	29	10	18	7
Opptatt med skolegang/studier <i>School/studies</i>	5	4	4	2	9	7	4	3
Fravær fra inntektsgivende arbeid en tid <i>Absence from work for some time</i>	17	6	29	10	23	6	14	5
Egen helsetilstand <i>Own health condition .</i>	35	24	32	12	32	21	36	27
Tallet på personer som svarte <i>Number of respondents</i>	2 414		253		404		1 757	
Tallet på personer i befolkningen (1 000) <i>Number of persons in the population (1 000)</i>	778		78		133		568	

1) Se note 1, tabell 12.

1) See note 1, table 12.

Tabell 49. Prosent i hver gruppe av personer utenfor arbeidsstyrken med husarbeid hjemme som hovedsakelig virksomhet, som mener spesifiserte forhold vil gjøre det svært vanskelig å ta inntektsgivende arbeid. Tallet på personer i hver gruppe står i parentes (1 000) *Percentage of groups outside the labour force engaged in own housework, who think specified conditions would make it difficult to get paid employment. Number of respondents in each group in brackets (1 000)*

Utvalgte forhold som kan gjøre det vanskelig å ta arbeid/viktigste grunn til ikke å søke arbeid <i>Conditions that could make it difficult to take paid employment/main reason for not seeking work</i>	Personer som ønsker eller har behov for arbeid <i>Persons wanting or needing paid employment</i>	Andre personer i husarbeid hjemme <i>Other persons engaged in own housework</i>
Små barn i husholdningen <i>Small children in the household</i>	35 (122)	20 (303)
Viktigste grunn Mangler hjelp til barnepass <i>Lack of help for care of children</i>	77 (31)	
Syke eller uføre i husholdningen <i>Ill or disabled in the household</i> ..	7 (122)	7 (303)
Husarbeid i hjemmet <i>Household work at home</i>	8 (122)	18 (303)
Muligheter til å få arbeid på stedet <i>Possibilities of getting a suitable job in the area</i>	46 (122)	20 (303)
Viktigste grunn Mangler passende arbeid <i>Lack of suitable jobs in the area</i> ..	71 (52)	
Andre grunner <i>Other reasons</i> ..	27 (70)	
Ønske om arbeid i samsvar med kvalifikasjoner <i>Wanting work in correspondence with qualifications</i>	25 (122)	10 (303)
Lite utdanning og yrkeserfaring <i>Lack of education and experience</i> ..	15 (122)	6 (303)
Egen helsetilstand <i>Own health condition</i>	7 (122)	

Også blant personer i denne gruppa totalt var det "mulighetene for å få passende arbeid på stedet" som av relativt flest ble vurdert som "svært vanskelig" (46 prosent blant dem som ønsker eller har behov for arbeid). Deretter var det "små barn i husholdningen" som ble oppgitt hyppigst.

Tabell 50 viser at det hovedsakelig var gifte kvinner i husarbeid hjemme og med "mangler hjelp til barnepass" som viktigste grunn til ikke å søke arbeid, som relativt hyppigst oppgav at små barn i husholdningen ville gjøre det "svært vanskelig" å ta inntektsgivende arbeid. Hjemnearbeidende kvinner med andre grunner til ikke å søke arbeid, oppgav imidlertid også relativt hyppig at små barn i husholdningen ville gjøre det svært vanskelig å ta inntektsgivende arbeid. Nesten to femtedeler av alle kvinner i husarbeid hjemme opplevde dette som svært vanskelig.

Tabell 50. Prosent i hver gruppe av gifte kvinner med hovedsakelig virksomhet "husarbeid i hjemmet", som mener at "små barn i husholdningen vil gjøre det svært vanskelig å ta arbeid". Tallet på personer i hver gruppe står i parentes (1 000) *Percentage of different groups of married females engaged in own housework, who think that "the presence of small children in the household will make it very difficult to take paid employment". Number of persons in each group in brackets (1 000)*

Viktigste grunn til ikke å søke arbeid <i>Main reason for not seeking work</i>	Ønsker eller har behov for inntektsgivende arbeid <i>Want or need paid employment</i>	Andre <i>Others</i>
Alle <i>All</i>	38 (114)	22 (246)
Mangler passende arbeid <i>Lack of suitable jobs in the area</i>	17 (47)	.
Mangler hjelp til barnepass <i>Lack of help for care of children</i>	78 (32)	.
Andre grunner <i>Other reasons</i>	29 (35)	.

Gifte kvinner i husarbeid hjemme som ønsket inntektsgivende arbeid, men som manglet hjelp til barnepass, ble spurt om de "i løpet av de siste 12 månedene har forsøkt å skaffe regelmessig barnetilsyn". Et antall som i befolkningen svarte til drygt 5 000 (eller ca. 16 prosent) av de ca. 32 000 kvinnene i denne gruppa, svarte ja på spørsmålet.

Når så vidt få har forsøkt å skaffe tilsynsordninger kan dette for noen skyldes et ønske om å utføre omsorgs- og oppdragelsesfunksjonene selv i en periode av barnets liv. Dette kan være et resultat av en vurdering av kvaliteten på de barnetilsynstilbud som finnes på stedet. Et slikt ønske må veies mot ønsket om å delta i inntektsgivende arbeid. Selv med en prinsipielt positiv holdning til at barn deltar i kollektive tilsynsordninger, kan en vurdering av de aktuelle ordninger på stedet falle ut til fordel for å passe barn selv. For noen kan det ligge en kostnadsvurdering til grunn for at de ikke har forsøkt å skaffe tilsynsordninger, noen kan la være å forsøke fordi de vet at det ikke finnes tilfredsstillende

ordninger på stedet, noen kan ha forsøkt for mer enn 12 måneder siden og gitt opp, mens enkelte har søkt og venter på plass i en institusjon. Slike momenter må vi ta i betraktning når vi tolker svarfordelingen på dette spørsmålet.

Direkte spørsmål viser at alle disse grunnene antakelig var representert, men den først nevnte -et ønske om selv å ha tilsyn med barna - er den som ble nevnt av relativt flest. (Gåsemyr 1978: 20.)

Valget av tilpasningsform i forhold til arbeidsmarkedet for kvinner med førskolebarn, blir påvirket både av holdninger hos kvinnene selv og i omgivelsene til hva som oppfattes som best for barna. Slike holdninger endrer seg med tida bl.a. som en følge av forandringer i kvaliteten på tilbudet av barnetilsynsordninger, forandringer i kunnskapene om virkninger for barna av ulike omsorgsformer, forandringer i familieforhold og hjem-situasjon og som følge av generelle levekårs- og arbeidsmarkedsendringer.

FAKTA's undersøkelse fra 1972 (FAKTA 1972) om holdninger til likestilling i Norge, inneholdt noen spørsmål om holdninger til tilsynsordninger. Ifølge denne undersøkelsen svarte bare 18 prosent av kvinnene (20-69 år) at barn under 2 år bør kunne være i barnehage eller daginstitusjon 4-5 timer daglig. 45 prosent mente at barna bør bli over 3 år før de kan være borte fra hjemmet så lenge hver dag. Bare 5 prosent av kvinnene mente at barn under to år bør kunne være i barnehage eller daginstitusjon på heltid (7-8 timer daglig). Over halvparten mente at barna må bli 5 år før de kan være så lenge i daginstitusjon. Ca. en fjerdedel mente at barn overhodet aldri bør være i daginstitusjon så lenge. Bare ca. to femtedeler av kvinnene mente at moren bør kunne ta deltidsjobb mens barnet er under 3 år forutsatt tilfredsstillende tilsyn. Snaut en tredjedel mente at barnet måtte være mint i skolealder før mora kunne ta deltidsjobb. Når det gjaldt heltidsarbeid var andelene henholdsvis ca. 16 og ca. 60 prosent.

Blant personer med andre hovedgrunner til ikke å søke arbeid enn mangel på passende arbeid, var det også en del personer som i tillegg til den oppgitte hovedgrunn vurderte mulighetene for å få passende arbeid som "svært vanskelig". Tabell 51 viser at over en fjerdedel i denne gruppa oppgav dette. Nesten to tredjedeler (ca. 65 prosent) av dem som "ønsker/har behov for arbeid" og som oppgav andre grunner til ikke å søke arbeid enn mangel på passende arbeid, er personer i husarbeid hjemme. Av disse oppgav nesten 30 prosent at mulighetene til å få passende arbeid ville gjøre det "svært vanskelig" å ta arbeid.

Helsetilstand er en viktig komponent i begrepet "tilgjengelighet for arbeidsmarkedet". Uansett livssituasjon, arbeidsmarkedsstatus og etter-spørrelssituasjon (men selvsagt ikke uavhengig av dette), vil nedsatt

helse føre til mindre valgfrihet og større omkostninger ved deltaging på arbeidsmarkedet.

Tabell 52 viser andelen som mente at "egen helsetilstand" ville gjøre det "svært vanskelig" å ta inntektsgivende arbeid. Noe over 7 000 (ca. 6 prosent) av de gifte kvinnene som var i husarbeid hjemme og som ønsket arbeid, mente at helsesituasjonen deres ville gjøre det svært vanskelig å ta arbeid. Ca. 31 000 (eller 13 prosent) av personene i denne gruppa som ikke ønsket arbeid, opplevde helsesituasjonen på samme måte. I de øvrige gruppene var det, som ventet, en langt større andel som mente at helse deres var til alvorlig hinder for å ta arbeid.

Tabell 51. Prosent som tror "mulighetene for å få passende arbeid på stedet" vil gjøre det svært vanskelig å ta inntektsgivende arbeid, av forskjellige grupper av personer utenfor arbeidsstyrken¹⁾. Personer i alt i hver gruppe står i parentes (1 000)
Percentage of different groups of persons outside the labour force¹⁾ who think that "the possibilities of getting suitable work in the area" will make it very difficult to take paid employment. Number of persons in each group in brackets (1 000)

Hovedsakelig virksomhet <i>Main activity</i>	Alle <i>All</i>	Ønsker/har behov for arbeid <i>Want or need paid employment</i>				
		Alle <i>All</i>	Mangler passende arbeid <i>Lack of suitable jobs in the area</i>	Andre grunner til ikke å søke arbeid <i>Other reasons for not seeking work</i>	Andre <i>Others</i>	
Alle <i>All</i>	24 (690)	44 (191)	71 (75)	26 (115)	17 (499)	
Utførte husarbeid hjemme <i>Engaged in own housework</i>	29 (416)	46 (133)	69 (58)	29 (75)	21 (283)	
Pensjoist, sluttet i arbeid <i>Pensioned, retired</i>	16 (150)	36 (21)	80 (6)	20 (15)	13 (129)	
Var uten arbeid <i>Without work</i>	51 (10)	52 (9)	7 (5)	32 (4)	38 (1)	
Opptatt med annet <i>Engaged in other activities</i>	22 (15)	43 (6)	86 (1)	35 (3)	10 (9)	
Var syk <i>Ill</i>	13 (22)	18 (7)	47 (2)	9 (6)	10 (15)	
Var arbeidsufør <i>Disabled</i>	16 (78)	39 (15)	92 (4)	21 (11)	11 (63)	

1) "Skoleelever/studentene" er holdt utenfor. Det samme gjelder menn som "utførte husarbeid hjemme".

1) "Persons attending school, students" are excluded. Also, males "engaged in own housework".

Tabell 52. Prosent i hver gruppe av personer utenfor arbeidsstyrken, som mener at "egen helsetilstand" vil gjøre det "svært vanskelig" å ta inntektsgivende arbeid. Tallet på personer i hver gruppe står i parentes (1 000) *Percentage of different groups of persons outside the labour force, who think that "their own health situation" will make it "very difficult" to take paid employment. Number of persons in each group in brackets (1 000)*

	Ønsker eller har behov for arbeid <i>Want or need paid employment</i>	Andre <i>Others</i>
Utførte husarbeid hjemme, gifte kvinner <i>Married females en- gaged in own housework</i>	6 (114)	13 (246)
Utførte husarbeid hjemme, ugifte/før gifte kvinner <i>Un- married/previously married fe- males engaged in own housework ..</i>	14 (19)	32 (37)
Pensjonist, sluttet i arbeid <i>Pensioned, retired</i>	34 (21)	36 (129)
Var syk <i>Ill</i>	44 (7)	51 (15)
Var arbeidsufør <i>Disabled</i>	82 (15)	75 (63)

Tabell 53. Prosent i hver gruppe av personer utenfor arbeidsstyrken¹⁾ med 4 eller flere "arbeidshindringer"²⁾. Tallet på personer som svarte i hver gruppe står i parentes *Percentage of different groups of persons outside the labour force¹⁾ with 4 or more "employment obstacles"²⁾. Number of respondents in each group in brackets*

	Alle <i>All</i>	Personer som ønsker eller har behov for arbeid <i>Persons wanting or needing paid employment</i>	Mangler passende arbeid <i>Lack of suitable jobs in the area</i>	Andre grunner til ikke å søke arbeid <i>Other reasons for not seeking work</i>	Andre <i>Others</i>
Alle <i>All</i>	26 (2 410)	46 (271)	33 (399)	21 (1 740)	
Tror de vil søke arbeid i løpet av de neste 12 månedene <i>Think they will seek work during the next 12 months</i>	24 (421)	37 (126)	32 (120)	10 (175)	
Tror ikke de vil søke arbeid i løpet av de neste 12 månedene <i>Do not think they will seek work during the next 12 months</i>	26 (1 989)	55 (145)	34 (279)	22 (1 565)	

1) Se note 1, tabell 12. 2) Svaret "svært vanskelig" eller "litt vanskelig" på hvert av spørsmålene 125a-125j, regnes som en "arbeidshindring".
1) *Se note 1, table 12. 2) The answers "very difficult" or "some difficult" on each of the questions 125a-125j, are taken as an "employment obstacle".*

Vi har også sett hvor mange arbeidshindringer den enkelte person har oppgitt og satt dem i sammenheng med andre indikatorer på forholdet til arbeidsmarkedet (tabell 53).

Andelen med "mange" (4 eller flere) "arbeidshindringer" var størst blant personer som ønsket eller hadde behov for arbeid og en del større for personer som ønsket arbeid, men manglet passende arbeid, enn for personer som ønsket arbeid og oppgav andre grunner til ikke å søke arbeid (46 og 33 prosent). I alle disse gruppene var andelen med "mange" hindringer mindre blant personer som oppgav at de trodde de ville søke arbeid i løpet av de neste 12 månedene, enn blant personer som ikke trodde de ville søke arbeid. Dette var særlig markert for personer som ønsket arbeid, men som manglet passende arbeid.

4.6.3. Vurdering av egne sysselsettingsmuligheter

I TU (tilleggsundersøkelsen til AKU, 4. kvartal 1976) spurte vi bl.a. om personene regnet med at det ville være nødvendig å flytte for å få inntektsgivende arbeid (spørsmål 132, vedlegg 3). Resultatet er vist i tabellene 54 og 55.

Tabell 54 viser at 6 prosent av alle de 48 000 personene, regnet med å måtte flytte. Ca. 64 prosent regnet ikke med å måtte flytte, mens ca. 30 prosent ikke visste eller ikke besvarte spørsmålet (med flest i kategorien "vet ikke"). De som svarte "vet ikke", er antakelig en gruppe som hadde lite kunnskap om sine sjanser på arbeidsmarkedet. Det var relativt færrest i denne gruppa blant personer som ønsket arbeid. Det største relative innslaget av personer som regnet med å måtte flytte, hadde den gruppa som sa at de ville søke arbeid i løpet av de nærmeste 12 månedene.

Ifølge TU var det i alt ca. 779 000 personer utenfor arbeidsstyrken. Av disse oppgav ca. 208 000 eller ca. 27 prosent at de ønsket eller hadde behov for inntektsgivende arbeid. Legger vi til de som oppgav at de ikke ønsket eller hadde behov for inntektsgivende arbeid, men oppgav at de ville søke slikt arbeid innen 12 måneder, får vi i alt ca. 234 000 personer, eller 30 prosent av alle utenfor arbeidsstyrken. De som både ønsket eller hadde behov for inntektsgivende arbeid og ville søke slikt arbeid innen 12 måneder, utgjorde ca. 77 000, eller snaut 10 prosent av alle utenfor arbeidsstyrken.

Blant de 208 000 som ønsket eller hadde behov for inntektsgivende arbeid, var det 13 prosent som regnet med at det ville være nødvendig for dem å flytte for å få passende arbeid. Blant de 77 000 som både ønsket arbeid og ville søke innen 12 måneder, var det 16 prosent som regnet med å måtte flytte for å få arbeid.

Tabell 54. Personer utenfor arbeidsstyrken¹⁾ med forskjellige ønsker/intensjoner mht. å ta inntektsgivende arbeid, etter om de regner med at det vil være nødvendig å flytte for å få arbeid. Prosent *Persons outside the labour force*¹⁾ with different attitudes and intentions as to take paid employment, by whether they think it would be necessary to move to another area to get a job. Per cent

		Regner med at det vil være nødvendig for å få arbeid <i>Total Think it will be necessary to move to get a job</i>	Regner ikke med at det vil være nødvendig å flytte for å få arbeid <i>Do not think it will be necessary to move to get a job</i>	Vet ikke, uoppgitt <i>Do not know, unspecified</i>	Tallet på personer i befolkningen 1 000 <i>Number of persons in the population (1 000)</i>
Alle <i>All</i>	100	6	64	30	779
Ønsker/har behov for arbeid <i>Want or need paid employment</i>	100	13	75	12	208
Vil søke innen 12 måneder <i>Will seek work within 12 months</i>	99	16	73	10	77
Andre <i>Others</i>	100	11	76	13	131
Andre	100	4	60	36	570
Vil søke innen 12 måneder	101	14	58	29	27
Andre	100	3	60	37	543

1) Se note 1, tabell 12.

1) See note 1, table 12.

I tabell 55 har vi bare sett på den gruppa som sa at de ønsket arbeid. Det var relativt langt flere som trodde de måtte flytte for å få arbeid blant personer med mangel på passende arbeid som viktigste grunn til ikke å søke arbeid, enn blant personer med andre grunner.

Det er selvsagt en sammenheng mellom folks opplevelse av vanskeligheter i forbindelse med evt. arbeidssøking og deres vurderinger av mulighetene for å få arbeid på stedet uten å måtte flytte. I tabell 56 har vi gitt en grov illustrasjon av denne sammenhengen. Svarene på spørsmålet om personene regnet med å måtte flytte for å få arbeid, gir også et inntrykk av hvor problematisk de oppgitte hindringene oppfattes. Ved vurderingen av variabelen "tallet på opplevde arbeidshindringer" i tabell 56 skal vi være oppmerksom på at det er en nær sammenheng mellom enkelte av de opplevde hindringene (se spørsmål 125).

Tabell 55. Personer utenfor arbeidsstyrken som ønsker/har behov for arbeid, etter om de regner med at det vil være nødvendig å flytte for å få arbeid. Prosent *Persons outside the labour force wanting or needing paid employment, by whether they think it would be necessary to move to another area to get a job. Per cent*

		Regner med at det vil være nødven- dig å flytte for å få arbeid <i>Think it will be necessary to move to get a job</i>	Regner ikke med at det vil være nød- vendig å flytte for å få arbeid <i>Do not think it will be necessary to move to get a job</i>	Vet ikke, uopp- gitt <i>Do not know, un- speci- fied</i>	Tallet på per- soner (1 000) <i>Number of persons (1 000)</i>
I alt <i>Total</i>					
Mangler passende arbeid <i>Lack of suitable jobs in the area</i>	100	24	63	13	78
Andre grunner til ikke å søke arbeid <i>Other reasons for not seeking work</i>	100	6	81	13	133

Blant de med "mange hindringer" var det 12 prosent, eller i alt ca. 23 000, som regnet med å måtte flytte for å få arbeid. Dette er vel 3 prosent av alle utenfor arbeidsstyrken. Blant de med "få hindringer" var det 6 prosent som regnet med å måtte flytte. Dette svarer til snaut 23 000 personer, og var altså nesten like mange som tallet på de med mange hindringer som måtte flytte. Allikevel er det tydelig at andelen som regner med å måtte flytte øker med tallet på opplevde hindringer. Blant dem uten opplevde hindringer var andelen som regnet med å måtte flytte for å få arbeid, 3 prosent (dvs. vel 3 000 personer).

Tabell 56. Personer utenfor arbeidsstyrken¹⁾ med ulikt antall opplevde arbeidshindringer²⁾, etter om de regner med at det vil være nødvendig å flytte for å få arbeid. Prosent *Persons outside the labour force¹⁾ stating different number of employment obstacles²⁾, by whether they think it would be necessary to move to another area to get a job. Per cent*

		Regner med at det vil være nødven- dig å flytte for å få arbeid <i>Think it will be necessary to move to get a job</i>	Regner ikke med at det vil være nød- vendig å flytte for å få arbeid <i>Do not think it will be necessary to move to get a job</i>	Vet ikke, uopp- gitt <i>Do not know, un- speci- fied</i>	Tallet på per- soner (1 000) <i>Number of persons (1 000)</i>
I alt <i>Total</i>					
Alle <i>All</i>	100	6	64	30	779
Mange hindringer ³⁾ <i>Many obstacles³⁾</i>	99	12	71	16	188
Få hindringer ³⁾ <i>Few obstacles³⁾</i>	100	6	77	17	380
Ingen hindringer ³⁾ <i>No obstacles³⁾</i>	101	3	61	37	109
Uoppgitt <i>Unspecified</i> ..	99	1	7	91	104

1) Se note 1, tabell 12. 2) Variabelen "tallet på opplevde arbeidshindringer" er basert på spørsmål 125 i tilleggsundersøkelsen (TU) 4. kvartal 1976, se vedlegg 2. De forhold som personene har oppgitt som "svært vanskelig" eller "litt vanskelig" regner vi som "opplevde arbeidshindringer". 3) "Mange hindringer" betyr minst fire "opplevde hindringer". "Få hindringer" betyr 1-3 "opplevde hindringer".

1) See note 1, table 12. 2) The variable "number of stated obstacles to employment" is based on question 125 in SS, 4th quarter 1976, see annex 2. Conditions stated as "very difficult" or "some difficult" are taken as "employment obstacles". 3) "Many obstacles" is at least 4 "stated obstacles". "Few obstacles" denotes 1-3 "stated obstacles".

I tabell 57 har vi gruppert sammen de mer likeartede av forholdene som kan oppleves som "hindringer", og vist hvordan personene fordelte seg på de forskjellige typene av hindringer. Tabellen viser at 6 prosent (ca. 47 000 personer) av de 779 000 personene utenfor arbeidsstyrken i totalbefolkningen, opplevde alle tre typer av hindringer ("husholdningsforhold", egen helse og mangel på utdanning/erfaring). 26 prosent (ca. 202 000 personer) opplevde ingen av forholdene som hindringer (disse kan imidlertid ha opplevd andre forhold som hindringer, enn de vi har valgt ut). Ca. en fjerdedel (11+11+4 prosent, tilsvarende ca. 202 000 personer) opplevde to av forholdene i tabellen som hindringer, mens over to femtedeler (19+6+17 prosent, tilsvarende ca. 326 000) sa at ett av de nevnte forholdene ville gjøre det vanskelig å ta arbeid.

Kombinasjonen av hindringer knyttet til egen helsetilstand og lite utdanning/erfaring (ca. 10 prosent eller ca. 78 000 personer) gir svært lav "arbeidsmarkedsstatus" og dessuten lav mobilitet på arbeidsmarkedet. Det er verdt å merke seg at av de ca. 366 000 som oppgav at "husholdningsforhold" utgjorde en hindring, var det bare ca. 148 000 eller ca. to femtedeler som ikke samtidig trodde at de andre forholdene i tabellen ville gjøre det vanskelig å ta arbeid. En annen interessant gruppe er de ca. 47 000 som ikke oppgav andre vanskeligheter enn lite utdanning/yrkeserfaring. Vi kjenner dessverre ikke innstillingen til inntektsgivende arbeid blant personene i de ulike cellene i tabellen.

Tabell 57. Personer utenfor arbeidsstyrken¹⁾ etter hvilke forhold de tror og ikke tror vil gjøre det vanskelig for dem å ta inntektsgivende arbeid.²⁾ Prosent³⁾. Tallet på personer står i parentes (1 000)³⁾ *Persons outside the labour force¹⁾, by the kind of circumstances they think would make it difficult for them to take paid employment.²⁾ Per cent³⁾. Number of persons in brackets (1 000)³⁾*

	Husholdningsforhold vil gjøre det vanskelig (små barn i husholdningen og/eller syke eller uføre i husholdningen og/eller husarbeid i hjemmet) <i>Household conditions will make it difficult to take paid employment (small children in the household and/or ill or disabled in the household and/or household work at home)</i>		Husholdningsforhold vil ikke gjøre det vanskelig å ta arbeid <i>Household conditions will not make it difficult to take paid employment</i>		
I alt Total	Vanskelig pga. lite utdanning eller yrkeserfaring <i>Difficult due to lack of education or experience</i>	Ikke vanskelig pga. lite utdanning eller yrkeserfaring <i>Not difficult due to lack of education or experience</i>	Vanskelig pga. lite utdanning eller yrkeserfaring	Ikke vanskelig pga. lite utdanning eller yrkeserfaring	
I alt Total	100 (778)	17 (133)	30 (233)	10 (78)	43 (334)
Egen helsetilstand vil gjøre det vanskelig <i>Own health condition will make it difficult</i>	38 (295)	6 (47)	11 (85)	4 (31)	17 (132)
Egen helsetilstand vil ikke gjøre det vanskelig <i>Own health condition will not make it difficult ..</i>	62 (483)	11 (86)	19 (148)	6 (47)	26 (202)

1) Se note 1, tabell 12. 2) Se spørsmål 125 i vedlegg 2. 3) Tabellen bygger på 2 111 observasjoner som tilsvarer ca. 779 000 personer = 100 prosent.

1) See note 1, table 12. 2) See question 125, annex 2. 3) The table is based on 2 111 observations corresponding to approx. 779 000 persons = 100 per cent.

Vi har også undersøkt om personer som ønsket arbeid, men manglet passende arbeid og personer som ønsket arbeid, men lot være å søke arbeid av andre grunner, vurderte vanskelighetene med å få et passende arbeid på stedet forskjellig.

Tabell 58 viser at det var svært liten eller ingen forskjell mellom de to gruppene når det gjelder vurderingen av egne sysselsettings-sjanser på det lokale arbeidsmarkedet. Over halvparten i begge gruppene vurderte det slik at det ville bli svært vanskelig å få arbeid på stedet. Vi har sett tidligere at kravene til et "passende" arbeid ikke var de samme for de to gruppene. (Foss 1977:35.)

Tabell 58. Personer som ønsker/har behov for arbeid og med forskjellig grunn til ikke å søke arbeid¹⁾, etter om de tror det er vanskelig å få arbeid på stedet. Prosent *Persons wanting or needing paid employment and having different reasons for not seeking work¹⁾, by whether they think it would be difficult to get a job in the area. Per cent*

Grunn til ikke å søke arbeid <i>Reason for not seeking work</i>	I alt <i>Total</i>	Mulighetene for å få arbeid på stedet vil gjøre det <i>The labour market in the area is appraised to make it</i>				Ikke aktuelt/vet ikke <i>No current interest/do not know</i>	Tallet på personer som svarte <i>Number of respondents</i>
		Svært vanskelig å ta arbeid <i>Very difficult to get a job</i>	Litt vanskelig å ta arbeid <i>Some difficult to get a job</i>	Ikke vanskelig å ta arbeid <i>Not difficult to get a job</i>			
Alle <i>All ...</i>	100	54	17	23	6	747	
Mangler passende arbeid <i>Lack of suitable jobs in the area ...</i>	101	51	19	24	7	274	
Andre grunner <i>Other reasons</i>	99	55	17	22	5	473	

1) Se note 1, tabell 12.

1) See note 1, table 12.

4.6.4. Krav til et arbeidsforhold

Et viktig "tilgjengelighetskriterium" er personenes forventninger til et potensielt arbeidsforhold - hvilke krav og hvor mange krav de stiller til et arbeidsforhold for at de skal vurdere det som "passende". At en person "vil ha" et arbeid må tolkes som at dette arbeidet minst oppfyller de minstekrav personen har til et "passende" arbeid.

I tabell 59 (laget på grunnlag av spm. 20 i AKU), får vi en an-tydning om hvilke egenskaper personer med forskjellig viktigste grunn til ikke å søke arbeid krever av et arbeidsforhold for at det skal regnes som "passende". Tabellen viser bare hva intervjuobjektene regner som det viktigste kravet som må oppfylles for at et arbeid skal passe for dem.

Muligheter for deltidsarbeid er det kravet som nevnes av flest blant dem som "mangler passende arbeid" (42 prosent). Deretter kommer "arbeid i nærheten av hjemmet" som nevnes av en fjerdedel. Ca. 6 prosent krever en ordning med fleksibel arbeidstid, mens henholdsvis 7 og 10 prosent stiller krav til selve karakteren av arbeidet - lett arbeid eller arbeid i samsvar med kvalifikasjoner og evner. Ca. 6 prosent mener at det overhodet ikke finnes arbeid for dem, og ca. 5 prosent stiller forskjellige uklassifiserte krav. Svært mange stiller i tillegg til det viktigste kravet, også opp krav eller ønsker med hensyn til andre egenskaper ved et potensielt arbeidsforhold. I rapport 1 (Foss 1976, tabell 3.10) viste vi at ca. 80 prosent av dem som "ville søkt arbeid" dersom det var arbeid å få, ønsket en ukentlig arbeidstid på under 30 timer. Andelen var enda større blant personer med "husarbeid hjemme" som hovedsakelig virksomhet. Snaut en femtedel ønsket å jobbe under 20 timer. Storparten ønsket å arbeide mellom 20 og 30 timer.

Krav om arbeid i nærheten av hjemmet kan også oppfattes som et krav til lengden av arbeidstida og kan springe ut av de samme trekk ved livssituasjonen som ønske om deltidsarbeid. Det kan således sies at ca. to tredjedeler av dem som "mangler passende arbeid", stiller som viktigste krav til et arbeidsforhold at arbeidstidas totale omfang begrenses (tilsvarende ca. 47 000 personer).

Av de øvrige personene som "kunne ønske eller ha behov for inntekts-givende arbeid" og som "utførte husarbeid hjemme" (ca. 56 000 personer), oppgir de fleste (tilsvarende ca. 27 000 personer) at de "mangler hjelp til barnepass" som den viktigste grunnen til at de ikke søkte arbeid. Den mer generelle begrunnelsen, at de "mangler hjelp hjemme" er nevnt av relativt få (tabell 59). Det er en stor gruppe som svarer slik at de ikke hører hjemme i noen av de oppstilte svarkategoriene.

De som oppgir andre grunner enn "mangler passende arbeid", ser det antakelig i større grad slik at det ikke først og fremst er arbeidsmarkedet som må forandres for at de skal kunne søke arbeid. Deres eventuelle opplevelse av å ha et "sysselsettingsproblem", blir antakelig i større grad tilskrevet personlige, familiemessige og/eller institusjonelle forhold.

Når denne gruppa blir stilt spørsmål om hvilke krav de vil stille til et arbeidsforhold for at det skal passe for dem, er det grunn til å minne om at de ikke har gitt uttrykk for at de "mangler passende arbeid".

Tabell 59. Personer som kunne ønske eller ha behov for inntektsgivende arbeid, etter viktigste grunn til at de ikke søkte arbeid og etter hovedsakelig virksomhet. Årsgjennomsnitt 1976.
1 000 *Persons wanting or needing paid employment, by main reason for not seeking work and main activity. Annual average 1976. 1 000*

Viktigste grunn til ikke å søke arbeid <i>Main reason for not seeking work</i>	I alt <i>Total</i>	Hovedsakelig virksomhet <i>Main activity</i>		
		Utførte husarbeid hjemme <i>Engaged in own house-work</i>	Gikk på skole/studerte <i>Attended school/studied</i>	Var uten arbeid/opptatt med annet <i>Without work/engaged in other activities</i>
I alt <i>Total</i>	160	112	35	13
Mangler passende arbeid <i>Lack of suitable jobs in the area</i> .	71	56	:	:
Mangler hjelp til barnepass <i>Lack of help for care of children</i>	28	27	:	:
Mangler hjelp hjemme/til å pleie syke <i>Lack of help at home/for care of ill</i>	:	:	:	:
Gikk på skole/studerte <i>Attended school/studied</i>	28	:	26	:
Annen grunn <i>Other reason</i>	27	22	:	:

Tabell 60. Personer som kunne ønske eller ha behov for inntektsgivende arbeid, og som har ulik viktigste grunn til ikke å søke arbeid, etter deres viktigste krav til et passende arbeid. Årsgjennomsnitt 1976. Prosent *Persons wanting or needing paid employment and stating different main reason for not seeking work, by main demand on a suitable job. Annual average 1976. Per cent*

Viktigste grunn til ikke å søke arbeid <i>Main reason for not seeking work</i>	I alt <i>Total</i>	Viktigste krav til et arbeidsforhold <i>Main demand of a potential job</i>							Tallet på personer (1 000) <i>Number of persons (1 000)</i>
		Finnes ikke arbeid. <i>No work available. No demands</i>	Delingen krav <i>Part-time work</i>	Fleksibel arbeidstid <i>Flexible working hours</i>	Arbeid i nærheten <i>Work close to home</i>	Lett arbeid <i>Light work</i>	Arbeid i samsvarende kvalifikasjoner og evner <i>Work in accordance with qualifications and abilities</i>	Andre krav <i>Other demands</i>	
Mangler passende arbeid <i>Lack of suitable jobs in the area</i>	100	6	42	6	24	7	10	5	71
Andre grunner ¹⁾ <i>Other reasons</i> ¹⁾ ...	100	8	36	6	14	5	21	10	89

1) Se tabell 59.

1) See table 59.

De krav som nevnes kan derfor godt være innfridd på det tidspunktet de blir framsatt. Det kan heller ikke forutsettes at gruppa har spesielle krav til et arbeidsforhold (noe spørsmålet delvis gjør). Vi har ikke noe informasjon om dette og kan derfor si lite om graden av alvor i, og karakteren av eventuelle sysselsettingsproblemer for denne gruppa. Tabell 60 viser at personer i denne gruppa relativt hyppigere enn dem som "mangler passende arbeid", nevner det mer generelle kravet "arbeid i samsvar med kvalifikasjoner og evner" og dessuten spredte uklassifiserbare krav. Det er også i denne gruppa en stor andel (ca. 36 prosent) som ønsker deltidsarbeid. Dette tilsvarer ca. 33 000 personer.

For begge grupper (men kanskje særlig for personer som "mangler passende arbeid") er det grunn til å tro at svarene ikke gjenspeiler kravene til et arbeidsforhold generelt, men kanskje først og fremst slike krav som etter personenes vurdering ikke er innfridd på intervjutidspunktet.

Tilsvarende ca. 35 000 personer som "kunne ønske eller ha behov for inntektsgivende arbeid" oppgir at de "gikk på skole eller studerte" som hovedsakelig virksomhet i undersøkelsesuken. Denne "arbeidsaktiviteten" blir også oppgitt som viktigste grunn til ikke å søke arbeid av ca. 26 000 av de ca. 35 000. Det er ingen holdepunkter for å fastslå om de uttrykte behov og ønsker gjelder arbeid i tillegg til skolegang eller studier, eller om skolegangen må oppfattes som framtvunget av sysselsettingsproblemet. Den siste tolkingen virker mest rimelig blant de ca. 10 000 personene som oppgir andre grunner enn skolegang eller studier til at de ikke søkte arbeid. Blant de øvrige vil det være en del som med fritt valg ville velge inntektsgivende arbeid framfor skolegang, men som ikke nødvendigvis er skoleelever eller studenter pga. manglende arbeidsmuligheter. Opptrukne karrierebaner, foreldres og omgivelsenes holdninger etc. kan virke som sterke føringer på individets valgfrihet. Personers planleggingshorisont må også tas i betraktning. Det kan ofte være nødvendig å engasjere seg i "uønskede" aktiviteter på et tidspunkt for å nå verdsette mål på noe lengre sikt.

Spørsmålene 135-139 i TU tok sikte på å kartlegge hvilke ønsker og krav personer som ønsket arbeid eller som ville ha forsøkt å få arbeid på bestemte betingelser eller som trodde de ville søke arbeid i løpet av de nærmeste 12 månedene, hadde til et potensielt arbeidsforhold. Vi spurte om ønsket varighet, om personene ønsket innendørs- eller utendørsarbeid, om arbeid utenom ordinær arbeidstid og uregelmessig arbeidstid var akseptabelt og om lengste akseptable arbeidsreisetid.

I tabell 61 har vi sett på sammenhengen mellom slike ønsker eller krav som har med selve arbeidsforholdene å gjøre: Akseptabel arbeidstidsordning og holdning til å kunne arbeide både innendørs og utendørs.

Ca. en tiendedel av de spurte hadde ingen spesielle krav til de arbeidsforholdene vi har tatt med i tabell 61. Ca. 22 prosent hadde ett krav. 64 prosent hadde to eller tre krav (hele 38 prosent svarte nei på alle tre spørsmålene). Personer med mange krav til et arbeidsforhold er fra en synsvinkel mindre "tilgjengelige" for arbeidsmarkedet enn personer med få krav. De 38 prosentene som stilte alle tre kravene i tabellen, ville møte større problemer med å finne et passende arbeid og stod i en annen arbeidsmarkedssituasjon enn andre personer som uttrykte en positiv innstilling til å ta inntektsgivende arbeid. Tabell 61 viser også at ca. halvparten av personene verken kunne ta arbeid utenom ordinær arbeidstid eller arbeid med uregelmessig arbeidstid/skiftarbeid. Tidligere har vi sett at deltidsarbeid er det kravet til et passende arbeid som relativt flest av de "mulige arbeidssøkerne" i det ordinære AKU krevde. (Foss 1977, tabell 16.) Arbeidstida viser seg altså å være en viktig faktor når vi skal vurdere en persons arbeidskraftstatus eller tilgjengelighet for arbeidsmarkedet. Både arbeidstidas lengde, døgnplassering og regelmessighet har stor betydning. For de fleste av de personene i denne gruppa som hadde omsorgsfunksjoner, vil det være en forutsetning for yrkesdeltaking at det aktuelle arbeidsmarkedet kan imøtekomme slike krav til arbeidstida.

Oppstillingen nedenfor gir et sammendrag av informasjonen i tabell 61. Tallene gir et inntrykk av hvordan personer med en positiv innstilling til å ta inntektsgivende arbeid forholdt seg til egenskaper ved mulige arbeidsforhold. Dette er både karakteristikk av personenes tilgjengelighet for arbeidsmarkedet og en påminnelse om hvilke egenskaper ved arbeidsmarkedet som det er viktig å tilpasse hvis en vil lette mulighetene til å ta arbeid for en stor gruppe personer med en positiv innstilling.

	Prosent
I Kan ta arbeid både innendørs og utendørs	28
II Kan arbeide utenom ordinær arbeidstid	33
III Kan ha uregelmessig arbeidstid eller skiftarbeid	32
I og II	13
I og III	12
II og III	22
I, II og III	10
Alle	100

Vi har også telt opp hvor mange krav til et arbeidsforhold personene hadde. Som et krav regnes at det ikke er svart "ja" på et av spørsmålene 136-138 i TU, eller at det på spørsmål 139 er oppgitt at lengste godtakbare arbeidsreisetid er 30 minutter (se vedlegg 3).

Tabell 61. Personer som tilhører en eller flere av gruppene; ønsker/har behov for arbeid, ville søkt arbeid på bestemte betingelser, tror de vil søke arbeid i løpet av de nærmeste 12 månedene¹⁾, fordelt etter hva slags arbeidsforhold de kan akseptere. Prosent. Tallet på personer som svarte står i parentes
Persons belonging to one or more of the groups; want or need paid employment, would seek work on certain conditions, think they will seek work during the next 12 months¹⁾, by what working conditions they can accept. Per cent. Number of respondents in brackets

Kan ta både innendørs og utendørs-arbeid? <i>Can take both indoor and outdoor work?</i>		Kan arbeide utenom ordinær arbeidstid? <i>Can work outside ordinary working hours?</i>	Alle <i>All</i>	Kan ha uregelmessig arbeidstid eller skiftarbeid? <i>Can have irregular working hours or shift work?</i>		
				Ja <i>Yes</i>	Nei <i>No</i>	Vet ikke, uoppgitt <i>Do not know, unspecified</i>
Alle <i>All</i>	Alle <i>All</i>	100 (763)	32 (244)	61 (465)	7 (53)	
	Ja <i>Yes</i>	33 (252)	22 (169)	10 (75)	1 (8)	
	Nei <i>No</i>	60 (461)	9 (68)	50 (378)	2 (15)	
	Vet ikke, uoppgitt <i>Do not know, unspecified</i>	7 (50)	1 (7)	2 (12)	4 (31)	
Ja	Alle	28 (210)	12 (94)	14 (105)	1 (11)	
	Ja	13 (102)	10 (74)	3 (26)	0 (2)	
	Nei	13 (97)	2 (18)	10 (76)	0 (3)	
	Vet ikke, uoppgitt	0 (11)	0 (2)	0 (3)	1 (6)	
Nei	Alle	66 (501)	18 (136)	44 (339)	3 (25)	
	Ja	18 (134)	11 (85)	6 (45)	1 (4)	
	Nei	45 (346)	6 (47)	38 (288)	1 (11)	
	Vet ikke, uoppgitt	3 (21)	1 (4)	1 (6)	1 (11)	
Vet ikke, uoppgitt	Alle	7 (52)	2 (14)	3 (21)	2 (17)	
	Ja	2 (16)	1 (10)	1 (4)	0 (2)	
	Nei	2 (18)	0 (3)	2 (14)	0 (1)	
	Vet ikke, uoppgitt	2 (18)	0 (1)	0 (3)	2 (14)	

1) Se note 1, tabell 12.

1) See note 1, table 12.

Tabell 62. Personer som ønsker/har behov for inntektsgivende arbeid og med forskjellig viktigste grunn til ikke å søke arbeid¹⁾, etter antall krav til et arbeidsforhold. Prosent *Persons wanting or needing paid employment and having different main reason for not seeking work¹⁾, by number of stated demands on a potential job. Per cent*

Viktigste grunn til ikke å søke arbeid <i>Main reason for not seeking work</i>	I alt <i>Total</i>	Antall krav til et arbeidsforhold <i>Number of demands on a potential job</i>					Ingen krav <i>No demands</i>	Tallet på personer som svarte <i>Number of respondents</i>
		4 krav <i>demands</i>	3 krav	2 krav	1 krav			
Alle <i>All</i>	100	55	20	16	7	2	747	
Mangler passende arbeid <i>Lack of suitable jobs in the area</i>	100	44	25	22	8	1	274	
Andre grunner <i>Other reasons</i>	100	61	18	12	7	2	473	

1) Se note 1, tabell 12.

1) See note 1, table 12.

Over halvparten av personene stilte alle de fire kravene til et passende arbeid. Det var svært få som bare hadde ett eller ingen krav. Blant personer som ønsket arbeid, men lot være å søke av andre grunner enn mangel på passende arbeid, var det over 60 prosent som stilte alle de fire kravene til et mulig arbeidsforhold. Blant personer med mangel på passende arbeid som viktigste grunn, var den tilsvarende andelen bare noe over 40 prosent. Det var om lag like stor andel i begge disse gruppene som hadde bare ett eller ingen krav.

Det var en klar negativ sammenheng mellom forventet arbeidssøking de nærmeste 12 månedene og antall krav til et arbeidsforhold (tabell 63). Dette gjaldt uansett grunn til ikke å søke arbeid. Som vi har sett før, var det langt flere som trodde de ville søke arbeid blant personer som manglet passende arbeid, enn blant personer med andre grunner til ikke å søke arbeid. Tabell 63 viser at dette gjaldt uavhengig av "grad av tilgjengelighet" hos de to gruppene slik vi har målt det her.

Tabell 63. Andel som tror de vil søke arbeid i løpet av de nærmeste 12 månedene, av personer som ønsker/har behov for arbeid, med forskjellig grunn til ikke å søke arbeid og med forskjellig antall krav til et arbeidsforhold¹⁾. Prosent. Tallet på personer som svarte står i parentes *Persons thinking they will seek work during the next 12 months as a percentage of persons wanting or needing paid employment, stating different reasons for not seeking work and different number of demands on a potential job¹⁾. Per cent. Number of respondents in brackets*

Viktigste grunn til ikke å søke arbeid <i>Main reason for not seeking work</i>	Alle <i>All</i>	Antall krav til et arbeidsforhold <i>Number of demands on a potential job</i>				
		4 krav <i>demands</i>	3 krav	2 krav	1 krav	Ingen krav <i>No demands</i>
Mangler passende arbeid <i>Lack of suitable jobs in the area</i> ..	46 (274)	42 (121)	44 (68)	47 (60)	68 (22)	:
Andre grunner <i>Other reasons</i>	36 (473)	32 (291)	33 (84)	39 (56)	48 (33)	:

1) Se note 1, tabell 12.

1) *See note 1, table 12.*

Over to femtedeler blant dem som ønsket arbeid, oppgav en annen hovedgrunn til ikke å søke arbeid enn mangel på passende arbeid, og sa at de ikke trodde de kom til å søke arbeid i løpet av de nærmeste 12 månedene. I denne gruppa hadde over 60 prosent minst fire krav til et passende arbeid (tabell 64). Disse må vi kunne si hadde lav umiddelbar tilgjengelighet for arbeidsmarkedet. Det kan allikevel tenkes at de er etterspurt på arbeidsmarkedet til de betingelser de gjorde gjeldende, og at en større eller mindre personlig/familiemessig eller institusjonell tilpasning ville være tilstrekkelig til at noen personer i gruppa ville gå med i arbeidsstyrken.

Tabell 64. Andel med minst 4 krav til et arbeidsforhold av personer som ønsker arbeid, etter grunn til ikke å søke arbeid og om de tror de vil søke arbeid de nærmeste 12 månedene¹). Prosent. Tallet på personer som svarte står i parentes *Persons stating at least 4 demands on a potential job, as a percentage of persons wanting paid employment, by reason for not seeking work and whether they think they will seek work during the next 12 months¹*. Per cent. Number of respondents in brackets

		Tror de vil søke arbeid nærmeste 12 mndr. <i>All Think they will seek work during the next 12 months</i>	Tror ikke de vil søke arbeid nærmeste 12 mndr. <i>Do not think they will seek work during the next 12 months</i>
Alle <i>All</i>	50 (670)	40 (246)	56 (424)
Ønsker arbeid, men mangler pas- sende arbeid <i>Want paid employ- ment, but lack suitable jobs in the area</i>	44 (271)	40 (126)	46 (145)
Ønsker arbeid, men hindres av andre grunner <i>Want work, other obstacles to employment</i>	55 (399)	39 (120)	62 (279)

1) Se note 1, tabell 12.

1) See note 1, table 12.

4.6.5. Ønsket tilknytning til arbeidsmarkedet

Vi spurte også i TU om hva slags tilknytning til arbeidsmarkedet personene tenkte seg når de sa at de ønsket inntektsgivende arbeid (spørsmål 135).

Nesten halvparten av alle som ønsket arbeid, ville ha et varig arbeid. Blant gifte kvinner i husarbeid hjemme som ønsket arbeid, var det nesten 60 prosent som ville ha et varig arbeid. Bare 30 prosent i denne gruppa ønsket seg et arbeid av begrenset varighet eller sesongarbeid. Det var særlig blant "pensjonister" og "arbeidsuføre" at ønsker om slike arbeidsforhold gjorde seg gjeldende.

Tabell 65. Personer som ønsker/har behov for inntektsgivende arbeid, med forskjellig hovedsakelig virksomhet i undersøkelsesuken¹⁾, etter hva slags arbeidsforhold de ønsker seg. TU 4. kvartal 1976. Prosent *Persons wanting or needing paid employment and having different main activities during the survey week¹⁾, by what kind of working conditions they want. SS 4th quarter 1976. Per cent*

Hovedsakelig virksomhet <i>Main activity</i>	Ønsket arbeid <i>Preferred attachment to the labour market</i>					Tallet på personer (1 000) <i>Number of persons (1 000)</i>
	I alt <i>Total</i>	Varig arbeid <i>Permanent work job</i>	Sesong- arbeid <i>Seasonal job</i>	Annet arbeid av be- grenset varighet <i>Other jobs of limited duration</i>	Uopp- gitt <i>Unspecified</i>	
Alle <i>All</i>	100	46	8	21	25	241
Var syk <i>Ill</i>	100	59	-	17	24	7
Husarbeid hjemme, gifte kvinner <i>Married females engaged in own housework</i> ..	100	59	10	20	11	114
Husarbeid hjemme, andre <i>Others engaged in own housework</i>	100	71	9	15	5	19
Skoleelever, studenter 20-74 år <i>Attended school, studied, age 20-74</i>	100	13	2	15	69	50
Var arbeidsufør <i>Disabled</i> .	100	36	-	34	30	15
Pensjonister <i>Pensioners, retired</i>	100	23	19	43	14	21
Var uten arbeid <i>Without work</i>	100	61	14	14	11	9
Opptatt med annet <i>Engaged in other activities</i>	100	53	11	19	17	6

1) Se note 1, tabell 12.

1) See note 1, table 12.

4.7. Faktisk atferd på arbeidsmarkedet

Den problemstillingen som står mest sentralt, men som vi er dårligst i stand til å belyse, er forholdet mellom uttrykte ønsker og hensikter og faktisk framtidig atferd for de samme personene. De tabellene vi skal presentere her, viser situasjonen samme kvartal ett år lenger fram i tida for personer med forskjellig reaksjon på spørsmålet om de ville ha forsøkt å skaffe inntektsgivende arbeid dersom det hadde vært passende arbeid å få (gammel spørsmålsvariant, før 1976). Disse tabellene viser imidlertid ikke samtidig utvikling i tilknytningen til arbeidsmarkedet og i de forhold

som ble forutsatt endret i spørsmålsformuleringen, f.eks. muligheten for "passende arbeid på eller i nærheten av bostedet". Vi får heller ikke kjennskap til evt. andre endringer som kan ha skjedd mellom observasjonstidspunktene.

Vi skal også se på noen tabeller som viser bruttostrømmer for personer som var med i AKU i 1977. På bakgrunn av en antakelse om at et ønske om eller behov for inntektsgivende arbeid fører med seg et visst engasjement for å skaffe eller bli i stand til å ta slikt arbeid, vil vi vente at personer som har et slikt ønske eller behov i større utstrekning enn personer uten, vil være i arbeidsstyrken etter en viss tid. Men vi kan bare vente å finne slike forskjeller i overgang til arbeidsstyrken dersom det aktuelle spørsmålet faktisk skiller mellom personer med ulik innstilling til inntektsgivende arbeid. Resonnementet i kapittel 5.4.2 impliserer også at manglende samsvar mellom utsagn og atferd for en person ikke nødvendigvis innebærer at denne personen har et svakere ønske om eller mindre behov for arbeid enn personer som følger opp sitt utsagn i praksis.

Personenes faktiske atferd - særlig mht. yrkesdeltaking - gir viktig informasjon av en annen karakter om de gruppene vi kan avgrense på grunnlag av livssituasjon, og om personenes vurderinger av sitt forhold til arbeidsmarkedet. Informasjon om faktisk atferd er også et mulig utgangspunkt for en ytterligere klassifisering av personene etter deres forhold til arbeidsmarkedet.

Tabell 66 kan tolkes slik at sannsynligheten for å være i arbeidsstyrken samme kvartal ett år seinere, er større for personer som sier at de ville søkt arbeid dersom det hadde vært passende arbeid å få, enn for personer som svarer nei på dette spørsmålet eller ikke blir stilt spørsmålet. Dette gjelder også for undergrupper etter kjønn og ekteskapelig status.

Blant kvinnene er det over to femtedeler av dem som "ville ha forsøkt å skaffe" arbeid, som er i samme situasjon også ett år seinere, mens ca. en tredjedel har "skiftet innstilling". Bare ca. en femtedel er i arbeidsstyrken ett år seinere. Blant de kvinnene som ikke ville søkt arbeid, er det vesentlig mindre endringer. Om lag 70 prosent ville fortsatt ikke søkt arbeid et år seinere.

Det ser altså ut til å være en viss sammenheng mellom "utsagn og atferd", slik vi måler det. At en relativt stor andel opprettholder sin innstilling over et visst tidsrom kan også være en indikasjon på at det er "genuine" ønsker eller behov tilstede. Når menn og ugifte/før gifte kvinner som "ville forsøkt å skaffe arbeid", har større sannsynlighet for overgang til arbeidsstyrken enn gifte kvinner med tilsvarende innstilling, kan det

Tabell 66. Personer utenfor arbeidsstyrken med forskjellig forhold til inntektsgivende arbeid, etter forholdet til inntektsgivende arbeid samme kvartal ett år seinere. (Periode: Se tabell 32.) Prosent *Persons outside the labour force, differing in attitude to paid employment, by attitude to paid employment the same quarter one year later. (Period: See table 32.) Per cent*

Status ved første intervju-tidspunkt <i>Status at first interview</i>	I alt <i>Total</i>	Status ett år seinere <i>Status one year later</i>					Tallet på spurte ²⁾ <i>Number of respondents²⁾</i>
		Utenfor arbeidsstyrken <i>Outside the labour force</i>					
		I arbeidsstyrken <i>In the labour force</i>	Er spurt ¹⁾ <i>Questioned¹⁾</i>		Er ikke spurt om de ville søkt arbeid ³⁾ <i>Not questioned whether they would have been seeking work³⁾</i>		
			Ville søkt arbeid <i>Would have been seeking work</i>	Ikke søkt arbeid <i>Would not have been seeking work</i>	Ville søkt arbeid <i>Would have been seeking work</i>	Ikke søkt arbeid <i>Would not have been seeking work</i>	
ALLE ALL							
Er spurt og ville søkt arbeid ¹⁾ <i>Questioned and would have been seeking work¹⁾</i>	100	22	40	32	6	1 777	
Er spurt og ville ikke søkt arbeid <i>Questioned and would not have been seeking work</i>	100	11	7	66	16	5 834	
Er ikke spurt om de ville søkt arbeid <i>Not questioned whether they would have been seeking work</i>	100	20	1	10	69	6 581	
ALLE MENN ALL MALES							
Er spurt og ville søkt arbeid	100	33	16	17	34	116	
Er spurt og ville ikke søkt arbeid	100	19	3	28	50	462	
Er ikke spurt om de ville søkt arbeid ..	100	24	1	4	71	3 456	
ALLE KVINNER ALL FEMALES							
Er spurt og ville søkt arbeid	100	21	42	33	4	1 661	
Er spurt og ville ikke søkt arbeid	100	10	8	70	12	5 372	
Er ikke spurt om de ville søkt arbeid ..	100	15	1	16	68	3 125	
UGIFTE OG FØR GIFTE KVINNER UNMARRIED AND PREVIOUSLY MARRIED FEMALES							
Er spurt og ville søkt arbeid	100	32	32	23	13	205	
Er spurt og ville ikke søkt arbeid	100	12	5	50	33	742	
Er ikke spurt om de ville søkt arbeid ..	100	19	1	10	70	2 133	
GIFTE KVINNER MARRIED FEMALES							
Er spurt og ville søkt arbeid	100	19	44	35	2	1 456	
Er spurt og ville ikke søkt arbeid	100	10	8	73	9	4 630	
Er ikke spurt om de ville søkt arbeid ..	100	6	2	28	64	992	

1) Se kapittel 4.3.4.4. 2) "Tallet på spurte" er tallet på personer i den tilstand som forlates, summert over alle åtte årsperioder. 3) Bemerk at personer med hovedsakelig virksomhet "går på skole/studerer", tilhører denne kategorien.
1) See chapter 4.3.4.4. 2) "Number of respondents" is the number of persons in the status of first interview, added over all the eight periods of a year. 3) Note that persons with main activity "attended school, studied" are in this category.

bl.a. skyldes at disse gruppene har et objektivt nærere forhold til arbeidsmarkedet (kan gi mer realistiske selvprediksjoner). Det viktigste er vel imidlertid forskjeller i karakteren av "arbeidshindringer" for de forskjellige gruppene, som bl.a. innebærer at de gifte kvinnene må stille sterkere betingelser til et arbeidsforhold for at det skal være "passende" for dem, bl.a. mht. arbeidstida (se kapittel 5.4). Vi kan illustrere dette ved å se på variasjoner i overgangsrater etter hvorvidt det er barn under 16 år i husholdningen og etter yngste barns alder for gifte kvinner i husholdninger med barn under 16 år (tabell 67).

Tabell 67. Gifte kvinner i forskjellige husholdningssituasjoner som er spurt og som sier at de ville ha forsøkt å skaffe inntekts-givende arbeid¹⁾, etter forholdet til arbeidsmarkedet samme kvartal ett år seinere. (Periode: Se tabell 32.) Prosent *Married females in different household situations, stating that they would have tried to get paid employment¹⁾, by attitude to paid employment the same quarter one year later.* (Period: See table 32.) Per cent

Husholdningstype <i>Type of household</i>	I alt <i>Total</i>	Status ett år etter første intervju-tidspunkt <i>Status one year after first interview</i>			Tallet på spurte ²⁾ <i>Number of respondents²⁾</i>
		I arbeidsstyrken <i>In the labour force</i>	Utenfor arbeidsstyrken <i>Outside the labour force</i>		
			Er spurt og ville søkt arbeid <i>Questioned and would have been seeking work</i>	Andre <i>Others</i>	
I husholdninger <i>In households</i>					
- uten barn under 16 år <i>without children under age 16</i>	100	17	40	43	378
- med barn under 16 år og yngste barn 0-2 år <i>with children under age 16, and youngest child aged 0-2</i>	100	18	46	36	363
- med barn under 16 år og yngste barn 3-6 år <i>with children under age 16, and youngest child aged 3-6</i>	100	21	49	30	359
- med barn under 16 år og yngste barn 7-10 år <i>with children under age 16, and youngest child aged 7-10</i>	100	27	42	31	198
- med barn under 16 år og yngste barn 11-15 år <i>with children under age 16, and youngest child aged 11-15</i> ...	100	15	39	46	157

1) Se kapittel 5.4.4.4. 2) Se note 2, tabell 32.

1) See chapter 5.4.4.4. 2) See note 2, table 32.

Tabell 68. Personer utenfor arbeidsstyrken et kvartal i 1977, etter situasjon ett kvartal og ett år seinere. Prosent

	Alle <i>All</i>	Situasjon				Ønsker ikke arbeid <i>Do not want paid employment</i>
		<i>Situation/activity</i>			<i>Attitude</i>	
		Syke, uføre, pensjonister <i>Ill, disabled, pensioned, retired</i>	Husarbeid hjemme <i>Engaged in own housework</i>	Skolegang, studier <i>Attended school, studied</i>	Annet <i>Other</i>	
Alle	993000	294000	460000	203000	36000	847000
Situasjon ett kvartal seinere	100	100	100	100	100	100
Sysselsatte	11	4	11	16	34	9
≥ 30 timer pr. uke	5	(1)	3	8	25	4
1 - 29 timer pr. uke	5	2	6	7	(3)	5
Arbeidssøkere	1	(0)	(1)	3	(3)	1
Utenfor arbeidsstyrken	88	96	89	81	63	90
Skolegang, studier	17	(0)	1	76	(7)	23
Husarbeid hjemme	42	13	80	3	(3)	61
Annet	30	83	8	(2)	53	6
Ønsker arbeid	12	(2)	18	13	(6)	8
Situasjon ett år seinere	100	100	100	100	100	100
Sysselsatte	19	3	16	37	65	17
≥ 30 timer pr. uke	10	(1)	5	24	55	9
1 - 29 timer pr. uke	7	(2)	10	9	(5)	8
Arbeidssøkere	1	(0)	(1)	3	(4)	(1)
Utenfor arbeidsstyrken	79	96	83	60	31	81
Skolegang, studier	13	(0)	(1)	51	(15)	16
Husarbeid hjemme	40	15	74	4	(3)	58
Annet	27	81	8	5	(14)	7
Ønsker arbeid	10	3	15	9	(2)	9

K i l d e: Data fra ordinær AKU, gjennomsnitt for fire kvartaler 1977.

Persons outside the labour force in 1977, by situation one quarter and one year later, respectively. Per cent

Ønske om arbeid to paid employment			Alder Age				
Ønsker arbeid Want paid employment							
Alle All	Mang- ler pas- sende arbeid Lack of suitable work in the area	Andre grun- ner Other reasons	16-24 år years	25-49 år years	50-66 år years	67-74 år years	
146000	64000	82000	254000	256000	260000	222000	<i>All</i>
100	100	100	100	100	100	100	<i>Situation one quarter later</i>
19	21	17	16	15	7	3	<i>Employed</i>
8	(8)	8	9	6	(2)	(1)	<i>≥ 30 hours per week</i>
9	12	7	6	7	4	(2)	<i>1 - 29 hours per week</i>
(3)	(4)	(2)	3	(1)	(0)	(0)	<i>Non-employed persons seeking work</i>
79	75	81	80	84	93	97	<i>Outside the labour force</i>
17	10	21	57	7	(0)	(0)	<i>Attended school, studied</i>
58	60	57	14	69	56	24	<i>Engaged in own housework</i>
4	(5)	(3)	10	8	37	73	<i>Other</i>
46	48	45	13	22	8	(1)	<i>Want paid employment</i>
100	100	100	100	100	100	100	<i>Situation one year later</i>
32	29	35	37	25	7	3	<i>Employed</i>
15	10	18	25	10	(2)	(1)	<i>≥ 30 hours per week</i>
15	16	14	10	13	4	(2)	<i>1 - 29 hours per week</i>
(3)	(4)	(3)	4	(1)	(0)	(0)	<i>Non-employed persons seeking work</i>
64	67	62	59	74	93	97	<i>Outside the labour force</i>
13	11	15	41	5	(0)	(0)	<i>Attended school, studied</i>
47	51	44	11	63	56	28	<i>Engaged in own housework</i>
4	(5)	(4)	7	6	36	69	<i>Other</i>
29	31	27	10	19	8	(1)	<i>Want paid employment</i>

Source: Data from ordinary LFSS, average of all four quarters 1977.

Tabellen tyder bl.a. på at sannsynligheten for overgang til arbeidsstyrken blant gifte kvinner med barn under 16 år, øker etter som behovet for produksjon av varer og tjenester i hjemmet avtar. (At sannsynligheten for overgang til arbeidsstyrken er lav for gifte kvinner i husholdninger uten barn under 16 år, skyldes antakelig at denne gruppa også har et sterkt innslag av eldre kvinner.) Blant personer med førskolebarn er nærmere halvparten i samme situasjon også ett år seinere. Blant gifte kvinner med eldre barn er det stor overgang til grupper som enten ikke får det aktuelle spørsmålet (bl.a. personer som mener at de er for gamle til å ta arbeid) eller som svarer benektende på spørsmålet. Standpunktendring kan i mange tilfelle likevel være uttrykk for en forsterket "motløshet" som for at motivet for å ville søke arbeid er falt bort.

På grunnlag av det ordinære AKU's paneldesign har vi laget noen tabeller som viser status etter et kvartal og etter et år (bruttostrømmer) for personer utenfor arbeidsstyrken i forskjellige situasjoner ved AKU-undersøkelsen i 1977. Resultatene er vist i tabell 68.

Tabellen viser at vel 10 prosent av personene utenfor arbeidsstyrken i 1977 var i arbeidsstyrken etter tre måneder. Etter et år var i alt nær 20 prosent i arbeidsstyrken. Variasjonene i overgangssannsynlighet mellom aldersgrupper og mellom grupper i forskjellige livssituasjoner i 1977 var betydelige, men fulgte det mønster en kunne vente.

Tabellen viser til en viss grad at svarene på spørsmålet om ønsker og behov for arbeid reflekterer reelle forskjeller i holdningene til å ta inntektsgivende arbeid, forutsatt at vi kan dømme ut fra etterfølgende faktisk atferd. Andelen som hadde sluttet seg til arbeidsstyrken etter tre måneder eller etter et år, var klart høyere blant personer som ønsket arbeid enn blant de øvrige personene. Blant dem som ikke ønsket arbeid i 1977 var imidlertid en tiendedel i arbeidsstyrken et kvartal seinere og vel en sjettedel et år seinere. Nesten en tiendedel i denne gruppa svarte etter et kvartal og etter et år at de ønsket arbeid.

Det er imidlertid klart at svar på denne typen spørsmål ikke egner seg godt som grunnlag for å spå om tallet på nye inntredender på arbeidsmarkedet - i alle fall ikke innenfor et så kort tidsrom som et år. For det første vet vi ikke i hvilken grad de stipulerte betingelsene blir oppfylt; for det andre vet vi ikke hvor mye de intervjuedes situasjon ellers forandrer seg; for det tredje vet vi ikke om de intervjuede handler i overensstemmelse med de intensjoner de har gitt uttrykk for. Det viser seg da også at antallet som sluttet seg til arbeidsstyrken blant personer som ønsket arbeid i 1977, utgjorde bare en tredjedel av dem som sluttet seg til arbeidsstyrken fra de øvrige gruppene av personer utenfor arbeidsstyrken.

Blant dem som ønsket arbeid i 1977 var andelen som hørte til arbeidsstyrken tre månederseinere, noe høyere blant dem som manglet passende arbeid enn blant personer med andre hovedgrunner til ikke å søke arbeid. Etter et år var forholdet omvendt. Dette kan tyde på at arbeidsmarkedshindringer byr på vanskeligere tilpassningsproblemer for personene enn problemer som knytter seg til personlige, familiemessige eller institusjonelle forhold. Av de som var sysselsatt et kvartal etter og et år etter første intervju tidspunkt, var andelen med deltidsarbeid større blant personer som hadde arbeidsmarkedshindringer enn blant personer som oppgav andre hovedgrunner til ikke å søke arbeid. I den første gruppa var deltidsarbeiderne i flertall, mens det omvendte var tilfelle i den andre gruppa. Dette bekrefter nok at "deltidsarbeid" er et viktig krav i personenes definisjon av et "passende arbeid", og at personer i AKU med spesielle krav til et arbeidsforhold oftere enn andre definerer sitt "sysselsettingsproblem" som "mangel på passende arbeid".

5. AVSLUTNING

Studiet av hvordan arbeidsmarkedet fungerer fører til en naturlig interesse for de personer som faller utenfor ved registreringen av arbeidsløse eller "arbeidssøkere uten arbeidsinntekt". I likhet med registreringen av arbeidsløse og "arbeidssøkere", og i vesentlig større grad, støter vi på måleproblemer når vi skal forsøke å belyse forholdet til arbeidsmarkedet blant disse gruppene. Problemene skyldes delvis uklare forestillinger om det fenomenet vi vil belyse, men spesielt har de sin rot i at vi må basere oss på personenes egne utsagn - bygd på deres egne vurderinger og subjektive situasjonsoppfatninger. Ved en analyse av de to vanlige arbeidsløshetsbegrepene og måten de er operasjonalisert på, forestiller vi oss at det i første rekke er personer med lav mobilitet og lav tilgjengelighet av andre grunner, og personer med lav arbeidsmarkedsstatus mer generelt som faller utenfor ved registreringen: Personer med personlige og familiemessige barrierer (særlig småbarnsmødre), personer med nedsatt arbeidsevne, eldre, personer med langvarig fravær fra arbeidslivet og personer som, fordi de er bosatt i mindre og oversiktlige samfunn, har godt gjennskap til sine (manglende) muligheter på arbeidsmarkedet. Muligheter til å la være å søke eller utsette søkingen har først og fremst personer som har mulighet for alternative forsørgelseskilder. Det er vel også vanlig å regne med at det er en glidende overgang fra det å ønske eller være villig til å ta et inntektsgivende arbeid på gitte betingelser, til ikke å ville ta slikt arbeid under noen (tenkelige) omstendigheter. Vi synes data i stor grad bekrefter dette bildet.

Det er nokså alminnelig enighet om at det kan være rimelig å definere arbeidsløsheten eller arbeidstilbudet som en god del større enn det som kommer til uttrykk i de to offisielle arbeidsløshetstallene. Hvor mye større er i stor grad et definisjonsspørsmål - et spørsmål om hvilke situasjoner vi ønsker å regne som "arbeidsløshet" eller et arbeidstilbud, og dette avhenger igjen av i hvilken sammenheng vi skal bruke tallene. Men selv med nokså snevre definisjoner, er det grunnlag for å si at den reelle arbeidsløsheten eller det reelle tilbudet er større enn det som registreres. Det finnes personer som "vil" og "kan" ta inntektsgivende arbeid, men som ikke søker arbeid eller som ikke søker på en slik måte at de blir fanget opp av de offisielle målene. I tillegg finnes det personer som ønsker arbeid, men som av forskjellige grunner ikke "kan" ta arbeid for tida, men som vil kunne ta arbeid hvis visse forhold i samfunn eller familie legges bedre til rette.

Tilleggsundersøkelsen og AKU viser at det blant de ca. 800 000 personene utenfor arbeidsstyrken er om lag 200-240 000 som ønsker arbeid uten å søke arbeid. Det er ikke rimelig å betrakte alle dem som sier at de ønsker eller har behov for inntektsgivende arbeid, som "arbeidsløse" i vanlig mening. Det er en meget heterogen gruppe, både med hensyn til motiv for å ønske arbeid, grunn til ikke å søke arbeid, aktivitet og forsørgelsesmåte, tidligere yrkeserfaring, betingelser for å kunne eller ville ta et arbeid og planer mht. arbeidssøking i framtida. Likeledes er tilknytning til arbeidsmarkedet et flerdimensjonalt fenomen og de samme personene kan stå nær arbeidsstyrken mht. en eller flere egenskaper, men på andre måter ha stor avstand til arbeidsmarkedet. Hvordan vi vurderer de enkelte gruppene vi kan avgrense, må avhenge sterkt av formålet med vurderingen. Politiske tiltak med sikte på å lette den typen problemer som vi her har betegnet som "sysselsettingsproblemer" eller med sikte på å ta i bruk deler av det "skjulte" arbeidstilbudet, må antakelig baseres på et nyansert og variert sett av tiltak.

Materialet i denne undersøkelsen har forsterket det synspunktet at det er svært vanskelig - både begrepsmessig og på bakgrunn av AKU-data - å trekke en fast og entydig grense mellom personer innenfor og utenfor arbeidsstyrken i et gitt tidsrom. Forholdet til arbeidsmarkedet spenner mer eller mindre kontinuerlig fra personer som er fast etablert som fulltids- og helårssysselsatte til personer som av eget valg eller pga. omstendighetene aldri vil delta i inntektsgivende arbeid.

Det er heller ikke meningsfylt å se på personer utenfor arbeidsstyrken som en ensartet gruppe når vi prøver å identifisere et mulig arbeidstilbud eller arbeidsløse utover de registrerte. En slik klassifisering kan bare være nyttig når vi refererer til undergrupper med om lag de samme livssituasjonskjennetegn og som er underlagt om lag de samme sett av omstendigheter som virker på deres forhold til arbeidsmarkedet.

LITTERATUR REFERENCES

- Ahrne, Göran (1971): Hushållsarbete och dubbelarbete. Utkast til kap. 8 i *Betänkande om svenska folkets levnadsförhållanden*. Allmänna Förlaget, Stockholm.
- Allport, G.W. (1967): Attitudes. S. 1-13 i Fishbein, M. (ed.), *Attitude Theory and Measurement*. John Wiley & Sons Inc., N.Y.
- Alstad, B. (red.) (1969): *Norske Meninger 1*. Pax Forlag, Oslo.
- Arbeidsdirektoratet (1974): *Labour market problems and programmes in Norway*.
- Aubert, Vilhelm (1975): *Notat om arbeid, bosetting, mobilitet og trivsel*. Stensil fra Institutt for Samfunnsforskning, Oslo.
- Belson, W.A. (1968): Respondent understanding of survey questions. *Polls 4*.
- Berglind, Hans (1976): Utslagning eller bristande arbeidsvilja? *Social-medisinsk tidskrift*, 1976, nr. 2, s. 86-90.
- Bowen, William C. and T. Aldrich Finegan (1969): *The Economics of Labour Force Participation*. Princeton University Press, N.J.
- Bregger, John E. (1971): Unemployment statistics and what they mean. *Monthly Labour Review* 94 (11), pp. 22-29.
- Brofoss, Knut og Ståle Eskeland (1975): *Rett til arbeid?* Institutt for retts sosiologi, Universitetet i Oslo.
- Cantril, H. (1944): *Gauging Public Opinion*. Princeton University Press, Princeton.
- Cappelen, Hans og Audun Ervik (1968): *Sosiale oppgaver*. Tiden Norsk Forlag, Oslo.
- Coleman, James (1971): *Resources for Social Change*. John Wiley & Sons, Inc., New York.
- Corey, S.M. (1937): Professed attitudes and actual behaviour. *Journal of Educational Psychology* 28, pp. 271-280.
- Dahlberg, Å. (1972): Ett försök til kvantifiering av rumsliga preferanser i samband med flyttningsstimulans. Rapport 6, *Geografisk rörlighet - Sociala och Ekonomiske Effekter*. Umeå Universitet, Umeå.
- Dahlström, Edmund (red.) (1960): *Svensk samhällsstruktur och sosiologisk belysning*. Svenska Bokförlaget, Stockholm.
- Dahlström, Edmund og Rita Liljeström (1962): Familjen och gifta kvinnors förväresarbete. S. 70-112 i Baude, Annika mfl. (1962). *Kvinnors liv och arbete*. Prisma, Stockholm.
- Davis, J.A. (1971): *Elementary Survey Analysis*. Prentice-Hall, Inc., Englewood Cliffs, New Jersey.

- Dollard, J. (1949): Under what conditions do opinions predict behavior? *Public Opinion Quarterly* 12, pp. 623-632.
- Dollard, J. and N.E. Miller (1965): *Personality and Psychotherapy*. McGraw-Hill, New York.
- Dolven, Arne (1975): Sammenliknende miljøundersøkelser. *Plan og arbeid* nr. 2, s. 52-57.
- Elmér, Åke (1974): *Svensk socialpolitik*. CWK Gleerup Bokförlag, Lund.
- FAKTA (1973): *Holdninger til likestilling i Norge*. Bind 1.
- Feldman, S. (ed.) (1966): *Cognitive Consistency*. Academic Press, N.Y.
- Festinger, L. (1957): *A Theory of Cognitive Dissonance*. Stanford University Press, Stanford.
- Finansdepartementet (1973): *Langtidsprogrammet 1974-1977*. St. meld. nr. 71 (1972-73), spesialanalyse nr. 2 Sosialpolitikk.
- Finansdepartementet (1975): *Naturressurser og økonomisk utvikling*. St.meld. nr. 50 (1974-75).
- Finansdepartementet (1977): *Langtidsprogrammet 1978-1981*. St.meld. nr. 75 (1976-77).
- Finegan, T. Aldrich (1978): *Should Discouraged Workers be Counted as Unemployed?* Challenge, Nov./Des.
- Fishbein, M. (1967): Attitude and the prediction of behaviour. S. 477-492 i Fishbein, M. (ed.), *Attitude Theory and Measurement*. John Wiley & Sons Inc., N.Y.
- Fishbein, M. (1967a): A consideration of beliefs, and their role in attitude measurement. S. 257-266 i Fishbein, M. (ed.), *Attitude Theory and Measurement*. John Wiley & Sons Inc., N.Y.
- Flaim, Paul O. (1969): Persons not in the labor force. *Monthly Labor Review* 92 (7), pp. 3-14.
- Flaim, Paul O. (1973): Discouraged workers and changes in unemployment. *Monthly Labor Review* 96 (3), pp. 8-16.
- Forbruker- og administrasjonsdepartementet (1974): *Barnefamiliens levekår*. St.meld. nr. 51 (1973-74).
- Forbruker- og administrasjonsdepartementet (1976): *Levekårsundersøkelsen. Sluttrapport*. NOU, 1976, nr. 28.
- Foss, Olaf (1974): *Holdninger og atferd. Noen synspunkter på problemet med prediksjon av handlinger på grunnlag av utsagn*. Statistisk Sentralbyrå, Arbeidsnotat IO 74/25 (Metodehefte nr. 13), s. 35-51.
- Foss, Olaf, Robert Salomon, Erik Stordahl og Lars Østby (1974): Teori og metode. *Flyttmotivundersøkelsen 1972*, Rapport nr. 2. Statistisk Sentralbyrå, Arbeidsnotat IO 74/43.
- Foss, Olaf (1975): *Flyttmotivundersøkelsen 1972*. Rapport nr. 5. Flytting og levekår. En studie av noen endringer i levekår ved arbeids- og bostedsskifte. Statistisk Sentralbyrå, Arbeidsnotat IO 75/42.

- Foss, Olaf (1976): *Holdninger og atferd på arbeidsmarkedet*. Rapport 1. Statistisk Sentralbyrå, Arbeidsnotat IO 76/8.
- Foss, Olaf (1976a): *Tilleggsundersøkelse til AKU 4. kvartal 1976 om "Mulige arbeidssøkere uten arbeidsinntekt"*. Forslag til problemstillinger og variable. Statistisk Sentralbyrå, Arbeidsnotat IO 76/26 (Metodehefte nr. 18), s. 2-18.
- Foss, Olaf (1976b): *Rapport om framdriften av prosjektet "Holdninger og atferd på arbeidsmarkedet"*. Statistisk Sentralbyrå, notat OFo/MFo, 4/10 1976.
- Foss, Olaf (1977): *Holdninger og atferd på arbeidsmarkedet*, Rapport 2. Statistisk Sentralbyrå, Arbeidsnotat IO 77/20.
- Foss, Olaf (1978): *Arbeidssøkere og mulige arbeidssøkere i AKU. Noen synspunkter på begreper og måleproblemer*. Statistisk Sentralbyrå, OFo/ANI, 11/4 1978.
- Foss, Olaf (1979): *Holdninger og atferd på arbeidsmarkedet*, Rapport 3. Noen resultater fra en tilleggsundersøkelse til AKU i 4. kvartal 1976. Statistisk Sentralbyrå, Arbeidsnotat. Under utgivelse.
- Foss, Olaf og Terje Schult (1979): *Arbeidsløshetsmål. Oversikt over begreper, måleproblemer og hovedtall fra de viktigste kildene. Litt om internasjonale sammenligninger*. Statistisk Sentralbyrå, OFo/TeS/ANI, 19/2 1979.
- Foss, Olaf og Eivind Hoffmann (1979): *Two Notes on Labour Market Statistics*. Rapporter nr. 79/21, Statistisk Sentralbyrå.
- Fridstrøm, Lasse (1978): *Yrkesdeltaking 1977 - 2000*. Arbeidsnotat IO 78/28, Statistisk Sentralbyrå.
- Galtung, J. (1967): *Theory and Methods of Social Research*. Universitetsforlaget, Oslo.
- Gastwirth, Joseph L. (1973): *Estimating the number of "hidden unemployed"*. *Monthly Labor Review* 96 (3), pp. 17-26.
- Gelber, Sylva M. (1975): *Social Security and Women: a Partisan View*. *International Labour Review*, nr. 6, pp. 431-444.
- Gellner, Christopher G. (1975): *Enlarging the concept of a labor reserve*. *Monthly Labor Review* 98 (4), pp. 20-28.
- Grahm, Leif (1973): *Svensk Arbetsmarknadsforskning ur Sociologisk Synsvinkel*. Prisma, Stockholm.
- Gåsemyr, Svein (1978): *Mulige arbeidssøkere, tilleggsundersøkelser til AKU 4. kvartal 1976*. Statistisk Sentralbyrå, SGå/TdB, 2/1 1978.
- Hanisch, Ted (1976): *Hele folket i arbeid. Et sosiologisk essay*. Institutt for samfunnsforskning, Oslo.
- Hanisch, Ted (1976a): *Om status og planer for forskningsprosjektet "Sosiøle konsekvenser av omstillinger i norsk industri"*. Notat 30/9 1976. Institutt for samfunnsforskning, Oslo.
- Hannan, D. (1970): *Rural Exodus*. Geoffrey Chapman, London.
- Hellevik, O. (1972): *Gallupdemokratiet*. Det Norske Samlaget, Oslo.

- Hillestrøm, Karsten (1974): Udstødningen fra arbeidsmarkedet - begrep, omfang og konsekvenser. *Sosialt Tidsskrift* 50 (5-6), s. 83-106.
- Hoem, Jan M. og Olav Ljones (1974): *Statistisk Sentralbyrås arbeidskraftundersøkelser. Formålet med revisjon av spørreskjemaet 1974/75.* Statistisk Sentralbyrå, Arbeidsnotat IO 74/52.
- Hoëm, Ragnhild mfl. (1975): Kvinners stilling i samfunnet. Kapittel X i *Det Norske Samfunn*, bind 2, Gyldendal Norsk Forlag, Oslo.
- Holter, Harriet mfl. (1975): *Familien i klassesamfunnet.* Pax Forlag, Oslo.
- Hyman, H. (1949): Inconsistencies as a problem in attitude measurement. *Journal of Social Issues* 5, pp. 38-42.
- Høivik, T., O. Hellevik og N.P. Gleditsch (1971): *Norske meninger om EEC.* EEC informasjon nr. 5. Institutt for fredsforskning, Oslo.
- Johansson, Sten (1968): Socialpsykologiska synpunkter på ekonomisk löne-teori. *Sociologisk Forskning* nr. 3, s. 173-190.
- Kolberg, Jon Eivind (1974): *Trygde-Norge* Gyldendal Norsk Forlag, Oslo.
- Kommunal- og arbeidsdepartementet (1968): *Innstilling om spesielle sysselsettingsproblemer blant eldre arbeidstakere.*
- Kreps, Juanita (1971): *Sex in the Marketplace: American Women at Work.* The Johns Hopkins Press, Baltimore and London.
- La Piere, R.T. (1934): Attitudes versus Actions. *Social Forces* 13, pp. 230-237.
- Lazarsfeld, P.F., A.K. Pasanella and M. Rosenberg (eds.) (1972): *Continuities in the Language of Social Research.* The Free Press, N.Y.
- Likelønnsrådet (1970): *Ønsker om og behov for sysselsetting blant gifte kvinner.* Melding fra Likelønnsrådet, Oslo.
- Lingsom, Susan (1975): *Tid nyttet til egenarbeid.* Statistisk Sentralbyrå, Statistiske analyser nr. 19.
- Lingsom, Susan (1977): *Døgnets 24 timer. En analyse av tidsnyttning i 1971-72.* Statistisk Sentralbyrå, Statistiske analyser nr. 30.
- Lingsom, Susan (1978): *Prøveundersøkelse om tid brukt til omsorgsaktiviteter.* *Tidsskrift for samfunnsforskning*, nr. 5-6, s. 548-556.
- Ljones, Olav (1973): *Gifte kvinners yrkesdeltaking og familiesituasjon. Noen teoretisk-økonomiske problemstillinger og enkelte observasjonsresultater fra Norge 1970-1972.* Statistisk Sentralbyrå, Arbeidsnotat IO 73/22.
- Ljones, Olav (1974): *Kvinnens yrkesdeltaking. Norske datakilder og hovedresultater 1960-1972.* Statistisk Sentralbyrå, Arbeidsnotat IO 74/4.
- Ljones, Olav (1976): *Notater om skjult arbeidsløshet.* Statistisk Sentralbyrå, Arbeidsnotat IO 76/7.

- Ljones, Olav (1977): *Faktorer som påvirker gifte kvinners yrkesdeltaking. En regresjonsanalyse.* Statistisk Sentralbyrå, Arbeidsnotat IO 77/1.
- Meidner, Rudolf (1975): *Arbetskraften i det föränderliga industrisamhället.* S. 9-17 i *Nordisk utredningsserie* 1975 : 31.
- Midré, Georges (red.) (1973): *Samfunnsendring og sosialpolitikk.* Gyldendal Norsk Forlag, Oslo.
- Mincer, Jacob (1973): *Determining who are the "hidden unemployed".* *Monthly Labor Review* 96 (3), pp. 27-30.
- Moser, C.A. and G. Kalton (1971): *Survey Methods in Social Investigation.* Heinemann Educational Books Ltd., London.
- Norsk institutt for by- og regionforskning (1973): *Ikke yrkesaktive kvinners interesse for å ta arbeid utenfor hjemmet.* Plandata 670:0,01.
- OECD (1978): *Labour force statistics.* November.
- OECD (1980): *Labour force statistics.* Februar.
- Oppenheim, A.N. (1970): *Questionnaire Design and Attitude Measurement.* Heinemann Educational Books Ltd., London.
- Paine, S.L. (1951): *The Art of Asking Questions.* Princeton University Press, Princeton.
- Parnes, H.S. and R.S. Spitz (1969): *Hypothetical questions as measurement of labour mobility.* Amer. Statist. Assoc. Proceedings of the Social Statistical Section.
- Parnes, Herbert S. (1970): *Labor Force Participation and Labor Mobility.* S. 1-78 i Ginsburg, Woodrow L. mfl. (1970): *A Review of Industrial Relations Research*, vol. 1, Industrial Relations Research Association, University of Wisconsin.
- Rees, Albert (1960): *The measurement of Unemployment. I Studies in Unemployment*, prepared for the Special Committee on Unemployment Problems, U.S. Senate, 86 Cong., 2d sess.
- Rikstrygdeverket (1973): *Årsmelding og regnskap.*
- Ringen, Stein (1975): *Statistikk om sysselsettingsproblemer.* Arbeidsnotat nr. 72, Levekårsundersøkelsen, Bergen.
- Rosenblum, Marc (1974): *Discouraged workers and unemployment.* *Monthly Labor Review*, september 1974.
- Rosengren, Björn og Göran R. Svensson (1973): *Potensiell arbeidskraft-diskussion om begrepp och storlek.* Nationalekonomiska institusjonen, Göteborgs universitet. Arbetsrapport, 73-08-30.
- Rosengren, Björn og Göran R. Svensson (1973a): *Potensiell arbeidskraftundersökning av utbudsvidan. En studie omfattande 6 000 personer i Göteborgsregionen och i tre Smålandsregioner.* Nationalekonomiska institusjonen, Göteborgs universitet, Arbetsrapport 73-11-26, to deler.

- Rosengren, Björn og Göran R. Svensson mfl. (1974): *Potensiell arbeidskraft - latent arbeidsøskande*. Nationalekonomiska institusjonen, Göteborgs universitet, Maskinskrevet arbeids-PM, 74-03-12.
- Sandberg, Elisabet (1975): *Målet är jämställdhet*. Statens offentliga utredningar 1975:58.
- Schuman, Howard and Otis Dudley Duncan (1974): Questions about attitude survey questions. *Sociological Methodology 1973-1974*, pp. 232-251.
- Selltiz, C., M. Jahoda, M. Deutsch and S.W. Cook (1959): *Research Methods in Social Relations*. Methuen & Co. Ltd., N.Y.
- Shiskin, Julius and Robert L. Stein (1975): Problems in measuring unemployment. *Monthly Labor Review* 98 (8), pp. 3-10.
- Sjøberg, Ingrid og Kent Lundqvist (1971): Sysselsättning, arbetslöshet, förvärvshinder. Utkast till kap. 8 i *Betänkanke om svenska folkets levnadsförhållanden*. Allmänna Förlaget, Stockholm.
- Sosialdepartementet (1973): *Eldres helse, aktivitet og trivsel* NOU 1973:26.
- Sosialdepartementet (1973a): *Eldres integrasjon* NOU 1973:60.
- Sosialdepartementet (1975): *Om de eldre i samfunnet* St.meld. nr. 22 (1975-76).
- Sosialdepartementet (1975a): *Utvidelse av ferien med 2 uker for arbeidstakere over 60 år* NOU 1975:60.
- Statistisk Sentralbyrå (1968): *Boligundersøkelsen 1967*. Rapport fra Kontoret for intervjuundersøkelser, nr. 3.
- Statistisk Sentralbyrå (1969): *Ønsker om og behov for sysselsetting blant gifte kvinner*. Rapport fra Kontoret for intervjuundersøkelser, nr. 7.
- Statistisk Sentralbyrå (1975): *Arbeidsmarkedsstatistikk 1974*. NOS A 714.
- Statistisk Sentralbyrå (1975a): *Levekår 1973*, NOS A 720.
- Statistisk Sentralbyrå (1975b): *Holdninger og atferd på arbeidsmarkedet. Situasjonsrapport ultimo august 1975, sammendrag av noen synspunkter fra arbeidet hittil og forslag til plan for det empiriske arbeidet*. OFo/SOW, 26/8 1975.
- Statistisk Sentralbyrå (1976): *Arbeidsmarkedstatistikk 1975*. NOS A 813.
- Statistisk Sentralbyrå (1976a): *Holdninger og atferd på arbeidsmarkedet. Utkast til arbeidsprogram og tidsdisponering for 1976*. OFo/MFo, 12/4 1976.
- Statistisk Sentralbyrå (1976b): *Prosjektbeskrivelse. Arbeidstittel: Holdninger og atferd på arbeidsmarkedet III*. Stat.nr. 6914. Notat OFo/SOW, 14/9 1976.
- Statistisk Sentralbyrå (1976c): *Rapport om framdriften av prosjektet "Holdninger og atferd på arbeidsmarkedet"*. OFo/MFo, 4/10 1976.

- Statistisk Sentralbyrå (1977): *Arbeidskraftundersøkelsen 4. kvartal 1976*. Statistisk ukehefte nr. 4/77.
- Statistisk Sentralbyrå (1977a): *Ønsker om arbeid blant personer utenfor arbeidsstyrken*. Statistisk ukehefte nr. 23, 1977.
- Statistisk Sentralbyrå (1978): *Ønsker om arbeid blant personer utenfor arbeidsstyrken*. Statistisk ukehefte nr. 39, 1978.
- Stein, Robert L. (1967): *Reasons for Non-participation in the Labor Force*. *Monthly Labor Review* 90 (7), pp. 22-27.
- Stouffer, S.A., L. Guttman, E.A. Suchman, P.F. Lazarsfeld, S.A. Star and J.A. Clausen (1950): *Measurement and Prediction. Studies in Social Psychology in World War II, vol. 4*. Princeton University Press, Princeton.
- Stouffer, S.A. (1955): *Communism, Conformity and Civil Liberties*. Garden City, N.Y.: Doubleday.
- Strandberg, Margit (1971): *Arbetskraftens struktur och dimensjoner. Bilaga 3 till KSA-utredningens betänkande*. Sverige, Statens offentliga utredningar, 1971:43.
- Sundby, Inger Johanne og Bjørn A. Reisz (1974): *Miljøundersøkelser i Grenland*. Stensil, Institutt for sosiologi, Oslo.
- Tittle, Ch.R. and R.J. Hill (1967): *Attitude measurement and prediction of behavior: An evaluation of conditions and measurement techniques*. *Sociometry* 30, pp. 199-213.
- Tvede, Olaf (1975): *Pensjonisters oppfatning av viktigste fordeler og ulemper ved å bli pensjonist*. Arbeidsnotat nr. 74, Levekårsundersøkelsen, Bergen.
- U.S. President's Committee to Appraise Employment and Unemployment Statistics (1962): *Measuring Employment and Unemployment*. U.S. Gov't Printing Office.
- Vannebo, Olav (1975): *Bruttostrømmer i arbeidsmarkedet 1. kvartal 1972-2. kvartal 1974*. Statistisk Sentralbyrå, Arbeidsnotat IO 75/2.
- Wadel, Cato (1973): *Trygd og arbeid*. Universitetet i Tromsø.
- Wicker, A.W. (1969): *Attitudes versus actions: The relationship of verbal and overt behavioral responses to attitude objects*. *Journal of Social Issues* 25, pp. 41-78.

UNDERGITT TAUSHETSPLIKT

STATISTISK SENTRALBYRA
Postboks 8131
Oslo-Dep., Oslo 1
Tlf. (02) 41 38 20

Intervjuerens navn: _____
Intervjuerens nr.: _____

ARBEIDSKRAFTUNDERSØKELSE
4. kvartal 1975

Prosjekt nr.
Utv.omr.nr.
Ar-Kvartal-Gang 4-7
Husholdningsnr. 8-11
Hush.med1.nr. 12
Fødselsdag-mnd.-år
Personnr.
13-23

Navn og adresse		Tlf. Priv.	Tlf. Arb.sted	Fødselsdag-mnd.-år		Personnr.	
Spørsmål	Svar → = Gå til spm.nr.	Spørsmål	Svar → = Gå til spm.nr.				
1. Utførte De inntektsgivende arbeid av minst en times varighet i forrige uke?	☐ Ja → 2 ☐ Nei → 12			9. Hvor mange timer kunne De tenkt Dem å arbeide i alt i forrige uke? <input type="text" value="34-35"/> Antall timer			
2. Hvor mange timer arbeidet De i forrige uke, medregnet overtid og ekstraarbeid, også ekstraarbeid hjemme i forbindelse med arbeidet?	☐ 25-26 Hvis 21 timer eller mindre → 3 ☐ Hvis over 21 timer → 4			10. Hva var den viktigste grunnen til at De kunne ha tenkt Dem å arbeide færre timer i forrige uke? 1 ☐ Svekket helse 2 ☐ Skattemessig årsak 3 ☐ Ønsket å ha mer tid til fritidssysler 4 ☐ Husarbeid hjemme 5 ☐ Skolegang, studium 6 ☐ Annen grunn (spesifiser): _____			
3. Hva regner De selv var Deres viktigste gjøremål i forrige uke?	1 ☐ Utførte inntektsgivende arbeid 2 ☐ Var midlertidig fraværende fra inntektsgivende arbeid 3 ☐ Utførte husarbeid hjemme 4 ☐ Gikk på skole, studerte 5 ☐ Var inne til 1.gangs militær- eller sivilarbeidstjeneste 6 ☐ Var arbeidsufør 7 ☐ Var pensjonist - sluttet i arbeid 8 ☐ Var uten arbeid 9 ☐ Opptatt med annet (spesifiser): _____			11. Hva var den viktigste grunnen til at De ikke arbeidet færre timer i forrige uke? 1 ☐ Ikke mulig å få kortere arbeidstid → 23 2 ☐ Ikke mulig p.g.a. sesong i virksomheten → 23 3 ☐ Annen grunn (spesifiser): → 23			
4. Hvis De i forrige uke kunne ha valgt arbeidstidens lengde, men med samme lønn eller fortjeneste pr. arbeidstime, ville De da ha valgt lengre arbeidstid, samme arbeidstid eller kortere arbeidstid enn den De hadde i forrige uke?	1 ☐ Lengre arbeidstid → 5 2 ☐ Samme arbeidstid(30 t eller over på spm.2) → 23 3 ☐ Samme arbeidstid (under 30 t pr.uke) → 7 4 ☐ Kortere arbeidstid → 9			12. Hva gjorde De hovedsakelig i forrige uke? 1 ☐ Var midlertidig fraværende fra inntektsgivende arbeid → 13 2 ☐ Utførte husarbeid hjemme → 14 3 ☐ Gikk på skole, studerte → 14 4 ☐ Var inne til 1.gangs militær- eller sivilarbeidstjeneste → 29 5 ☐ Var arbeidsufør → 29 6 ☐ Var pensjonist-sluttet i arb. → 14 7 ☐ Var uten arbeid → 14 8 ☐ Opptatt med annet(spesifiser): → 14			
5. Hvor mange timer kunne De tenkt Dem å arbeide i alt i forrige uke?	<input type="text" value="29-30"/> Antall timer			13. Hva var den viktigste grunnen til at De var midlertidig fraværende fra inntektsgivende arbeid i forrige uke? 1 ☐ Skolegang, studier → 23 2 ☐ Permisjon p.g.a. svangerskap → 23 3 ☐ Arbeidsstans p.g.a. tekniske forhold eller værforhold → 23 4 ☐ Arbeidskonflikt → 23 5 ☐ Pepetisjonsavelse → 23 6 ☐ Ferie → 23 7 ☐ Egen sykdom eller skade → 23 8 ☐ Sykdom i hjemmet → 23 9 ☐ Annen grunn (spesifiser): → 23			
6. Hva var den viktigste grunnen til at De kunne ha tenkt Dem å arbeide flere timer i forrige uke?	1 ☐ Har for liten inntekt 2 ☐ Har tid til overs 3 ☐ Meget interessert i arbeidet 4 ☐ For å få mer ansvarsfullt arbeid 5 ☐ Annen grunn (spesifiser): _____			14. Forsøkte De å få inntektsgivende arbeid i forrige uke? 1 ☐ Ja → 19 2 ☐ Nei → 15			
7. Hva var den viktigste grunnen til at De ikke arbeidet flere timer i forrige uke?	1 ☐ Driftsinnskrenkinger 2 ☐ Arbeidsstans på grunn av tekniske forhold eller værforhold 3 ☐ Arbeidskonflikt 4 ☐ Kunne ikke få mer arbeid av andre grunner enn alt. 1-3 5 ☐ Skiftarbeid 6 ☐ Husarbeid hjemme 7 ☐ Egen sykdom eller skade 8 ☐ Sykdom i hjemmet 9 ☐ Annen grunn (spesifiser): _____			15. Hva var den viktigste grunnen til at De ikke søkte inntektsgivende arbeid i forrige uke? 1 ☐ Opptatt av husarbeid hjemme → 16 2 ☐ Gikk på skole, studerte → 29 3 ☐ Regnet ikke med å få arbeid innen yrket eller i nærheten av bostedet → 16 4 ☐ Mangler nødvendig utdanning eller yrkesopplæring → 16 5 ☐ Arbeidsgiverne synes at jeg er for gammel/ung → 29 6 ☐ Synes selv jeg er for gammel → 29 7 ☐ Annen grunn (spesifiser): → 16			
8. Forsøkte De å få mer inntektsgivende arbeid i forrige uke?	1 ☐ Ja → 20 2 ☐ Nei → 23						

16. Ville De ha forskakt & skaffe Dem inntekts-givende arbeid dersom det hadde vært passende arbeid på eller i nærheten av bostedet? 1 ☐ Ja → 17 2 ☐ Nei → 29	61 1 ☐ Ugift 2 ☐ Gift 3 ☐ Før gift																																			
17. Hva er den viktigste betingelse for at De skulle kunne ta inntekts-givende arbeid? 1 ☐ Hjelp hjemme 2 ☐ Pass av barna 3 ☐ Bedre skatteforhold 4 ☐ Yrkesopplæring/voksenopplæring 5 ☐ At deltidsarbeid kunne oppnås 6 ☐ Annen betingelse (spesifiser):	Spørsmål 30-36 stilles bare til én person i husholdningen, men svarene overføres til intervjuksjemeene for de resterende medlemmer av husholdninge																																			
18. Hvor mange timer kunne De tenke Dem å arbeide pr. uke i den nærmeste framtid? 44-45 <input type="text"/> Antall timer → 29	30. Hvor mange personer bor det i leiligheten? 62-63 <input type="text"/> Hvis 2 eller flere personer → 31 Hvis én person → 35																																			
19. Fikk De utbetalt arbeidsløystrygd i forrige uke? 1 ☐ Ja 2 ☐ Nei	31. Er noen av disse syke eller uføre? 64 1 ☐ Ja 2 ☐ Nei Hvis ja: Hvor mang? <input type="text"/> Antall syke eller uføre																																			
20. På hvilken måte forsøkte De å skaffe Dem arbeid? 1 ☐ Kontaktet arbeidsformidlingen 2 ☐ Svarte på annonse/annonserte selv 3 ☐ Kontaktet arbeidsgiver 4 ☐ Annen måte (spesifiser):	32. Hvor mange barn under 16 år er det i leiligheten? 65 <input type="text"/> Hvis 1 el. flere barn → 33 Hvis ingen barn → 35																																			
21. Hvor mange timer kunne De tenke Dem å arbeide pr. uke i den nærmeste framtid? 48-49 <input type="text"/> Antall timer	33. Hvor gammel er det. yngste barnet? 67-68 <input type="text"/> Antall fylte år Hvis 7 år eller over → 35																																			
22. Hvor mange uker er det siden De begynte å søke arbeid? 50-51 <input type="text"/> Antall uker	34. Var barnet/noen av barna i barnehage eller på daghjem i forrige uke? 69 1 ☐ Ja 2 ☐ Nei																																			
23. Hvor arbeidde De hovedsakelig i forrige uke: a. For midlertidig fraværende fra arbeidet bes oppgitt det arbeidssted hvor vedkommende har sitt inntektsgivende arbeid. b. For arbeidssøkere (personer som svarte ja på spm. 14) bes oppgitt hvor de sist hadde arbeid. c. For dem som aldri har utført inntekts-givende arbeid. Bedriftens navn: ----- Bedriftens adresse: ----- <input type="text"/> → 24 <input type="text"/> → 29	35. Hadde De noe leid hjelp til husarbeidet i forrige uke? 70 1 ☐ Ja → 36 2 ☐ Nei → 37																																			
24. Hva slags virksomhet er det? ----- ----- ----- 53-54 <input type="text"/> Næringskode	36. Hvor mange timer hadde De leid hjelp i forrige uke? 71-72 <input type="text"/> Antall timer																																			
25. Hvor lenge er det siden De begynte å arbeide i denne virksomheten? 55-56 <input type="text"/> Antall år	Spørsmål 37-39 stilles til alle 37. Hvilken allmenn-utdanning har De fullført? 73 1 ☐ 7-årig folkeskole eller kortere 2 ☐ 1-årig framhalds- eller fortsettelsesskole 3 ☐ 2-årig framhalds- eller fortsettelsesskole 4 ☐ 9-årig grunnskole (evt. 10. frivillig år) 5 ☐ Folkehøgskole (ungdoms- el. fylkeskole) 1 års kurs 6 ☐ Real- eller middelskole 7 ☐ Folkehøgskole, 2 års kurs 8 ☐ Artium eller eksamen ved økonomisk gymnas 9 ☐ Uoppgitt eller ingen utdanning																																			
26. Er dette enkeltmanns-firma, ansvarlig selskap, aksjeselskap e.l. eller offentlig virksomhet? 1 ☐ Enkeltmanns-firma → 27 2 ☐ Ansvarlig selskap → 27 3 ☐ Aksjeselskap e.l. → 28 4 ☐ Offentlig virksomhet → 28	38. Har De fullført annen utdanning hvor skolegangen eller studiene normalt varer minst 5 måneder? 74 1 ☐ Ja → 39 2 ☐ Nei → 40																																			
27. Arbeidde De som selvstendig, som ansatt eller som familiemedlem uten fast avtalt lønn? 1 ☐ Selvstendig 2 ☐ Ansatt 3 ☐ Familiemedlem Hovedyrke: -----	39. Hvilken utdanning er dette? <table border="1"> <thead> <tr> <th rowspan="2">Utdanningens art. (Oppgi kurstype, linje eller fagområde og eventuelt skolens navn)</th> <th colspan="2">Normal varighet</th> </tr> <tr> <th>For utd. på heltid, oppgi år eller år</th> <th>For utd. på deltid, oppgi ca. timetall</th> </tr> </thead> <tbody> <tr><td> </td><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td><td> </td></tr> </tbody> </table>	Utdanningens art. (Oppgi kurstype, linje eller fagområde og eventuelt skolens navn)	Normal varighet		For utd. på heltid, oppgi år eller år	For utd. på deltid, oppgi ca. timetall																														
Utdanningens art. (Oppgi kurstype, linje eller fagområde og eventuelt skolens navn)	Normal varighet																																			
	For utd. på heltid, oppgi år eller år	For utd. på deltid, oppgi ca. timetall																																		
28. Hva var Deres HOVEDYRKE i denne virksomheten? 59-60 <input type="text"/> Yrkeskode	75-76 <input type="text"/> For Byrådet																																			
FYLLES UT AV INTERVJU-REN																																				
40. Hvem har De fått opplysningene fra til utfylling av skjemaet? 1 ☐ 10 selv 2 ☐ 10's ektefelle 3 ☐ 10's sønn/datter 4 ☐ 10's far/mor 5 ☐ Annen person	77 1 ☐ 10 selv 2 ☐ 10's ektefelle 3 ☐ 10's sønn/datter 4 ☐ 10's far/mor 5 ☐ Annen person 79 41. Ble intervjuet firettet over telefon? 1 ☐ Ja 2 ☐ Nei																																			

STATISTISK SENTRALBYRA

Intervjukontoret
Postboks 8131, Oslo-Dep., Oslo 1
Tlf. (02) 41 38 20

Intervjuerens navn:

Intervjuerens nr.:

Skjematype	1	1
Utv.omr.nr.	7	2-4
Ar-Kvartal-Gang	6	5-8
Husholdningsnr.	4	9-12

ARBEIDSKRAFTUNDERSØKELSE

4. kvartal 1976

Navn og adresse	Tlf. privat	Tlf. arb.sted	Fødselsdag-mnd.-år	Personnr.
1. Utførte De inntekts-givende arbeid av minst en times varighet i forrige uke? 24				
1 ☐ Ja → 2				
2 ☐ Nei → 3				
2. Hvor mange timer arbeidet De i forrige uke? Ta med overtidarbeid og ekstrarbeid, også ekstrarbeid hjemme i forbindelse med arbeidet. 25-26				
Under 21 timer → 7				
21 timer og over → 21 a				
3. Har De inntekts-givende arbeid som De var borte fra i forrige uke? 27				
1 ☐ Ja → 8				
2 ☐ Nei → 4				
4. Er De selv eller noen i Deres husholdning selvstendig yrkesutøver (f.eks. gårdbruker, eller eier av egen butikk eller verksted)? 28				
1 ☐ Ja → 5				
2 ☐ Nei → 9				
5. Utførte De noe arbeid uten fast avtalt lønn i denne virksomheten i forrige uke? 29				
1 ☐ Ja → 6				
2 ☐ Nei → 9				
6. Hvor mange timer arbeidet De i denne virksomheten i forrige uke? 30-31				
Under 21 timer → 7				
21 timer og over → 21 a				
7. Hva regner De selv var Deres viktigste gjøremål i forrige uke? 32				
1 ☐ Utførte inntekts-givende arbeid → 21 a				
2 ☐ Utførte husarbeid hjemme → 21 a				
3 ☐ Gikk på skole, studerte → 21 a				
4 ☐ Var inne til 1. gangs militær- eller sivilarbeidsjeneste → 21 a				
5 ☐ Var arbeidsfører → 21 a				
6 ☐ Var pensjonist - sluttet i arbeid → 21 a				
7 ☐ Var uten arbeid → 21 a				
8 ☐ Opptatt med annet (spesifiser): → 21 a				
8. Hva var den viktigste grunnen til at De var borte fra Deres arbeid i forrige uke? 33				
0 ☐ Var ufrivillig permittert uten lønn → 13				
1 ☐ Skolegang/studier → 21 b				
2 ☐ Permisjon p.g.a. svangerskap/fødsel → 21 b				
3 ☐ Arbeidsstans p.g.a. tekniske forhold eller værforhold. Var uten oppdrag → 21 b				
4 ☐ Arbeidskonflikt → 21 b				
5 ☐ Skal begynne i nytt arbeid innen 30 dager → 11 b				
6 ☐ Ferie → 21 b				
7 ☐ Egen sykdom eller skade → 21 b				
8 ☐ Sykdom i hjemmet → 21 b				
9 ☐ Repetisjonsøvelse eller Annen grunn (spesifiser): → 21 b				
9. Hva gjorde De hovedsakelig i forrige uke? 34				
1 ☐ Var syk → 14				
2 ☐ Utførte husarbeid hjemme → 10				
3 ☐ Gikk på skole/studerte → 10				
4 ☐ Var inne til 1. gangs militær- eller sivilarbeidsjeneste → 14				
5 ☐ Var arbeidsfører → 14				
6 ☐ Var pensjonist/sluttet i arbeid → 10				
7 ☐ Var uten arbeid → 10				
8 ☐ Opptatt med annet (spesifiser): → 10				
10. Forsøkte De å få inntektsgivende arbeid for forrige uke? Vi tenker her på forsøk som ble gjort for å få arbeid som De kunne ha påtatt Dem i forrige uke. 35				
1 ☐ Ja → 11a				
2 ☐ Nei → 14				
11a. På hvilken måte forsøkte De å skaffe Dem inntektsgivende arbeid? 36				
1 ☐ Kontaktet arbeidsformidlingen				
2 ☐ Svarte på annonse/annonserte selv				
3 ☐ Kontaktet mulig arbeidsgiver				
4 ☐ Annen måte (spesifiser):				
b. På hvilken måte skaffet De Dem det arbeidet som De skal begynne i?				
12. Hvor mange uker er det siden De begynte å søke arbeid? 37-38				
<input type="text"/> uker → 14				
13. Hvor mange uker er det siden De ble permittert uten lønn? 37-38				
<input type="text"/> uker → 21b				
14. Har De i løpet av de siste 12 måneder hatt inntektsgivende arbeid? 39				
1 ☐ Ja → 15				
2 ☐ Nei → 16				
15. Hva var den viktigste grunnen til at De sluttet i Deres forrige arbeid? 40				
0 ☐ Sesongarbeid/annet kortvarig tidsavgrenset arbeid				
1 ☐ Inngåelse av ekteskap, svangerskap/fødsel				
2 ☐ Oppnådd pensjonsalder				
3 ☐ Videre utdanning				
4 ☐ Svekket helse				
5 ☐ Likte ikke arbeidet/arbeidsforholdene				
6 ☐ For lang arbeidsreise/upassende arbeidstid				
7 ☐ Var ikke lønnsomt				
8 ☐ Ble oppsagt/bedriften nedlagt				
9 ☐ Annen grunn (spesifiser):				
Hvis 10 har svart ja på spm. 10 → 21c				
For andre → 16				

<p>16. TIL INTERVJUEREN: For syke, militære i førstegangstjeneste, arbeidssøfere og pensjonister (kryss i rute 1, 4, 5 eller 6 på spm. 9) gå til spm. 26. For andre gå til spm. 17.</p>	<p>26. Er De ugift, gift eller før gift? 53</p> <p>1 ☐ U gift 2 ☐ G ft 3 ☐ F r gift</p>																	
<p>17. Det kan være mange grunner til at folk ikke tar inntektsgivende arbeid. Det kan f.eks. være vanskelig å få passende arbeid. Det kan også skyldes oppgaver hjemme, eller det kan rett og slett være at en ikke har behov for eller ikke ønsker å gå ut i arbeidslivet.</p> <p>Vil De si at De har behov for eller kunne ønske å ha inntektsgivende arbeid?</p> <p>1 ☐ Ja → 18 2 ☐ Ja, under visse forutsetninger → 18 3 ☐ Nei, ikke noe videre → 26</p>	<p>Spørsmål 27-33 stilles bare til en person i husholdningen, men svarene overføres til inter. Juskjønene for de resterende medlemmer av husholdningen</p> <p>27. Hvor mange personer bor det i leiligheten? 54-55</p> <p>1 ☐ Hvis 2 eller flere personer → 28 2 ☐ Hvis én person → 32</p>																	
<p>18. Var mangel på passende arbeid den viktigste grunnen til at De ikke søkte arbeid? Med passende arbeid tenker vi bl.a. på arbeidets art, arbeidstid og reisetid.</p> <p>1 ☐ Ja → 20 2 ☐ Nei → 19</p>	<p>28. Er det noen av disse som krever regelmessig tilsyn eller pleie på grunn av sykdom eller uferhet?</p> <p>1 ☐ J 2 ☐ N+i</p> <p>Hvis ja: Hvor mange? 57</p> <p>1 ☐ A tall syke eller uføre</p>																	
<p>19. Hva var da den viktigste grunnen?</p> <p>1 ☐ Mangler hjelp til barnepass 2 ☐ Mangler hjelp hjemme 3 ☐ Mangler hjelp til å pleie syke 4 ☐ Gikk på skole/studerte 5 ☐ Annen grunn (spesifiser):</p>	<p>29. Hvor mange barn under 16 år er det i leiligheten? 58</p> <p>1 ☐ H is 1 eller flere barn → 30 2 ☐ H is ingen barn → 32</p>																	
<p>20. Hvilke krav vil De stille til et arbeid for at det skal passe for Dem?</p> <p>1 ☐ 1. krav 44 2 ☐ 2. krav 45</p> <p>1 ☐ Finnes ikke arbeid. Ingen krav → 26 2 ☐ Deltidsarbeid → 26 3 ☐ Fleksibel arbeidstid → 26 4 ☐ Arbeid i nærheten av hjemmet → 26 5 ☐ Lett arbeid → 26 6 ☐ Arbeid i samsvar med egne kvalifikasjoner og evner → 26 7 ☐ Annet krav (spesifiser): → 26</p> <p>8 ☐ Bare ett krav → 26</p>	<p>30. Hvor gammel er det yngste barnet? 59-60</p> <p>1 ☐ Antall fylte år 2 ☐ Hvis 7 år eller over → 32</p>																	
<p>21a. Hvor arbeidet De hovedsakelig i forrige uke?</p> <p>b. Hvor har De vanligvis Deres inntektsgivende arbeid?</p> <p>c. Hvor hadde De sist inntektsgivende arbeid?</p> <p>Bedriftens navn: _____ Bedriftens beliggenhet (adresse; poststed, postnr.): _____</p>	<p>31. Var barnet/noen av barna i barnehage eller på daghjem i forrige uke? 61</p> <p>1 ☐ J 2 ☐ N+i</p> <p>32. Hadde De noe leid hjelp til husarbeidet i forrige uke? 62</p> <p>1 ☐ J → 33 2 ☐ N+i → 34</p> <p>33. Hvor mange timer hadde De leid hjelp i forrige uke? 63-64</p> <p>1 ☐ Antall timer</p>																	
<p>22. Hva slags virksomhet er det?</p> <p>Virksomhetens art: _____</p> <p>46-47 ☐ For Byrådet 48</p>	<p>Spørsmål 34-36 stilles til personer som er merket UTD på IO-listen.</p> <p>34. Hvilken allmennutdanning har De fullført? 65</p> <p>1 ☐ 7 årig folkeskole eller kortere 2 ☐ 1-årig framhalds- el. fortsettelsesskole 3 ☐ 2-årig framhalds- el. fortsettelsesskole 4 ☐ 9 årig grunnskole 5 ☐ Filkehogskole (ungdoms- el. fylkes- skole) 1.års kurs 6 ☐ Real- el. middelskole, grunnskolen 10. år 7 ☐ Filkehogskole, 2.års kurs 8 ☐ A-tium eller eksamen ved økonomisk gymnas 9 ☐ Uppgitt eller ingen utdanning</p>																	
<p>23. Er dette enkeltmannsfirm, ansvarlig selskap, aksjeselskap e.l. eller offentlig virksomhet?</p> <p>1 ☐ Enkeltmannsfirm → 24 2 ☐ Ansvarlig selskap → 24 3 ☐ Aksjeselskap e.l. → 25 4 ☐ Offentlig virksomhet → 25</p>	<p>35. Har De fullført annen utdanning hvor skolegangen eller studiene normalt varer minst 5 måneder? 66</p> <p>1 ☐ J → 36 2 ☐ N+i → 37</p>																	
<p>24. Arbeidet De som selvstendig, som ansatt eller som familiemedlem uten fast avtalt lønn?</p> <p>1 ☐ Selvstendig 50 2 ☐ Ansatt 3 ☐ Familiemedlem</p>	<p>36. Hvilken utdanning er det?</p> <table border="1" style="width: 100%;"> <thead> <tr> <th rowspan="2">Utdanningens art. (Oppgi kursstype, linje eller fagområde c) eventuelt skolens navn)</th> <th colspan="2">Normal varighet</th> </tr> <tr> <th>For utd. på heltid, oppgi mnd. eller år</th> <th>For utd. på deltid, oppgi ca. tallet</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>_____</td> <td>_____</td> <td>_____</td> </tr> <tr> <td>_____</td> <td>_____</td> <td>_____</td> </tr> <tr> <td>_____</td> <td>_____</td> <td>_____</td> </tr> <tr> <td>_____</td> <td>_____</td> <td>_____</td> </tr> </tbody> </table> <p>67-68 ☐ For Byrådet</p>	Utdanningens art. (Oppgi kursstype, linje eller fagområde c) eventuelt skolens navn)	Normal varighet		For utd. på heltid, oppgi mnd. eller år	For utd. på deltid, oppgi ca. tallet	_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____
Utdanningens art. (Oppgi kursstype, linje eller fagområde c) eventuelt skolens navn)	Normal varighet																	
	For utd. på heltid, oppgi mnd. eller år	For utd. på deltid, oppgi ca. tallet																
_____	_____	_____																
_____	_____	_____																
_____	_____	_____																
_____	_____	_____																
<p>25. Hva var Deres hovedyrke i denne virksomheten?</p> <p>Hovedyrke: _____</p> <p>51-52 ☐ Yrkeskode</p>	<p>FYLLES UT AV INTERVJUEREN</p> <p>37. Hvem har De fått opplysningene fra til utfylling av skjemaet? 69</p> <p>1 ☐ J selv 2 ☐ J's ektefelle 3 ☐ J's sønn/datter 4 ☐ J's far/mor 5 ☐ Ingen person</p> <p>38. Ble intervjuet foretatt over telefon? 70</p> <p>1 ☐ J 2 ☐ N+i</p>																	

S.TATISTISK SENTRALBYRA
Intervjukontoret
Postboks 8131 Dep., Oslo 1
Tlf. (02) 41 38 20

Intervjuerens navn:

UNDERGITT TAUSHETSPLIKT

Intervjuerens nr.:

MULIGE ARBEIDSSØKERE
Tillegsspørsmål til Arbeidskraftundersøkelsen
4. kvartal 1976

Skjematype

4	1
2-4	
5-8	
9-12	

Utv.omr.nr.

4	1
2-4	
5-8	
9-12	

Ar-Kvartal-Gang

4	1
2-4	
5-8	
9-12	

Husholdningsnr.

4	1
2-4	
5-8	
9-12	

Navn:

Fødselsdag-mnd.-år

--	--	--	--	--	--	--	--

 Personnr.

--	--	--	--	--	--	--	--

 13-23

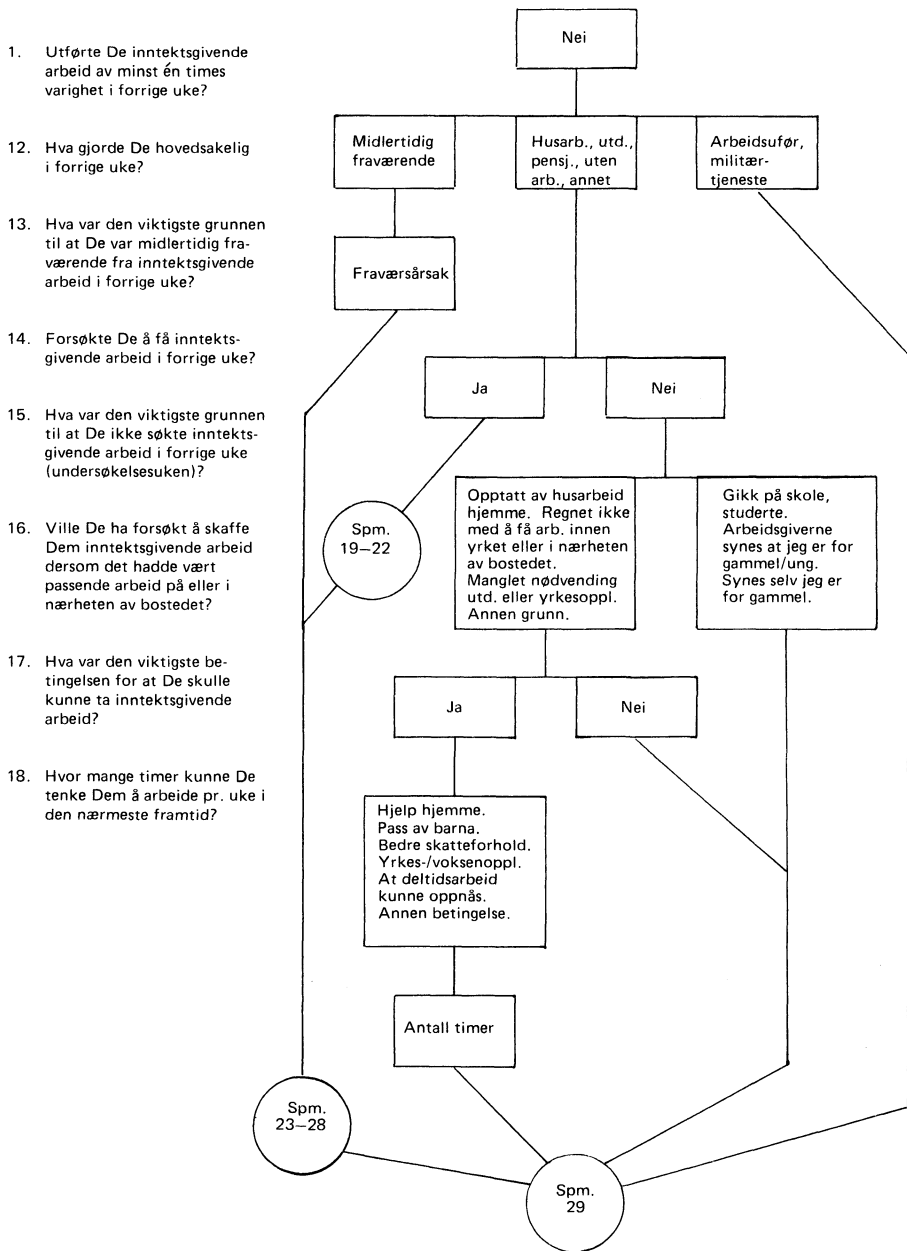
Adresse:

<p>De tilleggsspørsmålene som jeg nå vil be Dem svare på, vil kanskje i Deres tilfelle bli en gjentakelse av noe De allerede har svart på, i så fall vil vi be Dem unnskyld det.</p> <p>TIL INTERVJUEREN: FOR Å UNNGÅ HENVISNINGER TIL AKU-SKJEMAET UNDER SELVE INTERVJUET AV TILLEGSSPØRSMÅLENE SKAL DE AKTUELLE GRUPPER MARKERES I SPM. 101-103. KRYSS AV PÅ DISSE SPØRSMÅLENE PÅ GRUNNLAG AV OPPLYSNINGER I AKU-SKJEMAET.</p>	<p>106. Hvor lenge er det siden De sluttet i Deres siste inntektsgivende arbeid? <table style="display: inline-table; vertical-align: middle;"><tr><td>31-32</td><td>Antall år</td></tr><tr><td><input type="text"/></td><td><input type="text"/></td></tr></table> <table style="display: inline-table; vertical-align: middle;"><tr><td>33-34</td><td>Antall mnd.</td></tr><tr><td><input type="text"/></td><td><input type="text"/></td></tr></table></p> <p>107. Hvor lang tid i alt har De hatt inntektsgivende arbeid? <table style="display: inline-table; vertical-align: middle;"><tr><td>35-36</td><td>Antall år</td></tr><tr><td><input type="text"/></td><td><input type="text"/></td></tr></table> <table style="display: inline-table; vertical-align: middle;"><tr><td>37-38</td><td>Antall mnd.</td></tr><tr><td><input type="text"/></td><td><input type="text"/></td></tr></table></p> <p>108. Hvor lang tid varte den lengste sammenhengende periode med inntektsgivende arbeid som De har hatt? <table style="display: inline-table; vertical-align: middle;"><tr><td>39-40</td><td>Antall år</td></tr><tr><td><input type="text"/></td><td><input type="text"/></td></tr></table> <table style="display: inline-table; vertical-align: middle;"><tr><td>41-42</td><td>Antall mnd.</td></tr><tr><td><input type="text"/></td><td><input type="text"/></td></tr></table></p> <p>109. Hva var Deres yrke under den lengste sammenhengende periode med inntektsgivende arbeid som De har hatt? Yrke:</p>	31-32	Antall år	<input type="text"/>	<input type="text"/>	33-34	Antall mnd.	<input type="text"/>	<input type="text"/>	35-36	Antall år	<input type="text"/>	<input type="text"/>	37-38	Antall mnd.	<input type="text"/>	<input type="text"/>	39-40	Antall år	<input type="text"/>	<input type="text"/>	41-42	Antall mnd.	<input type="text"/>	<input type="text"/>																																																																																																																						
31-32	Antall år																																																																																																																																														
<input type="text"/>	<input type="text"/>																																																																																																																																														
33-34	Antall mnd.																																																																																																																																														
<input type="text"/>	<input type="text"/>																																																																																																																																														
35-36	Antall år																																																																																																																																														
<input type="text"/>	<input type="text"/>																																																																																																																																														
37-38	Antall mnd.																																																																																																																																														
<input type="text"/>	<input type="text"/>																																																																																																																																														
39-40	Antall år																																																																																																																																														
<input type="text"/>	<input type="text"/>																																																																																																																																														
41-42	Antall mnd.																																																																																																																																														
<input type="text"/>	<input type="text"/>																																																																																																																																														
<p>101a. ER DET SVART JA PÅ SPM. 1, 3 ELLER 5 PÅ AKU-SKJEMAET? <table style="display: inline-table; vertical-align: middle;"><tr><td>1</td><td>☐</td><td>Ja</td><td>→ 107</td></tr><tr><td>2</td><td>☐</td><td>Nei</td><td>→ 101b</td></tr></table></p> <p>101b. ER DET SVART JA PÅ SPM. 10 PÅ AKU-SKJEMAET? <table style="display: inline-table; vertical-align: middle;"><tr><td>1</td><td>☐</td><td>Ja</td><td>→ 104</td></tr><tr><td>2</td><td>☐</td><td>Nei</td><td>→ 102a</td></tr></table></p> <p>102a. ER DET KRYSSSET AV I RUTE 1 ELLER 5 PÅ SPM. 9 PÅ AKU-SKJEMAET? <table style="display: inline-table; vertical-align: middle;"><tr><td>1</td><td>☐</td><td>Ja</td><td>→ 102b</td></tr><tr><td>2</td><td>☐</td><td>Nei</td><td>→ 102b</td></tr></table></p> <p>102b. FOR 10 UNDER 20 ÅR, FOR ANDRE GA TIL SPM. 103. ER DET KRYSSSET AV I RUTE 3 PÅ SPM. 9 PÅ AKU-SKJEMAET? <table style="display: inline-table; vertical-align: middle;"><tr><td>1</td><td>☐</td><td>Ja</td><td>→ 103</td></tr><tr><td>2</td><td>☐</td><td>Nei</td><td>→ 103</td></tr></table></p> <p>103. HVA ER DET SVART PÅ SPM. 14 PÅ AKU-SKJEMAET? <table style="display: inline-table; vertical-align: middle;"><tr><td>1</td><td>☐</td><td>Ja</td><td>→ 106</td></tr><tr><td>2</td><td>☐</td><td>Nei</td><td>→ 104</td></tr><tr><td>3</td><td>☐</td><td>Ikke besvart</td><td>→ 104</td></tr></table></p> <p>104. Har De noen gang hatt inntektsgivende arbeid? <table style="display: inline-table; vertical-align: middle;"><tr><td>1</td><td>☐</td><td>Ja</td><td>→ 105</td></tr><tr><td>2</td><td>☐</td><td>Nei</td><td>→ 113</td></tr></table></p> <p>105. Hva var den viktigste grunnen til at De sluttet i Deres forrige arbeid? <table style="display: inline-table; vertical-align: middle;"><tr><td>0</td><td>☐</td><td>Sesongarbeid/annet kortvarig arbeid</td><td></td></tr><tr><td>1</td><td>☐</td><td>Ingåelse av ekteskap/svangerskap/fødsel</td><td></td></tr><tr><td>2</td><td>☐</td><td>Oppnådd pensjonsalder</td><td></td></tr><tr><td>3</td><td>☐</td><td>Videre utdanning</td><td></td></tr><tr><td>4</td><td>☐</td><td>Svekket helse</td><td></td></tr><tr><td>5</td><td>☐</td><td>Likte ikke arbeidet/arbeidsforholdene</td><td></td></tr><tr><td>6</td><td>☐</td><td>For lang arbeidsreise/upassende arbeidstid</td><td></td></tr><tr><td>7</td><td>☐</td><td>Var ikke lønnsomt</td><td></td></tr><tr><td>8</td><td>☐</td><td>Ble oppsagt/bedrift nedlagt</td><td></td></tr><tr><td>9</td><td>☐</td><td>Annen grunn (spesifiser)</td><td></td></tr></table></p>	1	☐	Ja	→ 107	2	☐	Nei	→ 101b	1	☐	Ja	→ 104	2	☐	Nei	→ 102a	1	☐	Ja	→ 102b	2	☐	Nei	→ 102b	1	☐	Ja	→ 103	2	☐	Nei	→ 103	1	☐	Ja	→ 106	2	☐	Nei	→ 104	3	☐	Ikke besvart	→ 104	1	☐	Ja	→ 105	2	☐	Nei	→ 113	0	☐	Sesongarbeid/annet kortvarig arbeid		1	☐	Ingåelse av ekteskap/svangerskap/fødsel		2	☐	Oppnådd pensjonsalder		3	☐	Videre utdanning		4	☐	Svekket helse		5	☐	Likte ikke arbeidet/arbeidsforholdene		6	☐	For lang arbeidsreise/upassende arbeidstid		7	☐	Var ikke lønnsomt		8	☐	Ble oppsagt/bedrift nedlagt		9	☐	Annen grunn (spesifiser)		<p>45 ☐ Varig arbeid 46 ☐ Arbeid i studieferier/skoleferier 47 ☐ Annet sesongarbeid 48 ☐ Annet arbeid av begrenset varighet</p> <p>110. Har De hatt varig arbeid eller har De hatt sesongarbeid eller annet arbeid av begrenset varighet? <table style="display: inline-table; vertical-align: middle;"><tr><td>45</td><td>☐</td><td>Varig arbeid</td></tr><tr><td>46</td><td>☐</td><td>Arbeid i studieferier/skoleferier</td></tr><tr><td>47</td><td>☐</td><td>Annet sesongarbeid</td></tr><tr><td>48</td><td>☐</td><td>Annet arbeid av begrenset varighet</td></tr></table></p> <p>111. Har De hatt heltids- eller deltidsarbeid? <table style="display: inline-table; vertical-align: middle;"><tr><td>1</td><td>☐</td><td>Heltidsarbeid</td></tr><tr><td>2</td><td>☐</td><td>Deltidsarbeid</td></tr><tr><td>3</td><td>☐</td><td>Både heltids- og deltidsarbeid</td></tr></table></p> <p>112. Har De arbeidet innenfor ordinær arbeidstid (dagtid) eller utenfor ordinær arbeidstid (skiftarbeid, kveldsarbeid o.l.)? <table style="display: inline-table; vertical-align: middle;"><tr><td>1</td><td>☐</td><td>Ordinær arbeidstid</td></tr><tr><td>2</td><td>☐</td><td>Utenfor ordinær arbeidstid</td></tr><tr><td>3</td><td>☐</td><td>Både innenfor og utenfor ordinær arbeidstid</td></tr></table></p> <p>113. HVIS JA PÅ SPM. 101a ELLER 101b SA ER INTERVJUET AVSLUTTET. FOR ANDRE GA TIL SPM. 114.a.</p> <p>114a. HVIS JA PÅ SPM. 103. FOR ANDRE GA TIL SPM. 114b. Har De noen gang etter at De sluttet i Deres siste arbeidsforhold forsøkt å få inntektsgivende arbeid? <table style="display: inline-table; vertical-align: middle;"><tr><td>1</td><td>☐</td><td>Ja</td><td>→ 115</td></tr><tr><td>2</td><td>☐</td><td>Nei</td><td>→ 121</td></tr></table></p> <p>114b. Har De noen gang i løpet av de siste 12 mndr. forsøkt å få inntektsgivende arbeid? <table style="display: inline-table; vertical-align: middle;"><tr><td>1</td><td>☐</td><td>Ja</td><td>→ 115</td></tr><tr><td>2</td><td>☐</td><td>Nei</td><td>→ 121</td></tr></table></p> <p>115. I hvor mange uker i alt i denne perioden har De vært arbeidsøkende? <table style="display: inline-table; vertical-align: middle;"><tr><td>53-54</td><td>Uker</td></tr><tr><td><input type="text"/></td><td><input type="text"/></td></tr></table></p>	45	☐	Varig arbeid	46	☐	Arbeid i studieferier/skoleferier	47	☐	Annet sesongarbeid	48	☐	Annet arbeid av begrenset varighet	1	☐	Heltidsarbeid	2	☐	Deltidsarbeid	3	☐	Både heltids- og deltidsarbeid	1	☐	Ordinær arbeidstid	2	☐	Utenfor ordinær arbeidstid	3	☐	Både innenfor og utenfor ordinær arbeidstid	1	☐	Ja	→ 115	2	☐	Nei	→ 121	1	☐	Ja	→ 115	2	☐	Nei	→ 121	53-54	Uker	<input type="text"/>	<input type="text"/>
1	☐	Ja	→ 107																																																																																																																																												
2	☐	Nei	→ 101b																																																																																																																																												
1	☐	Ja	→ 104																																																																																																																																												
2	☐	Nei	→ 102a																																																																																																																																												
1	☐	Ja	→ 102b																																																																																																																																												
2	☐	Nei	→ 102b																																																																																																																																												
1	☐	Ja	→ 103																																																																																																																																												
2	☐	Nei	→ 103																																																																																																																																												
1	☐	Ja	→ 106																																																																																																																																												
2	☐	Nei	→ 104																																																																																																																																												
3	☐	Ikke besvart	→ 104																																																																																																																																												
1	☐	Ja	→ 105																																																																																																																																												
2	☐	Nei	→ 113																																																																																																																																												
0	☐	Sesongarbeid/annet kortvarig arbeid																																																																																																																																													
1	☐	Ingåelse av ekteskap/svangerskap/fødsel																																																																																																																																													
2	☐	Oppnådd pensjonsalder																																																																																																																																													
3	☐	Videre utdanning																																																																																																																																													
4	☐	Svekket helse																																																																																																																																													
5	☐	Likte ikke arbeidet/arbeidsforholdene																																																																																																																																													
6	☐	For lang arbeidsreise/upassende arbeidstid																																																																																																																																													
7	☐	Var ikke lønnsomt																																																																																																																																													
8	☐	Ble oppsagt/bedrift nedlagt																																																																																																																																													
9	☐	Annen grunn (spesifiser)																																																																																																																																													
45	☐	Varig arbeid																																																																																																																																													
46	☐	Arbeid i studieferier/skoleferier																																																																																																																																													
47	☐	Annet sesongarbeid																																																																																																																																													
48	☐	Annet arbeid av begrenset varighet																																																																																																																																													
1	☐	Heltidsarbeid																																																																																																																																													
2	☐	Deltidsarbeid																																																																																																																																													
3	☐	Både heltids- og deltidsarbeid																																																																																																																																													
1	☐	Ordinær arbeidstid																																																																																																																																													
2	☐	Utenfor ordinær arbeidstid																																																																																																																																													
3	☐	Både innenfor og utenfor ordinær arbeidstid																																																																																																																																													
1	☐	Ja	→ 115																																																																																																																																												
2	☐	Nei	→ 121																																																																																																																																												
1	☐	Ja	→ 115																																																																																																																																												
2	☐	Nei	→ 121																																																																																																																																												
53-54	Uker																																																																																																																																														
<input type="text"/>	<input type="text"/>																																																																																																																																														

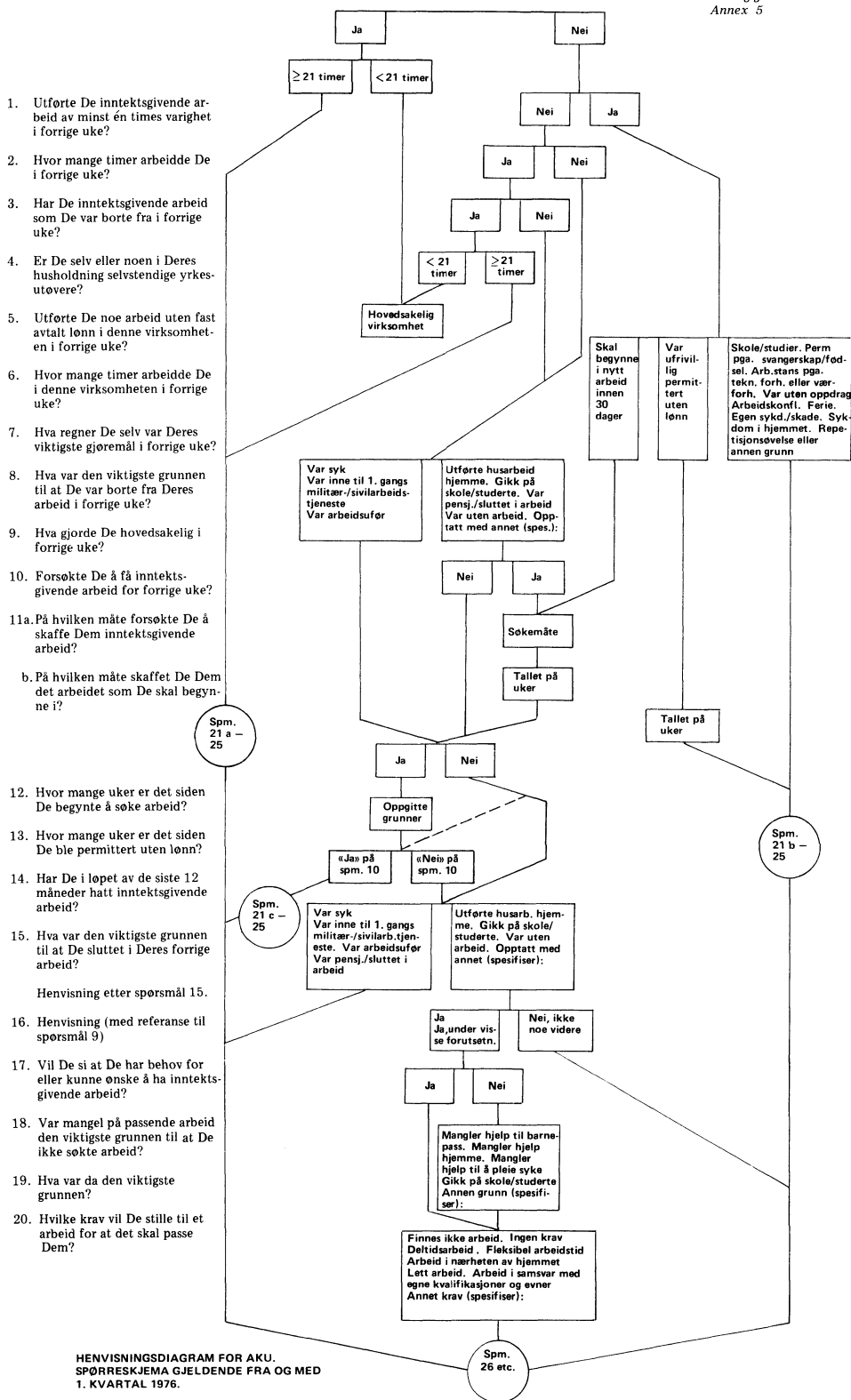
<p>116. På hvilken måte forsøkte De å skaffe Dem inntektsgivende arbeid?</p> <p>DET KAN KRYSSSES AV FOR FLERE ALTERNATIVER</p> <p>55 ☐ Kontaktet arbeidsformidlingen</p> <p>56 ☐ Svarte på annonser/annonsererte selv</p> <p>57 ☐ Kontaktet mulig arbeidsgiver</p> <p>58 ☐ Forhørte seg hos kjente/slektinger</p> <p>59 ☐ Annen måte (spesifiser)</p> <p>-----</p> <p>-----</p>	<p>123. Var mangel på passende arbeid den viktigste grunnen til at De ikke søkte arbeid for forrige uke? Med passende arbeid tenler vi bl.a. på arbeidets art, arbeidstid og reisetid.</p> <p>67</p> <p>1 ☐ Ja → 125</p> <p>2 ☐ Nei → 124a</p>
<p>117. Har De i denne perioden hatt tilbud om inntektsgivende arbeid som De måtte avslå?</p> <p>1 ☐ Nei → 119</p> <p>2 ☐ Ja, ett tilbud → 118</p> <p>3 ☐ Ja, flere tilbud → 118</p>	<p>124a. Hva var da den viktigste grunnen?</p> <p>68</p> <p>1 ☐ Høy alder → 125</p> <p>2 ☐ Svak helse → 125</p> <p>3 ☐ Mangler hjelp til barnepass → 125</p> <p>4 ☐ Mangler hjelp hjemme → 125</p> <p>5 ☐ Mangler hjelp til å pleie syke → 125</p> <p>6 ☐ Gikk på skole/studerte → 124b</p> <p>7 ☐ Andre grunner (spesifiser) → 125</p> <p>-----</p> <p>-----</p>
<p>118. Hva var den viktigste grunnen til at De ikke tok imot (det siste) tilbudet om arbeid?</p> <p>61-62</p> <p>01 ☐ For kortvarig</p> <p>02 ☐ Dårlig betalt</p> <p>03 ☐ For lang arbeidstid</p> <p>04 ☐ For kort arbeidstid</p> <p>05 ☐ Arbeidstid gal tid av døgnet</p> <p>06 ☐ For dårlige arbeidsforhold</p> <p>07 ☐ For fysisk anstrengende</p> <p>08 ☐ Passet ikke til utdanning/kvalifikasjoner/erfaring</p> <p>09 ☐ For lang arbeidsreise/dårlige kommunikasjoner</p> <p>10 ☐ Manglet hjelp til barn</p> <p>11 ☐ Manglet hjelp til annet arbeid hjemme</p> <p>12 ☐ Gikk på skole/studerte</p> <p>13 ☐ Dårlig helse/sykdom</p> <p>14 ☐ Annen grunn (spesifiser)</p> <p>-----</p> <p>-----</p>	<p>124b. HVIS KRYSS I RUTE 1 PÅ SPM. 102b ER INTERVJUET AVSLUTTET. FOR ANDRE (Å TIL SPM. 125.</p>
<p>119. Hvor lenge er det siden De siste gang forsøkte å få inntektsgivende arbeid?</p> <p>1 ☐ Mindre enn en måned → 120</p> <p>2 ☐ 1-6 måneder → 121</p> <p>3 ☐ 7-12 " → 121</p>	<p>125. Tror De noen av følgende forhold vil gjøre det svært vanskelig, litt vanskelig eller ikke vanskelig for Dem å ta inntektsgivende arbeid:</p> <p>VIS KORT A</p> <p>a. Små barn i husholdningen</p> <p>69</p> <p>1 ☐ Svært vanskelig</p> <p>2 ☐ Litt vanskelig</p> <p>3 ☐ Ikke vanskelig</p> <p>4 ☐ Ikke aktuelt/vet ikke</p> <p>b. Syke eller uføre i husholdningen eller i familien forøvri</p> <p>70</p> <p>1 ☐ Svært vanskelig</p> <p>2 ☐ Litt vanskelig</p> <p>3 ☐ Ikke vanskelig</p> <p>4 ☐ Ikke aktuelt/vet ikke</p> <p>c. Hva familie og venner rener</p> <p>71</p> <p>1 ☐ Svært vanskelig</p> <p>2 ☐ Litt vanskelig</p> <p>3 ☐ Ikke vanskelig</p> <p>4 ☐ Ikke aktuelt/vet ikke</p> <p>d. Husarbeid i hjemmet</p> <p>72</p> <p>1 ☐ Svært vanskelig</p> <p>2 ☐ Litt vanskelig</p> <p>3 ☐ Ikke vanskelig</p> <p>4 ☐ Ikke aktuelt/vet ikke</p> <p>e. Mulighetene for å få passende arbeid på stedet</p> <p>73</p> <p>1 ☐ Svært vanskelig</p> <p>2 ☐ Litt vanskelig</p> <p>3 ☐ Ikke vanskelig</p> <p>4 ☐ Ikke aktuelt/vet ikke</p> <p>f. Ønske om arbeid i samsvar med utdanning, yrkeserfaring og kvalifikasjoner</p> <p>74</p> <p>1 ☐ Svært vanskelig</p> <p>2 ☐ Litt vanskelig</p> <p>3 ☐ Ikke vanskelig</p> <p>4 ☐ Ikke aktuelt/vet ikke</p> <p>g. Har litt utdanning eller yrkeserfaring</p> <p>75</p> <p>1 ☐ Svært vanskelig</p> <p>2 ☐ Litt vanskelig</p> <p>3 ☐ Ikke vanskelig</p> <p>4 ☐ Ikke aktuelt/vet ikke</p>
<p>120. HVIS JA PÅ SPM. 102a. FOR ANDRE GÅ TIL SPM. 121.</p> <p>Forsøkte De å få inntektsgivende arbeid for forrige uke? Vi tenker her på forsøk som ble gjort for å få arbeid som De kunne påtatt Dem i forrige uke?</p> <p>1 ☐ Ja → Intervjuet avsluttes</p> <p>2 ☐ Nei → 121</p>	
<p>121. Tror De at De vil søke inntektsgivende arbeid i løpet av de neste 12 måneder?</p> <p>1 ☐ Ja</p> <p>2 ☐ Nei</p> <p>3 ☐ Vet ikke</p>	
<p>122. Det kan være mange grunner til at folk ikke har inntektsgivende arbeid. Det kan f.eks. være vanskelig å få passende arbeid. Det kan også skyldes oppgaver hjemme, eller det kan rett og slett være at en ikke har behov for eller ikke ønsker å gå ut i arbeidslivet.</p> <p>Vil De si at De har behov for eller kunne ønske å ha inntektsgivende arbeid?</p> <p>66</p> <p>1 ☐ Ja → 123</p> <p>2 ☐ Ja, under visse forutsetninger → 123</p> <p>3 ☐ Nei, ikke noe videre → 125</p>	

<p>125. (Forts.)</p> <p>h. Opptatt med skolegang/studier</p> <p>76</p> <p>1 ☐ Svært vanskelig</p> <p>2 ☐ Litt vanskelig</p> <p>3 ☐ Ikke vanskelig</p> <p>4 ☐ Ikke aktuelt/vet ikke</p> <p>i. Fravær fra inntektsgivende arbeid en tid</p> <p>77</p> <p>1 ☐ Svært vanskelig</p> <p>2 ☐ Litt vanskelig</p> <p>3 ☐ Ikke vanskelig</p> <p>4 ☐ Ikke aktuelt/vet ikke</p> <p>j. Egen helsetilstand</p> <p>78</p> <p>1 ☐ Svært vanskelig</p> <p>2 ☐ Litt vanskelig</p> <p>3 ☐ Ikke vanskelig</p> <p>4 ☐ Ikke aktuelt/vet ikke</p>	<p>129b. HVIS KRYSS I RUTE 1 ELLER 2 PA SPM. 125c. FOR ANDRE GA TIL SPM. 130.</p> <p>Ville De ha forsøkt å få inntektsgivende arbeid dersom familie og venner var mer positivt innstilt til at De tok arbeid?</p> <p>88</p> <p>1 ☐ Ja</p> <p>2 ☐ Nei</p> <p>3 ☐ Vet ikke</p>																											
<p>126. HVIS KRYSS FOR 3 PA SPM. 124a ELLER 1 ELLER 2 PA SPM. 125a. FOR ANDRE GA TIL SPM. 129a.</p> <p>Har De i løpet av de siste 12 mnd. forsøkt å skaffe regelmessig barmetilsyn?</p> <p>79</p> <p>1 ☐ Ja → 127a</p> <p>2 ☐ Nei → 127b</p>	<p>130. HVIS KRYSS FOR 4 PA SPM. 124a ELLER 1 ELLER 2 PA SPM. 125d. FOR ANDRE GA TIL SPM. 131.</p> <p>Ville De ha forsøkt å få inntektsgivende arbeid dersom De kunne få tilfredsstillende hjelp med arbeidet hjemme?</p> <p>89</p> <p>1 ☐ Ja</p> <p>2 ☐ Nei</p> <p>3 ☐ Vet ikke</p>																											
<p>127a. Hvilke former for barmetilsyn har De forsøkt å skaffe? DET KAN KRYSSSES AV FOR FLERE ALTERNATIVER</p> <p>80 ☐ Hushjelp, dagmamma i barnets hjem → 128</p> <p>81 ☐ Dagmamma, korttids barnehage (mindre enn 6 timer) → 128</p> <p>82 ☐ Daghjem eller småbarnsstue (6 timer eller mer) → 128</p> <p>83 ☐ Tilsyn av andre husholdningsmedlemmer eller søktninger → 128</p> <p>84 ☐ Andre ordninger (spesifiser) → 128</p> <p>-----</p>	<p>131. HVIS JA PA SPM. 123 ELLER 1 PA SPM. 125e. FOR ANDRE GA TIL SPM. 132.</p> <p>Ville De ha forsøkt å få inntektsgivende arbeid dersom De visste at det var passende arbeid å få?</p> <p>90</p> <p>1 ☐ Ja</p> <p>2 ☐ Nei</p> <p>3 ☐ Vet ikke</p>																											
<p>127b. Hva er grunnen til at De ikke har forsøkt å skaffe regelmessig barmetilsyn?</p> <p>85</p> <p>1 ☐ Finnes ingen muligheter til å skaffe tilsyn → 128</p> <p>2 ☐ Ønsker selv å ha tilsyn med barna, ikke riktig å ta arbeid mens barna er små → 129a</p> <p>3 ☐ Blir for dyrt/lønner seg ikke → 128</p> <p>4 ☐ Venter på plass → 128</p> <p>5 ☐ Andre grunner, spesifiser → 128</p> <p>-----</p>	<p>132. Regner De med at det ville være nødvendig å flytte for at De skulle kunne få inntektsgivende arbeid?</p> <p>91</p> <p>1 ☐ Ja</p> <p>2 ☐ Nei</p> <p>3 ☐ Vet ikke</p>																											
<p>128. Ville De ha forsøkt å få inntektsgivende arbeid dersom De kunne få tilfredsstillende hjelp til pass av barn, eller barna hadde plass i barnehage?</p> <p>86</p> <p>1 ☐ Ja</p> <p>2 ☐ Nei</p> <p>3 ☐ Vet ikke</p>	<p>133. HVIS JA PA SPM. 121 ELLER JA (KRYSS I RUTE 1 ELLER 2) PA SPM. 122 ELLER JA PA ETT ELLER FLERE AV SPM. 128, 129a, 129b, 130, 131. FOR ANDRE GA TIL SPM. 140.</p> <p>Hvilke krav vil De stille til et arbeid for at det skal passe for Dem?</p> <table border="0"> <thead> <tr> <th></th> <th>1.krav</th> <th>2.krav</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1 ☐</td> <td>92</td> <td>93</td> </tr> <tr> <td>2 ☐</td> <td></td> <td>2 ☐ Finnes ikke arbeid. Ingen krav</td> </tr> <tr> <td>3 ☐</td> <td></td> <td>2 ☐ Deltidsarbeid</td> </tr> <tr> <td>4 ☐</td> <td></td> <td>3 ☐ Fleksibel arbeidstid</td> </tr> <tr> <td>5 ☐</td> <td></td> <td>4 ☐ Arbeid i nærheten av hjemmet</td> </tr> <tr> <td>6 ☐</td> <td></td> <td>5 ☐ Lett arbeid</td> </tr> <tr> <td>7 ☐</td> <td></td> <td>6 ☐ Arbeid i samsvar med egne kvalifikasjoner og evner</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td>7 ☐ Annet krav (spesifiser)</td> </tr> </tbody> </table> <p>8 ☐ Bare ett krav</p>		1.krav	2.krav	1 ☐	92	93	2 ☐		2 ☐ Finnes ikke arbeid. Ingen krav	3 ☐		2 ☐ Deltidsarbeid	4 ☐		3 ☐ Fleksibel arbeidstid	5 ☐		4 ☐ Arbeid i nærheten av hjemmet	6 ☐		5 ☐ Lett arbeid	7 ☐		6 ☐ Arbeid i samsvar med egne kvalifikasjoner og evner			7 ☐ Annet krav (spesifiser)
	1.krav	2.krav																										
1 ☐	92	93																										
2 ☐		2 ☐ Finnes ikke arbeid. Ingen krav																										
3 ☐		2 ☐ Deltidsarbeid																										
4 ☐		3 ☐ Fleksibel arbeidstid																										
5 ☐		4 ☐ Arbeid i nærheten av hjemmet																										
6 ☐		5 ☐ Lett arbeid																										
7 ☐		6 ☐ Arbeid i samsvar med egne kvalifikasjoner og evner																										
		7 ☐ Annet krav (spesifiser)																										
<p>129a. HVIS KRYSS FOR 5 PA SPM. 124a ELLER 1 ELLER 2 PA SPM. 125b. FOR ANDRE GA TIL SPM. 129b.</p> <p>Ville De ha forsøkt å få inntektsgivende arbeid dersom De kunne få tilfredsstillende hjelp med pass av syke?</p> <p>87</p> <p>1 ☐ Ja</p> <p>2 ☐ Nei</p> <p>3 ☐ Vet ikke</p>	<p>134. Hvis De kunne få inntektsgivende arbeid, hvor raskt ville De da ønske å begynne i arbeid?</p> <p>94</p> <p>1 ☐ Med en gang</p> <p>2 ☐ Innen en måned</p> <p>3 ☐ Innen et halvt år</p> <p>4 ☐ Senere</p> <p>5 ☐ Vet ikke</p>																											
<p>129b. HVIS KRYSS FOR 5 PA SPM. 124a ELLER 1 ELLER 2 PA SPM. 125b. FOR ANDRE GA TIL SPM. 129b.</p> <p>Ville De ha forsøkt å få inntektsgivende arbeid dersom De kunne få tilfredsstillende hjelp med uregelmessig arbeidstid eller skiftarbeid?</p> <p>88</p> <p>1 ☐ Ja</p> <p>2 ☐ Nei</p> <p>3 ☐ Vet ikke</p>	<p>135. Ønsker De et varig arbeid, sesongarbeid eller annet arbeid av begrenset varighet?</p> <p>95</p> <p>1 ☐ Varig arbeid</p> <p>2 ☐ Sesongarbeid</p> <p>3 ☐ Annet arbeid av begrenset varighet</p>																											
	<p>136. Ville De kunne ta arbeid både innen- og utenlands?</p> <p>96</p> <p>1 ☐ Ja</p> <p>2 ☐ Nei, bare inne</p> <p>3 ☐ Nei, bare ute</p> <p>4 ☐ Vet ikke</p>																											
	<p>137. Ville De kunne ta arbeid utenom ordinær arbeidstid (f.eks. kveldsarbeid, nattarbeid)?</p> <p>97</p> <p>1 ☐ Ja</p> <p>2 ☐ Nei</p> <p>3 ☐ Vet ikke</p>																											
	<p>138. Ville De kunne ta arbeid med uregelmessig arbeidstid eller skiftarbeid?</p> <p>98</p> <p>1 ☐ Ja</p> <p>2 ☐ Nei</p> <p>3 ☐ Vet ikke</p>																											

<p>139. Hvor lang daglig reisetid hver vei ville De kunne godta?</p> <p>99</p> <p>1 ☐ Inntil 15 min.</p> <p>2 ☐ 16-30 min.</p> <p>3 ☐ 31-60 min.</p> <p>4 ☐ Mer enn 60 min.</p> <p>5 ☐ Vet ikke</p>	<p>141. HVIS KRYSS I RUTE 1 ELLER 2 PÅ SPM. 140a ELLER b. FOR ANDRE GÅ TIL SPM. 142.</p> <p>Om De tol arbeid og fikk bediet økonomi, hvordan ville den ekte inntekten hovedsakelig bli brukt?</p> <p>107</p> <p>1 ☐ Til personlig forbruk</p> <p>2 ☐ Tilskudd til husholdningens daglige forbruk</p> <p>3 ☐ Til å skaffe større ting til husholdningen</p> <p>4 ☐ Vet ikke</p>
<p>140. Hvilken betydning tror De det vil ha for følgende forhold om De tok Dem inntektsgivende arbeid. Vi tenker da på arbeid som utgjør om lag halvparten av vanlig arbeidstid eller mer.</p> <p>VIS KORT B</p> <p>a. Husholdningens økonomiske situasjon</p> <p>100</p> <p>1 ☐ Sterkt forbedret</p> <p>2 ☐ Litt forbedret</p> <p>3 ☐ Uforandret</p> <p>4 ☐ Litt forverret</p> <p>5 ☐ Sterkt forverret</p> <p>6 ☐ Ikke aktuelt/vet ikke</p> <p>b. Deres mulighet til å disponere penger selv</p> <p>101</p> <p>1 ☐ Sterkt forbedret</p> <p>2 ☐ Litt forbedret</p> <p>3 ☐ Uforandret</p> <p>4 ☐ Litt forverret</p> <p>5 ☐ Sterkt forverret</p> <p>6 ☐ Ikke aktuelt/vet ikke</p> <p>c. Forholdene for eventuelle barn i husholdningen</p> <p>102</p> <p>1 ☐ Sterkt forbedret</p> <p>2 ☐ Litt forbedret</p> <p>3 ☐ Uforandret</p> <p>4 ☐ Litt forverret</p> <p>5 ☐ Sterkt forverret</p> <p>6 ☐ Ikke aktuelt/vet ikke</p> <p>d. Mulighetene for å få utført husarbeidet</p> <p>103</p> <p>1 ☐ Sterkt forbedret</p> <p>2 ☐ Litt forbedret</p> <p>3 ☐ Uforandret</p> <p>4 ☐ Litt forverret</p> <p>5 ☐ Sterkt forverret</p> <p>6 ☐ Ikke aktuelt/vet ikke</p> <p>e. Kontakten med mennesker utenfor hjemmet</p> <p>104</p> <p>1 ☐ Sterkt forbedret</p> <p>2 ☐ Litt forbedret</p> <p>3 ☐ Uforandret</p> <p>4 ☐ Litt forverret</p> <p>5 ☐ Sterkt forverret</p> <p>6 ☐ Ikke aktuelt/vet ikke</p> <p>f. Muligheten for å utnytte egne evner, utdanning og erfaring</p> <p>105</p> <p>1 ☐ Sterkt forbedret</p> <p>2 ☐ Litt forbedret</p> <p>3 ☐ Uforandret</p> <p>4 ☐ Litt forverret</p> <p>5 ☐ Sterkt forverret</p> <p>6 ☐ Ikke aktuelt/vet ikke</p> <p>g. Deres egen arbeids-situasjon totalt sett</p> <p>106</p> <p>1 ☐ Sterkt forbedret</p> <p>2 ☐ Litt forbedret</p> <p>3 ☐ Uforandret</p> <p>4 ☐ Litt forverret</p> <p>5 ☐ Sterkt forverret</p> <p>6 ☐ Ikke aktuelt/vet ikke</p>	<p>142. Hva er Dires viktigste kilde til livsopphold?</p> <p>108</p> <p>1 ☐ Inntekt av eget arbeid (medregnet arbeid uten fast lønn i familiebedrift → 143)</p> <p>2 ☐ Pensjon, trygd → 144</p> <p>3 ☐ Formue, lån, studielån, føderåd, leieinntekt, forpaktningssinntekt eller annen formuesinntekt → 143</p> <p>4 ☐ Husarbeid for egen husholdning eller forsørgt av privatpersoner → 143</p> <p>5 ☐ Stipend, underhold fra andre enn privatpersoner → 143</p>
<p>143. Mottar Du noen form for pensjon eller trygd (bortsett fra barnetrygd)?</p> <p>109</p> <p>1 ☐ Ja → 144</p> <p>2 ☐ Nei → 145</p>	<p>144. Hva slags pensjon/trygd mottar De?</p> <p>110</p> <p>1 ☐ Folkepensjon - alderspensjon</p> <p>2 ☐ Tjenestepensjon (off. eller privat)</p> <p>3 ☐ Etterlattepensjon</p> <p>4 ☐ Uførepensjon</p> <p>5 ☐ Annen pensjon/trygd (spesifiser)</p> <p>-----</p> <p>-----</p>
<p>145. Hvor stor er normalt husholdningens samlede disponible inntekt pr. måned? Disponibel inntekt omfatter all inntekt og trygd fratrukket skatt.</p> <p>111</p> <p>1 ☐ Under 2 500 kr</p> <p>2 ☐ 2 500 - 3 499 kr</p> <p>3 ☐ 3 500 - 4 499 kr</p> <p>4 ☐ 4 500 - 5 499 kr</p> <p>5 ☐ 5 500 og over</p> <p>VIS KORT :</p>	<p>146. Om lag hvor mange timer i gjennomsnitt bruker De til husarbeid, m. tlagning, barnepass og annet arbeid for egen husholdning å en vanlig hverdag?</p> <p>112-113</p> <p><input type="text"/> <input type="text"/> timer</p>
<p>INTERVJUET AVSLUTTES</p> <p>Takk for hjelpen</p>	

HENVISNINGSDIAGRAM FOR PERSONER SOM SVARER «NEI» PÅ SPM. 1.

HOLDNINGER OG ATFERD.
NOEN SYNSPUNKTER PÅ PROBLEMET MED PREDIKSJON
AV HANDLINGER PÅ GRUNNLAG AV UTSAGN

INNHOLD

	Side
Sammendrag	208
1. Problemstilling	208
2. Måling av holdninger	209
3. Utsagn og handling	211
3.1. Personlige faktorer	212
3.1.1. Andre holdninger	212
3.1.2. Konkurrerende motiv	212
3.1.3. Verbale, intellektuelle og sosiale ferdigheter	212
3.1.4. Aktivitetsnivå	213
3.2. Situasjonsbestemte faktorer	213
3.2.1. Direkte sosial kontroll	213
3.2.2. Indirekte sosial kontroll	213
3.2.3. Tilgjengelige handlingsmuligheter	214
3.2.4. Holdningsobjektets grad av spesifisitet	214
3.2.5. Uforutsette begivenheter	214
3.2.6. Forventede og/eller faktiske konsekvenser av handlinger	215
3.3. To teorier om utsagn og handling	215
3.3.1. Fishbeins teori	215
3.3.2. Dollards hypoteser	216
4. Problem ved prediksjon fra hypotetiske spørsmål	217
4.1. Ledende betingelser	217
4.2. Overvurdering av de betingelser som presenteres	218
4.3. Urealistiske og utilstrekkelige betingelser	218
4.4. Den tilsktede atferden	219
4.5. Oppsummering	219

SAMMENDRAG

Fra tid til annen reises spørsmålet om det er mulig å basere prediksjoner av individers atferd på deres egne utsagn. I dette notatet har vi gjengitt noen synspunkter på problemet, bl.a. hentet fra sosialpsykologisk litteratur om forholdet mellom holdninger og atferd.

Litteraturen gir ikke noe entydig svar på spørsmålet, men det er en tendens til å mene at forbindelsen mellom utsagn basert på holdninger og atferd ikke er særlig sterk. Det svake samsvaret som ofte er funnet, er dels blitt tilskrevet måleinstrumentet (spørsmålet, holdningstesten) og dels de modeller for konsistens mellom holdninger og atferd som er lagt til grunn.

Atferd overfor et objekt er oftest påvirket av flere holdninger. Enkeltmedlemmer av en folkegruppe er for eksempel ulike med hensyn til egenskaper som kjønn, sosial status etc. Holdninger til disse egenskapene så vel som holdninger til gruppa generelt er med på å bestemme atferden overfor medlemmer av gruppa. Holdninger er dessuten sammensatte. For eksempel har holdninger til dødsstraff både en juridisk, medisinsk, etisk og kriminalpolitisk side. De enkelte komponenter i holdningen kan godt trekke i hver sin retning. I målesituasjonen er det lite tenkelig at intervjuobjektet har oversikt over alle de faktorer som skal veies mot hverandre når den framtidige beslutningen om en bestemt atferd skal treffes.

Målesituasjonen avviker ofte sterkt fra de situasjoner hvor individet faktisk må foreta sitt valg av atferd. Mangelen på realisme og forpliktelse i den første situasjonen kan bidra til at intervjuobjektet lettere lar seg lede av urealistiske innfall eller forventninger om hva slags atferd som er sosialt akseptabel.

Holdningsmåling, særlig ved bruk av enkeltspørsmål, er generelt mer utsatt for de feilkilder som normalt kompliserer intervjuundersøkelser, enn måling av faktisk atferd.

1. PROBLEMSTILLING

Måling av holdninger og oppfatninger (beliefs) kan ha mange og ulike formål. I dette notatet vil vi bare ha prediksjon for øyet. Betegnelsen prediksjonsverdi vil i det følgende henspille på et (verbalt) måleinstrumentets evne til å skille mellom individer som vil vise forskjellig atferd i framtida. Se Oppenheim (1970), Selltitz, Jahoda, Deutsch og Cook (1959), Stouffer, Guttman, Suchman, Lazarsfeld, Star og Clausen (1950).

I litteraturen er det referert til utallige forsøk på å teste prediksjonsverdien av verbale utsagn. Se Fishbein (1967), Tittle og Hill (1967),

Wicker (1969). Det svake samsvar som ofte er funnet, er i de fleste tilfelle tilskrevet egenskaper ved måleinstrumentet og relativt sjelden svakheter ved de teorier om forholdet mellom holdninger og atferd som er lagt til grunn. Se Fishbein (1967). En drøfting av problem knyttet til slutninger fra verbal til ikke-verbal atferd må imidlertid legge vekt på både de måletekniske og de teoretiske aspektene.

Framstillingen i dette notatet bygger i det vesentlige på sosialpsykologisk litteratur om holdninger (attitudes) og holdningsmåling, og generell litteratur om samfunnsvitenskapelig forskningsmetode. Vi vil først forsøke å gi et overflatisk inntrykk av hva det er vi måler når vi stiller "holdningsspørsmål". Deretter drøftes forholdet mellom verbal og ikke-verbal atferd generelt. Avslutningsvis blir det gitt noen synspunkter på spesialtilfellet "hypotetiske spørsmål".

2. MÅLING AV HOLDNINGER

Sosialpsykologer skiller gjerne grovt mellom ulike typer holdninger etter hvor dypt de er forankret i individets personlighet. Se Allport (1967a), Oppenheim (1970), Stouffer, Guttman, Suchman, Lazarsfeld, Star og Clausen (1950). De mest overflatiske holdninger betegnes ofte som oppfatninger eller meninger (beliefs). Ett nivå "dypere" finner en de egentlige holdninger, deretter verdier eller mer grunnleggende holdninger og "innerst" individets personlighet. Distinksjonene er vage og sammenhengene mellom de ulike nivåene er komplisert. De mest overflatiske holdningene (meninger/oppfatninger) er situasjonsbestemte, flyktige og spesifikke. De dypereliggende holdningene er tilsvarende situasjonsuavhengige, varige og generelle. De inngår i individets mer fundamentale "livsfilosofi" og danner basis for dannelsen av nye holdninger, meninger og oppfatninger. Hver mening eller oppfatning kan være påvirket av flere underliggende holdninger, samtidig som hver underliggende holdning kan være opphav til et spektrum av meninger og oppfatninger. Se Fishbein (1967a), Wicker (1969): De fleste holdningsdefinisjoner synes å ha følgende fellestrekk:

- a) Holdninger er rettet mot bestemte objekter og kommer til uttrykk i handling eller tale bare når de respektive holdningsobjektene er tilstede i individets bevissthet. Slike objekter kan f.eks. være enkeltmennesker eller grupper av mennesker, ideologier, idéer eller handlinger.
- b) De sørger for at individet er i en slags beredskapstilstand, med en tendens til eller disposisjon for å handle/reagere på bestemte måter når det møter bestemte stimuli.

- c) De har en emosjonell komponent som varierer med holdningens innhold. Det er funnet en u-formet sammenheng mellom holdningens intensitet og deres innhold, slik at ekstreme holdninger (positive eller negative) ofte er knyttet til sterke emosjoner, mens den mer nøytrale posisjon forsvares med mye mindre intensitet. (Ved holdningsmåling er det viktig å være klar over at den målte holdningen kan være helt fraværende i deler av utvalget.)

I sosialpsykologien er metodediskusjonen omkring holdningsmåling nesten utelukkende knyttet til måling av stabile og generelle holdninger, altså mer grunnleggende personlighetstrekk. For dette formålet er det utviklet raffinerte måleteknikker. Se Moser og Kalton (1971), Oppenheim (1970), Selltitz, Jahoda, Deutsch og Cook (1959). Felles for disse teknikkene er at de forsøker å kombinere reaksjoner på mange indikatorer til et samlemål for holdningen. Hver underliggende holdning eller kombinasjon av holdninger kan betraktes som en sum av alle de meninger, oppfatninger og ikke-verbale handlinger de betinger overfor holdningsobjektet. Se Fishbein (1967a), Stouffer, Guttman, Suchman, Lazarsfeld, Star og Clausen (1950). Dette er blitt kalt kalt holdningens innholdsunivers. Se Stouffer, Guttman, Suchman, Lazarsfeld, Star og Clausen (1950). De enkelte konkrete handlinger som holdningene er med på å betinge, kan betegnes som subunivers. Antall subunivers øker jo mer generelle holdninger det er tale om. Personer med generell uvilje mot en bestemt menneskerase vil oppvise et nyansert mønster av meninger, oppfatninger og holdninger i forhold til enkeltmedlemmer av rasen, avhengig av personlige og situasjonsbestemte betingelser. Det er innlysende at det vil være særdeles problematisk å finne fram til enkeltindikatorer for slike holdninger som hver for seg er representative. Ved hjelp av indekser basert på mange indikatorer kan imidlertid flere sider eller subunivers kombineres til et mål som er tilnærmet representativt for holdningens innholdsunivers. Svar på enkeltspørsmål kan aldri representere annet enn én side eller ett subunivers. I tillegg til denne begrensningen må svarene på enkeltspørsmål tolkes strengt fordi de er mer ømfintlige overfor formuleringsvariasjoner i spørsmålet. Se Moser og Kalton (1971).

Selv om teknikker som kombinerer mange indikatorer er enkeltspørsmålet overlegent når det gjelder å fastslå et individs reelle posisjon på en underliggende holdningsdimensjon (se Tittle og Hill 1967), er det ikke like sikkert at det samme er tilfelle når formålet er prediksjon av en konkret handling. Se Tittle og Hill (1967). Når ikke noe enkelt subunivers nødvendigvis er representativt for holdningens innholdsunivers, synes det som et uoverstigelig problem å velge ut én handling som kan tjene som valideringskriterium ved utprøving av prediksjonsverdien av den holdningen som måles. Se Cantril (1944), Fishbein (1967), Fishbein (1967a), Stouffer, Guttman, Suchman, Lazarsfeld, Star og Clausen (1950).

I litteraturen kan en finne mange diskusjoner hvor problemet har vært prediksjon fra mål for mer generelle holdninger. Stoff fra slike diskusjoner finnes i avsnittene 3 og 4 nedenfor. Vi har imidlertid forsøkt å legge vekt på de erfaringer som synes å ha størst betydning for den mindre omfattende problemstilling hvor valideringskriteriet (handlingen, subuniverset) er definert på forhånd og hvor måleinstrumentet er mindre raffinert (enkeltspørsmål eller enkle kombinasjoner av enkeltspørsmål).

3. UTSAGN OG HANDLING

I hvilken grad og under hvilke omstendigheter kan en best slutte fra uttalte vurderinger og hensikter til faktisk atferd?

I dagliglivet er vi vant til å vente en høy grad av konsistens mellom ord og handling, slik følgende sitater fra Dollard (1949) viser:

"It enables men to participate in organized social life with good confidence that others will do what they say they will do, will be where they say they will be. Valid prediction of behavior is not a mere luxury of morality, but a vital social necessity. Every man is under compulsion to keep his promises, to make his acts correspond with his verbal expressions. He constantly watches others to see that they do likewise." (s. 624)

"The matching of opinions with more effortful behavior is not left to chance. Our children are given careful training in "truthful" behavior. They are impressed with the social importance of keeping promises. They are trained in rehearsing directions received from parents and policed to see that they follow these directions correctly. It is probably this acknowledged training which gives us all the spontaneous confidence that verbal behavior on surveys very frequently predicts action in real life. No one can lie with impunity, that is, without anxiety, even to a surveyor." (s. 625).

Vi kjenner imidlertid en rekke mekanismer som generelt bidrar til å komplisere forholdet mellom ord og handling, selv om viljen til konsistent atferd er tilstede hos individet. Slike faktorer er blitt diskutert i to hovedgrupper. Se Wicker (1969):

- a) Personlige faktorer: I denne gruppa diskuteres innflytelse fra andre holdninger som individet har, konkurrerende motiv, verbale, intellektuelle og sosiale ferdigheter; og individets aktivitetsnivå.
- b) Situasjonsbestemte faktorer: Det er generelt antatt at samsvaret mellom verbale og ikke-verbale handlinger blir større når situasjonene de respektive handlinger finner sted i, er mest mulig like. Se Dollard (1949), Stouffer, Guttman, Suchman, Lazarsfeld, Star og Clausen (1950), Wicker (1969). De faktorer som skal diskuteres under dette punktet, kan betraktes som dimensjoner som de to situasjonene kan være mer eller mindre like langs: Tilstedeværelse av direkte og indirekte sosial kontroll, tilgjengelige handlingsmuligheter, holdningsobjektets grad av spesifisitet, uforutsette begivenheter/hendelser, forventede og/eller faktiske konsekvenser av handlinger.

Jeg har ikke funnet noe sted der det er gjort forsøk på å måle den relative effekten av de enkelte faktorene og av ulike typer samspill mellom dem. Faktorene nevnes av flere forfattere som forsøker å forklare egne og andres funn, og de har dessuten et visst grunnlag i sosialpsykologisk teori. Se f.eks. Festinger (1957). Nedenfor skal de enkelte faktorer gjennomgås.

3.1. Personlige faktorer

3.1.1. Andre holdninger

Det er ofte flere holdninger som har betydning for den samme handlingen. Disse holdningene behøver ikke enkeltvis stå i et konsekvent samsvarende forhold til den aktuelle ikke-verbale atferden. Den gifte kvinnens beslutning om å ta inntektsgivende arbeid vil være resultat av en avveining av flere og tildels motstridende holdninger. Holdninger til f.eks. selvrealisering og bedret husholdningsøkonomi vil bli veiet mot holdninger som er betinget av kjønnsrolleinnlæring og husholdningens krav til mor- og husmorfunksjoner.

3.1.2. Konkurrerende motiv

Situasjonen omkring utøvelsen av den ikke-verbale handlingen kan være opphav til motiv som i øyeblikket er sterkere enn de motivene som knytter seg til den verbalt uttrykte holdningen. De konkurrerende motivene kan være tilstede som underbevisste behov eller de kan være tidsbegrensede innfall. I begge tilfelle aktiveres de av den aktuelle situasjonen. Sterke negative holdninger til eksamensfuske kan ørvinnes av et sterkere motiv for å bestå eksamen. En restauratør med rasistiske holdninger kan av og til la bekvemmelighetsmotivet (hensyn til ordøkke, ro og orden) gå framfor en konsekvent avvisende atferd overfor medlemmer av en mislikt rase. Se f.eks. La Piere (1934).

3.1.3. Verbale, intellektuelle og sosiale ferdigheter

Manglende ferdigheter i å gi holdninger og hensikter dekkende verbale og ikke-verbale uttrykk er antydnet som en mulig medvirkende årsak til manglende samsvar mellom verbal og ikke-verbal atferd. Se Dollard (1949). Ofte kan det være snakk om manglende kunnskap. En person kan f.eks. foran et valg uttrykke sterke positive holdninger til en bestemt politisk sak, men på grunn av manglende kunnskap kan han unnlata å stemme på et av de partiene som har denne saken på sitt program. Manglende verbale og sosiale ferdigheter kan bidra til en atferd som lett misforstås eller tolkes i strid med hensikten.

(I spørreskjemaundersøkelser er forståelsen av spørsmål og instruksjoner avhengig av at respondenten hører alt som blir sagt, kan lese det som står skrevet, har evnen til å tolke informasjonen riktig og kan formulere et dekkende svar.)

3.1.4. Aktivitetsnivå

Generelle individuelle ulikheter i aktivitetsnivå antas å bidra til at mennesker i ulik grad virkeliggjør sine idéer, ønsker og hensikter. Se Dollard (1949). Det finnes individer over hele spekteret, fra ressursrikdom og optimisme til apati og resignasjon. En vil finne samsvar mellom ord og handling oftest blant individer med generelt "høyt aktivitetsnivå".

3.2. Situasjonsbestemte faktorer

3.2.1. Direkte sosial kontroll

Antatt eller faktisk tilstedeværelse av bestemte mennesker har innflytelse på atferden. Se Dollard (1949), Galtung (1967). I intervjuundersøkelser er svaret gitt under anonymitet til en person som i det vesentlige er likegyldig for respondenten, mens individets atferd normalt utspiller seg i kjente sosiale miljøer, under hensyntagen til mennesker som har betydning for individet. "Hvite løgner" er betegnelsen på en kjent type av mangel på samsvar mellom "private tanker" og "sosiale handlinger". Selv om en sier en vil utføre en viss handling i en privat og uforpliktende samtale, kan det tenkes at en vil modifisere dette når en reell beslutning skal tas i samråd med de mennesker handlingen faktisk vil berøre. Ulik grad av forpliktelse i handlingssituasjonene må antas å bidra sterkere til å redusere samsvaret mellom det en sier en vil gjøre og det en faktisk gjør. Se Hyman (1949).

3.2.2. Indirekte sosial kontroll

Verbale uttrykk er sosiale handlinger. De er således pålagt kulturelle føringer og påvirket av normer og rolleforventninger på samme måte som annen atferd. Se Galtung (1967), Wicker (1969). Oppfatninger av hva som er sosialt akseptabelt, av forventninger hos samhandlingspartneren (f.eks. intervjueren) eller det han/hun representerer, virker på atferden. Det er mulig å ha sterke negative følelser overfor en gruppe mennesker uten å vise det. Se Stouffer, Guttman, Suchman, Lazarsfeld, Star og Clausen (1959). Svar på spørsmål om stemmegivning ved politiske valg kan være påvirket av de enkelte partienes status (stort/lite, ekstremt/sentrumorientert etc.). Se Alstad (1969). Dersom individet innehar ulike

roller i de to situasjonene (den verbale og den ikke-verbale) er det sannsynlig at de normer og forventninger som virker også er forskjellige. I intervjusituasjonen er det tenkelig at storsamfunnets rådende normer er dominerende, mens individet i sine normale sosiale miljøer i tillegg er eksponert for gruppenormer og -forventninger. Se Wicker (1969). Dersom normene står i konflikt med hverandre kan det medføre inkonsistent atferd. Ofte vil konkurrerende rolle forventninger oppstå innenfor samme situasjon. Dette er sannsynligvis tilfelle for den gifte kvinnen som ønsker inntektsgivende arbeid, og er et bidrag til usikkerhet ved prediksjon fra hennes verbale utsagn.

3.2.3. Tilgjengelige handlingsmuligheter

Noen holdninger blir ikke fulgt opp i handling rett og slett fordi muligheter for korresponderende handlinger ikke oppstår. Konsistent atferd er mest sannsynlig når den verbale og ikke-verbale atferden foregår i situasjoner som er mest mulig like med hensyn til individets handlingsmuligheter. Se Wicker (1969).

3.2.4. Holdningsobjektets grad av spesifisitet

En gift kvinne med et uttrykt generelt ønske om å skaffe seg inntektsgivende arbeid vil, hvis hun forsøker, møte et spesifikt arbeidsmarked med gitte jobbalternativer og gitte lønns- og arbeidsvilkår. Stimulus i den "verbale" situasjonen er mindre spesifikt enn stimulus i handlings-situasjonen. Stimulusulikhet kan ha bidratt til svakt samsvar i flere undersøkelser hvor målte holdninger til en rase eller annen menneskegruppe er utprøvet mot atferd i forhold til enkeltmedlemmer av rasen/gruppa i spesifikke situasjoner. Se Feldman (1966), La Piere (1934), Stouffer, Guttman, Suchman, Lazarsfeld, Star og Clausen (1950), Tittle og Hill (1967), Wicker (1969). Det er funnet at samsvar lettest oppnås når holdningsobjektet og objektet for den faktiske handlingen begge har høy grad av spesifisitet, og vanskeligst når holdningsobjektet er generelt mens handlingsobjektet er spesifikt. Se Wicker (1969).

3.2.5. Uforutsette begivenheter

Hannan (1970) fant at uforutsette hendelser var en viktig forklaring på at flytteplaner blant ungdom på den irske landsbygda ikke ble gjennomført. En undersøkelse av fusk under eksamen konkluderer med at den faktiske eksamensatferden var mer avhengig av hvor godt forberedt kandidatene var enn hvilke meninger de hadde om eksamensetikk. Se Corey (1937).

Eksemplene illustrerer den banalitet at holdninger og intensjoner blir omsatt i handling bare dersom det ikke inntreffer begivenheter i mellomtida som blokkerer handlingsmuligheter eller endrer holdningene. Et ideelt måleinstrument bør forutse de mest aktuelle endringer i individenes valgsituasjon og måle atferdskonsekvenser også på disse hypotetiske premisser.

3.2.6. Forventede og/eller faktiske konsekvenser av handlinger

Både verbal og ikke-verbal atferd er påvirket av individets antakelser om hvilke konsekvenser atferden får. Diskriminerende holdninger som en gir uttrykk for må modifiseres i praksis fordi diskriminerende atferd rammes av straffeloven eller medfører offentlig fordømmelse. Se Wicker (1969).

Uklarhet omkring hvem intervjueren representerer kan tenkes å legge restriksjoner på respondenten når han skal svare på spørsmål om holdninger til atferd som ligger i grenselandet for det som er lovlig. ("Kunne De tenke Dem å betale penger under bordet for å få tak i bolig?" "Kunne De tenke Dem å snyte på skatten?" "Kommer De til å delta dersom det oppstår tariffstridig streik i bedriften?" etc.) Se Dollard (1949).

En uttrykt oppfatning eller hensikt kan også tenkes å være strategisk motivert, som når en arbeidstaker erklærer at han/hun vil si opp sin stilling, mens det egentlige motiv er å oppnå bedre vilkår i stillingen.

3.3. To teorier om utsagn og handling

Listen over mekanismer som i dagliglivet påvirker graden av samsvar mellom ord og handling er ikke utfyllende og den disposisjon vi har brukt er grov og ofte overlappende. Som en oppsummering og et bidrag til strukturering av det foregående skal vi kort referere Fishbeins enkle teori og Dollars hypoteser om forholdet mellom holdninger og handlinger.

3.3.1. Fishbeins teori (1967)

Teorien stiller opp tre typer variable som grunnleggende determinanter for en gitt handling, nemlig

- I holdninger til handlingen,
- II normative oppfatninger (personlige og sosiale) og
- III motivasjon til å handle i samsvar med normene.

Holdninger til atferden (I) er avhengige av

- i) individets antakelser om hvilke konsekvenser det vil få å utføre handlingen i en gitt situasjon, og
- ii) individets vurdering av disse konsekvensene.

De normative oppfatninger (II) har to sider:

- i) Hva individet personlig føler er riktig, og
- ii) hva individet tror at "samfunnet" (dvs. flertallet eller de menneskene som individet sammenlikner seg med) mener er riktig.

Hver av de normative oppfatningene får sin innflytelse bestemt av individets motivasjon til å handle i samsvar med de enkelte normene (III), dvs. individets ønske om eller uvilje mot å handle i samsvar med personlige følelser eller antatte forventninger hos andre. Den innflytelse andre faktorer har på atferden virker indirekte ved påvirkning av en eller flere av de tre grunnleggende komponentene. Således virker f.eks. graden av offentlighet eller forpliktelse i handlingssituasjonen på individets antakelser om konsekvenser av handlingen, og normative oppfatninger forventes å variere fra situasjon til situasjon.

3.3.2. Dollars hypoteser (1949)

På et beskjedent empirisk grunnlag stiller Dollard opp noen hypoteser om hvilke betingelser som synes å gjøre det lettere å forutsi atferd på grunnlag av utsagn om holdninger eller hensikter. Hans hypoteser bygger på forholdet mellom tre situasjoner:

- i) Tilblivelsessituasjonen: Den situasjonen hvor holdningen eller intensjonen opprinnelig blir til.
- ii) Testsituasjonen: Den situasjonen hvor holdningen eller intensjonen blir rapportert (f.eks. intervjusituasjonen).
- iii) Kriteriesituasjonen (kriteriedilemmet): Den situasjonen som forutsigelsen er sentrert omkring, og som handlingen skal finne sted i.

Prediksjon er sikrere når

- i) tilblivelsessituasjonen er tilnærmet lik kriteriesituasjonen,
- ii) testsituasjonen ikke kompliseres av forventninger om belønning eller straff som er irrelevant for kriteriesituasjonen,
- iii) testsituasjonen presenterer alle de faktorer som skal tas i betraktning av individet i kriteriesituasjonen, og
- iv) ingen ny tilblivelsessituasjon kommer inn mellom testsituasjonen og kriteriesituasjonen.

Det er verdt å merke seg at tilblivelses- og testsituasjonen kan være sammenfallende, dvs. at intervjuerens spørsmål er den eneste foranledningen til at en holdning eller intensjon overhodet blir formulert.

4. PROBLEM VED PREDIKSJON FRA HYPOTETISKE SPØRSMÅL

Betegnelsen holdning er i det foregående benyttet om så vel stabile og generelle atferdsdisposisjoner som situasjonsbestemte meninger og oppfatninger rettet mot spesifikke objekter. I det følgende skal vi se helt bort fra pretensiøse forsøk på å anvende mål for den første typen holdninger som prediktorer for individuelle handlinger. To personer kan ha samme grunnleggende holdning til et fenomen, mens deres meninger og oppfatninger om samme fenomen er svært ulike. Således er det ingen enkel sammenheng mellom deres underliggende holdninger til fenomenet og de handlinger de velger å utøve eller gir uttrykk for å ville utøve. Se Fishbein (1967 og 1967a). Betegnelsen holdning skal heretter reserveres for de meninger, oppfatninger og hensikter som individer velger å gi uttrykk for i gitte situasjoner. Det spesialtilfelletsom skal diskuteres her er svar på intervju spørsmål som har karakteren av selvprediksjon av atferd i tenkte situasjoner i fortid, nåtid eller framtid. Formålet er med andre ord ikke å forutsi individers atferd i forhold til et objekt på grunnlag av holdninger til objektet, men på grunnlag av holdninger til denne bestemte atferden i en nærmere spesifisert hypotetisk situasjon. Se Fishbein (1967a).

Nedenfor skal vi kort summere opp noen erfaringer som er høstet ved denne bruken av hypotetiske spørsmål, til dels på bakgrunn av de mer generelle synspunktene i det foregående.

4.1. Ledende betingelser

Den hypotetiske situasjonen kan ikke beskrives i detalj for respondenten. De situasjonstrekk som planleggeren antar vil eller bør bli til- lagt vekt i den faktiske valgsituasjonen, velges ut og presenteres i sammenheng med spørsmålet. Det er påvist at presentasjon av betingelser i tilknytning til holdningsspørsmål nesten uansett vil påvirke svarene. Se Alstad (1969), Cantril (1944), Hellevik (1972), Høivik, Hellevik og Gleditsch (1971), Moser og Kalton (1971), Oppheim (1970), Paine (1951), Seltiz, Jahoda, Deutsch og Cook (1959). I stedet for å gi en realistisk prediksjon av deres atferd dersom de presenterte hypotetiske betingelser blir virkelig- gjort, er det alltid en fare for at respondentenes svar bare viser hvor- vidt de oppgitte betingelser vurderes som gunstige eller ugunstige i for- hold til andre betingelser som antas å gjelde i øyeblikket. Betingelser som virker umiddelbart fordelaktige, kan "lede" respondentene til å "forutsi" at de vil utnytte de fordelaktige omstendighetene. Det kan også antas å foreligge et sosialt press om at gunstige betingelser bør følges opp. Se Stouffer, Guttman, Suchman, Lazarsfeld, Star og Clausen (1950).

Det kan sjelden fastslås generelt hvorvidt de presenterte betingelsene er positivt eller negativt ladet. Vurderingen vil variere fra individ til individ.

4.2. Overvurdering av de betingelser som presenteres

Tanken på den atferden det spørres om kan i det hele tatt være ny for respondenten. I så fall er det sannsynlig at de oppgitte betingelsene er de eneste som blir overveid eller at de tillegges uforholdsmessig stor vekt i forhold til andre betingelser som ikke nevnes eksplisitt av intervjueren. Presentasjonen av spørsmålet vekker med andre ord ikke opp en på forhånd ferdiglagd beslutning, men skaper en helt ny og kunstig valg-situasjon. Se Stouffer, Guttman, Suchman, Lazarsfeld, Star og Clausen (1950).

Dersom respondenten på forhånd har overveid den aktuelle atferden, men uten å tenke på eller legge vekt på de betingelser som er nevnt i spørsmålet, kan selve presentasjonen av spørsmålet skape en ny "tilblivelssituasjon". I en slik situasjon er den samme faren tilstede for å overvurdere betingelser som i den virkelige valg-situasjonen og etter grundig overveielse kanskje står fram som mindre betydningsfulle. Se Stouffer, Guttman, Suchman, Lazarsfeld, Star og Clausen (1950).

4.3. Urealistiske og utilstrekkelige betingelser

Den hypotetiske situasjonen kan være slik at den ligger fjernt fra respondentens erfaringsverden ("Dersom du blir statsminister ...", "Dersom du vinner en million kroner ...", "Dersom du fikk velge fritt ..."). Grunnlaget for prediksjon fra slike spørsmål er svakt. Se Dollard (1949). For det første har respondenten svake forutsetninger for å forutse og vurdere alle de elementene som tilsammen utgjør situasjonen. For det andre vil en slik situasjon ofte i tillegg virke uoppnåelig eller urealiserbar, og dermed gi testsituasjonen et uforplittende preg. Se Stouffer, Guttman, Suchman, Lazarsfeld, Star og Clausen (1950).

Verken testsituasjonen eller den faktiske valg-situasjonen (kriterie-situasjonen) tilbyr fullstendig og korrekt informasjon om alle konsekvenser av den aktuelle handlingen. Målet må være at respondenten presenteres for de samme betingelser i testsituasjonen som han/hun vil ta i betraktning i kriteriesituasjonen. Se Dollard (1949), Parnes og Spitz (1969), Stouffer, Guttman, Suchman, Lazarsfeld, Star og Clausen (1950). Hypotetiske spørsmål (f.eks. om stedsvalg ved en eventuell flytting) bør klarlegge alle de konsekvenser som antas å ha vesentlig betydning for respondentens atferd,

og særlig slike som innebærer en prioritering (f.eks. landlig beliggenhet - arbeidsreisetid, sentral beliggenhet - bokostnader etc.). Alle reelle valgsituasjoner har preg av å være dilemma. Dersom bare de positive eller de negative betingelsene nevnes i spørsmålet, vil dette, uansett realisme i betingelsene, få en kunstig, ledende effekt på svaret (se Hellevik 1972) (se punkt 4.1) og respondentens selvprediksjon vil hvile på mangefulle premisser.

4.4. Den tilsiktede atferden

i) En realistisk atferdsintensjon samsvarer ikke nødvendigvis med individets egentlige ønsker. I slike tilfelle kan en forvente at individet vil være svært åpen for å velge en annen atferd dersom muligheten byr seg. Se Hannan (1970).

ii) Atferdsintensjoner på et urealistisk aspirasjonsnivå ledsages ofte av subsidiære intensjoner på et mer realistisk nivå. Slike intensjoner er antatt å bli modifisert eller erstattet med de mer realistiske handlingsalternativene i møtet med den virkelige valgsituasjonen. Se Stouffer, Guttman, Suchman, Lazarsfeld, Star og Clausen (1950).

iii) Spørsmål om en side ved individers atferd kan lett føre til at konsekvenser av andre sider overses. En person som gir uttrykk for at han/hun vil bli boende på hjemstedet har kanskje samtidig planer med hensyn til utdanning som i perioder fører til lengre opphold på andre steder. Nye erfaringer og kontakter svekker det opprinnelige bostedsønsket etc. Se Hannan (1970).

iv) Selvprediksjon antas å være mer pålitelig når det dreier seg om en handling som er primær enn en som er sekundær (eks. heltidsjobb/deltidsjobb, hovedbeskjeftigelse/bibeskjeftigelse). Se Stouffer, Guttman, Suchman, Lazarsfeld, Star og Clausen (1950). Valg av primær aktivitet er antatt å involvere flere sider og krever således grundigere omtanke enn valg av sekundær aktivitet. Når avgjørelsen er tatt, vil det bli satt mer inn på å gjennomføre den.

4.5. Oppsummering

Prediksjoner fra hypotetiske spørsmål skulle således være mest pålitelige når

- i) handlingen, målet for prediksjonen, er realistisk,
- ii) handlingen er primær for individet,
- iii) handlingen er ønsket,
- iv) handlingen er planlagt på forhånd,
- v) den hypotetiske situasjonen er realistisk, og
- vi) den hypotetiske situasjonen er kjent for eller opplevd av individet.

I tillegg bør testsituasjonen gi respondenten anledning til å vurdere alle alternativ som er tilgjengelige og alle konsekvenser som følger av hvert alternativ. Måleinstrumentet må m.a.o. presentere eksplisitt de forventningene til positive og negative konsekvenser som knytter seg til kriteriesituasjonen.

Fullstendig oppfyllelse av disse "kravene" er neppe mulig i praksis og ville likevel ikke føre til en sikker prediksjon (se kapittel 3). En så utførlig beskrivelse av den hypotetiske situasjonen ville f.eks. stride mot flere aksepterte prinsipp for spørsmålsformulering. Respondenten vil ikke makte å absoberere så mange hypotetiske betingelser samtidig (se Dahlberg 1972), men vil reagere med å bearbeide informasjonen i samsvar med sin egen referanseramme. Se Belson (1968).

Dette reiser spørsmålet om de hypotetiske betingelsene overhodet bør nevnes i spørsmålet eller om respondentenes egne referanserammer bør få råde. Flere momenter bidrar til å mane til forsiktighet mht. det første alternativet:

- i) Det er umulig å nevne eksplisitt alle relevante faktorer.
- ii) Ved å nevne noen og ekskludere andre får spørsmålet lett en ledende effekt.
- iii) Positive og negative konsekvenser som nevnes i testsituasjonen oppleves og vurderes annerledes når de opptrer i kriteriesituasjonens totale kontekst.

Utkommet i serien SØS

Issued in the series Social Economic Studies (SES)

- Nr. 1 Det norske skattesystems virkninger på den personlige inntektsfordeling *The Effects of the Norwegian Tax System on the Personal Income Distribution* 1954 Sidetall 103 Pris kr 3,00
- 2 Skatt på personleg inntekt og midel *Tax on Personal Income and Capital* 1954 Sidetall 120 Pris kr 3,00
- 3 Økonomisk utsyn 1900 - 1950 *Economic Survey* 1955 Sidetall 217 Pris kr 4,00
- 4 Nasjonalregnskap. Teoretiske prinsipper *National Accounts. Theoretical Principles* 1955 Sidetall 123 Pris kr 3,00
- 5 Avskrivning og skattlegging *Depreciation and Taxation* 1956 Sidetall 85 Pris kr 3,00
- 6 Bedriftsskatter i Danmark, Norge og Sverige *Corporate Taxes in Denmark, Norway and Sweden* 1958 Sidetall 101 Pris kr 4,00
- 7 Det norske skattesystemet 1958 *The Norwegian System of Taxation* 1958 Sidetall 159 Pris kr 6,50
- 8 Produksjonsstruktur, import og sysselsetting *Structure of Production, Imports and Employment* 1959 Sidetall 129 Pris kr 5,50
- 9 Kryssløpsanalyse av produksjon og innsats i norske næringer 1954 *Input-Output Analysis of Norwegian Industries* 1960 Sidetall 614 Pris kr 10,00
- 10 Dødeligheten og dens årsaker i Norge 1856-1955 *Trend of Mortality and Causes of Death in Norway* 1962 Sidetall 246 Pris kr 8,50
- 11 Kriminalitet og sosial bakgrunn *Crimes and Social Background* 1962 Sidetall 194 Pris kr 7,00
- 12 Norges økonomi etter krigen *The Norwegian Post-War Economy* 1965 Sidetall 437 Pris kr 15,00
- 13 Ekteskap, fødsler og vandringer i Norge 1856-1960 *Marriages, Births and Migrations in Norway* 1965 Sidetall 221 Pris kr 9,00
- 14 Foreign Ownership in Norwegian Enterprises *Utenlandske eierinteresser i norske bedrifter* 1965 Sidetall 213 Pris kr 12,00
- 15 Progressiviteten i skattesystemet 1960 *Statistical Tax Incidence Investigation* 1966 Sidetall 95 Pris kr 7,00
- 16 Langtidslinjer i norsk økonomi 1955-1960 *Trends in Norwegian Economy* 1966 Sidetall 150 Pris kr 8,00
- 17 Dødelighet blant spedbarn i Norge 1901-1963 *Infant Mortality in Norway* 1966 Sidetall 74 Pris kr 7,00

- Nr. 18. Storbyutvikling og arbeidsreiser En undersøkelse av pendling, befolkningsutvikling, næringsliv og urbønisering i Oslo-området *Metropolitan Growth, Commuting and Urbanization in the Oslo Area* 1966 Sidetall 298 Pris kr 12,00
- 19 Det norske kredittmarked siden 1900 *The Norwegian Credit Market since 1900* Sidetall 395 Pris kr 11,00
- 20 Det norske skattesystemet 1967 *The Norwegian System of Taxation* 1968 Sidetall 146 Pris kr 9,00
- 21 Estimating Production Functions and Technical Change from Micro Data. An Exploratory Study of Individual Establishment Time-Series from Norwegian Mining and Manufacturing 1959 - 1967 *Estimering av produktfunksjoner og tekniske endringer fra mikro data. Analyser på grunnlag av tidsrekker for individuelle bedrifter fra norsk bergverk og industri* 1971 Sidetall 226 Pris kr 9,00 ISBN 82-537-0014-8
- 22 Forsvarets virkninger på norsk økonomi *The Impact of the Defence on the Norwegian Economy* 1972 Sidetall 141 Pris kr 9,00 ISBN 82-537-0149-7
- 23 Prisutvikling og prisatferd i 1960-årene En presentasjon og analyse av nasjonalregnskapets prisdata 1961 - 1969 *The Development and Behaviour of Prices in the 1960's Presentation and Analysis of the Price-Data of the Norwegian National Accounts* 1974 Sidetall 478 Pris kr 15,00 ISBN 82-537-0279-5
- 24 Det norske skattesystemet I Direkte skatter 1974 *The Norwegian System of Taxation I Direct Taxes* 1974 Sidetall 139 Pris kr 9,00 ISBN 82-537-0399-6
- 25 Friluftsliv, idrett og mosjon *Outdoor Recreation, Sport and Exercise* 1975 Sidetall 114 Pris kr 8,00 ISBN 82-537-0469-0
- 26 Nasjonalregnskap, modeller og analyse In artikkelsamling til Odd Aukrusts 60-årsdag *National Accounts, Models and Analysis To Odd Aukrust in Honour of his Sixtieth Birthday* 1975 Sidetall 320 Pris kr 13,00 ISBN 82-537-0530-1
- 27 Den representative undersøgelsesmetode *The Representative Method of Statistical Surveys* 1976 Sidetall 64 Pris kr 8,00 ISBN 82-537-0538-7
- 28 Statistisk Sentralbyrå 100 år 1876 - 1976 *Central Bureau of Statistics 100 Years* 1976 Sidetall 128 Pris kr 9,00 ISBN 82-537-0557-3
- 29 Statistisk Sentralbyrås 100-årsjubileum Prolog og taler ved festmøtet i Universitetets aula 11. juni 1976 *Central Bureau of Statistics Prologue and Addresses at the Centenary Celebration, University Hall* 1976 Sidetall 32 Pris kr 7,00 ISBN 82-537-0637-5
- 30 Inntekts- og forbruksbeskatning fra et fordelingssynspunkt - En modell for empirisk analyse *Taxation of Income and Consumption from a Distributional Point of View - A Model for Empirical Analysis* 1976 Sidetall 148 Pris kr 9,00 ISBN 82-537-0647-2

- Nr. 31 Det norske skattesystemet II Indirekte skatter og offentlige trygdeordninger 1976 *The Norwegian System of Taxation II Indirect Taxes and Social Security Schemes* 1977 Sidetall 124 Pris kr 13,00 ISBN 82-537-0713-4
- 32 Inntekt og forbruk for funksjonshemmede *Income and Consumer Expenditure of Disabled Persons* 1977 Sidetall 166 Pris kr 13,00 ISBN 82-537-0732-0
- 33 Prinsipper og metoder for Statistisk Sentralbyrås utvalgsundersøkelser *Sampling Methods Applied by the Central Bureau of Statistics of Norway* 1977 Sidetall 105 Pris kr 11,00 ISBN 82-537-0771-1
- 35 Flyttemotivundersøkelsen 1972 *Survey of Migration Motives* 1978 Sidetall 233 Pris kr 15,00 ISBN 82-537-0783-5
- 36 Konjunkturbølger fra utlandet i norsk økonomi *International Cycles in Norwegian Economy* 1979 Sidetall 141 Pris kr 13,00 ISBN 82-537-0910-2
- 37 Norske lytter- og seervaner *Radio Listening and Television Viewing in Norway* 1979 Sidetall 216 Pris kr 13,00 ISBN 82-537-0931-5
- 38 Analyse av investeringsatferd Problemer, metoder og resultater *Analysing Investment Behaviour Problems, Methods and Results* 1979 Sidetall 91 Pris kr 13,00 ISBN 82-537-0952-8
- 39 Kvinners yrkesdeltaking i Norge *Female Labour Activity in Norway* 1979 Sidetall 162 Pris kr 13,00 ISBN 82-537-0961-7
- 40 Framskriving av befolkningens utdanning til år 2000 *Projections of the Educational Characteristics of the Population to the Year 2000* 1979 Sidetall 112 Pris kr 13,00 ISBN 82-537-0998-6
- 41 Nordmenns feriereiser *Holiday Trips by Norwegians* 1979 Sidetall 222 Pris kr 13,00 ISBN 82-537-0999-4
- 42 Analyse av sammenhengen mellom forbruk, inntekt og formue i norske husholdninger *Analysing the Relationship between Consumption, Income and Wealth in Norwegian Households* 1980 Sidetall 95 Pris kr 13,00 ISBN 82-537-1012-7
- 43 MODIS IV A Model for Economic Analysis and National Planning *MODIS IV Modell for økonomisk analyse og nasjonal planlegging* 1980 Sidetall 189 Pris kr 13,00 ISBN 82-537-1014-3
- 44 Holdninger og atferd på arbeidsmarkedet *Attitudes and Behaviour in the Labour Market* 1980 Sidetall 223 Pris kr 15,00 ISBN 82-537-1186-7 ISSN 0085-4344
- 45 Nasjonalregnskapet i Norge System og beregningsmetoder *National Accounts of Norway System and Methods of Estimation* 1980 Sidetall 313 Pris kr 18,00 ISBN 82-537-1191-3 ISSN 0085-4344

